

مرکز تحقیقات اسلامی

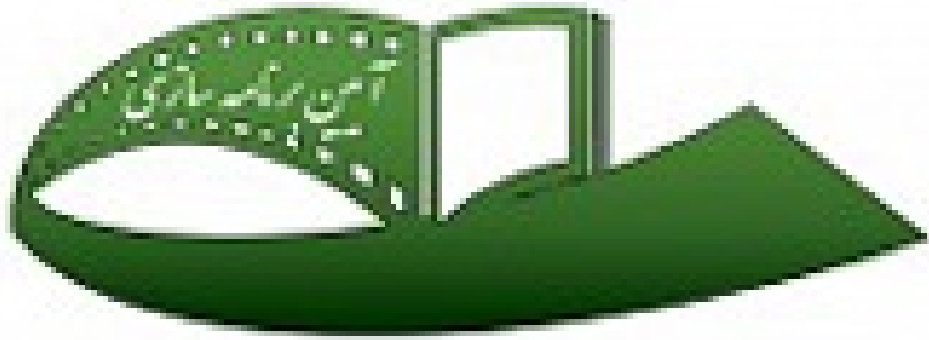
اصفهان

گامی

عمران
علیهما صلوات

www. **Ghaemiyeh** .com
www. **Ghaemiyeh** .org
www. **Ghaemiyeh** .net
www. **Ghaemiyeh** .ir

محمد رضایی آذربای

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

آیین برنامه سازی مهدویت

نویسنده:

علی رضایی آدریانی

ناشر چاپی:

مرکز پژوهشهای اسلامی صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران

ناشر دیجیتال:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۱۱	آیین برنامه سازی مهدویت
۱۱	مشخصات کتاب
۱۱	اشاره
۱۹	پیشگفتار
۲۱	بخش اول : رسانه و موضوع مهدویت
۲۱	اشاره
۲۳	پیش درآمدی در مفهوم شناسی مهدویت
۲۳	اشاره
۲۴	۱. نسبت سنجی موضوع مهدویت با پدیده انقلاب اسلامی
۲۸	۲. نسبت سنجی میزان توجه رسانه به فرهنگ مهدویت
۲۹	۳. آسیب شناسی فرهنگ عمومی و برنامه سازی رسانه ای در حوزه مهدویت
۳۳	۴. اهداف مورد نظر از برنامه سازی در موضوع مهدویت و جشن های شعبانیه
۳۴	۵. راهبردهای برنامه سازی در موضوع مهدویت
۳۴	اشاره
۳۵	الف) راهبردهای کلان در حوزه برنامه سازی
۳۹	ب) راهبردهای محتوایی در موضوع مهدویت
۴۵	ج) راهبردهای ناظر به مخاطب و شبکه
۴۹	بخش دوم : در جست وجوی طرحی برای ایده یابی برنامه سازی
۴۹	اشاره
۵۱	پیش درآمد
۵۸	۱. بازشناسی اجمالی مهدویت
۵۸	اشاره

- الف) خلاصه زندگانی امام ۵۹
- ب) مهدی شناسی و مهدویت از منظر گاه شمار تاریخی ۵۹
- ج) دسته بندی موضوعی کلی معارف مهدوی ۶۱
- د) آسیب شناسی شیوه طرح مباحث مهدویت ۶۵
۲. بخش ایده یابی ناظر به نگاه بینارشته ای در حوزه علوم انسانی ۶۶
- اشاره ۶۶
- شیوه نامه ایده یابی در این بخش ۶۶
- گرایش های علوم انسانی و ایده های مهدوی ۶۸
- اشاره ۶۸
- الف) فلسفه ۶۹
- ب) عرفان ۷۵
- ج) کلام ۸۳
- د) انسان شناسی ۹۱
- ه) روان شناسی ۹۶
- و) جامعه شناسی ۱۰۵
- ز) اخلاق ۱۱۲
- ح) فرهنگی ۱۱۸
- ط) هنر، رسانه، ارتباطات ۱۲۳
- ی) اقتصادی ۱۲۸
- ک) سیاسی ۱۳۴
- ل) حقوق ۱۴۲
- م) آینده پژوهی ۱۴۵
- ن) تاریخی ۱۵۰
- س) جغرافیا ۱۵۵

- ع) مدیریت ۱۵۸
- ف) مغالطات، دشمن شناسی، آسیب شناسی، فرق انحرافی ۱۶۴
- اشاره ۱۶۴
- دیگر موارد ۱۷۱
- بخش سوم : نمونه ای از ایده های ناظر به تنوع مخاطب های خاص و شبکه های خاص ۱۷۵
- اشاره ۱۷۵
- پیش درآمد ۱۷۷
۱. ایده های ناظر به تنوع مخاطب ۱۷۷
- اشاره ۱۷۷
- ۱/ الف) ایده های ناظر به ادوار زندگی بر اساس مراحل رشد در زندگی انسانی ۱۷۸
- اشاره ۱۷۸
- الف ۱: ایده های مهدوی گروه سنی کودک: ۱۷۸
- الف/ ۲: ایده های مهدوی مناسب گروه سنی نوجوان: ۱۷۹
- الف/ ۳: ایده های مناسب برای گروه سنی جوانان: ۱۸۰
- الف/ ۴: ایده های گروه سنی میان سال: ۱۸۱
- ۱/ ب) ایده های ناظر به مسئله جنسیت و زن: ۱۸۲
- ۱/ ج) ایده های ناظر به طبقات و اصناف شغلی: ۱۸۳
- ۱/ د) ایده های ناظر به رویکرد های علمی و تمدنی: ۱۸۴
- ۱/ ه) ایده های ناظر به رویکرد های معرفتی و ایمانی: ۱۸۵
- ۱/ و) ایده های ناظر به تنوع شبکه های استانی ۱۸۶
- ۱/ ز) ایده های ناظر به شبکه های ماهواره ای فارسی زبان ۱۸۷
- ۱/ ح) ایده های ناظر به زمان پخش مناسبی ۱۸۸
- اشاره ۱۸۸
- ح ۱: ایده های مربوط به عید نهم ربیع الاول (عید آغاز امامت): ۱۹۲

- ح ۲: ایده های مهدوی در مناسبت های مذهبی و ملی و جهانی: ۱۹۴
- ط) ایده های ناظر به بحران های اجتماعی ناشی از سوء استفاده های احتمالی سیاسی در سطح کلان از بحث مهدویت ۲۱۷
۲. ایده یابی ناظر به تنوع فرم و قالب بیان رسانه ای ۲۱۸
- اشاره ۲۱۸
- ۲/الف) ایده های داستانی نمایشی: ۲۱۹
- ۲/ب) فیلم های مستند ۲۲۳
- اشاره ۲۲۳
- مستند تاریخی ۲۲۳
- مستند محض ۲۲۴
- مستند گزارشی ۲۲۵
- ۲/ج) کلیپ (نماهنگ) ۲۲۵
- بخش چهارم: نمونه هایی از ایده های تفصیلی و پژوهش برنامه ای ۲۲۸
- اشاره ۲۲۸
- پیش درآمد ۲۳۰
۱. نگاهی تحلیلی به مسئله تولد و تاریخ غیبت صغری ۲۳۰
- اشاره ۲۳۰
- ۱/الف) داستان میلاد ۲۳۱
- اشاره ۲۳۱
- نگاهی تحلیلی به مسئله میلاد ۲۳۳
- ۱/ب) دوران غیبت صغری ۲۳۶
- اشاره ۲۳۶
- روایت تاریخی و اجمالی این دوران ۲۳۶
- جمع بندی و نتیجه گیری ۲۴۲
۲. بازشناسی ابعاد شخصیتی امام مهدی علیه السلام بر اساس ادعیه و زیارات مهدوی ۲۴۳

۳. جلوه های مثبت نگری به امام زیبایی ها و مهربانی ها ۲۵۴
- اشاره ۲۵۵
- ۳/ الف) بازشناسی جلوه های رحمت امام مهربانی ها ۲۵۷
- اشاره ۲۵۷
- یک نکته ارزنده ۲۵۹
- ۳/ ب) بازشناسی درخشش امام زیبایی ها ۲۶۰
- اشاره ۲۶۰
- ایده ها و نکته ها: ۲۶۴
- جمع بندی و نتیجه گیری ۲۶۴
۴. جدول شباهت ها ۲۶۶
۵. از نسل سلمان تا سبک زندگی مهدوی ۲۷۱
- اشاره ۲۷۱
- مبانی هستی شناسانه این طرح به شرح زیر هستند: ۲۷۵
- ۵/ الف) شناسنامه من ۲۷۸
- نتیجه گیری و جمع بندی ۲۷۹
- ۵/ ب) پازل (جورچین هستی) ۲۷۹
- ۵/ ج) تشیع یگانه مذهب جامع و کامل ۲۸۱
- ۵/ د) مهدی شناسی (شیعی) ۲۸۳
- ۵/ ه) سلمان محمدی الگوی شیعه ایرانی ۲۸۴
- ۵/ و) دشمن من ۲۸۵
- ۵/ ز) زندگی مهدوی ۲۸۶
۶. مهدویت و بیداری اسلامی ۲۸۸
- اشاره ۲۸۸
- ۶/ الف) شناسنامه بیداری اسلامی ۲۸۹

- ۲۹۱ ..... ۱۶ (ب) مهدویت و بیداری اسلامی؛ فرصت ها، رهیافت ها، تهدیدها
- ۲۹۴ ..... ۱۶ (ج) مهم ترین پیام تاریخی و جهانی مهدویت؛ عدالت
- ۲۹۴ ..... ۱۶ (د) ایده ها و نکته ها:
- ۲۹۸ ..... ۱۶ (ه) طرح تلویزیونی: بیداری اسلامی
- ۲۹۸ ..... اشاره
- ۲۹۸ ..... اهداف
- ۲۹۸ ..... ضرورت
- ۳۰۰ ..... شرح یک قسمت برنامه
- ۳۰۰ ..... پیوست محتوایی
- ۳۰۰ ..... نمونه موضوعات:
- ۳۰۲ ..... موضوعات ناظر به توصیف و فهم موضوع
- ۳۰۵ ..... سخن آخر: میان برنامه های گرافیکی مهدوی
- ۳۰۸ ..... کتاب نامه
- ۳۰۸ ..... اشاره
- ۳۰۸ ..... الف) کتاب ها
- ۳۱۰ ..... (ب) نرم افزارها
- ۳۱۰ ..... (ج) سایت ها
- ۳۱۲ ..... درباره مرکز

آیین برنامه سازی مهدویت

مشخصات کتاب

سرشناسه: رضایی آدریانی، علی، ۱۳۵۰ -

عنوان و نام پدیدآور: آیین برنامه سازی مهدویت/علی رضایی آدریانی.

مشخصات نشر: قم: صداوسیما جمهوری اسلامی ایران، مرکز پژوهش های اسلامی، ۱۳۹۳

مشخصات ظاهری: ۲۱۶ ص.

ISBN: ۹۷۸ - ۹۶۴ - ۵۱۴ - ۳۴۳ - ۳۸۰۰۰۰ ریال؛.

وضعیت فهرست نویسی: فیا

موضوع: مهدویت -- انتظار

موضوع: محمدبن حسن (عج)، امام دوازدهم، ۲۵۵ق -

موضوع: رسانه های گروهی -- جنبه های مذهبی -- اسلام

شناسه افزوده: صداوسیما جمهوری اسلامی ایران، مرکز پژوهش های اسلامی

رده بندی کنگره: ۱۳۹۳ آ ۹ ۵۶۴ ر / ۳۵ / ۵۱ BP

رده بندی دیویی: ۲۹۷ / ۹۵۹

شماره کتاب شناسی ملی: ۳۵۰۷۰۰۱

ص: ۱

اشاره

ص: ۹

پیشگفتار

پیشگفتار

مهدویت و انتظار از هویت های بنیادین تشیع است و یکی از علت های بالندگی و شکوفائی تاریخ تشیع به شمار می رود. چنانکه تشیع بدون اصل معرفتی مهدویت و فرهنگ اجتماعی انتظار شناخته نخواهد شد.

تشیع در میان فرقه های اسلامی، تنها فرقه ای است که رویکرد آینده گرا دارد، این آینده نگری دینی را به عناصر فرهنگی تبدیل کرده است و این اصل در تمامی سطوح معرفتی و رفتاری شیعه جریان دارد. چنانکه مهدویت هم آئینه تمام نمای اصل امامت است و هم در فروع دین تجلی تبری و تولی است که شیعه بر محور امام هر زمان، تعریف می کند. از دیدگاه اخلاق نیز انتظار منتظران نمود سبک زندگی روزآمد شیعیان است.

به همین دلیل مهدویت فقط مناسبت و رویدادی مذهبی شیعی در نیمه شعبان و نهم ربیع الاول نیست؛ بلکه آموزه ای است که در تمامی لحظه های زندگی منتظران بروز دارد.

از آنجا که مهدویت و انتظار در مکتب تشیع جایگاه ویژه ای دارد، شایسته است در نظام برنامه سازی رسانه ای نیز برای آن اهمیت ویژه ای قائل شویم. و پیوسته در قالب برنامه سازی به این اصل بنیادین توجه گردد.

این اثر مجموعه ای از ایده ها و سوژه های محتوایی را که قابلیت تبدیل شدن به برنامه رسانه ای را دارند، به مدیران و برنامه سازان معرفی می کند. همچنین برای غنی سازی و تنوع بخشی به ایده های مهدوی، به صورت موجز فرایند برنامه سازی دینی مهدوی را آسیب شناسی کرده و روش ایده یابی بینا رشته ای را قالبی جدید و روزآمد برای ایده یابی موضوع های دینی، معرفی می کند. سپس با نگاهی تطبیقی به معارف

ص: ۱۰

مهدوی و علوم انسانی این روش را برگزیده و ایده‌هایی متنوع و روزآمد را در زمینه معارف مهدوی ارائه می‌کند. در گام بعدی برای تحقق این هدف قصد دارد فرایند برنامه‌سازی با موضوع مهدویت را با توجه به فراوانی شبکه‌ها و مخاطبان گوناگون آنها، تنوع بخشد.

یادآوری این نکته لازم است که ضعف برنامه‌سازی معارفی مهدوی ناشی از فقر پژوهش‌های روزآمد دینی در مراحل سیاست‌گذاری و پیش‌تولید است. از این رو این اثر می‌کوشد گام نخست را برای رفع این معضل در قالب مجموعه‌ای نسبتاً کامل و متنوع از ایده‌های برنامه‌سازی با موضوع مهدویت بردارد. بدیهی است که بازخوانی، بسط و گسترش اغلب این ایده‌ها به پژوهشگران مسلط به پژوهش‌بینارشته‌ای و آگاه به معارف دینی نیاز دارد.

ص: ۱۱

بخش اول : رسانه و موضوع مهدویت

اشاره

بخش اول رسانه و موضوع مهدویت

زیر فصل ها

پیش درآمدی در مفهوم شناسی مهدویت

پیش درآمدی در مفهوم شناسی مهدویت

اشاره

پیش درآمدی در مفهوم شناسی مهدویت

مهدویت تجلی روزآمد اصل امامت در مکتب شیعه است. از آنجا که امامت رمز هویت تشیع در مقایسه با تمام فرقه‌ها و مذاهب اسلامی و غیر اسلامی است، مهدویت در کنار عاشورا و محرم به یکی از عناصر کلیدی و شناسنامه هویتی تشیع تبدیل شده است.

بدین جهت مهدویت در تشیع، آموزه‌ای اعتقادی همراه با بروندهای تاریخی، فرهنگی، اجتماعی زنده و پویاست؛ چراکه مبتنی بر اعتقاد به امام زنده و فعال و دلسوز است؛ امامی که مهربان اما غایب از نظر می‌باشد؛ امامی که در پس پرده غیبت، مدیریت تاریخ و جوامع بشری را به سوی بهشت ظهور بر عهده دارد. مهدویت در مکتب تشیع بسیار وسیع‌تر از نگرش اهل سنت به آن است؛ زیرا مهدویت نزد اهل سنت آموزه‌ای مفهومی و انتزاعی آن هم مبهم و مجمل است بدون اینکه هیچگونه آثار اجتماعی و فرهنگی بر آن مترتب باشد.

با این نگاه، مهدویت شیعی چون به معنی امتداد روزآمد اصل امامت و وجود و حضور انسان کامل برای انسان‌ها و جوامع انسانی در جریان پیوسته تاریخ و به ویژه در دوران غیبت است، ارتباطی تنگاتنگ با بسیاری از گستره‌ها و ابعاد انسان‌شناختی و مسائل زندگی انسان‌ها می‌یابد و از این منظر مهدویت اصلی جاری و ساری در حوزه‌های سه‌گانه دین‌داری یعنی «شناخت‌ها، باور‌ها، رفتار‌ها» است.

از سوی دیگر ناظر به وسعت زمانی گستره مهدویت (از منظر نگرش فلسفه تاریخی که در دعای ندبه بر آن تأکید شده است) این آموزه از جهت افق و امتداد زمانی شامل «دیروز، امروز، فردا» می‌شود. بدین جهت با هویت تاریخی انسان‌ها و به ویژه انسان‌های مؤمن پیوندی عمیق می‌یابد.

ص: ۱۴

البته باید توجه داشت که مهدویت مبتنی بر امامت معصومانه، اگرچه آموزه ای شیعی است، دستاوردهایش و پیامش به فرقه یا گروه و نژاد خاصی اختصاص ندارد؛ مهدویت پیامی فراگیر و راهکاری نجات بخش برای تمام انسان ها در همه گستره های جغرافیایی است.

نگاه جامع به مهدویت را در جدول زیر می توان مشاهده کرد:

برای دیدن عکس به پی دی اف مراجعه کنید

با نظر به وسعت جایگاه نرم افزاری مهدویت در جامعه شیعه است که مناسبت های مرتبط با این آموزه (۱) جایگاه مهمی در فرهنگ و جامعه شیعه می یابد و از جهت کمیت و کیفیت فعالیت های فرهنگی و مشارکت اجتماعی منتظران هم شأن حضور اجتماعی مردم در عزاداری محرم می باشد. این بدین معنی است که عاشورا نقطه اوج آیین های حزن آمیز شیعه و نیمه شعبان نقطه والای جشن و شادی مذهبی در مکتب تشیع است. آن چه باعث اهمیت توجه بیشتر به فرهنگ جشن های مهدوی می شود، گسترش و جهانی شدن این جشن ها ناشی از انقلاب اسلامی ایران و بالندگی های پیوسته آن است به گونه ای که امروزه این جشن، به عنوان مهم ترین جشن مذهبی در ایران، مورد اقبال و توجه جهانیان هم قرار گرفته است.

۱. نسبت سنجی موضوع مهدویت با پدیده انقلاب اسلامی

۱. نسبت سنجی موضوع مهدویت با پدیده انقلاب اسلامی

در میان ادیان و مذاهب آسمانی، مکتب تشیع عمل گرا و سبک ساز ترین مکتب است. بدین جهت سبک زندگی شیعی حتی با سبک زندگی دیگر فرقه ها و مذاهب اسلامی هم تفاوت

۱- اعم از نیمه شعبان و نهم ربیع الاول و حتی هر شبانه روز جمعه.

آشکار و گسترده ای دارد. علت این استقلال و تمایز در این سبک، در نوع تعریف و طراحی آن بر اساس اصالت انتظار و تعلیق پیوسته در رابطه با ولی معصوم در متن زندگی روزمره نهفته است. بدین معنا که در همه سبک های زندگی غیر شیعی، آدمی از علم یا از دین و یا از عرف؛ مبانی و اصول ثابت را اخذ و بر اساس آن یک نوع زندگی ثابت را طراحی می کند. آنگاه بر اساس آن، روش و شیوه ای ثابت و ماندگار از زیستن طراحی می گردد؛ زیستی که مشخص و ثابت و غالباً تاریخی است و جز در زیستن های سکولارانه و غیر دینی که مبنایش روزآمدی است، همگی از روزآمدی فاصله دارد. بدین جهت است که امروزه اکثر قریب به اتفاق زیستن های سنتی و مذهبی مستقیم یا غیر مستقیم مغلوب زیست روزآمد و مدرن سکولار و علم زده قرار گرفته اند. مهم ترین عامل پویایی سبک زندگی سکولار در اصالت دادن به تغییر و نسبیّت در تمام اصول حتی در اصول اخلاقی و اجتماعی و فرهنگی است که باعث شده این نظام تمدنی و سبک زندگی از اصول ثابت اندیشه ای یا رفتاری فاصله بگیرد، ولی در برابر تمام نظام های سنتی با شدت و ضعف دچار نوعی رکود و سکون باشد. (۱)

ولی سبک زندگی شیعی، در کنار طراحی اصول ثابت زندگی بر مبنای خصوصیات ذاتی انسانی و ویژگی های ثابت و مشترک فطری، سعی می کند انسان کمال جو را برای به تعالی رسانی، به انسان کامل روزآمد وصل نماید. در این سبک در کنار توجه به اصول ثابت در نظام زندگی دینی، همواره از انسان دیندار می خواهند که در ارتباطی پیوسته با انسان کاملی که در بستر زمان و مکان است، قرار بگیرد. بدین جهت مؤمن کسی است که در نوع رابطه اش با ولیّ زمانش در یک انتظار و پیوند پیوسته باشد و ناظر به این انتظار و پیوند، هیچ گاه مدعی ثبات فراگیر و گرفتار رکود و سکون و روزمرگی نشود و هماهنگ با نگرشی متعالی که انسان کامل از حرکت زمان و مکان به سوی آرمانشهر پایانی دارد، زندگی روزآمدی را برای خود طراحی کند.

۱- همانند اندیشه سلفی گرایی، که به معنی گذشته گرایی است و مبنای اندیشه دینی همه فرقه های اهل سنت و تا حدودی یهودیت و مسیحیت سنتی است.

ص: ۱۶

برای دیدن عکس به پی دی اف مراجعه فرمایید

همین مبنا در تبیین اصل امامت و مهدویت شیعی باعث شده است که زاینده انقلاب اسلامی در مکتب تشیع باشد. (۱) چراکه در این مکتب در دوران غیبت اگرچه ارتباط مردم با امام به ظاهر قطع است، در درجه ای پایین تر با علمایی که در علم و عدل و تدبیر نشانه او هستند، این ارتباط پیوسته برقرار خواهد بود و بنا بر آن، علما همانند امامان معصوم علیه السلام باید پرچمدار انتظار و زمان شناسی روزآمدی باشند. از این منظر است که اصل ثابت مرجعیت علمی و اجتماعی علما در یک بلوغ تاریخی و اجتماعی به مرجعیت سیاسی و اصل ولایت فقیه می رسد.

با این نگرش، هم مبنا و ریشه انقلاب و هم عنصر حافظ و هویت بخش به آن و هم سند چشم انداز انقلاب اسلامی بر مبنای اصل امامت و مهدویت و تقویت فرهنگ انتظار است.

پس با این جایگاه زیربنایی که مهدویت در مکتب و سبک زندگی شیعی دارد، هر گونه تضعیف و کم توجهی یا تحریف و انحراف در موضوع مهدویت و فرهنگ انتظار در میان مدت یا بلند مدت باعث تضعیف روحیه و فرهنگ انقلابی در جامعه خواهد شد.

از سوی دیگر ناظر به همین جایگاه مبنایی برای مهدویت است که وقتی پس از گذشت سه دهه از انقلاب، تحولات فراگیر منطقه ای و جهانی رخ می دهد، زیباترین

۱- چنان که در نگرش اسلام سیاسی تسنن، ضمن اینکه پس از رحلت پیامبر ۹ دیگر جریان ولایت معصومانه وجود ندارد، و خلافت هویتی سکولار و زمینی می یابد، در عین حال مبتنی بر تقدم اصل امنیت بر اصل عدالت در نظام سیاسی اهل سنت، هیچگونه خروج سیاسی و قیام مردمی و خصوصاً دینی بر ضد حاکمیت جایز نیست، اگرچه این حاکمیت در نهایت ستمگری و فساد باشد.

ص: ۱۷

تحلیل از این پدیده‌ها در بیان رهبر معظم انقلاب شکل می‌گیرد که همگی این رویدادها را بر آمده از ارزش‌های فطری و انسانی مشترک و معطوف به مطالبه آینده‌ای روشن که همان مهدویت و انتظار شیعی است، می‌داند. (۱)

این تحلیل بدین معنی است که آغاز حرکت‌های سیاسی و اجتماعی در کشورهای اسلامی و غیر اسلامی با محوریت شعارهای خستگی از ظلم و تبعیض و استثمار و مطالبه عدالت اقتصادی و اجتماعی و سیاسی، بیانگر آغاز خیزش‌های جهانی به سوی فرهنگ انتظار است.

یکی از وظایف رسانه ملی در مقوله انتظار و مهدویت، توجه به مطالبات رهبری در زمینه فرهنگ مهدوی است. اهمیت این موضوع وقتی مشخص می‌شود که بیانات ایشان را در دو سال اخیر بررسی کنیم.

عناوینی همانند جنبش نرم افزاری تولید علم، علوم انسانی اسلامی، بیداری اسلامی، بصیرت اجتماعی، سبک زندگی دینی، و پیچ تاریخی (۲) بیانگر اهداف و راهبردهای بسیار کلانی است که ایشان به عنوان سند و رسالت‌های پیش رو و چشم انداز انقلاب اسلامی و رسانه دینی در مقام ایجاد اتصال بین جامعه مسلمانان و جامعه جهانی با فرهنگ انتظار می‌بینند. (۳)

نقطه اوج این ضرورت تعمیق و گسترش سند چشم انداز انقلاب و فرهنگ انتظار را در آن بخش از سخنان مقام معظم رهبری می‌توان مشاهده کرد که ایشان سیر و مرحله بندی تدریجی برای سند چشم انداز انقلاب اسلامی را طراحی می‌کنند.

۱- مقام معظم رهبری: اگر مهدویت نباشد، معنایش این است که همه‌ی تلاش انبیاء، همه‌ی این دعوت‌ها، این بعثت‌ها، این زحمات طاقت فرسا، اینها همه‌اش بی‌فایده باشد، بی‌اثر بماند. بنابراین، مسئله‌ی مهدویت یک مسئله‌ی اصلی است؛ جزو اصلی‌ترین معارف الهی است. لذاست که در همه‌ی ادیان الهی هم تقریباً - حالا- تا آنجایی که ما اطلاع داریم - یک چیزی که لب و معنای حقیقی آن همان مهدویت است، وجود دارد (۱۳۹۰/۰۴/۱۸) بیانات در دیدار اساتید و فارغ التحصیلان تخصصی مهدویت.

۲- برای آگاهی بیشتر از دغدغه‌های مقام معظم رهبری در این باره می‌توانید این کلمات را در سایت ایشان جست و جو کنید و حتی از سیر و روند آماری تأکید ایشان بر این اهداف و چشم اندازها آگاه شوید.

۳- سالک راه خدا - در هر نوع سلوکی - به سمت آرمانهای گوناگون و متنوع اسلامی که حرکت میکند، به هر شکلی و به هر نحوی هست، باید از شیوه‌های متنوع استفاده کند برای رسیدن به مقصود. و مَنْ يُؤْلِهِمْ يَوْمَئِذٍ دُبْرُهُ إِلَّا مُتَحَرِّفًا لِقِتَالٍ أَوْ مُتَحَيِّزًا إِلَىٰ فِتْنَةٍ فَقَدْ بَاءَ بِغَضَبٍ مِّنَ اللَّهِ؛ هرگونه حرکتی - چه حرکت به جلو، چه حرکت به عقب - مثل میدان رزم نظامی، باید به دنبال رسیدن به اهداف از پیش تعیین شده باشد. اهدافی وجود دارد؛ نظام اسلامی در هر مرحله‌ای یکی از این اهداف را دنبال میکند، برای پیشرفت، برای رسیدن به نقطه‌ی تعالی و اوج، برای ایجاد تمدن عظیم اسلامی؛ باید سعی کند به این هدف در این مرحله برسد. (بیانات در تاریخ: ۱۳۹۲/۰۸/۲۹).

برای دیدن عکس به پی دی اف مراجعه فرمایید

با این نگاه رسالت مهم رسانه این است که از یک سو با وسعت بخشی به اهداف انقلاب و از سوی دیگر با خارج سازی اصل مهدویت و انتظار از رویکردهای انحصاری مبتنی بر احساس و عاطفه و ظاهرگرایی، بین انقلاب به عنوان واقعیت موجود جامعه مسلمان ایرانی و مهدویت به عنوان مهم ترین نرم افزار اسلام شیعی پیوند برقرار کند و مهم ترین پیام امیدبخش و تعالی آفرین و حرکت زا را به جوامع مسلمان و غیر مسلمان بدهد و آنها را در مقطع تحولات بسیار مهم جاری، از رکود و یأس و انحراف و تحریف دور سازد. چراکه در برابر نظریه آمریکایی سازی تمدنی جهان اسلام و یا نظریه ارتجاعی سلفی گرایی و یا الگوهای اقتصادی جوامع سکولار که مبتنی بر تحمل ریاضت بیشتر از سوی توده ها و ملت هاست، یگانه نظریه آینده نگر، معنویت جو، عدالت خواه و امید آفرین، مهدویت و انتظار شیعی است که با سرشت و فطرت بشری و مطالبات جهانی آنها هماهنگی کامل دارد و در این شرایط حساس هر گونه تعلل یا نگاه جزئی نگر به این قدرت نرم افزاری ویژه و استثنایی شیعه باعث فرصت سوزی تاریخی برای نشر پیام حق در گستره جهانی خواهد شد. و به فرموده مقام معظم رهبری در این پیچ تاریخی مهم هر گونه تعلل و سهل انگاری مسئولان باعث ضربه جبران ناپذیری به جریان حق خواهد شد.

۲. نسبت سنجی میزان توجه رسانه به فرهنگ مهدویت

۲. نسبت سنجی میزان توجه رسانه به فرهنگ مهدویت

پس از پیروزی انقلاب اسلامی و به ویژه در مقطع جنگ تحمیلی و دفاع مقدس ارزش های دینی و شعائر مقدس در کنار نهادینه شدن در جامعه وارد عرصه رسانه ملی هم گردید. البته این ورود چون بیشتر ناظر به تقویت هویت ملی و روحیه مقاومت عمومی مردم بود، متأسفانه پس از پایان دفاع مقدس رو به کاهش گذاشت و پس از گذشت یک دهه و آشکار شدن ضعف ها و سهل انگاری ها به ویژه در مواجهه با تهاجم فرهنگی و فتنه افروزی های دشمن بود که کم کم نمود و حضور شعائر دینی و فرهنگ مناسب های مذهبی در رسانه ملی پررنگ تر شد. از همان سال ها بود که در کنار پخش

دعای کمیل به تدریج پخش دعای ندبه به صورت منظم شروع شد. به موازات آن در روزهای جمعه گهگاه برخی از شبکه‌ها به برنامه سازی در موضوع مهدویت پرداختند. همچنین به موازات گسترش جشن های شعبانیه در سطح جامعه، توجه و اقبال رسانه ملی نیز به پوشش رویدادها یا برنامه سازی مناسبتی ویژه این مناسبت، فزونی یافت. اتفاقی که از آن بیش از یک دهه می گذرد و امروزه تقریباً کمتر شبکه ای را می توان یافت که از این موضوع مهم غفلت ورزیده باشد. این اتفاق مبارک همزمان بود با راه اندازی نهادها و مؤسسات علمی پژوهشی در حوزه مهدویت که باعث تقویت و تعمیق این پدیده شد و بعضاً باعث تولید برنامه های مشارکتی هم در سازمان در موضوع مهدویت گردید؛ فرایندی که بسیار زود گفتمان مهدویت را از محدوده داخلی بیرون برد و گاه گستره جهانی سازی آن را البته در حد شعار و تبلیغ فراهم آورد.

۳. آسیب شناسی فرهنگ عمومی و برنامه سازی رسانه ای در حوزه مهدویت

۳. آسیب شناسی فرهنگ عمومی و برنامه سازی رسانه ای در حوزه مهدویت

پس از پایان دفاع مقدس و گذار از سال های ابتدایی دوران سازندگی، انتظار می رفت که با طراحی و راه اندازی نهادها و مراکز پژوهشی فرهنگی در سطح حوزه و دانشگاه، نسبت به روزآمدسازی و غنی سازی و پویایی و جهانی کردن ارزش های فرهنگی مکتب تشیع با نگرش انقلابی آن تلاش ها و اقدام های فراگیر صورت گیرد. ولی این اتفاق به صورت محدود و بسیار دور صورت گرفت و در زمانی که جامعه دینی خسته از نزاع های سیاسی و مشکلات اقتصادی و گریزان از عرفان های کاذب وارداتی تنها پناه خود را در شعائر دینی و فرهنگ عاشورا و جشن های شعبانیه می دید، شاهد رونق مجدد جشن های شعبانیه در سال های پس از دفاع مقدس بودیم. البته با نظر به عرفی گرایی و سیاست گریزی پیش آمده در این جشن ها بسیار زود این اتفاق با بی میلی و یا انتقادهای نهادهای حاکمیتی مواجه شد. امری که بازتابش از یک سو تضعیف فرهنگ موجود بود و از سوی دیگر عدم طراحی پشتوانه های نرم افزاری و محصولات فرهنگی مناسب باعث ابتدال و فزونی بیشتر آسیب های موجود شد. در این دوران بود که رفته رفته در مواجهه با اقبال عمومی، ضعف دستگاه های فرهنگی و دینی و تشویق ها و هجوم ها آسیب های اجتماعی در موضوع مهدویت و جشن های شعبانیه فزونی گرفت.

برخی از آسیب ها که ضرورت نگاه آسیب شناسی را تقویت می کند به قرار زیر است:

ص: ۲۰

خاستگاه آسیب

آسیب و شرح آن

ظاهرگرایی

تهی سازی آموزه و اصلی هویت ساز از جایگاه ارزش آفرینی سیاسی اجتماعی و تبدیل آن به مجموعه ای از مناسک ظاهری و احساسی درون مکتبی.

نگاه انحصار گرایانه

تبدیل مهدویت از یک پیام فطری و امید جهانی به نجات بخشی اختصاصی درون فرقه ای.

عرف گرایی

غفلت ورزی نخبگان و خواص دینی و علمی از فرهنگ سازی روزآمد انتظار از جهت محتوا و شکل و واگذاری آن به فرهنگ عامه دور از بینش روزآمد سیاسی اجتماعی (و در نهایت دنباله روی رسانه ها و نهادهای فرهنگی از عرف جاری).

بزرگ نمایی

بزرگ نمایی بحث جنگ های امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف و ارائه چهره های منفی از حضرت و دوران ظهور

یا بزرگ نمایی بحث ملاقات ها و دیدارها که زمینه ساز رواج مدعیان می شود.

کوچک نمایی

کوچک نمایی تصویر شخصیت امام در دوران غیبت در قالب امامی که منفعل، منزوی و دور از جوامع است (این در حالی است که امام را مجاهد تعریف کرده اند).

کوچک نمایی نقش مرجعیت و روحانیت در فرهنگ انتظار و جشن های شعبانیه.

طرح مباحث غیر ضروری

دامن زدن به بحث ازدواج حضرت و یا بحث محل سکونت حضرت و جزیره خضرا.

تطبیق تحمیلی و جرئی نگر مصادیق

تلاش برای تطبیق هر حادثه بر نشانه های ظهور (بدون در نظر گرفتن مباحث سندی استدلالی در روایات نشانه ها و نبود نگاه جامع

و کلان به هندسه نشانه‌ها).

تفسیر وارونه

همانند نگاه اغلب مردم به معنی غیبت و تفسیر آن به دوری امام از متن زندگی روزمره.

تفسیر به متضاد

همانند تفسیر انتظار (و زمینه سازی) به رها کردن جامعه به حال خود تا شرایط آخرالزمانی گسترش یابد (بسط آخر الزمان به جای بسط انتظار برای تحقق ظهور).

تعریف و تفسیر بر اساس پیش فرض ها

اجرای جشن های مهدوی بر اساس خواسته های نفسانی خود به جای تلاش برای هماهنگ سازی آن با معیارهای جشن و شادی دینی.

آرزواندیشی به جای تلاش منتظرانه

برخورد با نشانه ها با رویکرد تطبیق و توقیت و ایجاد هیجان های کاذبی که ضد فرهنگ انتظار و تکلیف گریز است (و ریشه در تحمیل آرزوهای رشدنا یافته مستعجلانه بر نشانه ها دارد).

احساس خطر از این فضای آشفته در سطح جامعه اگرچه از یک دهه پیش زمینه ساز پیدایش مراکز و مؤسسات علمی پژوهشی در حوزه مهدویت و باعث شد تا شاهد کاهش تدریجی آسیب های فکری و اجتماعی در حوزه مهدویت باشیم، آن گونه که از این مراکز توقع می رفت مسئله مطالعه و به روزرسانی فرهنگی فعالیت های مهدوی در آن مراکز و نهادها صورت نگرفت و مشکل آسیب ها و انحراف های فرهنگ و جشن های مهدویت همچنان باقی است. (۱)

در این شرایط شایسته است نظام برنامه سازی با موضوع مهدویت در رسانه ملی هم نظام مناسبی داشته باشد؛ به گونه ای که با سیاستگذاری راهبردی یا نیازشناسی اجتماعی و یا با هدف مدیریت فرهنگی جامعه گام هایی بلند و محکمی در این راستا بردارد.

در فرایند برنامه ریزی مذهبی نمی توان تصور کرد برنامه ریزی کلان و خصوصاً نرم افزاری برنامه های مذهبی بدون حضور کارشناسان مذهبی طراحی گردد. به ویژه که اکنون کارشناسان مذهبی رسانه شناس و متخصص فراوانی هم در مرکز پژوهش های اسلامی و همچنین در دانشکده صداوسیما در قم و در نهاد های حوزوی هستند، که می توانند در تمام مراحل برنامه سازی در مقام طراح و برنامه ریز یا حداقل مشاور مذهبی

۱- در این زمینه می توان به دو رویداد انحرافی مهم اشاره کرد. یکی پیدایش موج نشانه گرایی در جامعه که نقطه اوج آن در نرم افزار ظهور نزدیک است خود را نشان داد، و دیگری در رسوخ جریان های انحرافی برون مرزی در سطح کشور است که نقطه اوج آن در پدیده بحرانی مدعی یمانی در عراق است که در سطح کشور آسیب های فراوانی ایجاد کرده است.

نقش آفرینی کنند تا تعریف کارشناس مذهبی از کارشناس دور از فرایند برنامه سازی به کارشناس طراح نرم افزاری برنامه ها توسعه و تعمیم یابد.

۴. اهداف مورد نظر از برنامه سازی در موضوع مهدویت و جشن های شعبانیه

۴. اهداف مورد نظر از برنامه سازی در موضوع مهدویت و جشن های شعبانیه

امید و نشاط در هر جامعه نشانه سرزندگی و بالندگی آن است. جشن و شادی هم یکی از نیازهای فطری انسانی است و ادیان و مذاهب آسمانی بدون توجه به نیاز فطری به امید آفرینی نمی توانند ادعای کامل و جامع بودن را داشته باشند. بلکه نقطه اوج و تعالی یک دین جامع آنگاه است که به تعالی و قدسیت بخشی به نیازها و گرایش های زمینی آدمی پردازد. به ویژه گرایش هایی که به ظاهر از فضای قرب و معنویت دور است.

با مطالعه میدانی روزآمد و مشاهده تاریخی مشخص می شود که تشیع یگانه مذهبی است که توانسته به این نیاز بشری در کنار تعالی بخشی به آن پاسخ جامع دهد. کثرت اعیاد و مناسبت های مذهبی شاد و مفرح و نشاط آور (۱) در مکتب تشیع و پراکندگی آن در میان مناسبت های دیگر و به ویژه مناسبت های حزن آور نشان از هوشمندی این مکتب هم در پاسخ گویی به این نیاز و هم در توزیع زمانی آن است. (۲)

در این میان، نیمه شعبان با نظر به پیام ها و مفاهیم مترتب بر آن مهم ترین جشن در فرهنگ شیعی است؛ جشنی که ضمن پیوند ناگسستنی با مهدویت و انتظار، جایگاه هویتی برای انقلاب اسلامی نیز دارد و در تحولات معاصر منطقه ای می تواند مبتنی بر بن مایه های خود، یکی از ارزش های نرم افزاری و رسانه ای مهم جمهوری اسلامی ایران باشد. با این نگاه رسانه برای توجه به این موضوع هم در زمان جشن های شعبانیه و هم در طول سال می تواند اهداف کلان زیر را دنبال کند:

۱. تعمیق و ارتقای ایمان دینی و اخلاق نیک و رفتار دینی در بستر فرهنگ امیدآفرین و نشاط آفرین مهدویت؛

۲. ایجاد پیوند بین ارزش های و فرهنگ دینی و ارزش های انقلاب اسلامی و پویا کردن به این پیوند در قالب قرار دادن بالاترین چشم انداز های دینی و معنوی برای انقلاب؛

۱- عید میلاد معصومان: و اعیاد اسلامی مذهبی همانند: غدیر، بعثت، قربان، فطر و پذیرش اعیاد ملی همانند عید نوروز و ... .

۲- اصولاً تشیع تنها مکتبی است که تلاش کرده به نیاز به حزن و شادی موازی آدمی برای تخلیه احساس ها و هیجان های ناشی از فشارهای زندگی، با طراحی نظام گسترده مناسبت های عید و عزا و پراکندن آن در طول سال به پاسخگویی مناسب به آن پردازد.

ص: ۲۳

۳. خنثی سازی امواج گسترده مهاجم فرهنگی دشمنان با ارائه بالاترین آرمان ها برای انقلاب مبتنی بر نگاه آینده گرای مهدویت شیعی؛

۴. تقویت فرهنگ و هویت ایرانی اسلامی بر مبنای توجه ویژه روابط متقابل تاریخی تشیع و ایران و تاریخ و آینده گرایی مهدویت و رسالت مسلمان و شیعه ایرانی؛

۵. طراحی کلان ترین هدف و چشم انداز برای نظام و تک تک شهروندان از منظر رسالت ها و سیاست های گام به گام زمینه سازی جهانی؛

۶. تضعیف جریان ها و فرقه های انحرافی روزآمد با ارائه برترین و متعالی ترین بسته اعتقادی هویتی؛

۷. تقویت اسلام ناب بر مبنای آینده گرایی دینی در برابر جریان سکولار آینده گرایی آمریکایی و اسلام سلفی گذشته گرا؛

۸. تقویت روحیه کار و تحرک و نشاط آفرینی حداکثری در جامعه با تأکید بر ضرورت هماهنگی مؤمنان با امام معصومی که در مسیر تحقق ظهور دارای برترین تلاش از جهت کیفی و کمی است؛

۹. ایجاد روحیه امید و آینده نگری مثبت و عدم توقف و رکود و ایستایی، چه در دوران خوشی و چه در دوران سختی ها و هجوم ها و بحران ها؛

۱۰. ایجاد نگرش مثبت و آرمان طلبی در سطح جهانی و برای همه بشر بر محور مکتب و دین حق؛

۱۱. پاسخ دهی به نیاز طبیعی و فطری بشر برای نشاط و فرح و جشنی که جامع معنویت و جلوه های مشروع زندگی دنیوی باشد؛

۱۲. ایجاد جاذبه جهانی برای مکتب حق (در کنار فرهنگ حزن و عزا) بر مبنای فرهنگ شادی مقدسی که آرمانش رهایی و رشد و تعالی تمام جهانیان است.

با نظر به اهداف مذکور، راهبردها در دو حوزه برنامه سازی و محتوایی طراحی می گردند که شرح و گزارش آن چنین است:

۵. راهبردهای برنامه سازی در موضوع مهدویت

اشاره

۵. راهبردهای برنامه سازی در موضوع مهدویت

پس از آنکه مقام معظم رهبری دهه نود را دهه پیشرفت و عدالت نامیدند و با نظر به همزمانی این دهه با اوج زمان اجرای سند چشم انداز و تأکید مکرر ایشان بر مسئله پیچ

ص: ۲۴

تاریخی، همچنین با توجه به گستردگی هجوم های رسانه ای و گسترش کمی و کیفی شبکه های ماهواره ای و اینترنتی، به نظر می رسد برای موضوعی همچون مهدویت و فرهنگی چون انتظار و مناسبتی به مهمی نیمه شعبان در رسانه ملی و شبکه های گوناگون برون مرزی، ملی و استانی باید تحولات و اتفاقات مهمی رخ بدهد تا در نهایت صدا و سیما در رویدادی همانند جشن های مهدویت و انتظار از نقش حاشیه ای بیرون بیاید و به فرموده امام راحل رحمه الله به دانشگاه تبدیل شود؛ دانشگاهی فعال، مهم و اثرگذار در زمینه فرهنگ سازی، که هدفش مدیریت و هدایت غیر مستقیم این جشن های مذهبی و مناسبتی با نظر به اهداف روزآمد جامعه شیعی و سیاست های کلان نظام مقدس جمهوری اسلامی است.

با نظر به این اهداف کلانی که از رسانه ملی انتظار می رود، می توان راهبردهای دستیابی به آن اهداف را در سطوح زیر دسته بندی کرد:

الف) راهبردهای کلان در حوزه برنامه سازی و مدیریت سازمانی؛

ب) راهبردهای محتوایی:

۱. راهبردهای اندیشه ای کلامی؛

۲. راهبردهای سیاسی؛

۳. راهبردهای اجتماعی؛

۴. راهبردهای فرهنگی.

الف) راهبردهای کلان در حوزه برنامه سازی

الف) راهبردهای کلان در حوزه برنامه سازی

پیشینه برنامه سازی سازمان در حوزه مناسبت های مذهبی نشان داده که متولی تولید این دسته از برنامه ها عمدتاً گروه معارف یا گروه مناسبت های دینی مذهبی در شبکه هاست.

به نظر می رسد با توجه به اهمیت موضوع، لازم است حداقل برای مناسبت مهمی مانند جشن نیمه شعبان، راهبردهای زیر در حوزه طراحی و برنامه ریزی اتخاذ گردد:

۱. تشکیل شورای عالی مهدویت (۱) در صدا و سیما با ترکیبی از مدیران و کارشناسان (هم از سوی کارشناسان مذهبی رسانه شناس و هم کارشناسان تخصصی مهدویت) و برگزاری

۱- و یا شورای عالی مناسبت های مذهبی که به صورت فعال و پویا وارد میدان شود و برنامه ریزی های میان مدت و بلند مدت را

برای شبکه ها در این راستا تعریف و طراحی نماید.

جلسات منظم ماهانه برای رصد نیازها و آسیب‌ها، شناسایی پیوسته اولویت‌ها، برنامه ریزی عملیاتی همراه تقسیم کار مهندسی شده بین شبکه‌ها، و جلوگیری از موازی کاری و تکرار. (۱)

۲. تشکیل شورایی از گروه‌های گوناگون در هر شبکه برای فعال سازی حداکثری گروه‌ها به منظور برنامه سازی در این زمینه و ضرورت توجه به تنوع فرمت‌ها و قالب‌های برنامه سازی نمایشی و غیرنمایشی و تنوع و گستردگی موضوع‌ها و مفاهیم مهدوی، جهت عملیاتی شدن فعالیت حداکثری گروه‌های برنامه سازی در فرصت زمانی کافی و مطلوب و همراه با بسیج کردن منابع مالی کافی و فعال کردن گروه‌های برنامه سازی توانمند.

۳. توسعه دادن به کنداکتور پخش از زمان حداقلی شب و روز مناسبت، به دهه جشن‌های مهدویت و برنامه ریزی مناسب برای همراهی و هماهنگی با نیازهای جامعه برای آماده سازی جشن‌ها و خوراک‌دهی تدریجی و مطلوب در حوزه‌های گوناگون علمی، فرهنگی، هنری، اجتماعی و... و تلاش برای اثرگذاری مثبت در حوزه مدیریت نرم افزاری جشن‌های مردمی با هدف آسیب‌زدایی و غنی‌سازی نرم‌افزاری آنها؛

۴. تشکیل کارگروه علمی پژوهشی تخصصی رصد در مرکز پژوهش‌های سازمان، برای جمع‌آوری روزآمد مطالب علمی در حوزه مهدویت و شناسایی روزآمد نیازها، آسیب‌ها و بازخوانی زمانمند اهداف و سیاست‌های کلان نظام و رسانه ملی در هر سال تا در نهایت این گروه با نظر به تنوع گروه‌های برنامه‌ساز انواع ایده‌ها، و موضوع‌های برنامه‌سازی را پیشنهاد و ارائه دهدریال؛ (۲)

۱- در همین جا تأکید می‌گردد که هدف این نوشته نقد و بررسی برنامه‌های سازمان در یک دهه اخیر چه در حوزه برنامه‌سازی و چه در حوزه مدیریت‌ها و فعالیت‌های جانبی همانند جشواره آخرین منجی نیست و این امر مجال فراخی دیگر و مطالعه‌ای فراگیر می‌طلبد. ولی باز برای نمونه، نگاهی اجمالی به یکی از طولانی‌ترین مجموعه‌ها در این زمینه در این سال‌ها یعنی برنامه بسوی ظهور که از شبکه دو که در سه مجموعه متوالی تولید و پخش شد شاهدی بر بسیاری از مدعاهای فوق است؛ چراکه این برنامه اگرچه به ظاهر با همکاری بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود تهیه می‌شد، در هیچ یک از مراحل سیاست‌گذاری و بخش‌های برنامه‌سازی کارشناسان مهدوی آن مرکز مشارکت نداشتند و نقش آن کارشناسان فقط هنگام پخش برنامه، آن‌هم در گوشه‌ای از برنامه بود. از جهت موضوعات هم به ویژه در بخش پایانی چندان نوآوری و تازگی‌ای برای مخاطب نداشت و... و اخیراً هم در مقام بازشناسی بحران جریان انحرافی یمانی و یا گسترش خرده‌ادعاهای انحرافی نمی‌توان نقش برنامه‌هایی همانند آن را که بر مسئله تشرفات یا احساس‌گرایی دامن می‌زد، نادیده گرفت.

۲- این گروه می‌تواند هر سال در قالب روش SWOT به رصد و شناسایی قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدها در عرصه فرهنگ مهدویت و انتظار، هم در سطح کشوری و هم در نگاهی کلان‌تر در سطح جوامع شیعی بردارد و متناسب با واقعیت‌ها و نیازها و آسیب‌ها و چشم‌اندازها، در حوزه رسانه و در سطوح گوناگون برنامه ریزی کلان کند.

۵. سرمایه گذاری و اهتمام به برنامه ریزی برای تولید آثار داستانی و نمایشی و انیمیشن و مستند در موضوع مهدویت در کنار راه اندازی کارگروه ایده ها جهت تولید ایده ها و موضوعات عالمانه و روزآمد و متنوع از بین کارشناسان مذهبی رسانه شناس و خلاق و ایده پردازان و نویسندگان برجسته سازمان در گروه های مختلف برنامه سازی؛

۶. ایجاد پیوند مستمر با نهادهای نخبگانی و علمی چه در حوزه مهدویت و چه در حوزه های فرهنگی و اجتماعی برای مشارکت دهی و فعال سازی نرم افزاری و سخت افزاری آنها در فرایند برنامه سازی و به ویژه شناسایی تنوع کارشناسان مهدوی و غیر مهدوی مرتبط در گرایش های علمی گوناگون به منظور تنوع بخشی و غنی سازی علمی و محتوایی برنامه ها و ارائه بسته های نرم افزاری مطلوب به جامعه در سراسر مراحل اجرای جشن ها؛

۷. شناسایی جامع جغرافیای اماکن و فرهنگ های مهدوی در گستره جغرافیای شیعه و برنامه ریزی حساب شده برای پوشش دهی هوشمندانه از آن ایده های مکانی یا فرهنگی در کنار ارائه بسته های کارشناسی و نخبگانی لازم؛^(۱)

۸. راه اندازی کارگروهی برای جذب و تألیف قلوب و تغذیه ایده ای و برنامه ای نسبت به تمام شبکه های شیعی فارسی، عربی، اردو و...^(۲) با هدف ایجاد انجمن برنامه سازی شبکه های شیعی در موضوع مهدویت و دور کردن آنها از اندیشه های انحرافی در این زمینه؛

۱- در این زمینه یکی از کاستی های بسیار مهم سازمان عقب افتادن از شرایط و تحولات منطقه ای است؛ چراکه در بحث مهدویت یکی از ضرورت های برنامه سازی، تولید برنامه هایی است که متناسب با اقتضائات وحدت اسلامی و شرایط حاکم بر جغرافیای جهان اسلام، شناسایی و تعیین اولویت های برنامه سازی بر اساس جغرافیای تشیع باشد؛ خصوصاً در یک دهه اخیر و به ویژه پس رشد فزاینده حضور سیاسی و اجتماعی شیعیان در منطقه و خاصه در کشورهای عراق و افغانستان و... با وجود عتبات عالیات در عراق، در کنار سیل زائران ایرانی در عراق و وجود اماکن و فرهنگ های مهدوی بسیار قوی در آن منطقه می طلبد که پس از سقوط صدام سازمان، کارگروهی ویژه برای این منطقه تشکیل دهد و ضمن رصد ظرفیت ها به شناسایی فرصت های برنامه سازی و تعیین اولویت ها بپردازد و برنامه های مذهبی مهدوی بسیاری تولید کند؛ خصوصاً در شهری همانند کربلا یک استدیو یا حتی یک شبکه فعال شبانه روزی برای پخش در داخل کشور (حتی با کمک بعثه رهبری یا برخی از شبکه های شیعی همسو و با همکاری آستانه مقدسه دو حرم حسینی و عباسی) طراحی و اجرا می گردید. ولی متأسفانه امروزه سازمان نه تنها مخاطب شیعه عراق را در اختیار ندارد، بلکه درباره ظرفیت های برنامه سازی در موضوع عتبات مقدسه و اماکن مذهبی به تازگی هم از شبکه های شیعی عراقی همسو و هم از مثل شبکه ای همانند امام حسین ۷ در حال عقب افتادن است.

۲- این در حالی است که مخاطبان شیعی فراوانی در گستره افغانستان و شبه قاره هند یا در آسیای مرکزی و یا در آسیای جنوب شرقی و یا انبوه شیعیان و علویان ترک زبان در جغرافیای کشورهای ترک زبان مورد غفلت فراگیر سازمان قرار گرفته است.

ص: ۲۷

۹. توجه به رویکرد های گوناگون برنامه سازی و تلاش برای برنامه سازی در همه حوزه ها با رویکرد اطلاع رسانی، آموزشی، ارشادی، تربیتی، تفریح و سرگرمی؛

۱۰. تلاش برای سفارش ایده های روزآمد پیش بینی شده در فرصت کافی به جامعه خطبا، مداحان و هنرمندان.

ب) راهبردهای محتوایی در موضوع مهدویت

ب) راهبردهای محتوایی در موضوع مهدویت

در زمینه راهبردهای محتوایی مهم ترین راهبردی که سازمان باید در نظر قرار دهد، ایجاد نگاه جامع به هندسه مفاهیم و موضوع های مهدوی در فرصت جشن های مهدویت (و در دیگر فرصت های سالیانه) است. نگاه جامعی که بر آمده از مبانی عقلی و نقلی مکتب تشیع باشد و به آشنایی کامل مدیران و برنامه سازان با حوزه های گوناگون معارفی و معرفتی مهدویت منجر شود. هدف کلان در این حوزه باید دور سازی موضوع مهدویت و انتظار از فضای احساسی و عرفی گرایی صرف، و جهت دهی آن به سوی اهداف کلان نظام در حوزه های سبک زندگی دینی منتظرانه و نظام و تمدن سازی زمینه ساز باشد؛ رویکردی که برای نمونه یکی از برکات مهمش معطوف سازی جامعه منتظران از علامت گرایی (علائم و نشانه های ظهور) به سوی عوامل زمینه ساز خواهد بود. در این زمینه باید آثاری تولید شود که هم تبیین جامعی از هندسه معرفتی مهدویت داشته باشد و هم به معرفی ایده ها و موضوعات نمایشی و غیر نمایشی تولید و تهیه یاری رساند. همچنین باید یک مرکز برای برنامه ریزی تولید محتوایی و جمع آوری آثار موجود در سازمان راه اندازی گردد.

با این پیش درآمد، فهرست راهبردهای ارائه پیام در حوزه امامت، مهدویت و انتظار در رسانه ملی چنین خواهد بود:

یک راهبرد های اعتقادی بینشی

مهم ترین آسیب در زمینه جشن های مهدوی نگرش غلط و همراه با افراط و تفریط به آموزه های مهدویت است. در حقیقت هنوز پیوند عمیقی در سطح جامعه بین مهدویت و نظام اسلامی و رسالت های تمدنی و جهانی آن صورت نگرفته است. بر این اساس، از راهبردهای مهم رسانه باید اصلاح نگرش مخاطبان به مهدویت و فرهنگ انتظار باشد.

اول راهبرد معرفی تشیع در روش مقایسه‌ای و تطبیقی با دیگر ادیان و مذاهب، به عنوان یگانه مکتب آینده گرا: یکی از راهبرد های سازمان در ایجاد بینشی عمیق و آگاهانه، باید آموزش دهی و نهادینه سازی روش دین شناسی مقایسه‌ای و تطبیقی عالمانه باشد؛ روشی که قرآنی عقلانی و در حد فهم و توان آحاد جامعه است. همچنین در زمینه بازشناسی مهدویت شیعی در مقایسه با تعطیلی یا ابهام آینده نگری غیر شیعی بهترین روش برای اصلاح و ارتقا و تعمیق بینش مهدوی می باشد.

دوم راهبرد نقد نظریات تلاشگر برای حداقل انگاری یا در حاشیه برنده آموزه مهدویت شیعی (همانند منجی اهل سنت و یا مسیحیت و...).

سوم راهبرد بازشناسی شخصیت جامع و کامل امام زمان (راهبردی درون دینی برای ارتقابخشی به ذهنیت های ناقص و نارسای مهدی باوران): متأسفانه برداشت اکثر افراد جامعه از امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف برداشتی ناقص و شخصی است؛ برداشت هایی که غالباً از آگاهی ها یا مطالعات سطحی و ناقص ناشی شده است؛ مواردی همانند اینکه امام در دوران غیبت غایب و منفعل است و در آینده دارای کنشگری مثبت و فعال خواهد بود (و زمان حال را به حال خود رها کرده یا نگاه حداقلی به زمان حال دارد) و یا اینکه رابطه متقابل ما و آن حضرت به جای رابطه دو سویه تبدیل به رابطه ای یک سویه و همراه با مطالبات و توقع های فراوان از امام است. فراوانی ذهنیت هایی همانند این نوع نگاه ها باعث شده که اکثر مهدی باوران در متن زندگی خود، از انتظار و سبک زندگی منتظرانه تعریفی حداقلی داشته باشند. این در حالی است که بر اساس آموزه های دینی امام در هر لحظه از زمان دارای بالاترین تلاش و فعالیت، البته در پس پرده غیبت است. از این رو لازمه مهدی باوری؛ گونه حداکثری خواهد بود و دایره این مهدی باوری را باید در بازشناسی روزآمد حق و باطل سیاسی و اجتماعی و جغرافیایی دانست و تعریف کرد.

بنابراین، وظیفه برنامه سازان، تولید مجموعه برنامه هایی خواهد بود که به بازشناسی عالمانه شخصیت امام غایب در حد فاصل ذهنیت مخاطبان تا واقعیت و حقیقت دینی بپردازد. آنان باید در قالب این مجموعه برنامه ها ضمن آسیب شناسی باورها، به ارائه باور درست و تعمیق آن باور درباره شخص و شخصیت امام یاری برسانند.

چهارم راهبرد بازشناسی زیبا شناسانه آموزه های مهدویت (راهبردی با رویکرد دفع و پاسخگویی به تبلیغات سوء دشمنان): در سال های اخیر به ویژه با شبهات و هجمه های شبکه های ماهواره ای و اینترنتی، دشمنان مهدویت و تشیع کوشیده اند شخصیت و چهره ای منفی از امام زمان و معارف مهدویت به نمایش بگذارند. بازتاب این تلاش تضعیف باورداشت مهدویت در سطح جامعه به ویژه در میان جوانان و نوجوانان است. بر این پایه، یکی از راهبردهای مهم رسانه در زمینه مهدویت باید بازشناسی ابعاد زیبا گرا و جذاب شخصیت امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف و آموزه های مهدویت و جلوه های مهر و محبت و مهربانی امام زیبایی ها و مهربانی ها باشد و باعث تقویت ایمان مهدی باوران و ایجاد گرایش و کشش در غیر شیعیان نسبت به مهدویت گردد.

پنجم راهبرد ترویج نگاه عالمانه به ادعیه و زیارات مهدوی: ادعیه و زیارات مهدوی بخش مهمی از معارف ناب مهدوی است که حداقل در قالب کتاب مفاتیح الجنان در اختیار سطح وسیعی از جامعه قرار دارد. نگاه به این ادعیه و زیارات غالباً جزئی و ناقص و احساس و عاطفی است. در حالی که مواجهه عالمانه و انس مداوم با این ادعیه و زیارات می تواند به غنابخشی معرفتی جامعه در حوزه معرفت مهدوی منجر شود و در نتیجه هم رفتار و هم فرهنگ منتظران ارتقا یابد.

دو راهبرد های سیاسی

در حوزه سیاسی برای تعمیق باور پذیری آموزه مهدویت چند راهبرد مهم باید مورد توجه قرار گیرد، از جمله:

اول- معرفی مهدویت به عنوان یگانه اصل دینی سیاسی آینده نگر که توانایی طراحی کلان ترین چشم انداز و هدف گذاری در مسیر نظام و تمدن سازی و جهانی سازی ارزش های سیاسی اسلام را دارد؛

دوم- ایجاد نیاز در مخاطب برای مهدی باوری از منظر استقرا و تحلیل تجربه های سیاسی تاریخی بشر و اثبات ضرورت سیاسی مهدویت خواهی و حرکت به سوی پایان تاریخ دینی، بر مبنای ناکارآمدی تجربه های سیاسی اجتماعی بشر در بستر تاریخ؛

سوم- اثبات و باورپذیر سازی ولایت فقیه در دوران غیبت به عنوان استمرار اصل نبوت و امامت و بهترین شیوه حکومت غیر معصومانه دینی؛

ص: ۳۰

چهارم- تبیین ظرفیت های نرم افزای و امیدبخش و عدالت گرای مهدویت شیعی به عنوان مهم ترین بستر برای گسترش ارزش ها و شعارهای انقلاب اسلامی به ویژه در فرصت بیداری اسلامی و جنبش های ضد سرمایه داری ؛

پنجم- هشدار دهی به جامعه ایرانی در اوج فتنه های آخرالزمانی ؛

ششم- توسعه بینش سیاسی جامعه در موضوع دشمن شناسی با ارائه تحلیل تاریخی درگیری حق و باطل و تشریح و تبیین کمی و کیفی دشمنی های فراگیر آخرالزمانی ؛

هفتم- گسترش و تعمیق علاقه مندی و گرایش عمومی جهانی نسبت به انقلاب و نظام از منظر یگانه نقطه اتکای شیعیان، مسلمانان، محرومان و مستضعفان جهان؛

هشتم- گسترش بخشی و عینیت دادن به احساس فطری ظلم گریزی و پرهیز از توسعه فرهنگ اجتماعی انظلام (ظلم پذیری) و ایجاد حس همدردی با مستضعفان جهان به گونه ای که هر فرد به صورت جدی به مسئله عدالت جهانی بیندیشد و در اندازه مقدمات خود عمل نماید؛

نهم- جهت دهی حضور مردم در جشن های شعبانیه به عنوان حضوری دینی، انقلابی، سیاسی در مسیر افزایش وحدت عمومی (سیاسی، اجتماعی) به ویژه در شرایط حساس داخلی یا منطقه ای.

دهم- احیای همبستگی اجتماعی پس از تنش ها و دلزدگی های احتمالی سالیانه بر محوریت مشارکت اجتماعی در جشن های مهدویت؛.

یازدهم- تقویت روحیه امید و مبارزه طلبی و استکبارستیزی؛

سه راهبرد های اجتماعی

اول راهبرد تشویق به جمع گرایی دینی و تشکیل هیئت در فضای جشن های مهدوی: در مکتب شیعه و در فرهنگ عاشورایی مشارکت اجتماعی شیعیان در قالب «هیئت» است. ساختار هیئت به گونه ای است که مشارکت همگانی به همراه استفاده از کارشناسان مذهبی و مشارکت عوام و خواص و همراه با تواضع نخبگانی در انجام دادن امور خیر است. تا در نهایت فرهنگی پدید آید که غنی، روزآمد و همراه با احتمال کمتری از تحریف ها و انحراف ها باشد.

این موضوع متأسفانه کمتر در فرهنگ جشن های شعبانیه رخ می دهد؛ زیرا درست است که در این فرهنگ اکثر مردم مشارکت دارند؛ مشارکتی غالباً خودجوش، اما خودرأی و با کمترین پشتوانه های معرفتی و علمی و کمترین بهره گیری از مشارکت فکری کارشناسان مذهبی است. بدین جهت آسیب های جشن های شعبانیه اخیراً به شدت رو به فزونی گذاشته است.

از این رو یکی از راهبردهای مهم اجتماعی رسانه در جشن های شعبانیه، باید ترغیب و تشویق آحاد جامعه و خصوصاً علاقه مندان به فعالیت در حوزه جشن های مهدوی برای تشکیل یا حضور در هیئت های مذهبی با همکاری کارشناسان دینی و مذهبی و ارباب فرهنگ و هنر باشد.

دوم راهبرد ارتقای سطح فضایل و اخلاق اجتماعی با تأکید بر احیای اصول اخلاقی جامعه ساز: در بینش شیعی جامعه و شهر انتظار و شهروندان منتظر، در حدفاصل مدینه النبی (به عنوان ریشه ها و مبانی) و مدینه المهدی (به عنوان چشم انداز و الگوی دیگر جوامع) قرار دارند. از این رو باید این دو سویه دیروزی و فردایی را مبنای رفتار اجتماعی خود قرار دهند؛ به ویژه اصول اخلاقی ای همانند رعایت عدل و قسط و تقدم حقوق اجتماعی بر حقوق فردی (تقدم ایثارگری بر فردگرایی).

سوم راهبرد ترویج مهدویت به عنوان نرم افزاری برای طراحی سبک زندگی منتظرانه (سبک زندگی مهدوی) و جایگزینی مهدی گرایی احساسی با مهدی زیستی عملی و فراگیر: از آسیب های رایج در فرهنگ انتظار در جامعه، تبدیل شدن مهدویت به یک آموزه احساسی و عاطفی است؛ در حالی که مهدویت به عنوان تجلی روزآمد اصل امامت شیعی، مهم ترین نرم افزار در مکتب تشیع است که باید شکل دهنده سخت افزار عملی و عینی زندگی روزمره و به ویژه مسائل کلان آن باشد. تأکید بر انتظار و منتظرانه زیستن جزو سفارش های فراوان ائمه معصومین علیهم السلام در دوران غیبت و به ویژه در دوران آخرالزمان است؛ چراکه در این دوران هجوم ها و آسیب ها در سبک و روش زندگی زیاد می شود تا بدان حد که خطر وارونگی در شخصیت انسانی و هویت های اجتماعی بالای فراگیر انسان ها شده و سقوطی فراگیر گریبان گیر بشر می گردد. بر طبق آموزه های

دینی در این شرایط، یگانه راه نجات، منتظرانه زیستن است. بدیهی است این زیست منتظرانه نباید در حد شعار باشد، بلکه باید جلوه‌های عینی و عملی آن شناسایی شود و پس از معرفی، مبنای فرهنگ سازی قرار گیرد.

بر این اساس، از راهبردهای مهم رسانه در جشن‌های دینی به صورت عام و در جشن‌های مهدوی به صورت خاص، باید ترویج مهدی زیستی از جهت مفهومی و مصداقی باشد.

چهارم راهبرد معطوف سازی جامعه منتظر از علامت پیمایی به جامعه ای عامل گرا: در مسیر آسیب زدایی و تلاش برای ارتقای بینش مهدوی، منتظران به جای تکلیف گریزی و عافیت طلبی و توقع تعجیل با تطبیق‌های ناقص و بی‌مبنا و آسیب‌زا در زمینه نشانه‌های ظهور، باید به سوی بازشناسی عوامل و شرایط ظهور معطوف شوند و تک‌تک افراد و نهادها خود را در مسیر ظهور، صاحب مسئولیت و تکلیف ببینند و به جای نشانه پیمایی به وظیفه‌گرایی روی بیاورند.

چهار راهبردهای فرهنگی

فرهنگ جشن‌های مهدوی در نیمه شعبان امروزه مهم‌ترین جشن و هویت شادی بخش در جوامع شیعی است و البته فرهنگی است که متأسفانه امروزه گرفتار انواع گرایش‌های عرفی‌گرایی و سطحی‌زدگی شده است. در این زمینه رسانه وظیفه دارد که در تعمیق و غنی‌سازی فرهنگ اصیل مهدوی به تولید آثار فاخر پردازد و برای بهسازی فرهنگ مهدویت و انتظار برنامه‌ریزی کند. بنابراین در این زمینه رسالت سنگینی بر عهده مدیران و برنامه‌سازان رسانه است. آنان ابتدا باید خود را از فقر و ضعف آگاهی نسبت به معارف مهدوی و از بی‌اعتنایی به آسیب‌های فراگیر در فرهنگ مهدوی موجود در سطح جامعه دور کنند و آنگاه برای تولید آثار فاخر در این برنامه‌ریزی کنند. راهبردهای معطوف به این رسالت چنین است:

راهبرد فعال سازی نخبگان فرهنگی و هنری در زمینه جشن‌های مهدوی: رسانه ملی می‌تواند با برنامه‌ریزی درست و فعال سازی هنرمندان و نخبگان در قالب برنامه‌های گوناگون و متنوع علمی، فرهنگی و هنری، به تدریج با پرهیز از تولید آثار تکراری، و پخش نواها و موسیقی‌ها و محصولات موجود نازل یا متوسط در سطح جامعه، زمینه ساز تولید آثار فاخر و ممتاز در

حوزه های گوناگون فرهنگی و هنری و حتی در زمینه خطابه و تبلیغ دینی باشد؛ چراکه تبلیغ دینی از رسانه ملی، با نظر به اقتضائاتی که دارد، همیشه باید عالمانه و تخصصی باشد.

در این زمینه تولید آثار استودیویی، حتی در زمینه مداحی ها و آواهای مذهبی آیینی، با توجه به گستردگی نیازهای جامعه، باید در دستور کار برنامه سازان قرار بگیرد.

ج) راهبردهای ناظر به مخاطب و شبکه

ج) راهبردهای ناظر به مخاطب و شبکه

با توجه به تنوع مخاطبان برنامه های سازمان صدا و سیما و گستردگی شبکه های رادیویی و تلویزیونی آن، بخشی از راهبردهای پیشنهادی راهبردهای ناظر به تنوع مخاطب و تنوع شبکه ها و بدین شرح است:

یک راهبرد برنامه سازی مهدوی در شبکه های استانی

نظر به غلبه و حاکمیت شبکه های ملی بر جامعه و فرهنگ کشور و خلأها و کمبودهای فرهنگی و برنامه سازی در این شبکه ها در کنار غنا و قوت فرهنگ های بومی و محلی موجود یا بالقوه، راهبرد طراحی و سفارش برنامه های بومی و استانی با رویکرد مخاطب کشوری می تواند باعث غنای فرهنگ و برنامه سازی مهدوی و تنوع بخشی به آنها شود.

تنوع آواها، فرهنگ ها و جشن ها اگر با کیفیت بالای کارگردانی و به گونه ای تخصصی و هنری تولید گردند، ضمن عرضه از شبکه های گوناگون رسانه در اختیار عموم هم قرار می گیرند و به غنای عمومی فرهنگ انتظار یاری می رسانند. (۱) در این زمینه همچنین متناسب با تنوع آسیب های مهدی باوری در جغرافیای استانی، ضرورت فعال سازی شبکه های استانی در مرزبانی و دفاع از فرهنگ مهدویت و انتظار در هر استان ضروری است. (۲)

۱- همانند کار بسیار زیبا اما ناتمام کاروان عاشورایی که برای یکی دو سال در شبکه یک سازمان آزموده شد.

۲- برای نمونه، در سال های اخیر سه گانه وهابیت، بهائیت و به تازگی جریان انحرافی یمانی، هر یک به نوعی به جان مهدویت شیعی در جغرافیای استانی افتاده اند. در این زمینه وهابیت در مناطق هم جوار با اهل سنت یا در محدوده اقلیت های نژادی و زبانی قوی تر عمل می کند (همانند خوزستان و بلوچستان) و بهائیت بر دو فرصت اجتماعی قشر های مدرن و سکولار یا قشرهای محروم در محدوده استان های مرکزی تر عمل می کند. جریان یمانی هم اگر چه نقطه ورودش از منطقه عرب نشین خوزستان بوده تا خراسان، کانون تبلیغات خود را بر قشرهای مذهبی خصوصا دو قشر عاشقان امام مهدی و محرومین مذهبی قرار داده است. جالب است این جریان که متمسک به برخی از روایات ضعیف و خواب گرایی و نشانه گرایی و استخاره است در هر استان بر اساس یک فرهنگ شناسی محلی یکی از این عناصر را بزرگ نمایی کرده است.

دو راهبردهای شبکه‌های برون مرزی

اول راهبرد انتقال و ترویج مهدویت به عنوان فطری‌ترین پیام تشیع برای مخاطب غیر مسلمان: برنامه‌سازی مهدوی برای مخاطب جهانی یکی از حوزه‌های مهجور در سازمان است؛ چراکه تلقی برنامه‌سازی مهدوی، برنامه‌سازی درباره شخص و شخصیت امام مهدی یا آموزه‌های تاریخی مهدویت و یا انحصاراً فرهنگ‌های بومی شیعیان درباره مهدویت شیعی است؛ آموزه‌هایی که کمترین جایگاه را برای مخاطب خارجی غیر مسلمان را ندارد. این در حالی است که مهدویت شیعه مبتنی بر گرایش‌های فطری انسان‌ها تعریف گردیده است. از این منظر می‌توان انواع برنامه‌ها را ناظر به این قابلیت فراگیر انسانی با ملاحظات زیرتولید کرد:

۱. برنامه‌سازی ناظر به مهدی‌خواهی فطری از منظر معرفی و تعالی بخشی‌گرایش‌های فطری انسانی همانند عدالت‌خواهی، معنویت‌گرایی، زیبایی‌جویی، میل به دانایی و رشد و شکوفایی، آرمان‌گرایی و کمال‌طلبی و مدینه‌فاضله‌خواهی در گستره جهانی؛

۲. برنامه‌سازی با هدف نقد و بررسی ناکامی تاریخی تمام مکاتب و مذاهب در تحقق‌گرایش‌های فطری و آرزوهای انسانی؛

۳. برنامه‌سازی در حوزه ظلم‌های جدید حتی در جوامع به ظاهر پیشرفته کنونی و در حقیقت بی‌عدالتی‌ها و استثمار مدرن علمی، اجتماعی و اقتصادی‌ای که جوامع وجود دارد و حتی در این جوامع هم عدالت گمشده اکثر انسان‌هاست؛

۴. برنامه‌سازی در حوزه مشترکات ادیان و مذاهب در زمینه موعودباوری و تلاش برای خارج ساختن منجی‌گرایی ادیان از نگاه‌های انحصار‌گرایانه به سوی تلاش برای ایجاد همگرایی و تقریب بین‌الادیان و بین‌المذاهبی بر محوریت مشترکات موعودباوری؛

۵. تلاش برای شناسایی مسائل اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی مناطق گوناگون جغرافیایی با کمک دفاتر برون مرزی و برنامه‌سازی مهدوی فطری و انسانی و هماهنگی متناسب با آن.

برای نمونه، برنامه‌سازی برای جغرافیای نژاد زرد (چین و کره و ژاپن) که در حال تجربه توسعه و مدرنیسم است با برنامه‌سازی برای جامعه آمریکای لاتین و جنوبی یا حوزه کشورهای اسپانیایی زبان و یا حتی برای جغرافیای منطقه هندوچین (کشورهایی همانند تایلند و ویتنام و لائوس و مالزی و...)، متفاوت خواهد بود. در این رصد باید

ص: ۳۵

حداقل‌های مشترک فطری انسانی تا موارد انحصاری یا مشترکات دینی یا فرهنگی و یا اجتماعی شناسایی شوند و موضوع برنامه سازی قرار گیرند. پس از رصد این موضوعات و ایده‌ها، برنامه سازی می‌تواند با هدف برنامه سازی برای دو گروه مخاطب خاص در همان جغرافیاها و همچنین برای مخاطب عام جهانی صورت بگیرد؛

۶. راهبرد تلاش برای جذب نخبگان با محوریت تبلیغ برای عدالت علمی در جهان بشری و همچنین تأکید بر عقلانی و فطری و عالمانه بودن مهدویت شیعی؛

۷. ضرورت معرفی راهبرد مهدویت و جهانی سازی و آینده نگری شیعی که مبنای انقلاب اسلامی ایران است به عنوان یگانه نرم افزار رقیب برای آینده گرایی و جهانی سازی آمریکایی و غربی؛

۸. معرفی راهبرد ضرورت خاورمیانه پژوهی برای پیروان ادیان سه گانه یهودیت، اسلام و مسیحیت برای حساس سازی آنها نسبت به مسیر گذشته، آینده و حال ادیان در این منطقه و جغرافیای حق و باطلی که در این زمان‌های سه گانه در این منطقه وجود داشته، دارد و خواهد داشت؛ همچنین تبیین رسالت‌ها و مسئولیت‌هایی که برای انسان‌های آگاه و مسئول و دلسوز تعریف می‌گردد و ارائه راهکارهایی که می‌تواند باعث دفع فتنه‌های دینی و تقویت همزیستی ادیان در منطقه بگردد؛

۹. مهدی شناسی تطبیقی بر مبنای بازخوانی تاریخی و شخصیت پیامبران، با هدف دفع شبهات اهل کتاب و اهل سنت از شخصیت، معارف و تاریخ مهدویت شیعی بر مبنای گفت‌وگو مشترکی که همگان در مورد پیامبران دارند.

دوم راهبرد انتقال پیام برای مخاطب مسلمان: مهدویت اگرچه آموزه‌ای مشترک در اندیشه اسلامی است، از سویی تحریف‌ها و انحراف‌ها در فرقه‌های گوناگون اسلامی، باعث ایجاد فاصله‌ها و تفرقه‌گرایی در این آموزه شده و از سوی دیگر باعث رکود و ایستایی این آموزه در جوامع مسلمان هم شده است. بدین جهت در فرصت جشن‌های مهدوی برنامه‌سازان باید در یک زمان شناسی، نیاز شناسی و آسیب شناسی روزآمد نسبت به فضای جهان و جغرافیا و جوامع اسلامی (و همچنین مخاطبان استان‌های اهل سنت نشین داخلی) در مقام برنامه سازی در نگاهی ترکیبی بین مقام جاذبه و دافعه عمل کنند؛ بدین معنی که ضمن بزرگنمایی مشترکات مهدویت شیعی و غیر شیعی در یک نگاه تطبیقی، به آسیب شناسی عوامل ایستایی فرهنگ مهدویت در فرقه‌های دیگر پردازد.

ص: ۳۶

در این زمینه می‌توان از مبانی فطری مهدویت شیعه که در دیگر فرقه‌های اسلامی دچار تحریف شده است یاری گرفت و گرایش‌های فطری مسلمانان را به سوی مهدی خواهی فطری اسلامی برانگیخت. در این زمینه راهبرد پرداختن به مباحثی همانند بحث عدالت از منظر کلامی، سیاسی و تجربه تاریخی آن در جهان اسلام یا بحث آسیب‌شناسی تاریخی حکومت‌ها و جوامع اسلامی و یا بحث تحلیل ریشه‌های رکود اجتماعی مسلمانان و عوامل مؤثر بر بیداری اسلامی می‌تواند راه‌گشا باشد.

بدیهی است نرم‌افزار مهدویت شیعی بر بنیان اصول فطری آن می‌تواند مهم‌ترین نرم‌افزار آینده‌نگر اسلامی برای دور ساختن جوامع مسلمان از وهابیت سلفی‌گرا یا سکولاریسم غرب‌گرا باشد.

سوم راهبرد انتقال پیام برای مخاطب شیعی در گستره جهانی: نظر به رواج نگرش‌های فرقه‌ای و درون‌دینی و غفلت و بی‌توجهی از الزامات همزیستی جهانی با مسلمانان و غیر مسلمانان، متأسفانه بسیاری از شیعیان، چه در ایران و چه در جغرافیای تشیع و چه در قالب اقلیت‌های شیعی که در جغرافیای کشورهای اسلامی یا غیر اسلامی زندگی می‌کنند، نسبت به اندیشه مهدویت و فرهنگ انتظار دارای قرائت و تفسیری انحصار‌گرایانه و درون‌فرقه‌ای هستند و حتی مراسم‌ها و جشن‌هایی که برگزار می‌کنند غالباً رویکردی درون‌گروهی دارد و کمتر سمت و سوی جاذبه‌آفرینی برای مخاطب جهانی دارد. آنان متأسفانه از قابلیت‌ها و جلوه‌های فطری و جهانی مهدویت شیعی غافل‌اند. بدین جهت نتوانسته‌اند جشن‌های مهدی‌خواهی را رفته‌رفته به جشن و فرهنگی شناخته‌شده و حامل پیام جهانی برای جهانیان تبدیل کنند (برخلاف عاشورا که برای جهانیان بیشتر شناخته شده است). بدین جهت یکی از راهبردهای بسیار مهم و کلان‌رسانه باید تلاش برای فعال‌سازی گسترده مخاطبان شیعی و مسلمانان، در مسیر ایجاد جاذبه جهانی برای این فرهنگ و جشن دینی فطری باشد. یکی از گروه‌های اجتماعی که می‌توانند به عنوان گروه هدف مورد توجه قرار گیرند شیعیان ایرانی مهاجر یا شیعیان دارای همزیستی با اهل سنت یا مسیحیت‌اند تا در نهایت جامعه گسترده شیعه از جامعه‌ای منفعل و مواجه با تهاجم فرهنگی به جامعه‌ای فعال و مدعی ترویج فرهنگ‌های فطری و امیدبخش و آینده‌نگری اسلامی در سطح جهانی تبدیل بشوند.

ص: ۳۷

بخش دوم : در جست وجوی طرحی برای ایده یابی برنامه سازی

اشاره

بخش دوم در جست وجوی طرحی برای ایده یابی برنامه سازی

زیر فصل ها

پیش درآمد

۱. بازشناسی اجمالی مهدویت

۲. بخش ایده یابی ناظر به نگاه بینارشته ای در حوزه علوم انسانی

ص: ۳۹

پیش درآمد

پیش درآمد

در فرایند برنامه سازی رسانه ای نخستین مسئله و دغدغه همیشگی برنامه سازان، معضل ایده یابی و روزآمد سازی ایده های ناب است. اینکه ایده های ناب چه هستند و از کجا می آیند دغدغه همیشگی برنامه سازان و فیلمنامه نویسان است. البته یافتن ایده، یگانه مشکل در آفرینش اثر رسانه ای هنری نیست؛ بلکه پس از یافتن ایده ای جذاب، دغدغه بعدی پرورش آن است.

اینکه ایده جذاب چه ویژگی هایی دارد و چگونه می توان این گونه ایده ها را با ذهنی خیال پرداز پرورش داد، موضوع این اثر نیست؛ اما برای تبیین موضوع پژوهش که ایده های مهدوی است، به آن اشاره می کنیم. در ابتدا باید ایده را به اجمال تعریف کرد.

ایده، یک مفهوم یا یک اثر ذهنی است و اگر با خلاقیت همراه شود راهکاری باارزش برای حل چالش موجود ارائه می دهد. از این رو، ایده خلاق تغذیه کننده فرایند برنامه سازی است و می تواند به محتوای برنامه های مهدوی انسجام دهد.

منشأ پیدایش ایده را شش امر می دانند^(۱) که عبارتند از:

۱. شخصیت؛ ۲. حادثه؛ ۳. مکان؛ ۴. اندیشه (و سخن) تأمل برانگیز؛ ۵. موقعیت (روابط انسانی)؛ ۶. حوزه اطلاعاتی نویسنده.

موضوع بعد درک این مسئله است که در چه زمانی ایده خام ابتدایی در ذهن جرقه می زند. البته زمان جرقه زدن ایده در ذهن را نمی توان پیش بینی کرد، ولی هنرمند و نویسنده می تواند آگاهانه به بستر سازی برای ذهن پردازد تا فرصت های بارش ایده ها را تسهیل نماید. منابع مؤثر بر خلاقیت و جولان و بارش فکری که احتمالاً می توانند به پیدایش ایده منجر شوند، عبارت اند از:

۱- نوشتن برای سینما، مجموعه مقالات، نویسندگان مختلف، بنیاد فارابی، تهران، ۱۳۸۳.

تجربه زمان حال، گفت و گو، مطالعه، یادآوری، تخیل.

موضوع بعدی پس از تولد و یافتن ایده، پرورش و شکوفایی و غنی سازی آن است؛ بدین معنی که چگونه ایده را مبتنی بر ساختارهای گوناگون علمی رسانه ای در ذهن خود بازگویی و بازسازی کنیم تا به خوبی ورز بیاید و جنبه های گوناگون پردازش آن کشف گردد.

با تبیینی که از عوامل مؤثر بر پیدایش و شکفاسازی ایده بیان شد، معلوم می گردد که در فرایند تولید آثار هنری رسانه ای رسالت و مسئولیت سنگینی بر عهده هنرمندان و برنامه سازان و حتی مدیران و تصمیم گیران است. چراکه بر آنان است که برای خلاق سازی ذهن و فکر خود بسترهای لازم را برای بارش ایده های نو و جذاب فراهم سازند. این مهم در فرایند برنامه سازی مذهبی با توجه به حساسیت های اجتماعی اش سنگین تر است.

بدین جهت برای داشتن مجموعه ای از ایده های متنوع در مسیر برنامه سازی در موضوع مهدویت و انتظار که تأمین کننده انبوه نیازهای برنامه سازی به ویژه معطوف به گسترده‌گی راهبردهای پیشین باشد ابتدا باید در جست و جوی الگویی برای فرایند تولید و کشف ایده ها بود تا در مقام برنامه سازی عالمانه و تخصصی گرفتار تکرار و فقر محتوا نشد.

برای تأمین این نیاز و با هدف پویا سازی خلاقیت هنرمندان و برنامه سازان به نظر می رسد بتوان الگویی بر اساس روش بینا رشته ای در علوم ارائه داد. بدین گونه که حوزه اطلاعاتی نویسنده و برنامه ساز را در موضوعی مثل معارف مهدوی از حصر گرایی در آورد و از دستاورد همه علوم مرتبط با آن خاصه در علوم انسانی برای غنی سازی این دانش و فرهنگ کمک گرفت. (۱)

فرایند این روش بینارشته ای معطوف به ایده سازی در نخستین گام و در ساده ترین روش چنین است که:

در آغاز باید تلاش نمود تا گسترده‌گی تنوع مخاطب را بر موضوع اصلی عرضه کرد. این مواجهه ابتدایی تنوع مخاطب با موضوع و زیر مجموعه های آن، نخستین گام در ایجاد پرسش های جدیدی است که می تواند در مواجهه با معارف اصیل مهدوی، باعث شکوفایی و تنوع و روزآمد سازی آن بگردد. در این مرحله با واشکافی نیازها و پرسش ها و مسائل مخاطب می توان موضوع های جدید را در یک رابطه دو سویه جستجو کرد.

۱- در این زمینه نک: فرامرز قراملکی، روش شناسی مطالعات دینی، ص ۳۷۶ و ۳۸۸.

البته باید توجه داشت که برای کشف و فرآوری پرسش‌های انسانی، حداقل دو عنصر دیگر هم باید دخالت داشته باشد:

یکی از دانش‌هایی که در مقام واشکافی و فهم و کشف و نقد و بررسی پیچیدگی‌های زندگی مخاطب بشری هستند و در قالب علوم انسانی به مسائل زندگی بشری می‌پردازند؛^(۱) دیگری تنوع و شیوه‌های ارائه پیام است. در یک طرحواره کلی عناصر اثرگذار در ایده‌سازی و به روز کردن آنها چنین است:

برای دیدن عکس به پی‌دی‌اف مراجعه فرمایید

توضیح کلیدواژه‌ها:

۱. موضوع اصلی: منظور مهدویت شیعی است که توضیح آن خواهد آمد. ولی در این روش باید توجه داشت که برای کارایی هرچه بیشتر این روش باید صورت بندی و تصویر و هندسه جامعی از مجموعه آموزه‌های مهدویت فطری شیعی داشت.
۲. مسائل علوم انسانی / کاربردی: منظور آن دسته از علوم بشری است که مستقیماً به زندگی بشر می‌پردازند یا در زندگی بشری کاربرد مستقیم دارند و در مقام ایده‌یابی در علوم دینی که مدعی طرح و برنامه برای زندگی بشری است می‌توانند نقش فعالی ایفا کنند. علومی که فهرست آنها چنین است:

۱- البته این دانش‌ها در مقام ایده‌یابی صرفاً کارکرد تکثرزایی دارند و هیچ‌گاه ناظر به مبانی سکولارشان در مقام پیش‌فرض و مبنای فکری تام و تمام ایده‌یابی در مباحث دینی قرار نمی‌گیرند. بنابراین در این روش همیشه باید با عینک پیش‌فرض‌های مبنایی دینی در زمینه زندگی دینی و علوم انسانی اسلامی به این دانش‌ها مراجعه کرد تا از خطر انحراف و افراط و تفریط در برداشت از آنها دور ماند.

ص: ۴۲

انسان شناسی

اخلاق

الهیات

تعلیم و تربیت

فلسفه

منطق

اقتصاد

سیاسی

جامعه شناسی

مطالعات فرهنگی

مطالعات زنان

روان شناسی

حقوق

مدیریت

علوم ارتباطات

هنر

آینده پژوهی

ادبیات

تربیت بدنی

تاریخ

جغرافیا

۳. مخاطب: شامل همه انسان هایی می شود که می توانند بالفعل یا بالقوه مخاطب یکی از شبکه های رادیویی یا تلویزیونی سازمان صدا و سیما در داخل یا خارج از کشور باشند. این مخاطب ممکن است دارای دسته بندی های فراوانی باشد. ولی آن چه از دسته بندی مخاطب و به تبع آن تقسیم شبکه در این طرح قابل توجه می باشد، تقسیم بندی های زیر است:

الف) تنوع مخاطب

ب) تنوع شبکه

ج) رویکرد زمانی در پخش برنامه ها

ص: ۴۳

الف) تنوع مخاطب

برای دیدن نمودار به پی دی اف مراجعه فرمایید

ب) تنوع شبکه

برای دیدن نمودار به پی دی اف مراجعه فرمایید

۴. فرم: شامل انواع فرمت های برنامه سازی رادیویی و تلویزیونی می شود.

مبتنی بر این روش می توان یک گفتمان درون ذهنی گسترده ایجاد کرد؛ بدین معنا که تنها به جای مطالعه انحصاری در موضوع اصلی ای همانند مهدویت، از منظر پرسش های تولید شده فرامتنی به معارف اصیل در موضوع اصلی نگریست و به گسترش و پردازش آن پرداخت. البته در این زمینه باید بر اساس نکاتی که در مبانی پیدایش و شکوفایی ایده گفته شد، هوشیار بود و دانست که جایگاه موردی همانند علوم انسانی در این روش تنها در مقام کمک به بارش فکر است و باید از التقاط محتوایی یا تفسیر به رأی در آموزه های دینی به شدت پرهیز کرد.

اکنون که به اجمال روشی برای کمک به ایده یابی علمی در فرایند برنامه سازی رسانه ای معرفی گردید (روش و شیوه ای که هدفش خلاق سازی ذهن نویسنده و برنامه ساز و حتی مدیران تصمیم گیر است) برای این هدف ابتدا تصویری کلی از مهدویت شیعی ارائه می شود. آن گاه بر مبنای همان فهرستی که از علوم انسانی معرفی شد، تلاش می شود جداگانه در هر موضوع ابتدا موضوع اصلی در یک گزارش اجمالی معرفی گردد و آنگاه در نگاه تطبیقی بین دو فهرست موضوعی مهدوی، نمونه ای از ایده های متنوع ارائه گردد.

برای دیدن نمودار به پی دی اف مراجعه فرمایید

ص: ۴۵

در بخش بعدی این اثر هم دسته بندی ایده ها بر اساس شبکه ها و مخاطبان ارائه خواهد شد. بدان امید که در نهایت اثری نسبتاً جامع از ایده های مهدوی برای طراحی برنامه سازی های گوناگون و متنوع در موضوع مهدویت و به ویژه در جشن های مهدویت فراهم گردد.

با این نگاه مباحث بعدی در این بخش شامل موارد زیر است:

۱. بازشناسی اجمالی مهدویت؛

۲. نمونه ابتدایی از ایده یابی بر اساس نگاه بینارشته ای موضوعی.

۱. بازشناسی اجمالی مهدویت

اشاره

۱. بازشناسی اجمالی مهدویت

مهدویت در مذهب شیعه دوازده امامی، برگرفته از باور به ظهور امام دوازدهم شیعه، حجه بن الحسن (مهدی) به عنوان منجی آخرالزمان است. مهدویت گونه ای از موعودباوری است.

شیعیان دوازده امامی معتقدند بنابه وعده الهی دوازدهمین امام از نسل پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و هم نام وی، نهمین فرزند از نسل حسین بن علی علیه السلام، با لقب «مهدی» ظهور و زمین را پُر از عدل و داد می کند.

اهل سنت هم معتقدند که مهدی از خاندان پیامبر اعظم با نام «محمد صلی الله علیه و آله» است و در آخرالزمان به همراه عیسی ظهور می کند. اعتقاد به آمدن مهدی در بین مسلمانان آنچنان قوی است که در طول تاریخ حتی در میان سنیان هم، به خصوص در زمان های فشار و سختی، باعث ظهور مدعیان مهدویت شده است.

اما مفهوم مهدی هیچ گاه از مفاهیم اصلی اعتقادی اهل سنت نبوده و نیست و با وجود حمایت بعضی محدثان مهم اهل سنت از اعتقاد به مهدی، اعتقاد به مهدی هیچگاه به عنوان مبنایی از مبانی اصلی فقه و کلام و سیاست اهل سنت در نیامده است و پرهیز بسیاری از علمای مشهور اهل سنت از بحث کردن در مورد این موضوع به خاطر برنیانگیختن شورش ها و جنبش های اجتماعی بوده است.

ص: ۴۶

الف) خلاصه زندگانی امام

الف) خلاصه زندگانی امام

حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف امام دوازدهم شیعیان است که در سال ۲۵۵ ه. ق در سامرا در ضمن شدیدترین حساسیتی که نسبت به میلاد اولیای حق در طول تاریخ بی سابقه بوده است، متولد گردید. پنج سال از عمر گرامی آن حضرت با پدرش امام عسکری علیه السلام در تقیه و زندگی پنهانی شدید گذشت.

با شهادت امام عسکری علیه السلام در سال ۲۶۰ ه. ق، آن حضرت در پنج سالگی به امامت رسید، ولی آغاز امامتش با آغاز غیبت صغری هم زمان است. در مدت ۶۹ سال غیبت صغری تا سال ۳۲۹ ه. ق، امام با رهبری و مدیریت واسطه ای چهار نایب خاص، با شیعیان در ارتباط بود. از نیمه شعبان سال ۳۲۹ پس از رحلت نایب چهارم، غیبت کبرای آن حضرت آغاز شد.

بر طبق پیش بینی های آسمانی، آن هنگام که اکثریت بشر از حکومت های ظالمانه زمینی خسته و تشنه راه و روش آسمانی شوند، امام ظهور خواهد کرد و در آینده حکومت عدل جهانی را که تاکنون بی نظیر بوده است، بر روی زمین برقرار خواهد کرد.

از نگاه مکتب تشیع زندگانی امام مهدی علیه السلام شامل دوره های زمانی ذیل است.

ب) مهدی شناسی و مهدویت از منظر گاه شمار تاریخی

ب) مهدی شناسی و مهدویت از منظر گاه شمار تاریخی

ادوار زندگی حضرت

حاکم زمانه

وضعیت اجتماعی (با رویکرد جامعه شیعه)

دوران همراهی با پدر

معمد عباسی

جامعه اسلامی در اوج فاصله گیری از امام بود. جامعه شیعه هم به واسطه زندگی در تبعید امام عسکری در حال آشنایی و کسب آمادگی برای ورود به دوران غیبت بود.

دوران غیبت صغری

ادامه خلافت خلفای عباسی

جامعه شیعه به مدت ۶۹ سال شاهد مدیریت واسطه‌ای و مستقیم نواب اربعه بود. در این مدت جامعه شیعه از جامعه‌ای بسته و در تقیه شدید، به جامعه‌ای هویت یافته، پویا و تثبیت شده در جهان اسلام تبدیل شد تا بتواند در دوران غیبت به کمک نواب عام روی پای خود بایستد.

ص: ۴۷

دوران غیبت کبری

تمامی حاکمان در کشورهای مسلمان و غیر مسلمان

دوران غیبت کبری، جهان اسلام سیر و روندی رو به انحطاط دارد تا انگاه که به دوره آخرالزمان برسد. در برابر جامعه شیعه در تجربه های تاریخی خود به تدریج باید دو رسالت را محقق کند: یکی ایجاد جامعه زمینه ساز در درون جغرافیای شیعه و دیگر امکان تبلیغ جهانی پیام ها و ارزش های مکتب اهل بیت علیهم السلام تا در برآیند نهایی همه این وضعیت ها، زمینه های اجتماعی در گستره جهانی برای ظهور فراهم گردد.

دوران ظهور

خلافت امام مهدی در گستره جهانی

دوران ظهور دو مرحله کلی دارد:

مرحله اول دفع نظام های ستم و انحراف.

مرحله دوم تحقق نظام عبودیت و عدالت.

پس از تحقق این دو مرحله رسالت امام که تحقق بهشت موعود بر روی زمین باشد، به آنجا می رسد.

پس از آنکه با امام مهدی علیه السلام و مهدویت تاریخی به اجمال آشنا شدیم، نوبت به باز شناسی سیمایی کلی از موضوعات مهدوی است.

ج) دسته بندی موضوعی کلی معارف مهدوی

ج) دسته بندی موضوعی کلی معارف مهدوی

تقسیم بندی مباحث مهدویت را باید در امتداد بحث امامت جستجو کرد. با نظر به روش های مرسوم و مدرسه ای در زمینه مهدی شناسی، مباحث اصلی مهدویت به شرح زیر دسته بندی می گردد:

ضرورت وجود منجی و موعود

ضرورت اثبات وجود منجی از راه عقل و نقل

(ضرورت، آثار)

ضرورت اثبات وجود پیوسته انسان کامل در هر زمان

بحث منجی گرایی تطبیقی در ادیان و مذاهب و مکاتب

اثبات وجود امام مهدی شیعی و شخصیت شناسی ایشان

مباحث تولد و کودکی حضرت

خصوصیات و ویژگی های حضرت؛ القاب، شباهت ها.

ص: ۴۸

دوران امامت حضرت: بحث غیبت

مباحث کلی غیبت (معنی غیبت, طول عمر, فلسفه غیبت, انواع غیبت)

مجموعه مباحث

بحث دوران های غیبت صغری و کبری

مرتبط با غیبت

بحث رهبری در دوران غیبت

بحث تاریخ جامعه شیعه در دوران غیبت

بحث امکان ملاقات و تشریفات

بحث انتظار

معنا و فضیلت

اقسام و انواع

وظایف منتظران

بحث ظهور

فرهنگ مهدویت در دوران انتظار (ادعیه و زیارات, اماکن, آداب و رسوم)

نشانه های ظهور (حتی و غیر حتمی)

آخرازمان

ظهور

یاوران امام مهدی

مراحل حکومت جهانی امام مهدی

بحث رجعت و دوران پسازهور

مباحث سلبی

بحث فرقه های انحرافی و آسیب ها

موضوع دشمن شناسی

یادآوری این نکته لازم است که همانند این نوع دسته بندی محتوایی از مباحث مهدویت، به فراوانی در منابع کتابخانه ای و پایگاه های اینترنتی و نرم افزارها وجود دارد؛ به گونه ای که با وجود فراوانی سایت های اینترنتی و منابع کتابخانه ای شاهد نوعی تکرار در تمام این محصولات فرهنگی هستیم.

(د) آسیب شناسی شیوه طرح مباحث مهدویت

(د) آسیب شناسی شیوه طرح مباحث مهدویت

مهدویت در قرائت و روش ارائه و مطالعه سنتی و تخصصی خود، شامل مجموعه ای از مباحث کلامی، تاریخی و نقلی (آیات و روایات) است. قرائت تشیع از منجی گرایي نسبت به فرقه ها وادیان دیگر دارای جایگاه و برجستگی های ویژه ای است. ناظر به این مجموعه مباحث تخصصی است که هر گاه با عنوان مهدویت دوره های کلاسی یا تبلیغی و یا رسانه ای برگزار می شود، غالباً مفاهیمی که به مخاطب ارائه می شود، در همین حوزه های علوم تخصصی و البته با کمی مکمل های مباحث اجتماعی و تربیتی است.

مشاهده می گردد که غالب معارف مهدوی که در قالب های کلاسی، خطابه، برنامه های گوناگون رسانه ای، و حتی جشنواره ها و نمایشگاه ها و کتاب ها و جزوه ها به مخاطب ارائه شده، از جهت ساختار مفهومی چندان تنوع نداشته و بازتاب اجتماعی آن کم رنگ بوده و در برابر آسیب ها روند و رشد تصاعدی داشته است.

همچنین بر خلاف آنکه تصور می شد، تعمیق و گسترش فرهنگ انتظار هماهنگ با پیشرفت زمانه و نیازهای زمان و مکان در جامعه صورت نپذیرفته است. (۱) در برابر اگرچه در سطح جامعه توجه ها به این موضوع بیشتر شده است، همین توجه ها غالباً در همان سطح عرفی باقی مانده است. بازتاب توسعه بخشی عرفی و سطحی این مباحث، گسترش ضمنی برداشت های انحرافی در جامعه از سطوح کلان سیاسی تا مدعیانی است که در گوشه و کنار به چشم می آیند. (۲)

به نظر می رسد مهم ترین عامل اثر نگذاشتن بحث مهدویت در سطح جامعه، طی نشدن فرایند تبدیل علوم تخصصی مهدوی از علوم انتزاعی و مفهومی و نظری و مدرسه ای، به علمی راهبردی و کاربردی (البته به پشتوانه همان علوم نظری) هماهنگ با تجربه پیشرفت جامعه به سوی جامعه سازی دینی است. (۳) بدین معنا که وقتی مخاطبی

۱- برای نمونه، در بحث بیداری اسلامی، اصولاً جایی برای مباحث مهدویت و عدالت خواهی و آینده پژوهی دیده نشد و روزمرگی و شعارزدگی باعث فرصت سوزی تاریخی شد. در بحث سبک زندگی هم با وجود تأکیدهای فراوان مقام معظم رهبری، به ظرافت سبک زندگی اسلامی - شیعی که مبتنی بر انتظار و مهدویت است، پرداخته نشد.

۲- برای نمونه، به علت رشد هیجان های ناشی از تبلیغات مهدوی در چند سال اخیر بحث نشانه پژوهی یا مسئله ملاقات گرایي رواج بیشتری یافت تا بدان حد که از یک آفت سی دی ظهور نزدیک است را در جامعه به وجود آورد، و امروزه هم بحران جریان انحرافی یمانی را به دنبال داشته است.

۳- این در حالی است که مقام معظم رهبری در دیدارهای عمومی و خصوصی خود با حوزویان و اصحاب فرهنگ و رسانه از دو دهه پیش تا کنون در یک روند تعریف شده، ابتدا به ضرورت به روزرسانی فرهنگ دینی متناسب با پیشرفت جامعه تأکید نمودند و آنگاه پس از مشاهده کم کارها بارها نسبت به عقب افتادن فرهنگ از توسعه هشدار دادند.

ص: ۵۰

که از همه جا سرخورده است به سوی معارف مهدویت می آید توقع دارد با آموزه ای مواجه شود که خروجی نهایی آن، داشتن راهکار و طرح عملیاتی و منسجم برای زندگی روزمره اش و معنابخشی به آن باشد؛ اما در همین جا هم او با مجموعه ای از دانش های انتزاعی در حوزه تاریخ و کلام روبه رو می شود، که بیشتر دانستنی و در نهایت باور کردنی است؛ بدون اینکه این دانش و باور به کنش های فراگیر در متن زندگی فردی و اجتماعی او تبدیل شود.

اینک پرسش اصلی این است که: اگر مهدویت در امتداد بحث امامت و به معنی تجلی روزآمد اصل امامت در این زمانه است و تمام هویت شیعه می باشد و بر اساس نظریه و اصل امامت و مهدویت است که تشیع از هر فرقه و دین و مذهب اسلامی و غیر اسلامی امتیاز می یابد، آیا این اصل بنیادین صرفاً مجموعه ای الهیاتی و در حد آموزه هاست یا اینکه برای مشخص شدن حقیقت و واقعیت تشیع باید این آموزه به مجموعه از طرح های تربیتی انسان ساز، و نظام ساز اجتماعی و در نهایت به فرایندی عینی برای تمدن سازی زمینه ساز ظهور تبدیل گردد؟!

با توجه به آن هدف گذاری ها و این آسیب شناسی است که در یک نگاه بینارشته ای تلاش می گردد تا ایده های متنوع نظری و همچنین روزآمد کاربردی و ناظر به زندگی مهدوی و جامعه زمینه ساز ارائه گردد.

در همین جا یادآور می گردد که این تلاش در گام اول خود است و ضمن تکمیل، نیازمند نقد و بررسی و بهسازی است.

۲. بخش ایده یابی ناظر به نگاه بینارشته ای در حوزه علوم انسانی

اشاره

۲. بخش ایده یابی ناظر به نگاه بینارشته ای در حوزه علوم انسانی

زیر فصل ها

شیوه نامه ایده یابی در این بخش

گرایش های علوم انسانی و ایده های مهدوی

شیوه نامه ایده یابی در این بخش

شیوه نامه ایده یابی در این بخش

در این بخش ابتدا در هر موضوع، پس از ارائه تعریفی اجمالی، برای کمک به بارش فکری نمونه ای از ریز موضوع های آن علم ارائه می گردد(۱) و سپس در یک جدول

۱- در این بخش با نظر به کارکرد و جایگاه اکثر نظریه های علوم انسانی در مباحث بنیادین مهدویت همانند انسان کامل، کمال

انسانی، آرمانشهرپژوهی، کمال و عدالت جویی و...، در اغلب موارد، روش مطالعه در هر علم یا سیر تطور و پیشرفت هر علم و یا برخی نظریه های مشهور در هر علم و یا نگرش اسلامی و غربی آن علم و مواردی از این دست می تواند به غنای بیشتر بحث یاری رساند.

ص: ۵۱

تطبیق سازی که کارکردش نسبت سنجی ابتدایی بین برخی ریز موضوعات بحث مهدویت با ریز موضوعات آن علم است، تلاش می شود تا نمونه ای از ایده های نو معرفی گردند و آن گاه به پیوست ایده های تکمیلی ارائه خواهد شد.

یادآوری ها

جدول ایده ها ناظر به اولویت ها و دغدغه ها یا تخصص برنامه سازان قابلیت تکمیل دارد و آنچه ارائه می شود صرفاً نمونه است.

- باز تأکید می شود که استفاده از علوم انسانی در این مراحل به معنی تعریف و تفسیر و شرح مهدویت و انتظار در چارچوب علوم انسانی روز نیست، بلکه هدف یاری گرفتن از آن بخش از مسائل علمی موجود در علوم انسانی است که ناشی از پرسش های روزآمد در زندگی و تمدن جاری بشر مطرح است؛ بدین معنا که نقش این علوم در مسئله یابی و نیاز شناسی است (فارغ از آنکه پاسخ های علوم انسانی روز چیست) تا این مسائل بستر ساز ایده های رسانه ای جدید برای برنامه سازان و پژوهشگران رسانه ای و یا پژوهشگران عرصه مهدویت باشد.

- هدف این اثر صرفاً معرفی ایده های برنامه سازی است. بدیهی است که پس از انتخاب هر ایده، برای پژوهش و توسعه و غنی سازی آن نیازمند استفاده از کارشناسان دینی رسانه شناس است تا مبتنی بر نگاه بینارشته ای به پژوهش های لازم و معصوف به برنامه سازی بپردازد. در ایده های معرفی شده، برخی ظرفیت محتوایی بالا و برخی ظرفیت علمی ضعیف تری دارند. ضمن اینکه در اغلب موارد می توان با تجمیع چند ایده یک ایده غنی تر و یا مجموعه ای از ایده های مرتبط را بدست آورد.

گرایش های علوم انسانی و ایده های مهدوی

اشاره

گرایش های علوم انسانی و ایده های مهدوی

گرایش های علمی مورد استفاده در این بخش شامل گرایش های علمی زیر است:

فلسفه، کلام، روان شناسی، جامعه شناسی، اخلاق، فرهنگی، هنر و ادبیات، اقتصادی، سیاسی، حقوق، آینده پژوهی، تاریخی، جغرافیا، مدیریت، دشمن شناسی و آسیب شناسی.

ص: ۵۲

الف) فلسفه

الف) فلسفه

فلسفه دانش مطالعه کلی و اساسی موضوعاتی همچون هستی، واقعیت، آگاهی، ارزش، خرد، ذهن و زبان است. تفاوت فلسفه با دیگر راه‌های پرداختن به چنین مسائلی، رویکرد نقادانه و معمولاً سازمان یافته و تکیه آن بر استدلال‌های عقلانی و منطقی است.

نمونه ریز موضوعات:

دستگاه‌های فلسفی

(فلسفه باستان: فلسفه‌های مذهبی و دینی (فلسفه یهودی، مسیحی، اسلامی))

مکاتب فلسفی پس از دوران رنسانس تاکنون:

۱. مباحث و مفاهیم فلسفی (مسئله شناخت، بحث مدینه فاضله، حرکت و حرکت جوهری، هستی‌شناسی و فلسفه خلقت، حقیقت انسان و نفس و عقل او؛ حقیقت و واقعیت؛ غایت‌شناسی هستی؛ فیزیک و متافیزیک و رابطه آن‌ها؛ حقیقت زندگی و معنای آن)، مسائل فلسفی (مسئله جبر و اختیار و مسئله شر).

۲. رویکردهای بینارشته‌ای فلسفه: فلسفه تاریخ، فلسفه زندگی، مردم‌شناسی فلسفی، فلسفه زندگی، فلسفه زیست‌شناسی، فلسفه عشق، فلسفه علم، فلسفه علوم، فلسفه فناوری، فلسفه قانون، فلسفه اخلاق، فلسفه دین.

۳. مباحث روش‌شناسی: استدلال‌گرایی، مغالطات منطقی، نسبی‌گرایی، شک‌گرایی، فلسفه متن. هرمنوتیک، فلسفه تحلیل‌زبانی، پوچ‌گرایی، عمل‌گرایی، انسان‌گرایی و ...

یادآوری: در نگاه ترکیبی بین فلسفه و منجی‌گرایی می‌توان و بلکه باید مهم‌ترین پرسش‌های بنیادین انسانی را درباره هدف و چیستی زندگی طرح کرد و بر اساس نرم‌افزار مهدویت شیعی گسترده‌ترین جستجوها را در میان نظریه‌ها و مکاتب فلسفی انجام داد. در یک تلاش انتقادی همه نظریه‌های فلسفی را در زمینه واژگان بنیادین منجی‌خواهی که عبارت‌اند از «کمال، نجات، آرمان شهر، حقیقت وجود آدمی و ابعاد آن، پایان تاریخ و روند آن»^(۱) به پرسش یا حتی به چالش

۱- در این زمینه می‌توان از الگوی کتاب علم و دین نوشته ایان باربور فرانسوی اقتباس کرد. او در این کتاب در جست‌وجوی فهم معانی «خدا، انسان، طبیعت، علم، دین و...» از منظر مکاتب کلاسیک و معاصر است، در یک برنامه‌سازی منسجم تمام نظام‌های فلسفی قدیم و جدید، اسلامی و غیر اسلامی، مضاف و غیر مضاف را به پرسش و چالش می‌کشد.

ص: ۵۳

کشید. (۱) در این زمینه باید دانست که روح اکثر روش ها و مکاتب عقلی فلسفی حامل نوعی نگرش عقلانی خودبنیاد و بسیار انتزاعی و کلی نگر و به دور از بسیاری از واقعیات عینی زندگی زمینی انسانی است. بدین جهت حتی فلسفه های دینی هم از جهت گرفتاری در کلی نگر انتزاعی با واقعیاتی وحیانی تاریخی همانند مهدویت کمترین نسبت و همراهی را دارند. ولی امروزه با حرکت فلسفه به سوی واقعیات و عینیات، زمینه ها برای مطالعه فلسفی بسیاری از مسائل فراهم شده است. بدین جهت در یک رویکرد تطبیقی می توان به اثباتگری طرح ضرورت مباحث مهدویت از منظر اندیشه بشری پرداخت.

نمونه ایده های مهدوی

موضوع / ایده

نگاه و زاویه دید علمی

موضوع کلی مهدوی

مهدویت به مثابه پاسخی به بنیادی ترین پرسش های فلسفی

فلسفه خلقت و غایت شناسی هستی دنیوی

بحث ظهور

اندیشه خود بنیاد بشر از مهم ترین موانع ظهور

علل غیبت / امتداد غیبت

آخرازمان شناسی از نگاه فلسفه انتقادی به تمدن معاصر

غیبت و آخرازمان

دوران ظهور به معنی حل نهایی مسئله شرّ (مبانی و روش شناسی حل مسئله شر در دوران ظهور، در یک بازخوانی تطبیقی بین تشیع و فلسفه و عرفان)

آیا زندگی زمینی بدون شر و بلا یا امکان پذیر است؟

مسئله شرّ

ظهور

۱- از این نظر جالب است که بدانیم حتی در تمام فلسفه اسلامی هم، مهدویت و مبانی آن از مهجورترین مباحث است و چنان این فلسفه گرفتار عالم انتزاع و کلیات شده است که حتی در نظریه حرکت جوهری هم نشانی از پایان تاریخ و مهدویت و رجعت و مانند اینها نمی توان یافت. بدین جهت در این زمینه راه اندازی یک گفتمان انتقادی ضروری است.

ص: ۵۴

عدالت مهدوی، از تعریف تا راهکار تحقق

مسئله عدل

ظهور

بررسی تطبیقی تعریف‌ها و روش‌ها و دامنه‌ها

بحث مدینه فاضله در دیدگاه مکاتب فلسفی گوناگون

جامعه انتظار

جامعه ظهور

نسبت رجعت با معاد و امکان سنجی معاد مادی/ جسمانی

بحث فلسفی معاد

رجعت

انسان شناسی قطری جامع‌ترین

مطالعه فلسفی/ عقلی اندیشه‌های دینی از جهت گذشته‌گرایی و یا ایستا‌گرایی یا آینده‌گرایی در موضوع چگونگی تحقق کمال

بشری

فلسفه کمال‌گرایی

آینده‌گرایی و نجات در پایان تاریخ

تمدن قدسی ظهور چه نسبتی با تمدن‌های خود بنیاد عقلی بشری پیشاظهر دارد؟ (تغایر، امتداد، تکامل، و...)

تمدن‌های علمی/ فلسفی پیشاظهر

تمدن دوران ظهور

مثال‌های دیگر

بررسی فلسفی کلامی چیستی و چرایی رجعت در منجی‌گرایی شیعی؛

بحران ایدئولوژی های بشری در جهان امروز؛

نقد مبانی فلسفی جهانی شدن غربی و مقایسه آن با مبانی اندیشه مهدویت؛

جایگاه مهدویت در مکتب های فلسفی اسلامی (منشأ، اشراق، حکمت متعالیه)؛

تعریف و مصداق انسان کامل و کمال نهایی انسانی در فلسفه؛

فرجام گرایی در میان مکاتب غربی؛

مدینه های فاضله فیلسوفان (فارابی، تامس مور، افلاطون و...) و مقایسه آن با اندیشه مهدویت؛

ضرورت فلسفی وجود آخرالزمان (اوج شر) به مثابه معبری برای رسیدن به مدینه فاضله؛

نسبت عقل گرایی (خودبنیاد) با آخرالزمان سازی؛

ص: ۵۵

چرایی و علت مداخله مستقیم نکردن خداوند در سرنوشت بشر پس از خاتمیت (و واگذاری امر ظهور به اراده اکثریت)؛

رفع استبعاد از مهدویت پژوهی به عنوان یک حوزه مستقل معرفتی؛

بن بست اندیشه های فلسفی به مثابه پیش درآمد تسلیم عقلانیت در برابر وحی؛

آیا در فلسفه اسلامی به واسطه کلی نگری، از نظام سازی آرمانی زمینی غفلت نشده؟ (دلیل کمرنگی اندیشه منجی گرایی در فلسفه اسلامی، یا سر کمرنگی نجات گرایی در فلسفه و عرفان اسلامی در مقایسه با کلام و علوم نقلی اسلامی)؛

نسبت عقلانیت تاریخی بشری با عقلانیت دینی در دوران ظهور؛

از شرق تا غرب و فلسفه ها و عرفان های گوناگون بشری و الگوهای مختلف کمال نگری؛

شک گرایی و نسبیت گرایی بشر در آخرالزمان و استحاله انسان آخرالزمانی؛

تناسخ و نسبت سنجی آن با مسئله رجعت؛

نظریه سعادت در آراء فلسفی گوناگون؛

جریان شناسی فلسفه و نقش آن در تمدن سازی های بشری خودبنیاد؛

فلسفه بی توجه به عقل هدایت گر دینی، و مهجوریت مهدویت فطری در آن؛

جست و جو در میان فلسفه های شرق و غرب، برای یافتن نزدیک ترین فلسفه به نجات گرایی و کمال جویی تمدنی؛

تلاش برای خلق فلسفه ای که با مبانی معرفتی مهدویت هماهنگ بوده، کارکرد تبیین فلسفی آن را داشته باشد؛

جایگاه فطرت در نگرش های فلسفی گوناگون، و امکان سنجی اثبات منجی فطری جهانی از نگرش فلسفی؛

نگاهی نقدانه به جریان شناسی اندیشه های سنتی و مدرن فلسفی معاصر ایران، با نگرش به تصور آنها نسبت مسئله کمال نگری؛

نگاه انتقادی به جریان تمدن سازی نگرش های فلسفی پس از رنسانس تاکنون؛

آیا فلسفه اسلامی ظرفیت و توان ارائه طرح تمدن سازی نهایی اسلامی را دارد؟؛

ص: ۵۶

معنا و غایت زندگی انسانی از دیدگاه مکاتب فلسفی گوناگون؛

غرب شناسی فلسفی و نقد تمدن سازی فلسفی علمی غرب؛

جهان تسنن (و جهان عرب مسلمان) و تعطیلی اندیشه فلسفی، به مثابه عاملی برای رکود اجتماعی و غفلت از تلاش برای کمال گرایی؛

دعوی شرق و غرب فلسفی در تمدن سازی، و دیدگاه وحی شیعی در این میان؛

نگاهی فلسفی به مبانی و دستاوردهای موعودباوری شیعی؛

زمان از منظر قرائت تطبیقی بین اندیشه های فلسفی و نگرش شیعی؛

آیا امکان فلسفی اندیشیدن مبانی مهدویت شیعی وجود دارد؟

سیر نظریه کمال در نزد فیلسوفان اسلامی از فارابی و ابن سینا تا نو صدراپی ها؛

فلسفه فطرت، فطرت فلسفی و اثبات مهدویت؛

بررسی یهودیت فلسفه و تمدن مدرن و کارکرد آخرالزمانی آن؛

چشم انداز تحقق خوشبختی و محدودیت های آن در نگاه فلسفی؛

نسبت سنجی بین فلسفه، علم و دین؛ از منظر پویایی بخشی به انسان و زندگی او، و سرانجام انسان در هر کدام؛

بازخوانی علل فاصله گیری فلسفه اسلامی از آموزه های دینی (همانند مهدویت) و نیازهای جامعه دینی، در مقایسه با فلسفه های

مدرن غربی که می کوشد کارکرد و کاربرد اجتماعی و تمدنی وسیعی داشته باشد؛

بحران های اندیشه ای و رفتاری انسان معاصر و جستجوگری از فلسفه پاسخگوی دینی برای او.

ب) عرفان

ب) عرفان

عرفان در تعریفی جامع و جهان شمول به مفهوم شناختی «راز گونه و نهانی» است برای یافتن حقیقت و پیوستن به از طریق «شهود»، «تجربه درونی» و «حال» که نشانه های آن در مکاتب مختلف جهان به چشم می خورد. به عبارت دیگر، عرفان شناختی حقیقت گرایانه و تلاشی عمل گرایانه فراتر از واقع گرایی حسی عقلی و آرمان گرایی تصویری است؛ از این رو این مرام با راز گونگی و

غیب باوری آمیخته از «عشق» و «ذوق»

ص: ۵۷

و «اشراق» همراه است. همچنین گفته می‌شود عرفان شناخت قلبی است که از طریق کشف و شهود، نه بحث و استدلال حاصل می‌شود و آن را علم وجدانی هم می‌خوانند. کسی را که واجد مقام عرفان است عارف گویند.

نمونه ریز موضوعات

عرفان نظری و عملی، سیر و سلوک، کشف و شهود و مکاشفه، علم حضوری، ولایت تکوینی، انسان کامل، تصوف، عرفان‌های کاذب، عرفان‌های غیر دینی یا بشری و زمینی، سیر و سلوک، از خود شناسی تا خود سازی و تهذیب نفس، عشق آسمانی، کمال و تعالی و سعادت انسانی، تجلی اسماء و صفات الهی.

در مباحث تطبیقی بین عرفان و مهدویت، مهم‌ترین بحث، بحث انسان کامل و دیدگاه‌های مختلف عرفانی در این زمینه است که می‌تواند محور بحث و مطالعه قرار گیرد. از سوی دیگر از کاستی‌ها و ضعف عرفان در این زمینه، بی‌توجهی به بحث آرمان شهر جمعی در این روش و تمرکز غالب بر سلوک و کمال فردی است.

نمونه ایده‌های مهدوی

موضوع / ایده

نگاه و زاویه دید علمی

موضوع کلی مهدوی

اثبات وجود امام مهدی از رهیافت نگرش‌های عرفانی (با توجه به کارایی این نگرش در جوامع تسنن صوفیانه)

براهین عرفانی وجود انسان کامل

ضرورت اثبات مهدوی

تعالی بخشی و نظام بخشی به انگاره پراکنده انسان کامل در عرفان و تصوف، با پذیرش مهدویت شیعی

بحث انسان کامل عرفانی

ضرورت اثبات مهدویت

امام مظهر عشق و رحمت بی پایان بر بندگان

امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در دوران ظهور و عینیت تجلی صفات خداوند در ایشان

تجلی صفات حق تحلی

شخصیت امام موعود

شخصیت عرفانی امام مهدی در آثار عرفانی شیعی و سنی

آثار عرفانی

شخصیت امام موعود

نگرش عرفانی به سبک زندگی منتظرانه، و الزامات خودسازی سالکانه منتظران

سیر و سلوک

انتظار

ص: ۵۸

تلاش برای جمع بین دنیاگریزی آخرالزمانی عرفانی با دنیاخواهی دینی مهدوی

دنیاگریزی عرفانی

حکومت آرمانی مهدوی

بن بست ها و حیرت های فکری، گرایشی، عاطفی تمدن بشری و احیای عرفان های سکولار با هدف تخدیر بشر

عرفان گرایی بشر معاصر

آخرالزمان

کارکرد شناسی عرفانی ادعیه و زیارات مهدوی از جهت امیدبخشی و آرامش بخشی برای مخاطب رها شده در دوران غیبت

مطالعه عرفانی

ادعیه و زیارات مهدوی

کارکرد اتصال به انسان کامل زنده و معاصر در زدودن موانع کمال، و جهش در تعالی و قُرب

حجاب ها و موانع سیر و سلوک

ادعیه مهدوی

بررسی تطبیقی عرفان شیعه با محوریت ادعیه مهدوی، با عرفان های سکولار و نوظهور معاصر (از جهت مبانی، روش ها، اهداف و...)

مطالعات تطبیقی عرفانی

ادعیه و زیارات مهدوی

مفهوم شهود و تجربه آن از شهود غیب الغیوب تا رؤیت امام غایب در اندیشه شیعی

شهود و تجربه دینی و مکاشفه

تشریف

نقش تاریخی تصوف و عرفان (اسلامی / سنی) در تقویت اندیشه مهدویت در جهان اسلام

نقش عرفان در گذار از تسنن صوفیانه به تشیع و آرمان‌گرایی شیعی

عرفان و تصوف در اهل سنت

مهدویت در بینش عرفانی

نقش تبلیغ و ترویج ارزش‌های عرفانی مهدویت شیعه در ایجاد جاذبه و اقبال امام موعود

حیرت و سرگردانی بشر معاصر

بن‌مایه‌های عرفانی مهدویت

بازتاب تاریخی تصوف در گذار جوامع اسلامی از تسنن به تشیع

نقش تصوف در تاریخ تمدن اسلامی

آموزه‌های کمال‌گرای عرفانی

بهترین تعریف و تبیین از مرگ اندیشی، نه به معنی گریز از دنیا، بلکه به معنی آرزوی انتقال به دوران بهشت زندگی در جوار

انسان کامل

مرگ اندیشی

رجعت

بررسی تطبیقی رابطه تکوینی انسان و طبیعت بین دوران آخرالزمان و ظهور

نسبت و میزان قدرت اثرگذاری انسان بر طبیعت

سنت‌های رحمت و عذاب

ص: ۵۹

مثال های دیگر

تحلیل دیدگاه های عرفای اهل سنت درباره حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف ؛

تحلیل دیدگاه های عارفان مسیحی درباره حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف ؛

نقش معرفت عرفانی در زمینه سازی ظهور عجل الله تعالی فرجه الشریف ؛

بررسی و تحلیل تأویلات عرفا از آیات مهدوی؛

بررسی و تحلیل عرفانی عوامل و موانع ظهور (تعجیل و تأخیر)؛

بررسی عرفانی امکان رؤیت امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف ؛

بررسی و تحلیل مقامات عرفانی و الهی امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف ؛

بررسی انتقادی مکاتب عرفانی مرتبط با اندیشه منجی گرایی:

مکاتب عرفانی مغرب زمین؛

مکاتب عرفانی مشرق زمین؛

مکاتب عرفانی نوپدید در ایران زمین؛

رابطه اندیشه مهدویت با ابعاد عرفان عملی با هدف جست وجو از سبک زندگی مهدوی عارفانه؛

نقش امام زمان در سیرو سلوک عرفانی در عرفان شیعی؛

جایگاه اندیشه مهدویت و ضرورت پیوند قلبی مستمر با امام حاضر در دستور کارهای عرفانی شیعه؛

نقش مکاشفات و یافته های عرفانی در باورداشت مهدویت؛

تحلیل معنای کامل (کمال) در نظریه انسان کامل؛

نفس شناسی عرفانی (مراتب نفس و رابطه آن با کمال نفس امام)؛

مبانی عرفانی صدور کرامات از ائمه و اولیاء؛

بررسی نقدهای عرفای شیعه بر عرفان و تصوف اهل سنت در زمینه ولایت حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف ؛

سبک شناسی تطبیقی عرفای شیعه و سنی در مورد بحث مهدویت؛

ساختارشناسی مسائل مهدویت در عرفان؛

نقش دعا در اندیشه مهدویت؛

ص: ۶۰

سبک شناسی ادبی عرفانی ادعیه مهدوی؛

سبک شناسی ادبی عرفانی احادیث مهدوی؛

بررسی مشکلات عرفان‌های نو ظهور با اندیشه مهدویت؛

تبیین تشابه خلق نبوی و خلق مهدوی در اندیشه عرفا؛

نقش امدادهای غیبی در پیروزی حضرت حین ظهور و بعد از ظهور؛

واسطه فیض از نگاه قرآن و عرفان؛

بررسی تطبیقی بین دنیاگریزی عرفانی، دنیای آخرالزمانی و حکومت آرمانی مهدوی؛

از غربت عرفانی انسان در دنیا تا غربت دوری از انسان کامل؛

بازخوانی شخصیت سلمان فارسی در نگاهی تطبیقی بین عرفان و نظریه هویتی نسل سلمان؛

بررسی تطبیقی عرفان شیعی با عرفان‌های غیر شیعی خاصه تصوف و عرفان‌های غیر اسلامی (از حیث جامع دنیا و آخرت بودن این

عرفان با نگرش به مهدویت خواهی دنیایی، و دنیاگریزی آنها)؛

شخصیت و سبک زندگی منتظرانه از رهیافت ادعیه عرفانی صحیفه سجادیه؛

جاذبه‌های عرفانی مهدویت شیعی برای مستشرقان و مستبصران؛

گزاره‌های تمثیلی (با رویکرد آرمان خواهی و انسان کامل جویی) در اشعار عرفانی؛

بررسی تطبیقی بین شخصیت و کارکرد عرفانی موعود شیعی و مسیحی؛

عشق و عبودیت راستین الهی، تنها از معبر عشق و تولی به ولایت ولی حاضر؛

اوصاف عرفانی جامعه دوران ظهور؛

مهدویت عرفانی و کارکردهایش در ایجاد همگرایی بین فرقه‌های اسلامی؛

اسرار و لطائف عرفانی مهدویت شیعی.

ج) کلام

علم کلام یا عقائد، دانشی در محدوده دین اسلام است که به بحث درباره اصول اعتقادی و جهان بینی دینی بر مبنای استدلال عقلی و نقلی می پردازد و به شبهه هایی که در این زمینه مطرح می شود، پاسخ می دهد. علم «کلام» از علوم اسلامی است که رویکرد های متفاوتی در آن وجود دارد. در برخی رویکردها بر کاربرد عقل و علم در

ص: ۶۱

مسائل اعتقادی تأکید می شود و در برخی رویکردهای دیگر بر جنبه نقلی و سمعی آن. علم کلام معتقد به تحقیقی بودن باورهای اعتقادی است، نه تقلیدی بودن آن ها. این علم به پایه های اعتقادی در یک دین و مقابله و بحث با نظریات دیگر اندیشه ها می پردازد. از جُستارهایی مانند برهان های اثبات وجود خدا، حدوث یا قدم جهان هستی، نبوت خاصه و نبوت عامه، عدل الهی، امامت، معاد و... در این رشته نظری بحث می شود.

نمونه ریز موضوعات

کلام سنتی: انواع ادیان و مذاهب، مفاهیم دینی (عدل، ضرورت رسالت، خاتمیت و استمرار و و یا انقطاع ولایت، عوالم وجود در ادیان، قضا و قدر، جبر و اختیار،...) بحث امامت (عصمت، علم غیب، عدد امامان، بحث ایمان و انواع و مراتب آن، بداء، تقریب مذاهب، رجعت، تقیه،...) امامت خاصه.

کلام جدید: ضرورت دین باوری، نسبت دین با علم و عقل و سیاست، تکثر گرایی، تجربه دینی جامعیت و کمال دین، انتظار متقابل دین و بشر از همدیگر.

یادآوری: مهدویت در کلام سنتی در زیر مجموعه مباحث امامت قرار می گیرد، ولی امروزه با نظر به پیدایش و توسعه کلام جدید بسیاری از مباحثی که در ضرورت دینداری یا اثبات نبوت و امامت مطرح می شود به این موضوع سرایت یافته است. اصولاً کارکرد موضوع روزآمد مهدویت و کلام جدید، تبیین ضرورت مهدویت بر مبنای بدیهیات و اضطرار بشر به دینداری و بیان ضرورت روزآمدی آن است.

نمونه ایده های مهدوی

موضوع / ایده

نگاه و زاویه دید علمی

موضوع کلی مهدوی

روش شناسی روزآمد اثبات مهدویت از منظر انسان شناسی فطری دینی

کارکرد و نقش آموزه فطرت در جهانی سازی گفتمان مهدویت

انتظار متقابل بشر از وجود پیوسته انسان و بالعکس

روش شناسی در کلام جدید

ضرورت مهدویت

ص: ۶۲

فرایند تبدیل مهدویت از گزاره های حدیثی به آموزه کلامی اعتقادی در نگرش فرقه های گوناگون اسلامی

انواع قرائت کلامی فرقه های اسلامی، نسبت به احادیث مهدوی

نگرش به مهدویت در تطور کلامی فرق اهل سنت (از پیوستن ابوحنیفه و مالک به جریان های مدعی مهدویت در زمانه خود تا مهدویت گریزی تسنن معاصر)

مبانی حدیثی مهدویت در اسلام

مهدویت از نگرش فرقه های اسلامی

پویایی یا ایستایی مهدویت در جوامع مسلمان

وهابیت و پارادوکس جمع بین احادیث نقلی مهدوی و آموزه مبنایی سلفی گرای

مبانی کلامی فرقه های اسلامی

ضرورت و محدوده مهدویت

تعریف انحرافی از خاتمیت و ایستاگرایی در تمام ادیان و مذاهب ابراهیمی و غیره به جز تشیع

خاتمیت و استمرار و یا انقطاع ولایت

امام غائب مستمر

بازتاب ظهور و آرمانشهر زمینی بر جهان های طولی و موازی

عوامل وجود

ولایت تکوینی

دشواری ها و ارزش ایمان به غیب و امام غایب در دوران آخرالزمان

بحث ایمان و انواع و مراتب آن

ایمان در دوران غیبت

ایمان در دوران ظهور

نسبت تمدن کنونی با تمدن دوران ظهور

نسبت شناسی تمدنی دوران کنونی و دوران ظهور

نسبت دین با علم و عقل و سیاست

دوران ظهور

نسبت سنجی جامعیت تشیع بین دوران غیبت و ظهور

جامعیت و کمال دین

تفاوت دوران غیبت و ظهور

ص: ۶۳

آیا رجعت پاسخ زمینی مناسبی به میل فطری جاودانگی است؟

میل فطری به جاودانگی و مرگ گریزی

رجعت

امام مهدی از انسانی معصوم و آسمانی تا خلیفه ای مصلح و متعارف

پارادوکس قرائت های مختلف حدیثی، کلامی، عرفانی تسنن، در مسئله افضلیت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف یا مسیح علیه السلام

نگاه تطبیقی بین شیعه و تسنن

شخصیت مهدی موعود در دوران ظهور

آیا از اندیشه و تجربه تاریخی ادیان و مذاهب معاصر می توان توقع نجات گرایی عدالت محور داشت؟

تناقض های بینشی و روشی ادیان در مسئله عدل گرایی

جایگاه و مرتبه عدالت گرایی در اندیشه های کلامی ادیان معاصر

کارکرد مبنایی عدل در مهدویت شیعی

مثال های دیگر

ماهیت و چیستی مهدویت باوری؛

روش شناسی مهدی باوری و مهدی پژوهی در مکتب شیعه؛

مبادی و پیش فرض های مهدی باوری اسلامی / شیعی؛

رابطه و نسبت مهدویت پژوهی با حوزه های دیگر معرفتی؛

بررسی تطبیقی اراده های موازی خدا، امام، ابلیس، و اکثریت مردم در تحقق فرایند ظهور؛

نقشه علمی مهدویت در کلام شیعی؛

پیوند سنت های الهی با مهدویت؛

سنت‌های حق‌گرایی آسمانی و وظایف منتظران؛

بررسی مبانی کلامی مسئله‌بدأ و نقش آن در تقدم و تأخیر ظهور؛

بررسی کلامی اصلاح و تجدید شریعت در عصر ظهور؛

ماهیت‌شناسی آموزه منجی موعود در هر دین (مثلاً پیش‌گویانه بودن، یا فلسفه تاریخی بودن)؛

ص: ۶۴

گونه شناسی موعود منجی در هر دین (مثلاً متشخص یا نامتشخص، شخصی یا غیرشخصی، متعین یا نامتعین، الوهی یا بشری بودن، به لحاظ کارکرد و رسالت و...)

بررسی تطبیقی پیش فرض های موعودباوری؛ یهودی، مسیحی، سنی، شیعی؛

سیر تاریخی موعودباوری مسیحی؛

بازتاب اندیشه مسیحا در تاریخ مسیحیت؛

زبان شناسی اخبار نشانه های ظهور؛

تحلیل عقلانی علایم ظهور؛

بررسی کلامی زعامت و رهبری در عصر غیبت (مبانی کلامی ضرورت تشکیل حکومت در عصر غیبت)؛

شناسایی حوزه های قابل بررسی در مورد مهدویت در قرآن؛

روش شناسی قرآن در بیان اندیشه مهدویت؛

اثبات وجود فعلی امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف براساس روایات اجماعی فریقین (من مات، ائمه اثنا عشر، حدیث ثقلین،...)

بازخوانی مهدویت در منابع تسنن در مطالعه ای تطبیقی بین منابع حدیث آنها و منابع کلامی آنان (مهدویت در نگرش اهل سنت بین روایت و بین برداشت ها)؛

راه های تشخیص مدعیان دروغین مهدویت در روایات؛

اهداف قیام امام زمان از منظر روایات شیعه و سنی؛

نقش تربیتی تقیه در زمینه سازی ظهور؛

تبیین کلامی نقش شیطان در مسئله آخرالزمان و ظهور؛

اثبات مهدویت از رهیافت عدل الهی؛

اثبات امکان غیبت ولی معصوم، از رهیافت بازخوانی آیات و روایات مرتبط به تاریخ پیامبران.

د) انسان شناسی

د) انسان شناسی

نمونه ریز موضوعات

انسان شناسی که قرابت بسیار نزدیکی با مردم شناسی دارد (۱) دانشی است که به صورت مستقل و تخصصی به مطالعه حقیقت و چیستی و ابعاد وجودی موجود انسانی می پردازد. البته این دانش و گرایش در رویکرد علمی دانشگاهی غیر اسلامی خود ریشه در علوم انسانی، علوم طبیعی و علوم اجتماعی سکولار دارد. بدین جهت از مهم ترین مبانی آن بی توجهی به ابعاد ماورائی آدمی در کنار تعبد به نظریه تکامل در انسان شناسی تاریخی است. ولی در نگرش دینی و خصوصاً اسلامی شیعی آن، مبنایش بر دو گانه علم و دین می باشد. این گرایش شامل موضوعات زیر است:

انسان شناسی ذاتی، انسان شناسی تاریخی، انسان شناسی تکامل، انسان شناسی زیستی، انسان شناسی توسعه، انسان شناسی شهروندی، مردم شناسی فرهنگی، زبان شناسی، انسان شناسی جنسی و جنسیتی، انسان شناسی باستانی، انسان شناسی کمال و ... .

یادآوری: نظر به اهمیت دانش جدید انسان شناسی در تمدن معاصر و دامنه گسترده آن که شامل تمام مسائل و پرسش های معطوف به شناخت حقیقت آدمی است تلاش برای باز شناسی مهدویت از منظر انسان شناختی البته مبتنی بر روش عقلانی / وحیانی (۲) در مقام اثبات ضرورت مهدویت و در مقام تبیین و توصیف حقیقت آن و اثبات گستره و ساحت های وجودی آن و نیز در مقام از میدان به در کردن اکثر مدعیان انحرافی، کارکردهای فراوان و جالب و جذابی خواهد داشت.

۱- (به انگلیسی: anthropology) علم انسان است که حوزه گسترده ای را از فرهنگ تا تاریخ تکامل انسان در برمی گیرد. ریشه های آن در علوم انسانی، علوم طبیعی و علوم اجتماعی است. مردم شناسی زندگی اجتماعی و حیات فکری و فرهنگ انسان را با توجه به سیر تاریخی و مناسبات طبیعی و اجتماعی بررسی می کند و در آغاز ویژگی های جسمانی و زندگی فکری و فرهنگی انسان های نخستین و جوامع ابتدایی را می کاوید، ولی امروزه به مطالعه همه جوامع بشری می پردازد.

۲- باز یادآوری می گردد که انسان شناسی کلاسیک غربی مبتنی بر روش های علمی اجتماعی و تاریخی و زیستی است. ولی در انسان شناسی دینی سه گانه مبانی دینی، بدیهیات فطری، و یافته های اثبات شده علمی، مرجع و مبنا خواهد بود. در این زمینه نک: انسان شناسی و مهدویت؛ اثری از نگارنده همین اثر.

ص: ۶۶

نمونه ایده های مهدوی

موضوع / ایده

نگاه و زاویه دید علمی

موضوع کلی مهدوی

تلاش برای اثبات مهدویت از رهیافت انسان شناسی (خودشناسی جامع و کامل علمی / دینی)

انسان شناسی فطری

انسان شناسی کمال

اثبات ضرورت مهدویت

ضرورت مهدویت از رهیافت فلسفه تاریخ و ادوار شناسی جریان تاریخی حق و باطل

انسان شناسی تاریخی

اثبات مهدویت

به چالش کشیدن بسیاری از مبانی و نتایج فلسفه و عرفان سنتی (اسلامی) از جهت ناکارآمدی تبیین واقعیت وجودی و تاریخی و
دنیوی زندگی بشر، و ضرورت بازنگری در آنها

انسان شناسی فطری / علمی / دینی

اثبات مهدویت

بازخوانی تطبیقی انسان شناسی فرقه ها و ادیان و مکاتب، و کشف سعه و ضیق موعود باوری مبتنی بر آن

انسان شناسی تطبیقی

گستره و دائره مهدویت

الگوی پیدایش تدریجی شهر های شیعی

(با رویکرد مطالعه پیدایش شهر های شیعه نشین با محوریت بقاع متبرکه و فرهنگ زیارت و انتظار)

انسان شناسی شهری

دوران غیبت / انتظار

اصالت خانواده مبنای کمال و رشد و توسعه در نگاه دینی / شیعی (در برابر نظریه اصالت فرد یا جامعه و یا اصالت هردو با هم)

انسان شناسی جنسیتی

الگوی کمال

ریشه یابی اختلاف ادیان و مذاهب و مکاتب فکری در الگوی کمال بر اساس اختلاف دیدگاه و تعریف آنها از انسان

انسان شناسی کمال

مدینه فاضله خواهی فطری

انسان کامل (منجی) شناسی تطبیقی (مبتنی بر انسان شناسی فطری) بین ادیان و مذاهب و مکاتب از جهت دامنه و گستره وجودی

منجی و مأموریت های او

ابعاد شخصیتی انسانی

شخصیت منجی

ص: ۶۷

باز تعریف آخرالزمان از منظر وارونگی انسان‌ها در نقش آفرینی و استحاله و مسخ شدن وجودی انسان‌ها

نقش شناسی انسانی بر مبنای تعریف‌ها از انسان و جنسیت او

حقیقت آخرالزمان

باز شناسی ظهور از منظر نهایت‌های رشد و تعالی و شکوفایی انسانی

انسان شناسی کمال

ظهور

بررسی تطبیقی زن بین هر دو دوران از جهت تعریف هویت و واگذاری نقش‌ها و بازتاب‌های انسان‌شناختی هر یک

انسان شناسی جنسیتی (مسئله زن)

آخرالزمان / ظهور

نمونه‌های دیگر

پیش فرض‌های انسان‌شناختی مهدویت شیعی؛

سیمای انسان کامل از دیدگاه تشیع و ادیان و مذاهب و مکاتب دیگر؛

الگوی ارتباطی انسان کامل انسان کمال جو، مبنای اثبات ضرورت امامت و مهدویت پیوسته در نگرش شیعی؛

بررسی تأثیر مهدویت باوری و مهدی زیستی در ساحت‌های وجودی گوناگون آدمی (با تأکید بر دو گانه طینت فطرت)؛

نظریه انسان شناسی تکامل به مثابه بنیان تئوری تمدن آخرالزمانی؛

انسان شناسی موعود پایانی در نگرش اسلام سنی و نقش آن در انتظارستیزی و جایگزینی آن با سلفیت؛

انسان شناسی غیب باوری (نگرش تشیع به به عالم غیب و وجود روح انسانی) سرجامیت و گستردگی منجی شیعی (در مقایسه با

نقص‌های منجیان دیگر که ریشه در نگاه نافی یا ناقص آنها به مسئله عالم غیب دارد)؛

ضرورت مطالعه تطبیقی انسان شناسی رشد، از جهت رشد موازی جسم و فطرت (گرایش‌های روحانی) در نظام سازی جامع برای

الگوی کمال؛

نقش فطرت و مشترکات ذاتی انسانی در ترویج گفتمان انتظار و زمینه سازی در عرصه جهانی؛

ص: ۶۸

انسان شناسی دینی فطری شیعی، و اثبات ضرورت طراحی برنامه جامع و کامل برای نظام تعلیم و تربیت اسلامی؛

نیاز های متعالی انسان (فطرت) و اثبات ضرورت مهدویت از رهیافت آنها؛

داستان آفرینش از منظر انسان شناسی دینی قرآنی و اثبات مهدویت از رهیافت های آن؛

جایگاه موجودات ماورائی (جن و فرشته) در زندگی انسانی و کمال یا انحطاط او (با نگرش به بررسی تطبیقی این جایگاه در دو دوره پسا و پیشا ظهور)؛

قبض و بسط در سیمای انسان آرمانی مبتنی بر نوع دیدگاه انسان شناسی؛

به چالش کشیدن، فمینیسم و انحطاط شخصیت و نقش زنانه در آخرالزمان، از رهیافت انسان شناسی جنسیتی دینی؛

تلاش تاریخی ابلیس برای وارونه سازی شخصیت و هویت وجود اکثر انسان ها و توفیق نسبی او در آخرالزمان؛

بازشناسی نقش تاریخی ابلیس در دشمنی با انسان در حدفاصل داستان آفرینش تا داستان ظهور؛

خود شناسی و معرفه النفس و انسان شناسی (تاریخی و...)، بخش اعظمی از معارف دینی (قرآن و روایات) ولی مهجوریت آن در فلسفه و عرفان اسلامی؛

بازخوانی نسبت بین انسان شناسی فلسفه صدرایی و مبانی و مسائل مهدویت اسلامی شیعی؛

انسان مجازی در آخرالزمان از خود بیگانگی های فراگیر تا حرکت به سوی نابودی؛

انسان مدرن، خود فراموشی های فراوان (ذاتی، تاریخی، معنوی، جنسیتی، و...) و بیشترین دورافتادگی از کمال و تعالی و آرامش؛

انسان آخرالزمانی و بیشترین توسعه بیرونی و کمترین عمق درونی.

ه) روان شناسی

ه) روان شناسی

روان شناسی علم مطالعه رفتار و فرایندهای ذهن انسان بر اساس روش علمی است. یافتن ارتباط ذهن و روان آدمی، با مفاهیمی نظیر رشد، سلامت، رفتارهای اجتماعی،

ص: ۶۹

شناخت و ... از وظایف روان شناسی است. در دنیای امروز با پیشرفت تمدن و نهادن علم به جای دین و اخلاق، روان شناسی، جایگاهی گسترده، هم در شغل های تخصصی و هم در گستره عمومی یافته است.

نمونه ریز موضوعات

مباحث شخصیت و انواع شخصیت های موجود در هر انسانی (شخصیت فردی، خانوادگی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، اخلاقی، هنری، فرهنگی، تربیتی، فکری و علمی و عاطفی همانند عادت ها و دغدغه ها و نگرانی ها و شادی ها و...) بحث هویت، فضایل و رذایل برجسته روانی انسان، روان شناسی رشد، تعریف و الگوی کمال گرایی، بحث هنجاری ها و ناهنجاری ها، نسبت تن و روان، تعریف روان به روح یا مغز و اعصاب، خواب و رؤیا، افراد بر اساس نوع نگاه به خود، جنسیت و امور جنسی، بیماری های روانی... .

یادآوری: در بحث روان شناسی اولاً باید توجه داشت که هیچگاه نباید آن را در جای اخلاق یا تعلیم و تربیت نشانند. چراکه تمام مکاتب و گرایش های روان شناسی صرفاً در حد نظریه و فرضیه بوده و مبتنی بر انسان شناسی تک ساحتی اند. بدین جهت در این بحث در مقام ایده یابی، و برنامه سازی به ویژه نسبت به ساحت انسان کامل یا انسان های صالح و سالم، کاربرد این نگرش بینارشته ای بیشتر برای بارش فکر و خلاقیت است نه برای اینکه فرضیه های ناظر به ناهنجاری های روانی بر اولیا و صالحین تطبیق شود.

اما در مقام ایده یابی، یکی از بحث های مهم در روان شناسی بحث شخصیت شناسی است. در این بحث پس از تهیه یک جدول کامل از ابعاد شخصیتی انسانی می توان با مراجعه به مبانی و ادله عقلی و نقلی در مقام انسان شناسی، جدولی کامل از ابعاد وجودی شخصیتی تهیه کرد، و آنگاه این جدول را بر طیف های گوناگون انسانی بر معیار حق و باطل به معنی رشد یافتگی و رشد نیافتگی تطبیق کرد. از دستاوردهای قابل استفاده این الگو در مباحث مهدویت موارد زیر است:

ص: ۷۰

شخصیت شناسی جامع و کامل امام زمان (۱) (در دو دوره غیبت و ظهور به صورت جداگانه)؛

شخصیت های سفید، سیاه، خاکستری؛ در دوران تاریخی غیبت؛

شخصیت های سفید، سیاه، خاکستری در دوران آخرالزمان؛

شخصیت کمال یافته انسانی در دوران ظهور.

نمونه ایده های مهدوی

موضوع / ایده

نگاه و زاویه دید علمی

موضوع کلی مهدوی

۱. نگاهی جامع به ابعاد وجودی امام غائب از دریچه ادله نقلی شیعی

۲. تفاوت های بروز شخصیتی امام بین دوران غیبت و ظهور

۳. مراتب مهرورزی امام غائب نسبت به جوامع گوناگون بشری حق و باطل

ابعاد شخصیتی انسان کامل

مهدی شناسی

نسبت سنجی ابعاد رشد یافته و جامع فرد منتظر با نیاز های زمان مند امام در دوران غیبت

تعلیم و تربیت دینی

انسان منتظر

در جست و جوی اثبات مهدویت از رهیافت نظام جامع نیازهای متعالی انسانی

نیازهای متعالی / فطرت

مبانی مهدی باوری

شخصیت شناسی تاریخی مدعیان انحرافی

روان‌شناسی آسیب‌ها و ناهنجاری‌ها

مدعیان انحرافی

۱- در اینجا یادآور می‌گردد که نباید بین کمال واقعی امام معصوم با ضرورت امام‌شناسی اجتماعی خلط کرد و کارکرد این روش در امام‌شناسی جامع و کامل برای جامعه بر مبنای روش فطری، افضل جویی و انسان کامل جویی است. این روش همان الگویی است که پیامبر اکرم ۹ در خطبه طولانی غدیر خم به هنگام معرفی امام علی ۷ برای مسلمانان انجام می‌دهد. در آن خطبه پیامبر به نزدیک به هشتاد آیه چه در مورد شخصیت‌شناسی امیرالمؤمنین ۷ و چه در مورد جامعه‌شناسی حق و باطل بر مدار ولایت استفاده می‌فرماید. و فضایل بسیاری از امام را هم در قالب روایت رویدادهای تاریخی بیان می‌کند، تا در نهایت بر اساس مصادیق عینی و شواهد تاریخی افضلیت و شایستگی امام علی ۷ را اثبات کند. همین روش را هم می‌توان و بلکه باید برای معرفی اولیه یا بازشناسی شخصیت جامع و کامل امام زمان [با کمک آیات، روایات، ادعیه و زیارات مهدوی به کار برد.

ص: ۷۱

زمینه های خودشکوفایی انسانی در دوران ظهور

انسان شناسی

ظهور

بازشناسی جامع ابعاد شخصیتی نواب اربعه

شخصیت شناسی

نواب خاص در دوران غیبت صغری

بازشناسی عمومی شخصیتی مراجع و علمای شیعه از جهت افراد خودساخته از هر فرهنگ و نژاد و...؛ و انتخاب بر معیار بیشترین

رشد یافتگی ها

شخصیت شناسی

نواب عام و مراجع

تحلیل و بررسی روان شناختی فتنه و حیرت و ناهنجاری ها در آخرالزمان

مدیریت روان شناختی بحران های جهانی در جهت زمینه سازی ظهور

روان شناسی آسیب ها

آخرالزمان

طراحی نظام تعلیم و تربیت معارف مهدوی بر اساس فرایند و مراحل رشد آدمی

روان شناسی رشد

مفاهیم مهدویت

نقش و کارکرد ادعیه مهدوی در ارتقای بینش و ایجاد همگرایی و همسانی انگیزشی مشترک در جامعه ایمانی

روان شناسی انگیزش

ادعیه و زیارات مهدوی

جنسیت به مثابه مؤثر ترین سلاح روانی شیطان در آخرالزمان

روان شناسی جنسیت و امور جنسی

آخرالزمان

آخرالزمان نقطه اوج وارونگی انسان ها در ایفاگری نقش شخصیتی خود

اختلال شخصیت

آخرالزمان

کارکرد جشن های مهدوی از جهت شادی آفرینی دنیوی و معنوی در آفرینش حداکثر مرتبه امید و آرامش و آینده نگری فردی و اجتماعی

روان شناسی شادی

جشن های مهدوی

نسل سلمان به مثابه کلان طرح هویتی برای تعریف روزآمد نقش شیعه ایرانی در دوران غیبت

جامعه شیعه ایرانی

فرهنگ انتظار

ص: ۷۲

نمونه های دیگر

خاستگاه روانی منجی باوری

خاستگاه روانی مهدویت (زمینه ها و عوامل)؛

خاستگاه روان شناختی مدعیان مهدویت؛

خاستگاه روان شناختی منکران مهدویت.

آثار روان شناختی مهدی گرایی

نقش مهدویت در مؤلفه های سلامت روان (امید، آرامش و رفع اضطراب، خودباوری، مسئولیت پذیری، معنایابی و هدفمندی و...)

خودشکوفایی در سبک زندگی مهدوی؛

۱. زمینه های خود شکوفائی در زندگی و جامعه مهدوی

۲. ویژگی های انسان خودشکوفا از منظر فرهنگ انتظار

جاذبه های میان فردی در مهدویت؛

۱. بررسی جاذبه های میان فردی مهدی باوران

۲. جاذبه های میان فردی امام مهدی علیه السلام

معنای زندگی در دوران ظهور؛

روان شناسی کمال از منظر قرآن و فرهنگ روایی شیعی؛

چگونگی پذیرش همگانی حکومت جهانی از دیدگاه روان شناختی؛

آموزش مفاهیم مهدویت بر اساس نظریه های روان شناسی رشد؛

مقایسه ابعاد مختلف رشد در دوره قبل و بعد از ظهور؛

بررسی انگیزه های روانی منتظران؛

انگیزه انتظار؛

انگیزه گرایش به دعا و زیارت امام زمان علیه السلام؛

انگیزه ادعای ارتباط و ملاقات گرایی با مهدی موعود؛

بررسی سختی‌ها و ابتلائات انتظار با رویکرد روان‌شناختی؛

مقایسه ابعاد کمی و کیفی مختلف رشد در دوره قبل و بعد از ظهور؛

بررسی ناهنجاری‌های روانی در آخرالزمان از منظر روایات؛

بررسی ادعیه و روایات مهدویت با رویکرد روان‌شناختی؛

ص: ۷۳

آثار روان شناختی وجود امام غائب؛

بررسی فطری یا اکتسابی بودن موعود گرایی؛

رابطه اعتقاد به رجعت و سلامت روان؛

آسیب تفاوت نگذاشتن میان امید و رجای واقعی با خیال پردازی و آرزو گرایی؛

نبرد مباحث انتظار در نظام آموزشی (جغرافیای ظهور، دشمن شناسی، راهبرد انتظار و...)

روش های تربیتی ایجاد رغبت به حکومت مهدوی؛

شخصیت شناسی امام از دریچه القاب و صفات (القاب در رابطه با خداوند، مردم، مؤمنان، گمراهان، طبیعت)؛

بررسی تطبیقی نقش ها و هویت جنسیتی در دو دوره پیشا و پسا ظهور؛

بررسی بسترهای روان شناختی ای که در گستره جهانی باید ایجاد شود تا شرایط برای زمینه سازی یا ظهور فراهم گردد؛

بازخوانی تأثیرات روان شناسی اجتماعی که به نام رشد و پیشرفت، بشر را وارد شرایط و دوران آخرالزمانی می کند؛

تربیت شخصیتی مبتنی بر رهاشدگی و آزادی به معنی خودبینی افراطی و... که در نهایت بشر را به طغیان و انحطاط آخرالزمانی می کشاند؛

روان شناسی دشمنان ظهور و نجات پایانی؛

مطالعه روان شناختی حزن مقدس (ندبه) در فرهنگ مهدوی؛

آینده نگری مقدس و متعالی در اندیشه مهدویت و کارکردهای روانی آن بر فرد و جامعه؛

جایگاه خشم و بغض مقدس در فرهنگ انتظار و بازتاب های روانی آن در پرورش حس ظلم ستیزی تا بهشت موعود؛

بازخوانی علل شیوع نشانه پژوهی در میان مهدی باوران در برخی از ادوار تاریخی و راهکار مهار آن؛

مقایسه روان شناختی اجتماعی دو جامعه منتظر و جامعه آخرالزمانی در گزاره های دینی؛

مطالعه شخصیت مؤمنان منتظر و کشف عوامل استواری آنان بر صراط مستقیم در شرایط بسیار دشوار آخرالزمانی؛

ص: ۷۴

بازخوانی روان شناختی سبک زندگی شیعی مهدوی، از جهت ارتباط روحی روانی پیوسته منتظر با امام؛
 نقش تصور از حضور و نقش آفرینی امام غائب در زندگی منتظرانه، و هویت انتظار در زندگی دینی؛
 رابطه بین احساس و ادراک فراگیری ظلم و بین میزان رضایت به وضع موجود در زندگی فردی و اجتماعی؛
 بررسی تطبیقی بین معیار رضایتمندی در زندگی بین روان شناسی و مبانی زندگی شیعی؛
 شخصیت شناسی دینداران جذب شده به سوی جریان های انحرافی مهدوی (در جریان هایی همانند الیمانی)؛
 تصویر ذهنی مهدی باوران و جست و جوی از خاستگاه ها و میزان سلامت آن؛
 جدول شخصیت شناسی انسان کامل و انسان کمال جو (در حالات سه گانه) بر معیار انتظار زیستی؛

و) جامعه شناسی

و) جامعه شناسی

جامعه شناسی دانش بررسی جامعه است. این رشته علمی به بررسی جوامع بشری، برهم کنش های آنها، و فرایندهایی می پردازد که جوامع را در وضعیت جاریشان نگاه می دارد یا تغییر می دهد. هدف این حوزه علمی پرداختن به تجزیه جامعه به بخش های تشکیل دهنده اش مانند انجمن ها، نهادها، گروه های هم جنس، هم نژاد، یا هم سن، و بررسی نحوه برهم کنش فعال این اجزا با همدیگر است. علاوه بر اینها، این علم موضوعاتی مانند طبقه اجتماعی، قشر بندی، جنبش اجتماعی، تغییرات اجتماعی و بی نظمی هایی مانند جرم، انحراف، و انقلاب را در کانون تحقیق قرار می دهد.

نمونه ریز موضوعات

مباحث جمعیت و جغرافیای اجتماعی، سازمان و نهاد، ساختار قدرت اجتماعی شهر و شهروندی، حقوق اجتماعی، حقوق شهروندی، تحرک اجتماعی، هجرت ها و مهاجرت ها، جنبش های اجتماعی، تغییر اجتماعی و بحث انقلاب، گروه ها، طبقه بندی اجتماعی، فقر و غناها و شغل ها، تحولات یا بحران های اجتماعی، آسیب شناسی

ص: ۷۵

اجتماعی، سرمایه های اجتماعی هر فرقه و مذهب، هویت اجتماعی هر فرقه، روابط اجتماعی، فاصله ها و تقابل ها، غم ها و شادی ها در فرهنگ های اجتماعی و آداب و رسوم اجتماعی، حقوق اجتماعی و...، سلوک اجتماعی، آگاهی اجتماعی، پویایی و یا توقف گزایی اجتماعی، شور اجتماعی، افکار اجتماعی، انتظار اجتماعی، سنت های اجتماعی، فتنه های اجتماعی، فرایند جامعه سازی و...، مسئله نفاق و ریا و دروغ و خطر واگرایی در جامعه، قومیت ها و نژادها، مسئله زنان، امید به زندگی نظام خانواده، خویشاوندی، روابط اجتماعی و حقوق متقابل.

یادآوری: در بحث مهدویت و جامعه شناسی، مطالعه انواع جوامع بر معیار حق و باطل و به میزان قرب و بُعد آنها نسبت به فرهنگ انتظار که دسته بندی سه گانه جوامع سفید، سیاه، خاکستری را به همراه دارد، باید مورد توجه قرار بگیرد. این در حالی است که هریک از این جوامع ناظر به ادوار تاریخی، شامل سه نوع جامعه اند:

جامعه گذشته (دوران غیبت صغری)؛ جامعه حال (به معنی وسیع آن که شامل سراسر دوران غیبت کبری می شود و به دو جامعه انتظار و جامعه آخرالزمانی تقسیم می شود)؛ جامعه ظهور.

بدین گونه دامنه وسیع و متنوعی برای بحث از جوامع مهدوی پیش روی برنامه سازان و پژوهشگران قرار خواهد گرفت.

نمونه ایده های مهدوی

موضوع / ایده

نگاه و زاویه دید علمی

موضوع کلی مهدوی

مدینه النبی معیار و الگوی مدینه المهدی در دوران ظهور

مبانی همگرایی و مشارکت فعال اجتماعی در مدینه النبی و مدینه المهدی

مبانی الگویی و سرمایه های ارزشی اجتماعی

مدینه النبی / علوی

بررسی مقایسه ای پیامبر صلی الله علیه و آله و امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف ، در گذار دادن بشر از جاهلیت به تمدن دینی

تغییر اجتماعی

از جاهلیت سنتی تا جاهلیت مدرن آخرالزمانی

ص: ۷۶

عدالت اجتماعی در دوران ظهور؛ مبانی، راهبردها، دستاوردها

ساختار اجتماعی و شهروندی

عدالت

دگرگونی‌های اجتماعی در گذار از غیبت به ظهور

بحث تغییر

آخرالزمان

تغییر و تحول جوامع مسلمان ناشی از خستگی از حکومت‌های فاسد و ستمگر

بیداری اسلامی

آخرالزمان

نهادهای اجتماعی در عصر غیبت

هیئت به مثابه نهادی فراگیر و همگراافزا در جامعه شیعه

نهادهای سازمان‌ها

جامعه غیبت

تأثیر آموزه مهدویت در جنبش‌های اجتماعی شیعه در یک سده اخیر

جنبش‌های اجتماعی

انتظار

فرایند اجتماعی جهانی گذار از آخرالزمان به ظهور خواهی در قالب انقلاب، قوه قهریه و یا...

تغییر و جنبش‌های اجتماعی

ظلم ستیزی

نظام شهروندی در دوران ظهور

الگوی شهروندی

دوران ظهور

شخصیت و جایگاه زن در بررسی تطبیقی بین آخرالزمان خودبنیاد بشری و دوران ظهور

مسئله زن

نظام اجتماعی دینی مبتنی بر نظریه‌های اصالت فرد یا اصالت جامعه یا اصالت هردو و یا اصالت خانواده

مبنای انسان‌شناختی جامعه

جامعه منتظرانه

سرمایه‌ها و جاذبه‌های اجتماعی زمینه‌سازی در مقایسه با دوران و جوامع آخرالزمانی

سرمایه اجتماعی

زمینه‌سازی

بازشناسی نهایت حسیض جوامع بشری از جهت کمی و کیفی در انتهای آخرالزمان

بحران‌های اجتماعی

نشانه‌های ظهور

نمونه‌های دیگر

جامعه آرمانی در بازخوانی تطبیقی در ادیان ابراهیمی؛

نقش زیارت در طراحی الگوی شهری شیعی در خاورمیانه؛

بازخوانی جامعه‌شناسی علل شیوع ناگهانی آسیب‌های مهدوی در برخی از شهرها یا مناطق شهری؛

ص: ۷۷

جامعه‌شناسی جنگ‌ها و بحران‌های آخرالزمانی در دیدگاه تطبیقی شیعی و غیر شیعی؛
 جریان‌شناسی انحراف‌های دینی در یک دهه اخیر در جامعه شیعه ایرانی؛
 عوامل سقوط جوامع آخرالزمانی از نظر روایات؛
 بشر آخرالزمانی و زندگی در جوامع مجازی و احساس از خود بیگانگی و تنهایی فراگیر؛
 امنیت و ناامنی در شهرهای آخرالزمانی با وجود کنترل‌های فراگیر؛
 فرایند تحقق بلوغ اجتماعی در جامعه منتظر برای رسیدن به جامعه زمینه‌ساز؛
 فرایند سه‌گانه رغبت اجتماعی، شکایت اجتماعی، استعانت اجتماعی در امر زمینه‌سازی؛
 نقش نخبگان دینی در فرایند دگرگونی‌های اجتماعی و فرهنگی؛
 گونه‌شناسی بردگی مدرن و نهایت بی‌عدالتی اجتماعی در دوران آخرالزمان؛
 جهانی‌سازی گناه و طغیان؛ سلاح آخرالزمانی ابلیس در برابر فرایند ظهور؛
 خانواده مهدوی (شاخصه‌های خانواده مطلوب بر اساس الگوهای برجسته دوران حضور و غیبت)؛
 نقش آموزه مهدویت در شکل‌گیری بسترهای اجتماعی انقلاب اسلامی ایران؛
 جنبش‌ها و نهضت‌های پیش از ظهور (سفید، سیاه، خاکستری)؛
 تغییرات اجتماعی در دوران ظهور؛
 دگرگونی در روابط اجتماعی در عصر ظهور؛
 دگرگونی نهادهای اجتماعی در عصر ظهور.
 ویژگی‌های نظام اجتماعی در عصر ظهور (کنش‌ها، روابط مردم و حاکمان)؛
 شاخص‌ها و گونه‌های منزلت اجتماعی در عصر ظهور؛
 ابزارها و شیوه‌های جامعه‌پذیری در عصر مهدوی؛
 سیر تحول جامعه منتظر از منظر قرآن (با تکیه بر جامعه یهود)؛

آسیب‌شناسی جامعه منتظر از منظر قرآن؛

بررسی تطبیقی جامعه مطلوب قرآنی با جامعه عصر ظهور (شاخصه‌ها، آسیب‌ها، راه‌تحریق)؛

عوامل عینی پیدایش امت شیعه در دوران غیبت کبری.

ص: ۷۸

(ز) اخلاق

(ز) اخلاق

علم اخلاق شاخه‌ای از علوم انسانی است که موضوع آن، شناخت مصادیق ارزش‌ها و بیانگر راه‌های کسب فضائل و ترک رذائل اخلاقی است. اخلاق به سه شاخه مجزا تقسیم می‌شود: فلسفه اخلاق، اخلاق نظری، و اخلاق عملی.

نمونه ریز موضوعات

اخلاق و سبک زندگی، مفاهیم اخلاقی، تعریف و چستی اوصاف اخلاقی، انواع نظام‌های اخلاقی هر فرقه از فرقه‌های اسلامی و غیر اسلامی، مطلق یا نسبی بودن اخلاق، اخلاق شغلی، اخلاق فردی، اخلاق اجتماعی، فهرست فضایل و رذائل اخلاقی، تربیت یافتگی و یا رها شدگی اخلاقی، فساد اخلاقی، الگوهای اخلاقی، وجدان اخلاقی، چالش‌های اخلاقی در تحولات اجتماعی، اخلاق نقد، اخلاق رهبری، اخلاق قدرت و...، رابطه اخلاق و حقوق، مراتب و طبقات اخلاق، اخلاق به عنوان وسیله یا هدف.

یادآوری: در موضوع اخلاق، بحث بسیار مهم سبک زندگی شیعی قرار دارد که مبتنی است بر ارتباطی پیوسته بین انسان کمال جو با انسان کامل. عنوان سبک زندگی شیعی مهدوی در فرهنگ انتظار از جدیدترین حوزه‌های مطالعاتی روزآمد در معارف مهدوی است.

نمونه ایده‌های مهدوی:

موضوع / ایده

نگاه و زاویه دید علمی

موضوع کلی مهدوی

سبک زندگی مهدوی: نسخه روزآمد سبک زندگی دینی در نگرش شیعی

ثابت و متغیرهای زندگی مهدوی در بستر زمان شناسی پیوسته تاریخی در دوران غیبت

سبک زندگی

مهدی زیستی

امام نماد رحمت و مهربانی و زیبایی برای انسان‌ها

روابط اخلاقی انسانی

امام تجلی صفات خداوندی

ص: ۷۹

مطلوب ها در اخلاق فردی و اجتماعی منتظران بر اساس ادعیه مهدوی

طبقات و اصناف جامعه

دعای امام زمان

(اللهم ارزقنا توفیق...)

نهایت شکوفایی فضائل اخلاقی در امام و تجلی و عینیت آن در ایشان به عنوان آخرین معصوم

فضایل اخلاقی

امام انسان کامل

پیش بینی جلوه های اخلاق ابلیسی در تمدن آخرالزمانی در روایات اسلامی

آسیب های اخلاقی

آخرالزمان

وارونگی در نقش های جنسی و انحطاط اخلاقی انسان آخرالزمانی، نقطه اوج موفقیت ابلیس

اخلاق جنسی

علمای برجسته شیعه الگوهای روزآمد تربیت یافتگی و سبک زندگی منتظرانه

روزآمدی اخلاق دینی

علمای شیعه در دوران غیبت کبری

بازتاب اخلاق مداری فراگیر فردی و اجتماعی در شکوفاسازی تمام استعدادهای آدمی در دوران ظهور

اخلاق مداری

انسان دوران ظهور

نمونه های دیگر:

شخصیت اخلاقی امام مهدی بر اساس ادعیه و زیارات مهدوی؛

غایت و هدف اخلاقی از مهدی زیستی؛

شهر ظهور شهری مبتنی بر ارزش های اخلاقی ناب و خالص؛

انسان منتظر در آئینه اخلاق اسلامی؛

تحلیل و بررسی آموزه های اخلاقی در روایات و ادعیه مهدوی؛

وظیفه گرایی به جای نتیجه گرایی اخلاقی در سبک زندگی مهدوی؛

بررسی موانع اخلاقی ظهور و راهکارهای رفع موانع آن؛

بازشناسی اخلاق مهدوی در اخلاق حرفه ای و شغل های گوناگون؛

مشکلات اخلاقی زندگی مدرن و سبک زندگی منتظرانه؛

تحلیل و بررسی اخلاقی روایات مهدوی؛

تحلیل و بررسی اخلاق ادعیه مهدوی؛

نقش مهدی باوری در رشد فضایل اخلاقی؛

ص: ۸۰

تکامل اخلاق دینی در عصر ظهور؛

مهدویت اخلاق گراترین اندیشه جهانی؛

اصل قطعیت امتحان مردم در دوران غیبت و ضرورت کسب آمادگی برای آن؛

ضرورت تبیین مصداقی و جزئی الگوی زندگی مهدوی (در فرهنگ عامه) برای استفاده از آن در سیاست گذاری فرهنگی؛

مبانی اخلاقی جامعه زمینه ساز؛

نقش مهدی باوری در رشد فضایل اخلاقی؛

بررسی اخلاق در آخرالزمان با تکیه بر روایات؛

راه های برون رفت از بحران های اخلاقی پیش از ظهور؛

آخرالزمان به مثابه غلبه اخلاق اقتصادی نسبی گرا؛

دشواری های ترویج اخلاق منتظرانه در نظام های سازمانی آخرالزمانی و...؛

آسیب های اخلاقی آخرالزمانی و خطر ریزش های گسترده و دور افتادگی از مسیر حق؛

آداب و وظایف شیعیان در دوران غیبت؛

راهکارهای استواری و ثبات قدم بر دین در دوره سخت آخرالزمان؛

جاذبه های اخلاقی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در زمان ظهور و نقش آن در جاذبه آفرینی به سوی حق؛

الگوی تلفیق اخلاق و سیاست در سیرت مهدوی؛

خصال یاران مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف؛

شاخصه اخلاقی یاران رجعت کننده امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف؛

کمال جوینی بی نهایت، بالاترین چشم انداز برای تربیت اخلاقی انسانی؛

اخلاق کاگزاران در دولت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف؛

زمانه ظهور، زمانه مرزبندی کامل لشکرهای عقل و جهل و طهارت همه جانبه انسان ها؛

الزامات و اقتضائات اخلاقی زیستن در زمانه یا جوامع آخرالزمانی (از جهت لزوم در پیش گرفتن بیشترین مراقبت های اخلاقی)؛

آسیب شناسی اخلاق سازمانی در آخرالزمان (در جوامع حق)؛

قرار دادن روان شناسی به جای اخلاق و بحران در کلان شهرها و خانواده های پیشرفته؛

فناوری و بسط فرصت های لغزش و گناه و دشواری های زیست آخرالزمانی؛

ص: ۸۱

نقش جنسیت در سبک زندگی منتظرانه؛

پیشرفت های تکنولوژیک و ژنتیک، و بحران اخلاقی انسان پست مدرن آخرالزمانی؛

جریان شناسی سیر تاریخی انحطاط تمدنی بشر و جهانی شدن انحطاط تا دوران آخرالزمان ابلسی.

ج) فرهنگی**ح) فرهنگی**

فرهنگ را به مجموعه پیچیده ای از دانش ها، باورها، هنرها، قوانین، اخلاقیات، عادات و هرچه فرد به عنوان عضوی از جامعه از جامعه خویش فرامی گیرد، تعریف می کنند. فرهنگ، راه مشترک زندگی، اندیشه و کنش انسان است. فرهنگ در بر گیرنده همه آن چیزهایی است که فرد را با سازمان اجتماعی مشترکی که برای برآوردن نیازهای اقتصادی و اجتماعی و سیاسی که از محیط پیرامون او بر خاسته اند، پیوند می دهد.

نمونه ریز موضوعات:

چیستی فرهنگ، عناصر اساسی فرهنگ، پیوستگی یا گسستگی عناصر فرهنگی، تنوع فرهنگی، تهاجم فرهنگی، مبادله فرهنگی، فرهنگ و مسئله نسبیّت یا مطلق بودن آن، پلورالیسم فرهنگی و پیامدهای آن، امکان وجود فرهنگ عام بشری، برابری یا تفاوت و نبود برابری در فرهنگ ها، امکان و ملاک و مبنای داوری در میان فرهنگ ها، جایگاه فرهنگ سازی در جامعه سازی، جامعیت نگاه به فرهنگ حزن و شادی، فرهنگ های التقاطی، مهندسی فرهنگی جامعه شیعه، آداب و رسوم فرهنگی، فرهنگ عامه، نهاد های فرهنگی، سرمایه فرهنگی، ارزش ها و ضد ارزش های فرهنگی، میراث فرهنگی، ایجاد مناطق فرهنگی، طراحی نمادها و شعائر فرهنگی، سنت ها و مدها و عادت های قدیم و جدید، افتخارات فرهنگی، هویت فرهنگی، استقلال و غنای فرهنگی، خرده فرهنگ ها، حوزه های نفوذ فرهنگی، رویدادهای فرهنگی، الگوها و افتخارات فرهنگی.

یادآوری: در مسئله فرهنگ، تبدیل شدن یک آموزه کلان دینی به فرهنگی فراگیر و سبک ساز، با عنوان فرهنگ انتظار و سبک زندگی مهدوی باید مورد توجه قرار گیرد و پویایی و نشاط آن در نسبت به ایستایی، تمام موعودباوری های دیگر به نمایش گذاشته شود.

ص: ۸۲

نمونه ایده های مهدوی:

موضوع / ایده

نگاه و زاویه دید علمی

موضوع کلی مهدوی

مکتب تشیع به مثابه فرهنگی ترین مذهب و آیین

توجه به فرهنگ سازی معطوف به آینده نگری در تشیع در مقام طراحی چشم اندازها و رسالت ها و مسئولیت ها مبتنی بر جامعیت آموزه های دینی

فرهنگ سازی و استقلال فرهنگی

فرهنگ انتظار

تلاش های گسترده مستکبران جهانی برای تضعیف فرهنگ انتظار پس از پیروزی انقلاب اسلامی با تقویت سلفی گرایی، ترویج انتظار ایستا و ترویج اسلام و انتظارهراسی

تهاجم فرهنگی

فرهنگ آخرالزمانی در قالب نهادینه سازی وارونگی نقش ها با هدف استحاله و دور سازی آدمی از فرهنگ مهدویت و انتظار

سرمایه فرهنگی / تهاجم فرهنگی

آخرالزمان

تناقض های شدید در فرهنگ حزن (دینی) و شادی (غیر دینی) منتظران در متن زندگی روزمره و توسعه فضای آخرالزمانی

فرهنگ حزن و شادی

فرایند تدریجی و تاریخی و مراحل فرهنگ سازی برای انتظار و مهدویت از سوی امامان معصوم علیه السلام

فرایند فرهنگ سازی

فرهنگ انتظار

جلوه‌های گوناگون فرهنگ انتظار و میراث‌های معنوی آن در جغرافیای شیعه معاصر

میراث معنوی

ضرورت جهانی سازی فرهنگ انتظار از مسیر شکوفاسازی گرایش‌های فطری انسانی

جهانی شدن و مخاطرات آن برای فرهنگ مهدویت

جهانی سازی

فرهنگ زمینه سازی

ص: ۸۳

نمونه های دیگر:

پیوندهای عاشورا و انتظار در فرهنگ شیعی؛

ضرورت سالم سازی خرده فرهنگ های قومی و منطقه ای جوامع شیعی با کمک فرهنگ همگراساز مهدویت و انتظار و زمینه سازی؛

بررسی مقایسه ای نقش فرهنگی زنان در جامعه جهانی با نقش زنان شیعه در جامعه زمینه ساز؛

ضرورت نقد و بررسی (میدانی، نظرسنجی) و آسیب شناسی باورهای عامیانه در بحث انتظار، موعود، آخرالزمان، حضرت مهدی علیه السلام و اهتمام به بهسازی آن؛

بازتاب فرهنگ انتظار در ایجاد روند تاریخی رشد دهنده از جهت اجتماعی و جغرافیایی؛

نقش تاریخی فرهنگ انتظار در مواجهه جوامع شیعی با استعمار؛

پویایی و روزآمدی فرهنگ انتظار هماهنگ با تحولات و شرایط زمان و مکان؛

ضرورت کنترل فرهنگی دولت زمینه ساز برای محدودسازی آسیب های اجتماعی؛

سالم سازی خرده فرهنگ ها با بسط فرهنگ زمینه سازی؛

نقش فرهنگ انتظار در جلوگیری از انحرافات اجتماعی و در ایجاد نشاط اجتماعی؛

نسبت سنجی نقشه جامع فرهنگی (کشور) با آینده نگری مهدوی در بینش آینده نگرامان معصوم علیه السلام؛

الگوهای ترویج فرهنگ مهدوی در جوامع غیر اسلامی؛

شیوه های ترویج فرهنگ مهدوی در جوامع اسلامی؛

وجوه رویارویی و برخورد یا امکان همزیستی فرهنگ های منجی گرایانه در جوامع چند فرهنگی؛

مدیریت فرهنگی در حد فاصل جامعه انتظار تا جامعه زمینه ساز؛

فرهنگ مهدویت و توسعه (سیاسی، اقتصادی، فرهنگی)؛

فرهنگ التقاطی، بلای جوامع حق در آخرالزمان؛

بازتاب خُلقیات ایرانی در فرهنگ انتظار شیعه ایرانی؛

ژئوپلتیک شیعه و کارکردهای فرهنگ انتظار در آن؛

فرهنگ جاهلیت مدرن در آخرالزمان از نگاه گزاره های دینی؛

ضرورت ایجاد همگرایی بین فرهنگ های منتظرانه در جغرافیای گسترده تشیع.

ص: ۸۴

ط) هنر، رسانه، ارتباطات

ط) هنر، رسانه، ارتباطات

هنر مجموعه‌ای از آثار یا فرایندهای ساخت انسانی است که در جهت اثرگذاری بر عواطف، احساسات و هوش انسانی یا به منظور انتقال یک معنا یا مفهوم خلق می‌شوند.

رسانه یا **Medium** به معنی رساندن است. در اینجا منظور رسانه‌های گروهی است که عبارت‌اند از مجموعه‌ای از وسایل ارتباطی که عموماً ارتباطی یکسویه را دنبال می‌کنند. مگر در مثل اینترنت که مانند پایگاه‌های اینترنتی خبرگزاری‌ها، امکان تعامل مخاطب را نیز فراهم می‌کنند.

ارتباطات هم فرایند انتقال پیام از فرستنده به گیرنده به شرط همسان بودن معانی بین آنهاست.

نمونه ریز موضوعات:

فلسفه هنر و زیبایی‌شناسی فلسفی، نشانه‌ها و نمادها، احساس، تخیل و قوه خیال، هنرمند و مسئله نیت و تعهد، ماهیت و مبانی هنر دینی و قدسی و معنوی، مکاتب هنری و مبانی آنها،

،

نمادها و نشان‌های مذهبی، محدودیت‌های دینی در خلق هنری، سبک‌های هنری و سینمایی، الگوی قهرمان و ضد قهرمان، انواع هنرها، انواع سبک‌ها در هنر، انواع سبک‌ها در ادبیات، اینترنت، ماهواره، ارتباطات رسمی، ارتباطات توسعه‌ای.

نمونه ایده‌های مهدوی:

موضوع/ایده

نگاه و زاویه دید علمی

موضوع کلی مهدوی

ضرورت بازشناسی انسان کامل از جهت معرفی نهایت کمال در حس زیبایی‌شناسی انسانی و بازتاب‌های آشکار و پنهان آن بر عوالم هستی

دوران ظهور امتداد و تجلی بیرونی زیبایی‌های باطنی فراگیر موعود معصوم

جلوه‌های زیباشناسی شخصیت و سیرت امام موعود

زیباشناسی فطری

شخصیت و سیره امام

ص: ۸۵

نمادهای مهدوی براساس معارف دینی

نمادها و نشانه‌ها

تمثیلات روایی مهدوی

ضرورت بازشکوفایی حس زیبایی بینی فطری انسان‌ها در هماهنگی با عدالت و اخلاق، برای حرکت انسان‌ها به سوی آرما شهر ظهور

زیبایی شناسی فطری انسان‌ها مهم‌ترین عمل در تحول و هدایت (استبصار) غیر مسمانان در مواجهه با معارف زیبا و آرامش بخش مهدوی

انسان شناسی فطری

دوران ظهور

سرگرمی‌های آخرالزمانی، ظاهری فریبنده، باطنی میان‌تهی و آرامش‌گریز

پارادوکس فریبندگی

آخرالزمان

آسیب‌نگاه فرقه‌ای و درون‌دینی در برنامه‌سازی‌های رسانه‌ای، و غفلت از جهانی‌سازی رسانه‌ای پیام‌های مهدوی به ویژه هماهنگی با تغییر و تحولات منطقه‌ای و جهانی

جهان رسانه

تبلیغ مهدوی

لحظه‌های تشریف، زیباترین و آرامش‌بخش‌ترین تجربه معنوی و دینی و دنیوی

زیبایی شناسی حضور و روایت

تشرفات

تناقض در زیبایی‌های ظاهری، اما زشت و نابودگر باطنی آخرالزمانی؛ عامل فراگیرترین بی‌قراری‌های تاریخی و مؤثر در خودنابودگری‌های انسان آخرالزمانی

وارونگی در زیبایی‌ها

آخرالزمان

بشر آخرالزمانی، اقیانوسی کم عمق از اطلاعات بیهوده و علم غیر نافع، به دور از فرصت اندیشه و تفکر؛ در نهایت بردگی مدرن در برابر رسانه‌ها

گسترده‌گی رسانه‌ها

پیش‌بینی (روایی / حدیثی) جاذبه‌آفرینی جهانی سازی مهدویت از معبر تبلیغ و اطلاع‌رسانی ارزش‌های فطری مهدویت برای انسان آخرالزمانی

ارتباطات / رسانه

انتظار / آخرالزمان

ص: ۸۶

تربیت و سبک زندگی مهدوی و نقش آن در شکوفاسازی زیبایی شناسی فطری آدمی هماهنگ با تمام ابعاد وجودی و روابط بیرونی و اجتماعی آدمی

انسان مهدوی رشد یافته، و گریز فطری از شرایط فریبنده و در نهایت آلودگی آخرالزمانی

فطری بودن انتظار و آینده گرایی مقدس در انسان ها، در صورت شکوفایی حس زیبایی شناسی فطری آنها

زیباشناسی انسان متعالی در سبک زندگی شیعی مهدوی؛ مبتنی بر ترکیب زیبایی بینی شنیداری (امور غیبی ماورائی متعالی) و دیداری (امور دنیوی محسوس نشانه ای و آیه ای) و تعالی بخشی جامع به گرایش زیباشناسی انسانی

زیبایی شناسی فطری

تربیت و سبک زندگی مهدوی

رشددهی به گرایش فطری زیبایی بینی و زشتی گریزی، و تقویت روحیه ظلم گریزی و موعودخواهی در انسان ها

زیباشناسی هماهنگ با گرایش اخلاقی فطری

سبک زندگی مهدوی

نمونه های دیگر:

نگاهی تطبیقی به پایان خوش داستانی فیلمی در آثار هالیوودی (تعریف ها، مبانی، روش ها) و پایان خوش (عاقبت به خیری) در اندیشه شیعی؛

بررسی تطبیقی الگوی قهرمان و ضد قهرمان در درام آمریکایی و اندیشه شیعی؛

هنر شیعی نزدیک ترین هنر به ساحت هنر زمینه ساز؛

تأثیرات روانی رسانه های آخر الزمانی (تلویزیون، سینما، موبایل، اینترنت...) بر مهدی باوران؛

اسطوره های ابلیسی در تولیدات رسانه ای غربی هالیوودی و نقش آنها در توسعه شرایط آخرالزمانی؛

سریال های شبکه های ماهواره ای و تلاش برای تحمیل سبک های زندگی آخرالزمانی؛

ص: ۸۷

جایگاه شیطان پرستی و شیطان گرایی در تولیدات هنری و رسانه ای غربی؛

انتظار هراسی در ادبیات رسانه ای هنری معاصر؛

سینما، اینترنت و رسانه ها در مقام غفلت، سرگرمی و حیرت زایی برای انسان آخرالزمانی؛

رسانه، جامعه سازی مجازی، و از خود بیگانگی انسان پیشرفته؛

بن مایه های سینمایی هالیوودی و اثبات نقش انسان در مقام خدایی؛

بن مایه های جشنواره ای اروپایی و ترویج فرهنگ وارونگی ارزش ها و استحاله انسانی؛

رسانه، در مقام پیامبران مدرن مؤثر در زندگی بشر؛

هنر شیعی به عنوان حرکت آفرین هنر در میان هنر های دینی و اسلامی؛

ضرورت بازشناسی هنر تاریخی شیعی در مقام یک هنر هویت ساز و عامل پویایی جوامع شیعی؛

آخرالزمان دوران نهایی غلبه زیباشناسی تصویری صرف (دیدن صرف) بر زیبایی شناسی ترکیبی دینی مبتنی بر شنیدار دیدار (اندیشه و دیدن) و میان تهی شدن بشر.

مقایسه هنر و زیبایی دینی و غیر دینی آخرالزمانی، در اینکه هنر دینی و منتظرانه، با فعال سازی تمام گرایش های فطری، در نهایت آدمی را به اندیشه وامی دارد. ولی هنر آخرالزمانی جز غفلت و سکون و از خود فراموشی و لذت و هیجان آنی دستاوردی ندارد.

ی (اقتصادی)

ی (اقتصادی)

اقتصاد به نظام رفتاری بشر در یک منطقه جغرافیایی مشخص اطلاق می شود که در برگیرنده تولید، توزیع یا تجارت و مصرف کالاها و خدمات باشد. اقتصاد مجموع کل ارزش معاملات میان فعالان اقتصادی نظیر افراد، گروه ها، سازمان ها و حتی ملت ها و برابند کلیه فرایندهایی است که فرهنگ، ارزش ها، آموزش، تکامل فناورانه، تاریخ، سازمان اجتماعی، ساختار سیاسی و نظام های قانونی و همچنین جغرافیا و مواهب طبیعی را دربرمی گیرد.

ص: ۸۸

نمونه ریز موضوعات :

نوع نگاه به دنیا و طبیعت، ارزش کار و استقلال اقتصادی (تولید ملی)، خمس و زکات، مدیریت فقرزدایی، ثروت و تجمل در فرهنگ اهل بیت علیهم السلام (مصرف گرایی)، قدرت اقتصادی، بحران اقتصادی، فساد و انحراف اقتصادی، الگوی اقتصادی، عدالت اقتصادی، ارزش بهره‌وری، تعاملات اقتصادی، کارمندی برای دولت و نظام باطل، سوء استفاده‌های اقتصادی، روایات فقهی اقتصادی، اخلاق اقتصادی و...، الگوهای کسب و کار، توسعه، مکاتب و الگوهای اقتصادی، بحران اقتصادی، رفاه اجتماعی، بنگاه‌های اقتصادی (بانک، بورس، بیمه...)، پول، اخلاق اقتصادی (خیریه، بخشش، انفاق و صدقه...).

یادآوری: در بحث اقتصاد، مسئله مهم عدالت و رشد و توسعه جهانی همه انسان‌ها، محور مطالعات مهدوی است. البته در این زمینه مسئله فقر هم مطرح است. ولی باید عدالت اقتصادی و پیشرفت فراگیر جامع را اعم از مسئله فقر دید.

نمونه ایده‌های مهدوی:

موضوع / ایده

نگاه و زاویه دید علمی

موضوع کلی مهدوی

تنوع دیدگاه‌ها در سعادت و کمال اقتصادی و دنیوی انسان، و سیر تاریخی رشد یا انحطاد اخلاقی آدمی

انسان‌شناسی اقتصادی

سعادت و کمال

عدالت اقتصادی دوران ظهور بر مبنای برابری جهانی در بهره‌وری نعمت‌ها

مبانی اقتصادی

عدالت

تحولات انسانی در دوران ظهور از جهت مولفه‌هایی همانند بینش و عقلانیت و علم و قدرت؛ بستر ساز اخلاق اقتصادی ظهور

مبنای رشد و توسعه

انسان‌شناسی ظهور

نقش و کارکرد عبودیت و تقوا در بستر سازی برای شکوفایی طبیعت و فراوانی و عرضه گسترده نعمت‌های زمینی

منابع طبیعی

مبانی دینی تمدن ظهور

ص: ۸۹

آخرالزمان به مثابه پیشرفته ترین و نظام مندترین تمدن ظلم و بی عدالتی در گستره جهانی

بحران های اقتصادی

آخرالزمان

بحران ها و بن بست های اقتصادی و خستگی جهانی بشر از بی عدالتی اقتصادی مهم ترین بستر برای گسترش منجی خواهی

آخرالزمانی

بحران های اقتصادی

زمینه سازی

الگوسازی اقتصادی ویژه امامان برای جامعه شیعی با هدف طراحی جامعه ای (همزیست با جامعه اسلامی اما) مستقل و رو به رشد

از جهت اقتصادی

مدیریت اقتصادی

غیبت

تمدن و فناوری ابلیسی در نقش هجوم فراگیر بر ضد مومنان در آستانه ظهور

فناوری ابلیسی

آخرالزمان

الگوهای اقتصادی جامعه نبوی و علوی به عنوان ارزش ها و هویت اقتصادی جامعه منتظر

مبانی اقتصادی

جامعه منتظر

دوران غیبت و نظام اخلاق اقتصادی مبتنی بر تعاملات اقتصادی فرافرقه ای مبتنی بر عدالت و امانت ورزی با هدف جاذبه آفرینی

برای مکتب شیعه

روابط اقتصادی

جامعه منتظر و زمینه ساز

تحلیل اقتصادی جشن های شعبانیه (اخلاقی، اجتماعی، سیاسی...)

الگوی اقتصادی

جشن های نیمه شعبان

نقش وسوسه های اقتصادی در فرقه سازی انحرافی و پیدایش مدعیان مهدویت

وسوسه های اقتصادی

فرقه های انحرافی

نمونه های دیگر:

خصوصیات و شاخصه های عدالت اقتصادی در جامعه انبیا و اولیا؛

معنا و چیستی سعادت اقتصادی انسان در اسلام؛

چستی و چگونگی و الزامات اسلامیت (با قرائت شیعی و چشم انداز مهدوی) پیشرفت و توسعه؛

ص: ۹۰

الگوی ایرانی اسلامی پیشرفت منطقه ای (با نگاهی به جغرافیای منطقه ای شیعه، فرصت ها و رسالت ها و مسئولیت ها)؛

در جستجوی الگوی سعادت محور مصرف؛

مطالعه نظام اقتصادی مستقل و تاریخی تشیع در دوران امامان، غیبت صغری و غیبت کبری و نقش آن در استقلال و پویایی تشیع؛

بازخوانی نظریه های عدالت اقتصادی در مکاتب گوناگون و مطالعه دستاوردهای بیرونی و انسانی آنها؛

بازتعریف جایگاه دنیا و ثروت در زمانه ظهور؛

وقف های مهدوی، چیستی، چرایی، چگونگی؛

بحران ها و وارونگی های اقتصادی آخرالزمان در پیشگویی های اسلامی؛ هشدارها و راهکارها؛

چگونگی تبیین اضطراب بشر به عدالت اقتصادی در جوامع رشدیافته و پیشرفته؛

تحلیل اقتصادی سفرهای زیارتی در جامعه شیعه، در سه لایه سفرهای داخلی، عتبات، حج؛

ژئوپلتیک (جغراسیاست) اقتصادی شیعه در خاورمیانه معاصر؛

اخلاق اقتصادی در سبک زندگی مهدوی (الگوی اسلامی اخلاق تولید و مصرف)؛

جایگاه منابع طبیعی در توسعه دوران ظهور؛

انحطاط اخلاق اقتصادی مسلمانان، از مهم ترین عوامل سقوط تمدن اسلامی در قرون معاصر؛

بحران های اقتصادی آخرالزمان در گستره جهانی، از بحران تئوری تا بحران های مدیریت و زیست محیطی؛

در جستجوی آموزه های اقتصادی در سبک زندگی منتظرانه در ادعیه و احادیث مهدوی؛

انسان دینی / منتظر، در اوج فعالیت و تولیدگری اقتصادی، بهره وری فردی حداقلی و خیررسانی اجتماعی حداکثری؛

بازخوانی تشرفات از منظر تحلیل سیره اقتصادی امام در دوران غیبت؛

ص: ۹۱

بازخوانی سیره اقتصادی نواب اربعه و سیر اقتصادی جامعه شیعه در آن دوران از محاصره شدید تا...؛

تحلیل چستی و گستردگی فقر آخرالزمانی با وجود پیشرفت و توسعه جهانی؛

فعالیت اقتصادی اقلیت های شیعه در گستره جهانی؛ راهبردها و رسالت های جاذبه آفرینی؛

کالبدشناسی فسادهای اقتصادی آخرالزمانی؛

از هزینه های نظامی تا جنگ های آخرالزمانی؛ تلاش بشر برای خود نابودگری؛

نقش گروه های شغلی و صنفی در ترویج فرهنگ مهدویت و انتظار؛

- بازار مطلوب مهدوی؛

- آسیب شناسی اقتصاد در عصر غیبت؛

- نقش مال حرام در تاخیر ظهور؛

- نظام توزیع ثروت در حکومت موعود؛

قدرت اقتصادی شیعه و احساس خطر دشمنان از آن و تلاش های تاریخی برای محروم سازی یا تحریم شیعیان؛

جایگاه خمس در فرهنگ اقتصادی شیعه با توجه به ایجاد استقلال و قدرت مالی و اقتصادی برای رهبران شیعه؛

توصیه امامان مبنی بر حضور اقتصادی شیعه مبتنی بر امانت و انصاف در جامعه اقتصادی با هدف ایجاد جاذبه جهانی برای تشیع؛

وارونگی و فساد نقش جنسیتی و صنفی در نقش آفرینی اقتصادی در آخرالزمان؛

جلوه های پیشگویانه انحطاط اخلاق اقتصادی در آخرالزمان؛

نقش و جایگاه اخلاق اقتصادی در سخنان و سیره امام غائب در دوران غیبت؛

الگوی اقتصادی در مکتب اهل بیت علیهم السلام و سبک زندگی شیعی.

ک (سیاسی)

ک (سیاسی)

سیاست معنی امور مربوط به دولت و مدیریت و تعیین شکل و مقاصد و چگونگی فعالیت دولت و کوشش برای نگهداری یا به

دست آوردن قدرت یا کاربرد قدرت دولت در جهت هدف‌ها و درخواست‌های گوناگون. سیاست همچنین به معنای نظام اجتماعی است که کنشگرانش به نظام سازمان‌دهنده آن مشروعیت می‌دهند.

ص: ۹۲

نمونه ریز موضوعات:

حیات سیاسی انسان و روابط زندگی سیاسی انسان، مسائل سیاسی (قانون، قدرت، حکومت، عدالت، برابری، آزادی، دولت)، تأمل در منشأ حکومت، اهمیت و ضرورت حکومت، هدف و ساختار حکومت، انواع حکومت، ساختار و کارکرد حکومت آرمانی، ارتباط میان فرد و حکومت، مشروعیت حکومت، مسئله اخلاق و سیاست، دین و سیاست، جامعه مدنی و ماهیت آن، جامعه مدنی و دین، استبداد دینی و غیردینی، سکولاریسم، لیبرالیسم، دموکراسی، حکومت دینی و غیردینی، حکومت و مسئله کارآمدی، مسئله عقلانیت، مصلحت، اطاعت از حکومت، احزاب سیاسی، غایت اصلی زندگی سیاسی، توسعه سیاسی، الگوی سیاسی تقیه زیستی، الگوی تعامل سیاسی خرد و کلان با نظام خلافت، سیاستمداران شیعه در هر مقطع تاریخی، اخلاق سیاسی، فرهنگ سیاسی، فساد سیاسی، استعمارگری سنتی و پیشرفته.

یادآوری: در مسئله سیاست، مهم ترین مسئله بحث ساختار سیاسی جامعه شیعه در دوران غیبت کبری است، که در این زمینه با یک نگاه تطبیقی و بازخوانی دوران غیبت صغری می توان مبانی و روند تاریخی این نظام را تبیین و تحلیل کرد.

نمونه ایده های مهدوی:

موضوع / ایده

نگاه و زاویه دید علمی

موضوع کلی مهدوی

عملکرد سیاسی نواب اربعه

تعامل و مصلحت سیاسی

سیاست تقیه محور

غیبت صغری

نواب اربعه

شاخص های منفی اقتصادی سیاسی و فروپاشی دولت ها و حکومت ها در آخرالزمان

حکومت و مسئله کارآمدی

آخرالزمان

خستگی سیاسی و انتظار بشر آخر الزمانی از دین

بحران های سیاسی

الگوی نظام های سیاسی حاکم در برابر ظهور در آخرالزمان (بر اساس روایات پیش بینی ها)

الگو های سیاسی

ضرورت بلوغ فلسفه سیاسی بشر به عنوان پیش نیاز ظهور

توسعه و بلوغ سیاسی

ظهور

ص: ۹۳

مفاهیم فطری فلسفه سیاسی اسلام مبنای روابط بین الملل در حکومت زمینه ساز

روابط بین الملل

آخرالزمان

تأثیرات عصر غیبت بر نظریه سیاسی شیعه

نظریه های سیاسی

غیبت

ولایت فقیه و حل معضلات سیاسی اجتماعی جامعه اسلامی در غیاب امام معصوم علیه السلام

نظریه سیاسی

ولایت فقیه

تعامل سیاسی مستقیم و غیر مستقیم جریان های انحرافی مهدویت با جریان استعمار (استعمارگران از کشف مدعیان تا خلق مدعیان)

فساد سیاسی

بازیگری سیاسی

مدعیان دروغین (معاصر)

تحلیل تاریخی مواجهه سیاسی اجتماعی حق و باطل در دعای ندبه

تاریخ سیاسی

دعای ندبه

مثال های دیگر:

ساختار سیاسی خلافت و تأثیر آن بر امامان و جامعه شیعه؛

نقش سیاسی مرجعیت شیعه در دو سده اخیر؛

نقش مرجعیت شیعه در ژئوپلتیک (جغرافیاست) معاصر شیعه؛

نقش سیاسی شیعیان در تمدن سازی اسلامی؛

الگوی روابط امامان شیعه با قیام های زیدیه؛

موضوع انتظار قیام از امامان و تطبیق مهدویت و قیام خواهی بر امامان؛

کلام سیاسی شیعه و توانمندی آن در مقایسه با نظریه های سیاسی ادیان ابراهیمی و مذاهب اسلامی؛

تحولات عمومی جهان اسلام و بازتاب های آن بر شیعه و...؛

از جهانی سازی غربی تا روند جهانی شدن فرهنگ انتظار؛

بحران حاکمیت در آستانه ظهور؛

مصادیق تقیه در فعالیت های سیاسی آخرالزمانی؛

بررسی رویکردها و عملکردهای حکام جور در باب احادیث مهدویت؛

مفهوم شناسی استضعاف و حاکمیت مستضعفان در قرآن کریم؛

مهدویت و مسئله انتظار بشر از دین در عرصه سیاسی اجتماعی؛

ص: ۹۴

مهدویت و وضعیت سیاسی شیعه در عصر غیبت؛

نقش و جایگاه نواب خاص در تنظیم زندگی سیاسی جامعه اسلامی در عصر غیبت صغری؛

وظایف سیاسی منتظران و جامعه منتظر در اسلام؛

ولایت فقیه و مسئله حکومت در عصر غیبت؛

نقش طولانی شدن عصر غیبت در تحول و تکامل بشری؛

نسبت سنجی عدالت و آزادی در مدینه فاضله مهدوی؛

بررسی نظریه های سیاسی شیعه در عصر غیبت؛

ساختار حکومت امام زمان و مقایسه آن با حکومت های فعلی؛

مطالعه عملکرد غرب، به عنوان بهترین دلیل بر عدالت ستیزی توسعه سیاسی غربی؛

نسبت سنجی اندیشه توسعه انسانی اسلام با توسعه سیاسی و عدالت مهدوی؛

بازتاب اندیشه سیاسی اهل سنت در انزوای اصل مهدویت؛

تأثیر متقابل انقلاب اسلامی و فرهنگ مهدویت؛

آثار و پی آمدهای استفاده ابزاری از موضوع مهدویت در مناقشات سیاسی؛

جامعه شناسی سیاسی آستانه ظهور؛

نقش جنگ و خشونت در انقلاب حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف ؛

وضعیت سیاسی جهان در آستانه ظهور؛

وضعیت سیاسی و اجتماعی مسلمانان در آستانه ظهور؛

فرایند شکل گیری لشکر و یاران حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف ؛

موضع دشمنان و مخالفان سیاسی حضرت در آستانه ظهور؛

ماهیت شناسی زندگی سیاسی در عصر حضور و غیبت؛

جایگاه عصر غیبت در تکامل انسان ها از منظر کلام سیاسی شیعه؛

نقد و بررسی نظریه لیبرال دموکراسی به مثابه پایان تاریخ؛

نقش و جایگاه مردم در نگرش های ادیان در باب حکومت آخرالزمان؛

مهدویت در اندیشه سیاسی اهل سنت (تقدم اصل امنیت بر اصل عدالت، تعطیلی امر به معروف و نهی از منکر سیاسی و جایز نبودن قیام و اعتراض بر حاکم ستمگر)؛

ص: ۹۵

روان شناسی سیاسی مهدویت (روان شناسی شایعه و جنگ روانی در آخرالزمان، تحلیل روان شناختی فتنه و حیرت در آخرالزمان)؛
بیداری اسلامی و احیای گفتمان عدالت محوری در بینش سیاسی کلامی اهل سنت (بسترسازی بیداری برای تقریب اهل سنت با
تشیع بر مبنای گفتمان عدالت)

جهانی سازی و مشکلات سیاسی پیش روی جوامع و حکومت های شیعی؛

نقش جنگ و خشونت در انقلاب حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف ؛

(ل) حقوق

(ل) حقوق

حقوق را معمولاً مجموعه قواعد و مقرراتی می دانند که نظم اجتماعی را تأمین می کند. علم حقوق به بررسی قواعد اجتماعی و سیر تحول این قواعد می پردازد. بررسی روابط بین دولت و شهروند در حقوق عمومی و روابط بین اشخاص خصوصی با هم در حقوق خصوصی محور بحث قرار می گیرد. حقوق بین الملل نیز به مسائل و روابط بین ملت ها، دولت ها، اشخاص و سازمان ها در عرصه فراملی و بین دولی می پردازد.

نمونه ریز موضوعات:

ماهیت و چیستی حق، تفاوت حق با ارزش، اختلاف و اشتراک و بایدها و نبایدهای حقوقی و اخلاقی، عینی یا ذهنی بودن قواعد و قوانین حقوقی، رابطه ارزش حقوق با واقعیت، ثبات و تغیر در قواعد و قوانین حقوقی، مبانی حقوق، منابع حقوق، حقوق و اخلاق، حقوق و دین، هدف حقوق، فهم و تفسیر قوانین حقوقی، تأثیر دیدگاه های انسان شناختی و معرفت شناختی و... در آراء حقوقی، انواع مکاتب حقوقی: طبیعی، سودگرایی، تاریخی، دینی و...، انواع نظام های حقوقی: سکولار و...، مسئله سازگاری و هماهنگی درونی نظام های حقوقی، عدالت و تحلیل آن، ملاک صدق و کذب قواعد و قوانین حقوقی، جرم شناسی،

، انواع حقوق: حقوق شهروندی، حقوق بشر، حقوق تجارت، حقوق حمل و نقل، حقوق خانواده، حقوق خصوصی.

یادآوری: مهم ترین مسئله در زمینه حقوق، مسئله حقوق امام غائب از جهت معرفت و یآوری حداکثری است. تجلی این یآوری با رعایت حقوق متقابل در نظام شهروندی در شهر انتظار با بیشترین ایثارگری و در جوامع غیر شیعی با هدف جاذبه آفرینی حداکثری است.

ص: ۹۶

نمونه ایده های مهدوی:

موضوع / ایده

نگاه و زاویه دید علمی

موضوع کلی مهدوی

حقوق متقابل مردم و حکومت امام زمان در زمان غیبت و ظهور

حقوق سیاسی دینی

اصل امامت

بررسی تطبیقی مبانی حقوقی انسان در دو دوران آخرالزمان و ظهور

انسان به مثابه حیوانی هوشمند و زمینی

کرامت آسمانی انسان

شیوه های پیش گیری از جرائم در حکومت امام زمان علیه السلام

ظهور

نظام های حقوقی سکولار خاستگاه جوامع حق گریز

مکاتب حقوقی

آخرالزمان

عدالت قضایی در دوران ظهور

نظام قضایی

عدالت مهدوی

نمونه های دیگر:

مقایسه شاخصه انسان آخرالزمانی در مقام حق گرایی نتیجه طلب (دنیوی) با انسان ظهور در مقام تکلیف گرایی عبودیت محور؛

حق زندگی و تعالی جویی مشترک همه انسان ها از شعار تا واقعیت؛

حق انتخاب آزاد در دنیای آخرالزمانی، از توهم تا واقعیت اسارت رسانه ای؛

مبانی قضاوت و داوری در حکومت امام زمان علیه السلام؛

حقوق شهروندی در شهرهای امروزی در حدفاصل نگرش آخرالزمانی با فرهنگ انتظار؛

نظام شهر سازی و حقوق شهروندی در آرمانشهر ظهور؛

آزادی و حدود آن در دوران ظهور؛

قرآن (بر اساس ترتیب نزول به همراه مصحف امام علی علیه السلام) کتاب قانون دوران ظهور؛

دوران ظهور، دوران تساوی همگان در برابر قانون؛

شرط عدالت در نظام حقوقی اسلامی، به ویژه در دوران ظهور؛

نسبت حقوق بشر با آموزه مهدویت؛

ص: ۹۷

هم زیستی مسالمت آمیز ادیان در حکومت جهانی حضرت مهدی علیه السلام؛

احوال شخصیه اقلیت های دینی در حکومت امام زمان علیه السلام؛

شیوه های پیش گیری از جرائم در حکومت امام زمان علیه السلام؛

حقوق شهروندی در آرمان شهر جهانی مهدوی؛

نحوه مشارکت مردم در نظام سیاسی و حکومتی امام زمان علیه السلام؛

نظارت متقابل دولت و مردم در حکومت امام زمان علیه السلام؛

قانون و قانون گذاری در حکومت جهانی حضرت مهدی علیه السلام؛

(م) آینده پژوهی

(م) آینده پژوهی

آینده پژوهی به معنی بهره گیری از طیف وسیعی از روش ها برای مطالعه آینده است، تا به جای تصوّر «تنها یک آینده»، به گمانه زنی های نظام مند و خردورزانه، در مورد نه تنها «یک آینده» بلکه «چندین آینده متصوّر» مبادرت می شود. بدین جهت آینده پژوهی مشتمل بر مجموعه تلاش هایی است که با واکاوی منابع، الگوها، و عوامل تغییر یا ثبات، به تجسّم آینده های بالقوه و برنامه ریزی برای آنها می پردازد. آینده پژوهی بازتاب دهنده چگونگی زایش واقعیت «فردا» از دل تغییر (یا ثبات) «امروز» است.

موضوعات آینده پژوهی دربرگیرنده گونه های «ممکن»، «محتمل» و «دلخواه» برای دگرگونی از حال به آینده هستند.

نمونه ریز موضوعات

آینده، آینده پژوهی، آینده نگری، جامعه آرمانی، سنت های اجتماعی، انتظار، روش های آینده پژوهی (تجزیه و تحلیل پیشران ها، سناریوپردازی، چشم انداز سازی، نقشه راه، پس نگری، الگو سازی، شبیه سازی، دیده بانی آینده، مطالعات راهبردی، سند راهبرد، مدیریت راهبردی، آینده دلخواه، آینده محتمل، انواع آینده: آینده بلافصل، آینده نزدیک، آینده میان مدت، آینده بلندمدت، آینده دور.

یادآوری: در مسئله آینده پژوهی مهدوی اگرچه ضرورت نگاه جامع به هندسه نشانه های زمینی ظهور لازم است، در کنار آن ضرورت مطالعه علمی آینده ژئوپلتیک شیعه و نقشه های محتمل برای شیعه هراسی و ایران هراسی آخرالزمانی باید محور مطالعه قرار گیرند.

ص: ۹۸

نمونه ایده های مهدوی:

موضوع / ایده

نگاه و زاویه دید علمی

موضوع کلی مهدوی

مذهب تشیع یگانه مکتب آینده نگر و در مقام آینده سازی در میان مذاهب اسلامی

نقشه راه

چشم انداز سازی

مهدویت شیعی مهدویت سنی

تقابل آینده گرایی ایرانی شیعی با آینده گرایی آمریکایی

آینده گرایی

زمینه سازی

آینده پژوهی روایات نشانه های پایان و ارائه الگویی برای زمینه سازی و برنامه ریزی راهبردی

آینده پژوهی

نشانه های ظهور

نسل سلمان؛ هویت آینده نگر شیعه ایرانی در مقام جهانی سازی پیام عدالت خواهی منجی گرایانه

شیعه ایرانی

آخرالزمان

هشداردهی و آماده سازی روایات انذار دهنده به جامعه شیعه نسبت به هجوم ها و فتنه های آخرالزمانی

دشمن شناسی

نشانه های ظهور

انواع آینده های محتمل پیش روی جامعه حق در شرایط سخت آخرالزمانی از منظر قانون سنت ها و روایات نشانه شناسی

الگو های آینده

آخرالزمان

عدم تعیین قطعی و نهایی آینده در علم فعلی خداوند و امکان تغییر پذیری در آن، و بازتاب آن در تقدم و تأخر مسئله ظهور

آینده دلخواه

آینده محتمل

اصل بدا در کلام شیعی

اهتمام به ایجاد گفتمان مشترک آینده پژوهی در جهان اسلام به جای گذشته گرایی وهابی و آینده گرایی سکولاریسم غربی

چشم اندازسازی

آیات قرآنی مهدوی

ص: ۹۹

مثال های دیگر

مبانی غایت شناختی مهدویت پژوهی؛

مهدویت و آینده پژوهی:

اهمیت بازنگری آینده پژوهی از نگاه اسلام؛

جایگاه آینده پژوهی در تدوین الگوی توسعه ایرانی و اسلامی؛

نشانه شناسی (علم العلام)؛

زمینه شناسی (علم الشرايط)؛

آینده اندیشی پابرجا (توقع)؛

دیدبانی مؤثر (ترقب)؛

فتنه شناسی (علم التحذیر)؛

امتحان شناسی (علم الابتلا)؛

توان انگیزی جمعی (آمادگی آینده نگر)؛

برنامه ریزی راهبردی (راهبرد انتظار)

شبیه سازی (الگوبرداری)؛

لزوم ایجاد مراکز مطالعات راهبردی (با گرایش های مختلف) در حوزه های علمی؛

بررسی (لوازم فرهنگی) نظریات پایان تاریخ؛

آینده شناسی با رویکرد فرصت شناسی داخلی و خارجی؛

آینده شناسی با رویکرد تهدید شناسی و دشمن شناسی؛

مطالعه روایات پیشگویی در قالب روش swot؛

نقد و بررسی نهادهای آینده پژوه از جهت قرب و بُعد نگرش آنها به مسئله آینده پژوهی قدسی (مهدویت)؛

نقد و بررسی مکاتب آینده شناسی (فیوچریسم) در جهان معاصر؛

چگونگی تعامل و رویارویی ادیان و مکاتب آینده نگر در مورد آخرالزمان؛

بررسی تطبیقی آینده محتوم مهدویت (یا نشانه های ظهور) و آینده های محتمل بیداری اسلامی؛

بازخوانی آینده های پیش روی شیعیان منطقه، در جمع بین فرصت های تاریخی زمینه سازی و هشدارهای آخرالزمانی؛

ص: ۱۰۰

ضرورت رصد مخاطرات احتمالی پیش روی ژئوپلتیک (جغرافیاست) شیعه، با هدف رسالت دفاع از مهدی یاوران؛ بحران آینده نگری در مذهب تسنن، و اسارت در پارادایم های آینده سازی وارداتی.

ن) تاریخی

ن) تاریخی

تاریخ، پژوهش در رخدادها و کارهای آدمی در گذشته است. فلسفه تاریخ نیز به معنی کشف قوانین عامی است که بر روند رویدادهایی حاکم است که مورخ به شرح و نقل آنها می پردازد.

نمونه ریز موضوعات

مبدأ تاریخ، هدف و غایت تاریخ، سازوکار حرکت و فرمول سیر تاریخ، مسیر و منازل و مراحل برجسته تاریخ، علت در تاریخ، مسئله مشیت الهی و تاریخ، انسان و اختیار و تاریخ، تاریخ و ماهیت انسان (انسان شناسی تاریخی)، تحول و تکامل و تنازل یا یکنواختی در تحولات تاریخ، تاریخ و ارزش های انسانی، رابطه هست ها و بایدها در تاریخ، قانونمندی در تاریخ، تاریخ و معنی داری آن، تنازع و تعاون در تاریخ، فلسفه تاریخ، ادوار شناسی تاریخی، نقد تاریخی فرقه ها و مذاهب، خاندان های تاریخی علمی در هر دوران، تاریخ علمی، تاریخ بانوان و زنان، نقش آفرینی تاریخی شهرهای مذهبی، الگوی رفتار سیاسی مذهبی.

یادآوری: در زمینه مطالعات تاریخی ضمن ضرورت توجه به ابعاد تاریخی مسئله مهدویت، بحث بسیار مهم، ضرورت تبیین فلسفه تاریخی و انسان شناسی تاریخی شیعی است تا بر مبنای آن انسان های هر دوره زمانی جایگاه و نقش تاریخی خود را بهتر درک و کشف نمایند. در همین زمینه همچنین مطالعات گاه شمار دقیق و سپس تحلیلی دوران غیبت صغری کلید فهم بسیاری از مسائل در دوران غیبت کبری خواهد بود.

از دیگر مسائل مهم در این زمینه، مسئله «پیچ تاریخی» در اوضاع جاری در منطقه و جهان است که بسته به نوع عملکرد فرهنگی شیعیان دو سویه فرصت ها و تهدیدها را متوجه جغرافیای شیعه خواهد کرد.

ص: ۱۰۱

نمونه ایده های مهدوی:

موضوع / ایده

نگاه و زاویه دید علمی

موضوع کلی مهدوی

بررسی گزارش های تاریخی تولد با روش های:

گاه شماری و کشف رویدادهای مستند و بازتاب ها

تحلیلی و تبیین تقابل شدید حق و باطل در آن

تطبیقی با هدف جست و جواز منابع عامه

روش های تاریخ پژوهی

داستان تولد

جریان شناسی سازمان وکالت از زمان پیدایش در زمان امام صادق علیه السلام تا زمان اوج فعالیت های سیاسی اجتماعی در دوران

غیبت صغری

جریان شناسی تاریخی

سازمان وکالت

آسیبشناسی اندیشه مهدویت در تاریخ اسلام و تشکیل حکومتها و فرقه های گوناگون با سوءاستفاده از اندیشه مهدویت

تاریخ فرقه سازی ها

فرق انحرافی

گاه شمار تحلیلی دوران غیبت صغری به مثابه الگویی برای فهم دوران غیبت کبری

تاریخ تحلیلی

غیبت صغری

بانوان نقش آفرین شیعی در دوران غیبت صغری

شخصیت های تاریخی

مطالعات تازیخی زنان

تاریخ مرجعیت شیعه در دوران غیبت کبری و روند رو به رشد تاریخ اجتماعی شیعه

تاریخ مرجعیت

تاریخ غیبت کبری

بررسی روند تطبیقی انحطاط تدریجی ادیان ابراهیمی و مذاهب اسلامی در مقایسه با تاریخ رو به رشد مکتب تشیع

تاریخ تطبیقی

سنت های تاریخی

ضرورت بازنگری در دانش تاریخ نظام آموزشی از جهت بازتعریف تاریخ از هبوط تا ظهور بر محوریت شناخت تقابل حق و باطل

فلسفه تاریخ

تربیت نسل منتظر

نقش تاریخی شیعه ایرانی در دوران طولانی غیبت صغری و کبری

شیعه ایرانی

تاریخ دوران غیبت

ص: ۱۰۲

بررسی تطبیقی نظریات فلسفه تاریخ علمی معاصر با اندیشه مهدویت شیعه (بررسی تطبیقی نظریه آینده گرایی شیعه با نظریه سلفی گرایی اسلام سُنی)

نظریات فلسفه تاریخ معاصر

فلسفه تاریخ شیعی

بازشناسی تحلیلی نقاط عطف تاریخی تشیع در دوران غیبت کبری (همانند پس از دوران مغول، تشکیل صفویه، انقلاب اسلامی) با هدف بازطراحی الگوی نقش آفرینی فعال در تحولات جاری منطقه

پیچ تاریخی

تاریخ دوران غیبت کبری

مثال های دیگر

بازخوانی سیره مدیریت امام غائب در دوران غیبت صغری برای بازفهمی چگونگی مدیریت ایشان در دوران غیبت کبری؛

سیر تاریخی نگرش به مهدویت در جامعه علمی اهل سنت در ادوار تاریخی گوناگون؛

سیر تاریخی رویکرد ملل غیرمسلمان به مسئله مهدویت؛

بررسی و ریشه‌یابی علل پیدایش مدعیان دروغین مهدویت در تاریخ اسلام؛

تقابل تاریخی نظام خلافت عباسی با اندیشه مهدویت شیعی و شیوه‌ها و برنامه‌های سلبی آنها؛

امامان شیعه و آماده‌سازی تدریجی شیعیان برای ورود به دوران غیبت؛

تاریخ و روند سازمان و کالت در دوران غیبت صغری؛

تاریخ اجتماعی مهدی باوری و مهدی زیستی در دو سده اخیر در ایران ناظر به مواجهه با دو گانه تهاجم فرهنگی و توسعه؛

بازخوانی تاریخ مرجعیت شیعه در دوران غیبت کبری؛

تاریخ تحلیلی روند رویه رشد پیوسته تشیع در دوران غیبت کبری؛

بررسی چگونگی پرداختن مورخان و فلاسفه تاریخ به مسئله پایان تاریخ و فرجام گرایی؛

بررسی نقش مهدویت در ایجاد قیام‌ها، جنبش‌های مردمی و نهضت‌های اصلاحی؛

ص: ۱۰۳

جریان شناسی تاریخی تولید منابع علمی مهدوی در جامعه شیعه (کتاب شناسی تاریخی)؛

دوران طلایی قرن های چهارم و پنجم در همکاری تمدنی سیاسی شیعه و سنی به مثابه الگویی برای تمدن سازی اسلامی معاصر؛

سیر تاریخی غلو در مهدویت، ریشه ها، علل و پیامدها.

س) جغرافیا

س) جغرافیا

جغرافیا یا جغرافی، مطالعه روابط بین جوامع متشکل انسانی و محیط زندگی آنهاست. به بیانی دیگر، جغرافیا دانشی است که درباره سطح زمین و پدیده های طبیعی، آب و هوا، رُستنی ها، خاک، فراورده ها و مانند آن و پراکندگی آنها بر روی زمین و روابط آنها با انسان گفت و گو می کند. جغرافیا به مثابه «پلی میان انسان و علوم فیزیکی»، به دو شاخه اصلی جغرافیای انسانی و جغرافیای طبیعی تقسیم شده است. پس جغرافیا علم روابط متقابل انسان و طبیعت است؛ چراکه طبیعت امکان هایی را در اختیار انسان قرار می دهد که انسان براساس فرهنگش از آنها بهره برداری می کند.

نمونه ریز موضوعات

جغرافیای طبیعی، جغرافیای سیاسی، جغرافیای فرهنگی، جغرافیای دینی، درک حقایق فضای زندگی انسان، جغرافیای اجتماعی، جغرافیای فرقه ها و مذاهب در هر عصر، مهاجرت ها، جغرافیای معنوی، جغرافیای مطلوب در مهاجرت ها، اولویت های جغرافیایی، جغرافیای توسعه، جغرافیای فقر و غنا، نقاط بحرانی یا بحران خیز.

یادآوری: موضوع مهم در نگاه تطبیقی بین جغرافیا و مهدویت، مسئله بازشناسی جغرافیای شیعه و تشیع است. این بازشناسی که در قالب کلان طرح اصلی مهدویت قرار می گیرد در حقیقت بخشی از طرح حق و باطل شناسی جغرافیایی تاریخی از هبوط تا ظهور با محوریت مثلث طلایی و آسمانی خاورمیانه: «مکه، بیت المقدس، کوفه و کربلا» است. در این طرح از منظر دوران معاصر، هم جغرافیای سکونت و هم جغرافیای سیاسی و هم جغرافیای فرهنگی مذهبی در کانون باخوانی و تحلیل قرار می گیرد تا بر اساس مدل تحلیلی SWOT، فرصت ها و ضعف ها و قوت ها و تهدیدهای پیش روی جاری و در زمان آینده نسبت به جامعه شیعه مطالعه و تحلیل شود.

ص: ۱۰۴

نمونه ایده های مهدوی:

موضوع / ایده

نگاه و زاویه دید علمی

موضوع کلی مهدوی

بازخوانی روند توسعه جغرافیایی تشیع در دوران امامت و اولویت های توسعه جمعیتی در آن زمان در نزد امامان

جغرافیای تشیع

تاریخ دوران امامت

ادوار شناسی جغرافیای شیعه در دوران غیبت کبری

جغرافیای اجتماعی

دوران غیبت

اطلس تاریخ گاه شماری، توصیفی، تحلیلی دوران غیبت صغری

اطلس

غیبت صغری

اطلس تاریخ تشیع در دوران غیبت کبری

اطلس

غیبت کبری

بازکاوی نسبت های احتمالی بین جغرافیای بیداری و جغرافیای نشانه ها

بیداری اسلامی

آخرالزمان

بازشناسی نسبت جغرافیای شیعه با جغرافیای نشانه ها از منظر بیم ها و امیدها، فرصت ها و تهدیدها

ژئوپلتیک (جغرافیای سیاست) شیعه

(آینده پژوهی ژئوپلتیکی)

نشانه های ظهور

پیوند جغرافیای شیعه و جغرافیای منابع اقتصادی در منطقه: « فرصت ها، آسیب ها، ظرفیت ها، تهدیدها

ژئوپلتیک اقتصادی

جغرافیای شیعه

جغرافیای بقاع متبرکه و اماکن مهدوی و بازتاب های فرهنگی اجتماعی آن در حفظ و گسترش تشیع

کارکردهای جامعه سازی بقاع متبرکه

جغرافیای اماکن مذهبی مهدوی

مثال های دیگر

جغرافیای شیعه در ادوار تاریخی؛

جغرافیای تاریخی و تمدن مناطق شیعه نشین؛

ویژگی جغرافیایی مناطق شیعه نشین؛

قدرت ژئوپلتیکی تاریخی شیعه در خاورمیانه؛

ص: ۱۰۵

ژئوپلتیک شیعه در عراق نوین؛

ژئوپلتیک و ژئوکالچر شیعه ایرانی و فرصت های منطقه ای و جهانی پیشرو؛

جغرافیای مهاجرت علویان (امامزاده ها) و علمای شیعه در تاریخ تشیع برای نشر تشیع؛

جغرافیای معنوی تشیع و سفرهای زیارتی شیعیان و بازتاب های سیاسی فرهنگی آن؛

بیداری اسلامی و ژئوپلتیک شیعه؛

اقلیت های شیعه در جهان و فرصت و مسئولیت های فرهنگ انتظار و مهدویت برای آنها؛

بازتاب تحولات جغرافیایی شیعه پس از سقوط صدام در تقویت موازی فرهنگ انتظار و آسیب های مهدوی در منطقه؛

جغرافیای مناطق مستعد فرقه های انحرافی؛

وضعیت جغرافیایی حق و باطل در جهان در آستانه عصر ظهور؛

وضعیت جغرافیای سیاسی و اجتماعی و ژئوپلتیکی دشمنان حضرت در آستانه ظهور؛

جغرافیای دین و نظریه جنگ تمدن ها؛

جغرافیای سیاسی آخرالزمان آشفتگی ها و به هم ریختگی مرزبندی های سیاسی؛

بازخوانی تحولات جهانی در دو دهه اخیر بر مبنای جغرافیای حق و باطل و رسالت های پیش روی مهدی باوران (سقوط شوروی،

تحولات بالکان، بیداری اسلامی و...)

بازخوانی فلسفه تاریخی جغرافیایی خاورمیانه در ادوار شناسی تاریخی مواجهه حق و باطل از هبوط تا کنون؛

تحلیل کارکردهای سیاسی شهر مذهبی قم از دیدگاه جغرافیای سیاسی؛

تحلیل کارکردهای سیاسی شهر مذهبی نجف و حوزه آن از دیدگاه جغرافیای سیاسی در تاریخ دوران غیبت کبری؛

جغرافیای فرقه های اسلامی در منطقه و فرصت های پیش رو در فرهنگ مهدویت و انتظار.

ع) مدیریت

ع) مدیریت

مدیریت فرایند به کارگیری مؤثر و کارآمد منابع مادی و انسانی در برنامه ریزی، سازماندهی، بسیج منابع و امکانات، هدایت و کنترل است که برای دستیابی به اهداف سازمانی و بر اساس نظام ارزشی مورد قبول صورت می‌گیرد.

ص: ۱۰۶

نمونه ریز موضوعات

مدیریت منابع انسانی، مدیریت زمان، مدیریت منابع مالی، مدیریت راهبردی، مدیریت بحران، مدیریت اجتماعی، مدیریت ارتباطات و نفوذ، مدیریت حمایتی، مدیریت سیاسی و مذاکره، مدیریت تبلیغی، مدیریت عملیات، مدیریت سازمانی، مدیریت امنیتی، مدیریت تقيه های سه گانه (حفاظتی، نفوذ و جذب)، و ... .

یادآوری: در زمینه بحث مدیریت، مطالعه تحلیلی سیره مدیریتی موازی امام غائب و نواب اربعه، هم می تواند پاسخگوی بسیاری از پرسش ها درباره الگوی مدیریتی امام غائب در دوران غیبت کبری باشد و هم مبنای مشروعیت و دامنه مدیریت نواب عام امام غائب را در دوران غیبت کبری معرفی کند.

نمونه ایده های مهدوی:

موضوع / ایده

نگاه و زاویه دید علمی

موضوع کلی مهدوی

بازخوانی اصول کلی مدیریت واسطه ای امام غائب از طریق نواب اربعه

مدیریت واسطه ای

غیبت صغری

کارکردهای اجتماعی و فرهنگی سازمان وکالت در دوران حضور و غیبت صغری

مدیریت سازمانی اجتماعی

سازمان وکالت

اصول کلی حاکم بر مدیریت علمی، دینی، اجتماعی مرجعیت در سراسر دوران غیبت کبری

تاریخ مرجعیت

غیبت کبری

روزآمدی اطلاعات و ارزیابی های امام غائب از جامعه حق و باطل در مسیر مدیریت کلان جامعه بشری به سوی ظهور

مدیریت واسطه ای منابع انسانی

عرضه اعمال

طرح و برنامه آسمانی و مدیریت غیبی سالیانه بر تمام عوالم هستی

طرح و برنامه

شب قدر

مراتب سه گانه تقیه به مثابه روش های سه گانه مدیریتی برای حفظ و توسعه جامعه حق در روند تاریخ تا مرحله زمینه سازی

مدیریت حفاظت نیروها و توسعه منابع انسانی

اصل تقیه

ص: ۱۰۷

آگاهی رسانی در مورد اهداف و چشم اندازها و نقاط قوت و آسیب های مسیر؛ با هدف آماده سازی و به روز رسانی جبهه حق در تمام مراحل طی مسیر به سوی هدف نهایی

مدیریت هشدارها و آسیب ها

انبوه روایات آخرالزمانی و نشانه ها و هشدارها

الگوی نیروی انسانی ای که در مسیر آرمان شهر نهایی مورد نیاز حضرت است

الگوی مدیران واسطه ای

خصال یاران خاص حضرت در استانه ظهور

آخرالزمان و نقطه اوج مدیریت بر مبنای رذائل و وارونگی ارزش ها و نهایت جنایت گری و اشاعه فساد و فحشا با هدف جلوگیری از تحقق فرایند ظهور

الگوی مدیریتی

شیطان و آخرالزمان

بازتاب دوران طولانی غیبت و سختی دوران آخرالزمان در غربال گری و خالص سازی و آماده سازی مؤمنان برای رسالت ها و مسئولیت های بسیار سنگین

فرایند ارزیابی و گزینش

دوران طولانی غیبت

راهبری و مدیریت اجتماعی شیعه در اوضاع گوناگون اجتماعی و فرهنگی و سیاسی

مدیریت اجتماعی

مدیریت راهبردی

مرجعیت در دوران غیبت کبری

بازشناسی مدیریت امام و نواب اربعه در دوران غیبت صغری در مقام گذاردادن تدریجی جامعه شیعه از سخت ترین هجوم ها به سوی جامعه مورد پذیرش جامعه اسلامی در آستانه غیبت کبری

مدیریت بحران، مدیریت دوره گذار

دوران غیبت صغری

مثال های دیگر

زندگی مهدوی در دوران غیبت و ضرورت زمان شناسی در مهدی یآوری؛

آگاهی روزآمد از جغرافیای حق و باطل و به روز رسانی نقش آفرینی: مهم ترین مهدی زیستی و مهدی یآوری؛

اصل تعلیق و انتظار و رصد پیوسته نیازهای ولی زمان؛ به عنوان مهم ترین اصل و بنیان مدیریتی در زندگی شیعه؛

ص: ۱۰۸

اصحاب الحسین الگوی شخصیتی مدیریتی اصحاب المهدی علیه السلام؛

اصحاب المهدی علیه السلام به مثابه برترین الگوهای مدیریتی تاریخی جبهه دین یاوری و امام یاوری؛

نقش سلوک عبادی در توانمند سازی مهدی یاوران در مواجهه با سخت ترین مسئولیت های اجتماعی؛

شاخصه بصیرت مهدی یاوران در آخرالزمان؛ دوری از انبوه هراسی در مواجهه با هجوم های آخرالزمانی؛

مهدی یاوری و مدیریت شناسایی و شکار فرصت ها در جوامع باطل به هنگام بحران های آخرالزمانی برای تبلیغ هدفمند و ایجاد جاذبه به سوی دین حق؛

آخرالزمان و توسعه و تکثر دشمنان شیعه و مهدویت و شیعه ایرانی؛ و ضرورت مدیریت فعال و هوشمندانه.

ف) مغالطات، دشمن شناسی، آسیب شناسی، فرق انحرافی

اشاره

ف) مغالطات، دشمن شناسی، آسیب شناسی، فرق انحرافی

مغالطه به معنی وارونه سازی و به غلط اندازی است که برای وارونه کردن حقیقت به کار رود. مغالطه گر کسی است که از روی استدلال نادرست به نتیجه ای درست یا نادرست رسیده است و ممکن است آن نتیجه را برای نتیجه گیری های دیگری هم به کار گیرد.

آسیب شناسی، هم رشته ای است که به شناسایی آسیب ها و انحراف ها می پردازد. دشمن شناسی نیز به شناخت مفهومی و مصداقی جریان های نابودگر و معرض می پردازد.

ریز موضوعات

شیطان شناسی، مغالطات، افراط و تفریط ها، تقدم و تأخر بر معصوم، خودتحمیل گری، استعمار و استکبار، خودکارشناسی، غلو، ترک محکومات و اخذ به تشابهات، یهود شناسی تاریخی، نگاه جزئی و یا التقاطی، توقیت، تعجیل، تطبیق، انحراف، تحریف، تعطیل، خرافات، انتظار ایستا، وارونگی ارزش ها، جاهلیت مدرن، وسیله گرایی.

یادآوری: در بازشناسی سیمای کلی انحراف و تحریف در مهدویت، شاخه مغالطات در دانش منطق می تواند هم معیار و هم نظام بخش باشد. از سوی دیگر، در یک بررسی

ص: ۱۰۹

تطبیقی بین انحراف های مهدوی در تشیع و تسنن باید دانست که در تسنن غالباً با پدیده مهدویت (امام مهدی بودن) روبه رو هستیم، ولی در تشیع غالباً با ادعاهای پیرامونی همانند ادعای باییت و ملاقات گرایی روبه رو هستیم. آسیب های مهدوی در جامعه شیعه، اصولاً ناشی از این موارد است:

برداشت های افراطی و تفریطی درباره شخص و شخصیت امام، مواجهه احساسی با انتظارزیستی، مواجهه تفریطی با مسئله نواب عام در دوران غیبت کبری، غفلت از آخرالزمان شناسی و سختی های آن، تطبیق گرایی در نشانه ها. در همه این موارد در صورت نهادینه شدن آسیب و انحراف در نهایت باعث جایگزینی انتظار زیستی با آخرالزمان زیستی می شود و غربت های امام غائب را در جامعه اسلامی فزونی خواهد بخشید.

در زمینه دشمن شناسی هم باید دانست که پس از پیروزی انقلاب اسلامی و سپس تحولات منطقه ای که به تقویت هژمونی تشیع و مهدی باوری و آینده نگری شیعی منجر شده است، دشمنی ها با مهدویت وسیع تر، فراگیرتر شده و هم در قالب سلفیت اسلامی و هم در قالب جریان های صهیونیستی و... خود را نشان داده و خواهد داد؛ دشمنی هایی که برون داد آن در رفتار های سیاسی و اجتماعی و اقتصادی و محصولات فرهنگی و هنری و هجوم های گسترده خود را نشان خواهد داد.

نمونه ایده های مهدوی:

موضوع / ایده

نگاه و زاویه دید علمی

موضوع کلی مهدوی

شیطان به مثابه کلان ترین دشمن انتظار و ظهور و در تلاش برای تحقق دنیای آخرالزمانی در برابر جریان زمینه سازی

دشمن شناسی تاریخی

فلسفه غیبت و باطل شناسی کلی

بازتاب جریان های انحرافی بر لطمه زدن به فرایند انتظار، زمینه سازی و سبب سازی برای تأخیر ظهور

آسیب شناسی تاریخی اجتماعی

فرقه های انحرافی درون شیعی

برخورد سریع، صریح و قاطع معصومان علیهم السلام با جریان های انحرافی برای جلوگیری از پیدایش التقاط و رکود و انصراف در جامعه شیعه

مدیریت دینی اجتماعی

سیره انذاری معصومان

ص: ۱۱۰

دوری از نگاه و تربیت جامع و پیوسته در زندگی مهدوی بستر ساز احتمال تحقق انحراف

آسیب های تربیتی

تربیت و زندگی مهدوی

طرح ارتباط پیوسته با امام یا نواب ایشان و عرضه عقائد و اعمال برنامه ای

برنامه تربیتی علمی

اصل عرضه عقائد

روایات آخرالزمان شناسی به مثابه هشدار های آماده ساز برای مهدی باوران در مواجهه با فتنه ها و مخاطرات مهدی زیستی در آن زمان

آینده نگری دینی

آخرالزمان شناسی

زندگی شیعی مهدوی و ضرورت تربیت و رشد علمی و معرفتی آحاد شیعه و به ویژه فرزندان در آخرالزمان با هدف واکسینه سازی شیعیان در برابر سیل شبهات و هجوم های ابلیسی

اصول تربیت دینی شیعی

تشیع به مثابه یک مکتب علمی

مثال های دیگر

ضرورت ایجاد نگاه معرفتی و هندسه جامع مهدویت در جامعه با هدف از بین بردن فرصت های انحراف و تحریف؛

مهدی هراسی با سیاه نمائی فرایند ظهور؛

چگونگی برخورد ائمه علیهم السلام با فرقه های انحرافی؛

چگونگی برخورد علما با فرقه های انحرافی؛

کشف تناقضات و ایرادها در فرق منحرف؛

کشف اهداف فرق منحرف و مدعیان از متون و سخنان و رفتار خود آنها؛

کشف روشهای جذب اعم از رفتاری و شعاری و...؛

بررسی نقش فرق پیشین (مثل صوفیه، اسماعیلیه، و...) در شکلگیری فرقه های نو؛

کشف و بررسی بافت سازمانی و تشکیلاتی در فرق انحرافی در مهدویت؛

بررسی مشترکات فرق مختلف انحرافی در مهدویت؛

شناسایی علل و عوامل پیدایش و رشد فرق انحرافی با هدف پیش گیری از بروز عوامل مشابه؛

ص: ۱۱۱

علل پیدایش انحراف:

سوء استفاده از روایات جعلی گذشته یا جدید؛

سوء استفاده از اختلاف یا تقطیع در روایات مهدویت؛

انگیزه‌های شخصی در مهدویت؛

اغراض سیاسی و نقش حاکمان و استعمارگران؛

فرقه‌ها و گروه‌های مذهبی قبلی؛

نشناختن درست مهدویت و آموزه‌های آن؛

زمینه‌های انحراف:

تفسیر و تطبیق نادرست مهدویت (القاب علائم ظهور و...)

استفاده از منابع غیر موثق مهدویت؛

انطباق آموزه های مهدویت با آورده‌های بشری فلسفی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و...؛

نقل قول ناقص و یک سوپهنگری؛

عرفی شدن و عوام زدگی،

آسیب های فراوان تر در موضوع مهدویت به قرار ذیل اند:

برداشت هایی انحرافی از مقوله انتظار فرج؛

افراط و تفریط در ارائه چهره مهر و قهر از امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف ؛

طرح مباحث غیر ضروری؛

شتابزدگی و تعجیل؛

توقیت و تعیین وقت ظهور؛

تطبیق نادرست نشانه های ظهور؛

افراط و تفریط در تبیین مفهوم غیبت؛

ملاقات گزایی؛

آرزوگرایان بی عمل؛

عاشق نمایان دنیاخواه؛

مدعیان دروغین مهدویت و نیابت خاصه و عامه؛

پیروی نکردن از ولایت فقیه و نواب عام؛

فعالیت های غرب و مستشرقان.

ص: ۱۱۲

دیگر موارد: نامعقول جلوه دادن مهدویت، اعتقاد به حل معجزه آسای امور، ارائه چهره ای خشن توأم با قتل و خون ریزی، بحث درباره امور بیهوده و غیرضروری، تطبیق ناصحیح افراد و حوادث بر علائم ظهور، بی توجهی به ایجاد معیارهای شخصیتی برای پذیرش فرهنگ مهدویت و ضعف و ناکارآمدی روش ها در کانون های دینی.

پیامدهای تلخ و منفی آسیب ها

قانع بودن به وضع موجود و نکوشیدن برای تحقق وضعی برتر؛

عقب ماندگی توده؛

تسلط بیگانگان و زبونی در مقابل آنها (نبودن استقلال و آزادی)؛

ناامیدی و پذیرش شکست در حوزه فرد و اجتماع؛

ناتوانی دولت و نابسامانی کشور؛

فراگیر شدن ستم و انفعال و بی تحرّکی در مقابل ظلم؛

قبول ذلت و بدبختی در حوزه فرد و اجتماع؛

تنبلی و بی مسئولیتی؛

مشکل تر ساختن حرکت و قیام امام زمان علیه السلام .

تعطیلی محتوای بسیاری از آیات و روایات مانند: امر به معروف و نهی از منکر، منشأ برداشت های انحرافی:

کوته فکری و عدم بصیرت کافی نسبت به دین؛

انحرافات اخلاقی؛

انحرافات و عقده های سیاسی؛

عدم فهم صحیح روایت هایی متشابه در مهدویت مانند روایاتی که ظلم و جور آخرالزمان را مطرح می کنند؛

تمسک به نظریه هدف، وسیله را توجیه می کند.

دیگر موارد

قرآن و فرقه‌های انحرافی؛

فرقه‌های انحرافی در کلمات معصومان علیهم السلام؛

ص: ۱۱۳

نقش استعمارگران در ایجاد و حمایت فرقه‌های انحرافی؛

نقش غالیان در پیدایش انحرافات در مهدویت؛

آسیب شناسی جشن‌های نیمه شعبان؛

بررسی روان‌شناختی بیماری «ادعا»؛

بررسی جریان شناسی دشمنی خط امویان با اهل بیت و مهدویت (از ابوسفیان تا سفیانی).

ص: ۱۱۵

بخش سوم: نمونه ای از ایده های ناظر به تنوع مخاطب های خاص و شبکه های خاص

اشاره

بخش سوم نمونه ای از ایده های ناظر به تنوع مخاطب های خاص و شبکه های خاص

زیر فصل ها

پیش درآمد

۱. ایده های ناظر به تنوع مخاطب

۲. ایده یابی ناظر به تنوع فرم و قالب بیان رسانه ای

ص: ۱۱۷

پیش درآمد

پیش درآمد

تنوع و فراوانی مخاطب در جامعه جهانی امروز باعث تنوع و فراوانی شبکه‌ها در صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران شده است. بدین جهت در مقام معرفی ایده‌های معرفتی و معارفی، ضمن اینکه تنوع و فراوانی و تکثر ذاتی خود ایده را می‌توان در نظر گرفت، تنوع نیاز رسانه را از دو زاویه تنوع مخاطب و همچنین تنوع فرم و قالب ایده و پیام رسانه‌ای را هم باید در نظر گرفت.

بدین جهت در این بخش در دو مرحله ایده‌های مهدوی ارائه می‌شود:

۱. ایده‌های ناظر به تنوع مخاطب؛

۲. ایده‌های ناظر به تنوع فرم و قالب بیان رسانه‌ای؛

۱. ایده‌های ناظر به تنوع مخاطب**اشاره**

۱. ایده‌های ناظر به تنوع مخاطب

زیر فصل‌ها

۱/ الف) ایده‌های ناظر به ادوار زندگی بر اساس مراحل رشد در زندگی انسانی

الف / ۲: ایده‌های مهدوی مناسب گروه سنی نوجوان:

الف / ۳: ایده‌های مناسب برای گروه سنی جوانان:

الف / ۴: ایده‌های گروه سنی میان سال:

۱/ ب) ایده‌های ناظر به مسئله جنسیت و زن:

۱/ ج) ایده‌های ناظر به طبقات و اصناف شغلی:

۱/ د) ایده‌های ناظر به رویکرد های علمی و تمدنی:

۱/ ه) ایده‌های ناظر به رویکرد های معرفتی و ایمانی:

۱/ و) ایده‌های ناظر به تنوع شبکه‌های استانی

۱/ ز) ایده های ناظر به شبکه های ماهواره ای فارسی زبان

۱/ ح) ایده های ناظر به زمان پخش مناسبی

ط) ایده های ناظر به بحران های اجتماعی ناشی از سوء استفاده های احتمالی سیاسی در سطح کلان از بحث مهدویت

۱/ الف) ایده های ناظر به ادوار زندگی بر اساس مراحل رشد در زندگی انسانی

اشاره

۱/ الف) ایده های ناظر به ادوار زندگی بر اساس مراحل رشد در زندگی انسانی

زیر فصل ها

الف ۱: ایده های مهدوی گروه سنی کودک:

الف ۱: ایده های مهدوی گروه سنی کودک:

الف ۱: ایده های مهدوی گروه سنی کودک:

شخصیت شناسی امام از دریچه تمثیلات و نماد های زیبایی و روشنی در طبیعت؛

شخصیت شناسی امام بر اساس ترسیم نقطه اوج صفات مثبت انسانی؛

معرفی مدینه فاضله و یک دنیای قشنگ تر از معبر آرزوهای پاک کودکان؛

تلاش برای جلب عواطف پاک کودکانی به امام به عنوان انسان کامل؛

ص: ۱۱۸

ایجاد علاقه مندی در آنها نسبت به اصول کلی زندگی مهدوی؛

تشریح عنایات و جلوه های مهر و محبت معصومان و امام غائب به کودکان؛

بیان سرگذشت کودکی مهدی یاوران بزرگ به ویژه روحانیت و مرجعیت برای ایجاد علاقه مندی در آنها نسبت به مهدی زیستی و مهدی یآوری؛

معرفی دشمنان امام به عنوان نماد زشتی ها و بدی ها و ستمگری ها؛

تلاش برای توجه دهی کودک به زندگی عدالت محور؛

معرفی اصول ابتدایی زندگی مهدوی مبتنی بر ارزش های اخلاقی و فطرت انسانی.

الف/ ۲: ایده های مهدوی مناسب گروه سنی نوجوان:

الف/ ۲: ایده های مهدوی مناسب گروه سنی نوجوان:

طرح هویتی نسل سلمان برای نوجوان مسلمان ایرانی مبتنی بر آموزه های اسلامی و ارزش های ملی؛

برنامه سازی ناظر به تاریخ شناسی توصیفی و تحلیلی اجمالی حق و باطل (اطلس تاریخی حق و باطل و نقشه های تاریخی پیامبران و امامان)؛

برنامه سازی ناظر به معرفی جغرافیای گوناگون انسانی همانند: جغرافیای جمعیت، جغرافیای ادیان و مذاهب موجود، جغرافیای سیاسی حق و باطل مؤنث وجود و محتمل در آینده، جغرافیای رشد و توسعه در برابر عقب ماندگی، جغرافیای خیزش های مردمی در گستره جهانی و...؛

معرفی الگوهای تاریخ مهدوی یآوری در دوران غیبت کبری از زنان و مردان؛

بازخوانی داستان های قرآنی از منظر معرفی سنت ها و عبرت های تاریخی در مسیر حق زیستی یا باطل گرایی؛

معرفی گرایش های فطری انسانی که اثبات گر نیاز به انسان کامل و حرکت در مسیر مدینه فاضله است؛

برنامه سازی معطوف به طبیعت، از معرفی بحران های زیست محیطی ای که ناشی از تمدن بشری است تا دانش ها و فناوری های پیشرفته ای که حکومت جهانی موعود را باورپذیرتر کرده است و همچنین معرفی قوانین طبیعی و علمی ای که اگر به صورت کامل به خدمت گرفته شوند می توان تصویری واقعی تر از بهشت موعود داشت؛

ص: ۱۱۹

برنامه سازی با موضوع الگوی تربیت و هویت سازی برای نوجوانان در کشورهای گوناگون دنیا و آسیب شناسی واقعی یا احتمالی آن از منظر نقد و بررسی وضع موجود آن کشورها؛

برنامه سازی در مورد ابعاد وجودی انسانی ای که قابلیت رشد و تربیت و کمال پذیری دارد و تلاش برای ارائه یک برنامه تحصیلی تربیتی جامع در مسیر کمال جویی انسانی؛

معرفی امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف به عنوان انسان کامل و بهتر الگو و مدل برای کمال جویی و تعالی جویی در کنار نقد و بررسی روش های غلط الگویی در سنین نوجوانی؛

بازسازی داستانی یاران رجعت کننده تاریخی امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف در دوران ظهور، به عنوان الگوهای موفقیت در گذشته و آینده؛

شخصیت بخشی روایی به اماکن مهدوی همانند کعبه تا گذشته، حال و آینده خود را در قالب روایت های انیمیشنی (پویانمایی) روایت کند و از دیدارها و اشتیاقش به امام غائب بگوید.

الف/ ۳: ایده های مناسب برای گروه سنی جوانان:

الف/ ۳: ایده های مناسب برای گروه سنی جوانان:

برنامه سازی گسترده در حوزه انسان شناسی فطری دینی و آگاه سازی و علاقه مند کردن مخاطب جوان به تعالی بخشی کامل و جامع خود؛

برنامه سازی هدفمند و مستمر در زمینه زندگی انسانی از آسیب شناسی زندگی های آخرالزمانی موجود، از نقد و بررسی سبک زندگی های وارداتی و ماهواره ای تا معرفی سبک زندگی دینی مهدوی به عنوان یگانه سبک زندگی تعالی بخش در دوران آخرالزمانی؛

برنامه سازی در موضوع ازدواج هماهنگ با نیازهای روزآمد فرهنگ انتظار و مهدویت؛ با هدف تعالی بخشی به مسئله ازدواج از مسیر هدفگذاری آن در مسیر خانواده سازی ای که در نهایت مبنای زمینه سازی ظهور باشد؛

آموزش دین پژوهی عقلانی و تحقیقی (هدفی که دین در اصول خود تأکید و تعقیب می کند که دین پژوهی حتماً باید عقلانی باشد) با تأکید بر روش دین پژوهی

ص: ۱۲۰

تطبیقی و مقایسه با تمرکز بر مسئله بازتاب های کاربردی دین در متن زندگی آدمی و باز شناسی حق و باطل در دین از معبر جامعیت و هماهنگی دستاوردها یا نقصان ها و تناقض ها در سبک سازی روزآمد و پیوسته؛

معرفی مکتب شیعه به عنوان یگانه مکتب دینی آینده نگر در برابر تمام فرقه ها و مذاهب و ادیان سلفی گرا و مکاتب علمی حال نگر سکولار؛

باز تعریف مسئولیت ها و رسالت ها و اولویت ها و نقش آفرینی در زندگی مهدوی ناظر به تحولات روزآمد جوامع حق و باطل و نیاز های معاصر ولی معصوم و غائب در مدیریت جامعه جهانی به سوی ظهور (برنامه سازی جامع و کامل و جذاب با موضوع: اطلس شیعه و مهدویت)؛

برنامه سازی با محوریت مستبصرین و معرفی نگاه انتقادی آنها در مواجهه با انواع ادیان، مذاهب و مکاتب، و سیر و مراحل و روند ایمانی ای که در سلوک از باطل به حق طی کرده اند با هدف تقویت و تعمیق ایمان عقلانی در دوره بحران های فکری آخرالزمانی

الف / ۴: ایده های گروه سنی میان سال:

الف / ۴: ایده های گروه سنی میان سال:

برنامه سازی با هدف نقد و بررسی زندگی های دچار روزمرگی و سرگردانی و در مسیر احیای هدف های کلان و امیدافزایی و به روزرسانی طرح و برنامه های زندگی مؤمنان ناظر به زمان شناسی و نیاز شناسی پیوسته ولی زمان.

برنامه سازی با هدف تبیین اصول زندگی دینی در مقام ارزیابی و ارزشیابی پیوسته همانند ارتباط پیوسته با بزرگان دینی، نظام بخشی به مدیریت اقتصادی زندگی از نگرش دینی، برنامه ریزی برای عرضه پیوسته عقاید و اعمال و پاکسازی آن از آسیب های احتمالی؛

برنامه سازی با هدف روزآمد سازی اصول تربیت دینی برای والدین ناظر به اقتضائات زمانمند حق و باطل و آینده های محتمل پیش رو و رسالت هایی که والدین در برابر فرزندان برای تربیت آنها هماهنگ با نیازهای آینده جبهه حق دارند.

ص: ۱۲۱

برنامه سازی برای خانواده ها به هنگام هجوم فتنه ها و شبهه ها و گسترش آسیب حیرت و سرگردانی فکری و رفتاری برای بصیرت افزایی آنها در مسیر زندگی مهدوی در بن بست های آخرالزمانی؛

برنامه سازی با هدف تبیین اصالت خانواده در نگرش اسلام شیعی و جایگاه خانواده محوری در تربیت مهدوی و جامعه سازی بر بستر ارزش های انتظار، زمینه سازی، ظهور؛

برنامه سازی با هدف معرفی الگوهای خانوادگی موفق در تاریخ شیعه از جهت طراحی خاندان های مهدی یاور در بستر زمان و امتداد و استمرار نسل ها (همانند ابن بابویه پدر و پسر، مجلسی پدر و پسر و...)؛

برنامه سازی با هدف تشویق خانواده های مهدوی برای فعال شدن در متن جامعه و در مسیر هندسه نشر و گسترش ارزش های نرم افزاری مهدوی از معبر سرمایه اجتماعی همسران و دامنه و گستره نفوذ آینده در خویشتامندان، همسایگان، همکاران و همشهریان و...؛

معرفی الگوهای تاریخی و موفق هجرت خاندان های شیعی به جوامع نیازمند حق و باطل در تلاش برای نشر و گسترش ارزش های انتظار و مهدی زیستی همانند: علمای لبنانی مهاجر به ایران در دوران صفویه یا هجرت شخصیت های شیعی معاصر به لبنان (همانند امام موسی صدر و شهید چمران) یا خاندان های شیعی مهاجر به جغرافیاهای گوناگون بین المللی و بازتاب های آنها در نشر تشیع.

ا/ب) ایده های ناظر به مسئله جنسیت و زن:

ا/ب) ایده های ناظر به مسئله جنسیت و زن:

برنامه سازی های متنوع و از سطوح تخصصی تا مخاطب عامه پسند در مورد تعریف و جایگاه زن از منظر بینش اسلامی؛

معرفی نظریه اسلامی شیعی درباره زن در یک نگاه تطبیقی با دیگر ادیان و مکاتب با هدف بازشناسی ارزش تشیع که معتقد به وجود زنی معصوم (حضرت زهرا علیها السلام) است تا در مقام تعالی و کمال و رساندن زن به بهشت ظهور به استعدادها و تفاوت های زنان توجه کامل و جامع داشته باشد؛

ص: ۱۲۲

معرفی شخصیت و روح زنانه به عنوان مظهر صفات جمال و زیبایی و مهر و محبت خداوندی که نقش بهشت سازی را در قالب الگوی خانه اسلامی و نظام خانواده مهدوی دارد؛

معرفی مفهوم پیام امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف که حضرت زهرا علیها السلام را الگوی خود معرفی می کند با هدف مبنا بودن معیارها و الگوهای بهشت فاطمی در خانه آن حضرت برای آرمان شهر و بهشت ظهور مهدوی؛

معرفی الگوهای تاریخی زنان منتظر که با زمان شناسی و زن شناسی بهترین نقش آفرینی را در مسیر مهدی یآوری در مقطع زمانه خود داشتند.

ا/ج) ایده های ناظر به طبقات و اصناف شغلی:

ا/ج) ایده های ناظر به طبقات و اصناف شغلی:

برنامه سازی با هدف معرفی بنیان های جامعه مهدوی (منتظر و ظهور) مبتنی بر بنیان ارزش های جامعه نبوی و جامعه علوی و ضرورت بازشناسی الگوهای برجسته انسانی در کنار پیامبر و امیرالمؤمنین علیه السلام در مقام الگوهای تعالی یافته تاریخی؛

معرفی ویژگی های شخصیتی یاران رجعت کننده امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف در دوران ظهور به عنوان الگوهای مهدی زیستی و مهدی یآوری در بستر تاریخ؛

برنامه سازی با هدف بازشناسی نسبت بین موقعیت های شغلی و جامعه سازی های سه گانه انتظار و زمینه سازی و ظهور و بنیان گذاری اخلاق حرفه ای و اقتصادی بر اساس چشم انداز ایجاد جاذبه جهانی به مهدی زیستی با کمک اخلاق مهدوی در حوزه زندگی شغلی؛

معرفی جامعه زمینه ساز ظهور به عنوان جوامع در اوج همگرایی بین دین و دانش و در مقام معرفی الگوهای نظام اجتماعی و علمی دینی در برابر جامعه آخرالزمانی که مبتنی بر بیگانگی علم و مهارت و صنعت و فناوری با ارزش های دینی است.

معرفی الگوهای موفق اقتصادی و اجتماعی رفتاری و شخصیتی مورد تأیید حضرت در دوران غیبت با هدف الگو سازی روزآمد زندگی مهدوی؛

بازشناسی مبانی معیارهای زندگی مهدوی در حوزه اخلاق حرفه ای و اقتصادی؛

ص: ۱۲۳

باز شناسی رفتارهای آخرالزمانی در حوزه اخلاق حرفه ای و اقتصادی که به آسیب و عقب ماندگی جامعه حق در مسیر حرکت به سوی زمینه سازی و ظهور منجر می شود؛

الگوسازی زندگی اقتصادی دینی بر مبنای سیره اقتصادی معصومان علیهم السلام مبنی بر تلاش حداکثری، بهره مندی متعارف و خیر رسانی اجتماعی حداکثری و پیوسته برای پیشبرد جامعه حق به سوی ظهور و ایجاد جاذبه جهانی برای جامعه حق و الگوی اقتصادی آن؛

باز شناسی هشدارها در روایات آخرالزمانی و نشانه شناسی از جهت وارونگی و هجوم ارزش های شیطانی به حوزه نقش آفرینی اجتماعی و اقتصادی و شغلی؛

معرفی امام غائب به عنوان فعال ترین و پویا ترین و با بهره وری ترین شخصیت انسانی و ضرورت همانندی شیعیان در عرصه حضور اجتماعی و اقتصادی به مثابه یک مهدی زیست مهدی یاور با بازدهی حداکثری.

ا / د) ایده های ناظر به رویکرد های علمی و تمدنی:

ا / د) ایده های ناظر به رویکرد های علمی و تمدنی:

جامعه شیعه و رسالت ایجاد جامعه زمینه ساز با هدف ایجاد جاذبه و بسترهای اجتماعی و جهانی برای ظهور؛

رسالت جامعه شیعه ایرانی بر اساس روایات پیشگویانه، در آخرالزمان برای زمینه سازی بر بنیان ایمان و علم؛

برنامه سازی با هدف معرفی دانش و معرفت اهل بیت علیهم السلام به عنوان یگانه راهبرد و نجات بخش برای انسان گرفتار و درمانده در بحران های آخرالزمانی؛

برنامه سازی با هدف معرفی خستگی ها و اعتراض متفکران و دانشمندان معاصر از بی عدالتی ها و استثمار ها و جهت گیری های غلط در مطالعات و تولیدات علمی و آرزومندی آنها برای تحقق عدالت علمی؛

برنامه سازی اندیشه محور در مورد باز شناسی و نسبت سنجی بین تمدن معاصر با تمدن ظهور از جهت مبانی، اندیشه ها و روش ها و اهدافی که دنبال می کنند؛

ص: ۱۲۴

برنامه سازی با هدف سیر اندیشه و مکاتب بشری در گرایش های گوناگون علوم انسانی و بن بست ها و حیرت های اندیشه معاصر که بستر سازی فضای آخرالزمان از یک سو و ایجاد انتظار ماورایی از سوی دیگر شده است؛

برنامه سازی با هدف آسیب شناسی علم و فناوری بشر بر زیست بوم (در نگاه تطبیقی با روایات آخرالزمانی)؛

برنامه سازی با هدف تبیین ضرورت طراحی الگوی حضور عالمانه ایمانی جوانان شیعی در محیط های علمی بین الملل به منظور ایجاد جاذبه برای ارزش های تمدنی جامعه انتظار و زمینه سازی (در کنار آسیب شناسی حضور جهانی دانشجویان و دانشمندان ایرانی شیعی که با کمترین اثر گذاری ایمانی و معرفتی است).

ا/ ه) ایده های ناظر به رویکرد های معرفتی و ایمانی:

ا/ ه) ایده های ناظر به رویکرد های معرفتی و ایمانی:

ضرورت برنامه سازی بر مبنای دین پژوهی تحقیقی تطبیقی برای مخاطب داخلی، منطقه ای، و جهانی با هدف معرفی مکتب تشیع و دفاع عقلانی از ادعای کامل و جامع بودن آن؛^(۱)

برنامه سازی با هدف منجی شناسی تطبیقی (نظریه نجات، شخصیت منجی، مدینه فاضله، راه رسیدن به مدینه فاضله و...) و با هدف تبیین کارآمدی نظریه نجات شیعی در کنار ناکارآمدی یا نقصان نظریه های دیگر؛

معرفی جذابیت های نظریه نجات و منجی شیعی از منظر علمی، تاریخی و اجتماعی معاصر و تبیین آثار و برکات پذیرفتن ولایت منجی معصوم و کامل شیعی (در برابر عوارض ولایت گریزی)؛

باز تعریف ارزش های عرفانی نظریه نجات و منجی شیعی و بازتاب های روانی حضور پیوسته (و البته غائبانه) او در زندگی بشر و امکان ایجاد ارتباط عاطفی معنوی با او از سوی مؤمنان و مستضعفان؛

۱- یادآوری: در این روش ضمن رعایت احترام و ادب نسبت به تک تک ادیان و مذاهب و رهبران آنها از معبر انسان شناسی جامع و با محک نیاز های جامع زندگی آدمی، به مطالعه تطبیقی انتقادی ادیان و مذاهب و مکاتب پرداخته می شود تا در نهایت کارآمدی یا ناکارآمدی آنها و جامعیت یا نقصان و یا تناقض های آنها در فضایی علمی در اصول و فروع دین و اخلاقیات روشن گردد و در نهایت مخاطب با روش علمی پژوهشی حق را از باطل تمیز دهد.

ص: ۱۲۵

برنامه سازی با هدف معرفی شیوه های آخرالزمانی شیطان در هجوم به ایمان مؤمنان و بیان راهکار های حفظ ایمان و اعتقاد در اوج هجوم ها و بحران ها و حیرت های آخرالزمانی؛

برنامه سازی های گسترده با محوریت تأکید بر نجات گرایی مبتنی بر ارزش های انسان شناختی فطری با هدف جذب مخاطبیت رها شده یا گریزان از ادیان انحرافی و یا دچار ادیان و مذاهب طبیعی و عرفی؛

برنامه سازی برای مخاطب جهانی با هدف تبیین اراده های فردی و اجتماعی انسان ها در مسیر به حاکمیت رساندن جوامع باطل یا به چالش کشیدن آنها و اینکه بهشت جهانی ظهور جز به اقبال جهانی اکثریت اراده های انسانی به سوی حق محقق نخواهد شد.

ا/ و) ایده های ناظر به تنوع شبکه های استانی

ا/ و) ایده های ناظر به تنوع شبکه های استانی

برنامه سازی با هدف معرفی فرهنگ انتظار تاریخی و معاصر در گستره استان؛

برنامه سازی بر معیار آسیب شناسی منطقه ای و محلی؛

معرفی الگوهای تاریخی استان در عرصه مهدی زیستی و مهدی یاوری با محوریت علما و مراجع تاریخی برخاسته از جغرافیای استان؛

معرفی ظرفیت های اجتماعی، علمی و فرهنگی استان در راستای توسعه فرهنگ و جامعه انتظار و زمینه سازی؛

برنامه سازی با هدف فعال سازی استعداد های ویژه جوانان استان در فضاهای خاص همانند فرهنگ و هنر، اینترنت و رایانه، ایجاد و فعال سازی هیئت ها و ... معطوف به نشر و ترویج فرهنگ روزآمد انتظار و منجی خواهی فطری و بستر سازی برای انتظار در دو گستره فیزیکی و مجازی جهانی؛

تلاش برای ایجاد همگرایی در استان و منطقه بین نهاد ها و شخصیت های علمی و فعال در زمینه فرهنگ تشیع و انتظار (حوزه و نهادهای حوزوی و دینی) با سطح جامعه و به ویژه با فضاهای علمی دانشگاهی و کانون های فرهنگی و اهتمام به

الگوسازی و به تصویر کشیدن الگو های موجود یا محتمل از این همگرایی و پیوند علم و دین یا هنر و دین و یا جامعه و دین؛

فعال سازی شخصیت ها و نهاد های علمی و دینی و فرهنگی در مواجهه با آسیب های موجود با برنامه سازی های به موقع؛

در استان هایی که فرقه ها یا مذاهب رسمی و شناخته شده وجود دارند (همانند اهل سنت و مسیحیت) تولید مجموعه برنامه هایی با هدف معرفی منجی گرایی تقریبی می تواند به فضای همگرایی ملی استانی بر محور منجی گرایی یاری برساند.

۱/ ز) ایده های ناظر به شبکه های ماهواره ای فارسی زبان

۱/ ز) ایده های ناظر به شبکه های ماهواره ای فارسی زبان

تهیه برنامه های بازشناسی مهدویت برای ایرانیان خارج مبتنی بر روش تلفیقی سه گانه انسان شناسی فطری، مبانی شیعی، نگاه تطبیقی و بین الادیانی، تا بینش مخاطب بینشی علمی و جامع و کاربردی بگردد و او را در جامعه آخرالزمانی بین المللی بر ایمانش استوار نگه دارد؛

تلاش برای فعال سازی ایرانیان خارج در جغرافیای زندگی خود و با هدف ایجاد جاذبه مرحله ای برای مکتب تشیع و منجی شیعی (ضمن توجه به اصول تقیه و اقتضائات زندگی در کشور خارجی و رعایت اصل تدریج در هدایت و تربیت)؛

آموزش روش های ایجاد جاذبه رفتاری، علمی و روش گفتمان مناظره ای و روش علمی مقایسه ای و تطبیقی بین ادیانی به مخاطبان برای مسلح سازی علمی و روش مند آنها در عرصه فعالیت و تلاش برای نشر مهدی باوری؛

تولید مجموعه برنامه های نقد علمی فلسفی تمدن آخرالزمانی غرب با کمک آثار انتقادی منتشر شده در نشریات و رسانه های علمی غرب؛

تولید برنامه هایی با هدف معرفی الگوهای فردی یا اجتماعی مهدی زیستی و مهدی یاوری در فضای منطقه ای و جغرافیایی گوناگون از شیعیان ایرانی (برای نمونه معرفی چگونگی فعالیت در کشورهای مسیحی یا چگونگی اجرای سلوک دینی و تبلیغ مهدوی در کشورهای حوزه بودیسم و نژاد زرد یا روش انجام دادن آن در آمریکای لاتین با معرفی نمونه های عینی و تجربه های انجام شده)؛

ص: ۱۲۷

تلاش برای ایجاد پیوند و همگرایی بین فضای علمی دینی داخل (و حوزه های علمیه داخل) و مخاطب خارجی با هدف غنی سازی علمی مخاطب ایرانی در گستره جهانی.

ا/ح) ایده های ناظر به زمان پخش مناسبتی

اشاره

ا/ح) ایده های ناظر به زمان پخش مناسبتی

یادآوری: مناسبت های مهدوی بر معیار رویدادهای هفتگی یا سالیانه، شامل موارد متعددی می شود که عبارت اند از:

برای دیدن نمودار به پی دی اف مراجعه فرمایید

در مورد یادکرد هفتگی ضمن پخش ادعیه و زیارات مهدوی می توان از میان برنامه های کوتاه با موضوع بازشناسی مفاهیم و معارف ادعیه و زیارت مهدوی تا ویژه برنامه هفتگی ترکیبی با موضوع دایره المعارف مهدویت تهیه و تولید کرد.

در صورت تولید برنامه هفتگی تأکید می شود که باید بخش اصلی برنامه ناظر به آسیب شناسی های تربیتی، خانوادگی، اجتماعی متوجه بحث تربیت نسل منتظر و سبک زندگی مهدوی، و جامعه زمینه ساز باشد و از بزرگنمایی مباحث دشمن شناسی یا گستردگی مباحث اطلاعات عمومی و دایره المعارفی کم فایده اجتناب گردد. در مورد برنامه های مناسبت های مهدوی نیز همان گونه که در راهبردها تبیین شد باید تولید

ص: ۱۲۸

مجموعه برنامه هایی که به غنی سازی اندیشه ای، فرهنگی و هنری جشن ها و آیین های مردمی یاری می رساند، در دستور کار قرار بگیرد.

در مورد مناسبت نیمه شعبان هم باید در فرایند برنامه سازی بر سه گانه «رویداد میلاد از جهت تاریخی و آسمانی، جایگاه معنوی شب و روز نیمه شعبان و ضرورت احیای آن، و زیارت سیدالشهدا در آن شبانه روز» توجه داشت. همچنین از یادکرد پیامبر صلی الله علیه و آله نیز در این مناسبت مهم در نیمه ماه نباید غافل گردید. اهمیت و جایگاه ماه شعبان را در میانه فصل نیایش در جدول زیر می توان دید:

موضوع ماه

رجب

شعبان

رمضان

انتساب

حق تعالی

پیامبر

بندگان

رویکرد کلی ماه

ماه رحمت

ماه خیرات

ماه غفران و سرنوشت

وضعیت ملکوت

ماه گسترش شاخه های درخت بهشتی طوبی بر آسمان دنیا (به موازات وجود شجره زقوم و ...)

بسته شدن در های جهنم و بازداشت موقت ابلیس

شب های ویژه

شب مبعث

شب نیمه شعبان

شب های قدر

توصیه کلی از جهت اذکار

تهلیل

صلوات

قرآن

رزق و روزی

وسعت رزق برای ایجاد فرصت معنوی در ماه رمضان

تقدیر سالیانه رزق و روزی و سرنوشت

روز های هفتگی ویژه از جهت اعمال و فضائل

جمعه ها

پنج شنبه ها و جمعه ها

همه روزهای ماه

ثواب اعمال

پاداش حسنات هفتاد برابر نوشته می شود

در این ماه حتی خواب روزه دار عبادت است و تلاوت یک آیه قرآن ثواب یک ختم قرآن دارد.

ص: ۱۲۹

بدین جهت در جشن های شعبانیه که غالباً در قالب دهه مهدویت برگزار می شود، یادکرد جایگاه عبادی ماه شعبان و پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله یکی از ضرورت های برنامه سازی است تا مخاطبان از سه گانه مقام های ملکوتی پیامبر که تجلی روزآمدش در امام زمان است، همواره بهره مند شوند؛ مقام هایی که بر طبق گزارش قرآن شرح آنها چنین است:

آیات قرآنی در مورد شخصیت پیامبر

پیام ها

آیه صلوات: ۵۶ احزاب

درود و دعا و سلام ویژه خداوند بر پیامبر. این درود به دنبال خود صلوات و درود فرشتگان به عنوان برترین موجود عالم معنا را به همراه خود دارد؛ بدین معنا که اراده حق تعالی اراده تمام ملکوت را با خود به همراه دارد.

آیه رحمت، ۱۰۷ انبیاء

پیام آور از سوی خداوندی که رحمان و رحیم است؛ مقام و منزلتی جز رحمت برای عالمیان نمی تواند داشته باشد و ثمره رحمت بودن این است که هر کسی خود را در مسیر این رحمت قرار دهد از برکات و عنایات بسیار ویژه ای بهره مند خواهد شد.

آیه استغفار، ۶۴ نساء

یگانه راه نجات انسان های غیر معصوم، پاکیزه شدن آنها از ظلم بر خود است و تنها راه زدودن ستم بر خود، استغفار است و استغفار بر اساس این آیه دو مرتبه دارد: استغفار مستقیم هر انسان از خداوند که ممکن است سنگینی گناهان فاصله را زیاد کرده باشد و ... لذا برای این استغفار معبری نزدیک و سریع قرار داده شده است که آن هم استغفارجویی از پیامبر است.

و تجلی روزآمد این برکات و خیرات در این زمان امام زمان است.

در همین جا تأکید می شود که در کنار مناسبت مهم نیمه شعبان که عید امید و انتظار است، مهم مهدوی دیگر، مناسبت نهم ربیع الاول با عنوان سالروز آغاز امامت امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف است. ناظر به در امتداد عید غدیر بودن این مناسبت، باید به پاسداشت و احیای این روز و

ص: ۱۳۰

برنامه سازی مناسب برای آن توجهی ویژه شود. بدین جهت در این بخش و به عنوان پیش درآمد ایده های مناسبی برخی ایده های اختصاصی و مناسب این روز چنین است:

ح ۱: ایده های مربوط به عید نهم ربیع الاول (عید آغاز امامت):

ح ۱: ایده های مربوط به عید نهم ربیع الاول (عید آغاز امامت):

عید آغازهای ملکوتی، از نگاه قرآنی؛

سطوح معنایی آغازهای مقدس در زندگی معصومان علیهم السلام و اهمیت مُلکی و ملکوتی آن؛

آغاز امامت امامان معصوم علیهم السلام در تاریخ؛

معنای فلسفه تاریخی نهم ربیع الاول؛

گاه شمار آغاز آخرین امامت؛

شخصیت شناسی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در آستانه امامت؛

همه یاوران امام غائب در آغازین روزهای امامت؛

جامعه و جغرافیای شیعه در آغاز امامت امام موعود علیه السلام؛

شیعه ایرانی از اولین تا آخرین غدیر با چشم انداز آخرین آغاز (ظهور)؛

فرهنگ سازی برای جشن های عید غدیر در سیره اهل بیت علیهم السلام به مثابه مبنایی برای پاسداشت عید آغاز امامت؛

پیشینه و جایگاه فرهنگ بیعت و تجدید بیعت در تاریخ اسلام و جهان امروز؛

نیاز جامعه شیعه به شادی و لزوم توجه به شادی آفرینی دینی در جامعه شیعی پس از دو ماه محرم و صفر؛

آغاز امامت امام زمان علیه السلام و بحث حقوق امام، حقوق روز آغاز امامت، و مسئله شکر نعمت امامت؛

بازخوانی و بازشناسی مفاهیم دعای عهد و کارکردهای آن در تأکید بر فرهنگ تجدید بیعت؛

بازشناسی زیبایی های امام زمان علیه السلام در فضای بهاری «امام بهار مردم (ربیع الانام)»؛

پیشینه تاریخی نهم ربیع الاول و ایرانیانی که اولین بیعت گران با امام زمان علیه السلام بودند.

پیشینه معرفی آغاز امامت هر یک از امامان و روز های آغازین امامت هر یک؛

ص: ۱۳۱

پیشینه بیعت های مسلمانان با معصومان علیهم السلام همانند:

بیعت های گوناگون مسلمانان با پیامبر صلی الله علیه و آله در مکه و مدینه؛

بیعت های گوناگون مسلمانان با امیرالمؤمنین علیه السلام؛

شیوه های ترویج فرهنگ پاسداشت عید غدیر، به عنوان نخستین و مهم ترین عید امامت نزد اهل بیت علیهم السلام و به ویژه پاسداشت ویژه عید غدیر توسط امام صادق علیه السلام و امام رضا علیه السلام.

ح ۲: ایده های مهدوی در مناسبت های مذهبی و ملی و جهانی:

ح ۲: ایده های مهدوی در مناسبت های مذهبی و ملی و جهانی:

از دیگر ظرفیت های برنامه سازی مهدوی، و یادکرد امام غائب، استفاده از ظرفیت دیگر مناسبت های مذهبی و ملی و بین المللی است؛ چراکه مفاهیم عام و فراگیر و فطری مهدوی با بسیاری از این مناسبت ها مرتبط است و در نقش نگاه به وضعیت مطلوب یا تبیین بهتر رویدادهای گذشته و یا بازخوانی و به روز رسانی سیره ها و نقش های الگویی می تواند کارایی فراوان داشته باشد. در مناسبت های اسلامی و اهل بیتی ظرفیت های مشترک اجتماعی و فرهنگی فراوانی وجود دارد که می تواند یاری گر برنامه سازان در غنی سازی برنامه های مناسبتی (از یک میان برنامه کوتاه تا یک میزگرد کارشناسی) باشد.

نمونه ای از ایده های مهدوی در مناسبت ها چنین است:

مناسبت های قمری

ایده های مهدوی

میلاد پیامبر صلی الله علیه و آله

بازتاب های ملکوتی و ماورائی میلاد هر دو معصوم؛

انتظار تاریخی اهل کتاب و مؤمنان برای هر دو میلاد؛

توطئه های مشترک دشمنان برای جلوگیری از هر دو میلاد؛

شخصیت پاک و مظلوم مادر اولین و آخرین معصوم (به ویژه در مسئله میلاد)؛

استمرار برکت سالروز میلاد ها در بستر تاریخ؛

ص: ۱۳۲

مناسبت های قمری

ایده های مهدوی

رحلت پیامبر

رابطه رحلت نبی با غیبت ولی (اللهم انا نشکوا الیک فقد نبینا و غیبه ولینا)؛

آموزه های مهدوی در آخرین ماه های حیات نبوی؛

بازخوانی تطبیقی معنا و تعریف خاتمیت در دو نگاه شیعی و سنی و بررسی بازتاب های تاریخی هر دو قرائت؛

ادوار شناسی غربت ها و مهجوریت های تاریخی اجتماعی معصومان علیهم السلام .

مناسبت های قمری

ایده های مهدوی

عید مبعث

مقایسه جاهلیت پیش از بعثت با جاهلیت آخر الزمانی؛

وحشت و ناله مشترک ابلیس به همگام بعثت و ظهور؛

انواع انتظار های سفید، سیاه و خاکستری مؤمنان و اهل کتاب نسبت به رویداد بعثت و ظهور؛

مکه در انتظار بعثت و ظهور؛

بعثت و ظهور از جهت ظهور در مکه، سن شخصیت ظهورکننده و یکسانی شخصیت آنها (امام مهدی آئینه تمام نمای پیامبر) و...

یکسان اند؛

همانندی بعثت و ظهور: از جهت جاهلیت فراگیر (آخر الزمانی) در جهان و به ویژه در مکه در آستانه تحقق آنها که بیانگر تحمل

سختی ها و آزارهای فراوان از سوی هر معصوم خواهد بود؛

همانندی بعثت و ظهور: از جهت گستردگی نشانه ها و انتظارها برای تحقق آنها به واسطه خستگی مردم از جاهلیت ها و انحطاط و

فسادهای موجود و خواستن نجاتی آسمانی؛

رخ دادن ظهور همانند بعثت پس از دورانی طولانی از فترت و حیرت؛

قرآن دوران ظهور (مصحف امیرالمؤمنین) همانند قرآن زمان پیامبر صلی الله علیه و آله بر اساس ترتیب نزول است تا هماهنگ با حقیقت وجودی فردی و اجتماعی انسان ها در یک فرایند تدریجی و درست به تمدن دین سازی پردازد.

ص: ۱۳۳

مناسبت های قمری

ایده های مهدوی

تولد و شهادت حضرت زهرا علیها السلام

تجلی شخصیت و سیره نبوی در این دو یادگار پیامبر صلی الله علیه و آله؛

حضرت زهرا علیها السلام (ترجمه جمالی و رحمانی از شخصیت پیامبر) به مثابه الگویی برای رحمت و زیبایی حضرت مهدی علیه السلام در دوران ظهور؛

میلااد غریبانه هر دو معصوم؛

حزن و غم مصائب فاطمیه نخستین و سنگین ترین غم مشترک معصومان علیهم السلام و به مثابه بنیان لقب «منتقم» برای امام زمان علیه السلام؛

مبنای سبک زندگی منتظرانه برای بانوان و شخصیت و سیرت فاطمی.

مناسبت های قمری

ایده های مهدوی

میلااد حیدر علیه السلام

کعبه در انتظار اولین و آخرین امام؛

شهادت امیرالمؤمنین علیه السلام

غم ها و غربت های سنگین هر دو امام؛

عدالت علوی مبنای عدالت مهدوی؛

از خانه نشینی امام علی علیه السلام تا غیبت امام مهدی علیه السلام

ولایت گریزی سر انحطاط جامعه اسلامی در حد فاصل رحلت پیامبر صلی الله علیه و آله تا ظهور امام مهدی علیه السلام؛

صبر عظیم و سنگین هر دو معصوم؛

عید غدیر

پیام های مهدوی در خطبه غدیریه پیامبر صلی الله علیه و آله ؛

سلمان از بیعت خالصانه غدیر تا بیعت تاریخ ساز ظهور؛

فرهنگ امامان برای جشن غدیر، مبنای جشن های مهدوی نیمه شعبان و نهم ربیع الاول؛

عید غدیر و ضرورت تجدید بیعت با امام هر زمان.

ص: ۱۳۴

مناسبت های قمری

ایده های مهدوی

تولد و شهادت امام مجتبی علیه السلام

امام مهدی علیه السلام از تبار مشترک حسنین(عل)؛

بازخوانی غیبت و انتظار مهدوی از منظر صلح تاریخی امام مجتبی علیه السلام؛

انتظار و سرور ویژه پیامبر صلی الله علیه و آله و اهل بیت علیهم السلام با اولین و آخرین میلاد معصومان علیهم السلام در خانه اهل بیت علیهم السلام .

مناسبت های قمری

ایده های مهدوی

میلاد امام حسین علیه السلام

ابتهاج ویژه ملکوت و فرشتگان از هر دو میلاد؛

نامگذاری هر دو معصوم توسط پیامبر صلی الله علیه و آله؛

میلاد هر دو معصوم در ماه شعبان، ماه پیامبر صلی الله علیه و آله؛

یادکرد پیامبر از امام مهدی علیه السلام به هنگام تولد سیدالشهداء آنگاه که از آینده نوزاد برای مادرش حضرت زهرا علیها السلام فرمود، یادی هم از منتقم خون آن نوزاد فرمود.

مناسبت های قمری

ایده های مهدوی

دهه محرم و عاشورا

پیوند های عاشورا و انتظار در:

مباحث فلسفه تاریخی مشترک عاشورا و انتظار؛

ظلم اجتماعی فراگیر به هر دو امام معصوم؛

خصال مشترک یاوران حسینی و مهدوی؛

زیارات حسینی و مهدوی، پیوند ها و رهیافت ها.

مناسبت های قمری

ایده های مهدوی

اربعین

کارکرد اجتماعی زیارت و فرهنگ اربعین در حفظ هویت شیعه در دوران غیبت و انتظار؛

پیوند عاشورا و انتظار در حماسه عظیم پیاده روی اربعین؛

جلوه ها فرهنگ انتظار در پیاده روی اربعین؛

ص: ۱۳۵

مناسبت های قمری

ایده های مهدوی

تولد و شهادت امام سجاد علیه السلام

غربت مشترک هر دو امام پس از عاشورا در جغرافیای جهان اسلام و به ویژه در حجاز؛

اهتمام هر دو امام برای احیا و حفظ هویت تشیع در قالب نهضت ادعیه ای که جامع شور و شعورند؛

رساله حقوق امام به مثابه بنیانی برای طراحی سبک زندگی منتظرانه.

مناسبت های قمری

ایده های مهدوی

تولد و شهادت امام باقر علیه السلام

پیشگویی و سلام مشترک پیامبر صلی الله علیه و آله به هر دو محمد با نام و نشان؛

احیاگری مشترک تشیع از سوی هر دو امام بر بنیان دانش نبوی

هر دو امام آئینه تمام نمای پیامبر صلی الله علیه و آله به ویژه از جهت نیاز اجتماعی زمانه برای احیاگری نام و یاد پیامبر صلی الله علیه و آله .

مناسبت های قمری

ایده های مهدوی

تولد و شهادت امام صادق علیه السلام

امام صادق علیه السلام و امام مهدی علیه السلام دو امام هویت ساز برای مکتب تشیع.

نهضت احیاگری هر دو امام برای اسلام؛

نقش یاران علمی و فرهیخته هر دو امام در تاریخ سازی؛

شخصیت ایمانی، عبادی، علمی و اجتماعی یاران هر دو امام؛

امام صادق علیه السلام و طراحی الگوی علمی و فکری و فرهنگی دوران غیبت برای تشیع؛

امام صادق علیه السلام و طراحی سازمان وکالت و نیابت و مرجعیت برای آینده جامعه شیعه؛

گزاره های مهدوی در احیای امام صادق علیه السلام .

ص: ۱۳۶

مناسبت های قمری

ایده های مهدوی

تولد و شهادت امام کاظم علیه السلام

سیره مشترک هر دو امام در تقیه شدید حفاظتی و الگوی مدیریت جامعه شیعه در بحران ها و هجوم های فراگیر دشمنان؛

امام کاظم علیه السلام و الگوی فرزندپروری برای رسالت جامعه سازی دینی و منتظرانه.

مناسبت های قمری

ایده های مهدوی

تولد و شهادت امام رضا علیه السلام

هویت مشترک جریان واقفیه با بسیاری از جریان های انحرافی در دوران غیبت کبری؛

بازشناسی انحراف در قالب پدیده واقفیه و بازشناسی الگوی مدیریتی امام رضا علیه السلام در این زمینه؛

بازشناسی نقش سفر تاریخی امام رضا علیه السلام به ایران در بازسازی و جهش تاریخی هویت شیعی ایرانی.

مناسبت های قمری

ایده های مهدوی

تولد و شهادت امام جواد علیه السلام

مسئله عصمت و امامت در کودکی؛ دوران سخت آغاز امامت هر دو امام در مدیریت دو گانه؛

دوست و دشمن (حق و باطل) در آن شرایط دشوار؛

تربیت بانوانی ویژه (حکیمه خاتون) برای دوران دشوار واپسین سال های حضور امامان و آغازین دوره غیبت.

مناسبت های قمری

ایده های مهدوی

تولد و شهادت امام هادی علیه السلام

امام هادی علیه السلام و رسالت نیرو سازی برای دوران غیبت صغری (تربیت نائب اول و دوم از نواب اربعه)؛

تبعید تاریخی امام هادی علیه السلام به سامرا برای جلوگیری از تولد امام زمان علیه السلام ؛

ضرورت مرجعیت و ولایت فقها در عصر غیبت کبری، بر اساس پیشینه شناسی این نهاد در سازمان و کالت در عصر ائمه و به ویژه در عصر امام هادی علیه السلام .

ص: ۱۳۷

مناسبت های قمری

ایده های مهدوی

تولد و شهادت امام عسکری علیه السلام

مدیریت پیچیده امام عسکری علیه السلام در مورد مسئله میلاد امام زمان علیه السلام؛

غربت ویژه امام در آستانه غیبت؛

امام عسکری علیه السلام و آماده سازی شیعه برای ورود به دوران غیبت صغری؛

امام عسکری علیه السلام و نیرو سازی برای دوران غیبت صغری.

مناسبت های قمری

ایده های مهدوی

رحلت حضرت ابوطالب

ابوطالب علیه السلام الگوی تقیه حفاظتی و مداراتی در برابر دشمن و جامعه باطل؛

الگوی معصوم یآوری مخلصانه و همه جانبه در شخصیت و زندگی حضرت ابوطالب؛

دشواری ایمان در جامعه جاهلی مکه و همانندی دشواری حفظ ایمان در دوران آخرالزمان با آن (و نقش الگویی ابوطالب برای حفظ ایمان و نقش آفرینی پیوسته در این شرایط)؛

ابوطالب علیه السلام در مقام اولین مصداق تقیه اسلامی در برابر تقیه های آخرالزمانی که آخرین تقیه هاست و هر دو هم در اوج مرتبه تقیه اند.

در آستانه بعثت نشانه های ظهور پیامبر علیه السلام چنان فراوان بود که نه تنها علمای اهل کتاب، که قبایل یهودی ساکن حجاز و حتی جمع بسیاری از عرب های مکه و مدینه در باره آنها اطلاعات جسته و گریخته ای داشتند اما مواجهه ها با این نشانه ها متفاوت بود:

عناد و تلاش برای ضدیت و تحقق نیافتن: یهود مدینه؛

غفلت و بی اعتنائی: توده جامعه مکه؛

تلاش برای کسب آمادگی برای جبهه گیری: مشرکان مکه؛

تلاش برای سوء استفاده: منافقان؛

تلاش برای کسب آمادگی و همراهی به هنگام نمود آشکار یافتن حق: حضرت خدیجه و حضرت ابوطالب.

ص: ۱۳۸

مناسبت های قمری

ایده های مهدوی

حضرت ابوالفضل علیه السلام

اوج مقام ولی یآوری، اتکای امام به رهرو خود در سخت ترین اوضاع؛

مقام والای مادر هر دو عزیز که از فضای باطل با پاکی و اخلاص به سوی حق آمدند و تا آخر بر بالاترین و سخت ترین مراتب حق استوار ماندند؛

نهایت مرتبه رشد و کمال انسان، رسیدن به مرتبه ای است که فرد تکیه گاه و عصای دست ولی زمان در مهم ترین فعالیت ها و بحرانی ترین شرایط باشد.

مناسبت های قمری

ایده های مهدوی

علی اکبر علیه السلام

جوانان و یاوران حضرت مهدی علیه السلام در دوران ظهور؛

شخصیت شناسی هر دو حضرت مبتنی بر شباهت ها با شخصیت نبوی.

مناسبت های قمری

ایده های مهدوی

حضرت خدیجه علیها السلام

الگوی بانوان منتظر در جوامع جاهلی و هجوم های آخرالزمانی؛

الگوی نشانه شناسی و عمل به وظیفه همراه با بصیرت و درایت؛

الگوی فداکاری و ایثارگری برای ولی معصوم زمانه تا پای جان و مال.

مناسبت های قمری

ایده های مهدوی

حضرت زینب علیها السلام

زیباشناختی شخصیت هر دو بزرگوار؛

شخصیت تاریخی حضرت زینب الگوی زنان مهدوی و منتظر؛

حضرت زینب با سیره خود در دوران اسارت نشان داد هرگاه در دوران تقیه هجوم ها و بحران ها بر جامعه شیعه به نقطه اوج خود برسد، در این شرایط رسالت و نقش زنان شیعه نه تنها نباید انفعالی و انزوایی و احساسی باشد، بلکه آنها باید آماده ایفای سخت ترین نقش ها باشند.

ص: ۱۳۹

مناسبت های قمری

ایده های مهدوی

حضرت معصومه علیها السلام

حضرت معصومه علیها السلام الگوی منتظرانه زیستی بانوان و دختران

مسئولیت پذیری و نقش آفرینی تاریخی حضرت در بنیان گذاری حرم اهل بیت برای دوران غیبت و انتظار؛

نقش تاریخی قم و حرم حضرت معصومه علیها السلام در ایجاد هویت علمی عقلانی برای مکتب تشیع؛

نقش آخرالزمانی قم در جهانی سازی پیام و معارف اهل بیت و تحقق شرایط زمینه سازی.

مناسبت های قمری

ایده های مهدوی

شب قدر

شب تفویض تقدیر سالیانه به حضرت؛

الگوی مدیریت آسمانی و غیبی حضرت؛

امام و مدیریت کلان تاریخ به سوی ظهور؛

امام نقطه کانونی مُلک و ملکوت در شب قدر؛

بازتاب سلوک معنوی مؤمنان در فصل نیایش (رجب، شعبان، رمضان) در بستر سازی برای تقدیر شایسته.

مناسبت های ملی بین المللی

ایده های مهدوی

میلااد مسیح علیه السلام

مسیح علیه السلام برترین یاور مهدی علیه السلام در حساس ترین مراحل ظهور؛

انتظار مشترک یهودی، مسیحی، اسلامی برای رجعت دوباره مسیح علیه السلام؛

تفسیر شیعی از ظهور دوباره مسیح علیه السلام ، زیباترین تفسیر از چرایی و دستاوردهای این رجعت.

مناسبت های قمری

ایده های مهدوی

اعتکاف

مسجد زیستی و زندگی عبادی معنوی بالاترین هویت مشترک منتظران و امام مهدی علیه السلام .

ص: ۱۴۰

مناسبت های قمری

ایده های مهدوی

عقد اخوت

اخوت ایمانی مبنای مدینه الرسول صلی الله علیه و آله و مدینه المهدی علیه السلام؛

اخوت سلمان و ابوذر الگویی اخوت مؤمنان با همدیگر.

مناسبت های قمری

ایده های مهدوی

هفته وحدت

مهدویت به مثابه یکی از بنیان های مشترک و تقریب زا بین مسلمانان؛

هویت اهل بیتی علیهم السلام امام مهدی در آموزه های روایی مشترک شیعه و سنی؛

آینده روشن بشری از منظر فرقه های اسلامی؛

احیای مهدویت به مثابه احیای شخصیت تاریخی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله .

مناسبت های ملی بین المللی

ایده های مهدوی

دهه فجر

آرمان های انتظار و مهدویت به مثابه مبانی پیدایی و استمرار انقلاب؛

جهانی سازی فرهنگ انتظار به عنوان مهم ترین رسالت انقلاب؛

عوامل آسیب زا و فتنه ها و انحراف های مشترک در فرهنگ انتظار و انقلاب؛

مهدویت باوری زیر بنای نظریه ولایت فقیه شیعه.

مناسبت های ملی بین المللی

ایده های مهدوی

روز قدس

دشمنی تاریخی یهود با فرهنگ انتظار و ظهور؛

سلفی گرایی و انحصار گرایی نژادی از اندیشه های راهبردی یهود در زمینه موعودباوری؛

نقش نرم افزاری اسرائیلیات (=روایت هایی با خاستگاه یهودی و مسیحی) در به حاشیه بردن اندیشه مهدویت در تاریخ اسلام؛

ظهور به مثابه پایانی بر دو گانه ابلیس و صهیونیسم.

مناسبت های ملی بین المللی

ایده های مهدوی

نوروز

اعتدال طبیعی نوروز بستر ساز احتمالی ظهور عدالت انسانی؛

جلوه های زیبایی بهار، یادآور زیبایی های امام بهار؛

ظهور امام موعود و ارمغان بهاری جاودانه؛

هویت معنوی نوروی در اعتدال بین عید غدیر (شمسی) و عید ظهور.

ص: ۱۴۱

مناسبت های ملی بین المللی

ایده های مهدوی

روز جهانی خانواده

اصالت خانواده در اندیشه شیعی به مثابه بنیان طراحی سبک زندگی مهدوی؛

نقش تاریخی خانواده های علمی شیعی در مهدی یآوری؛

آخرازمان به مثابه اوج فروپاشی اخلاقی نظام خانواده.

مناسبت های ملی بین المللی

ایده های مهدوی

روز جهانی محیط زیست

دوران ظهور، دوران همگرایی جهانی بشری بر محور توحیدباوری؛

جهانی سازی جامعه بشری در دوران ظهور بر بنیان رشد عقلانی و عدالت گرایی؛

توسعه و پیشرفت همسان ملت ها و نژاد ها در دوران ظهور.

مناسبت های ملی بین المللی

ایده های مهدوی

روز جهانی حقوق بشر

مبنای توحیدی نظام حقوقی جامعه ظهور؛

رواج فرهنگ باوری در دوران ظهور که بستر ساز تجلی جامعه حقوقی فراگیر می گردد (در برابر حق خواهی برآمده از خودخواهی های مدرن آخرازمانی).

مناسبت های ملی بین المللی

ایده های مهدوی

روز جهانی میراث فرهنگی

امام وارث و میراث دار معنوی پیامبران و امامان علیهم السلام؛

امام و احیای میراث معنوی تاریخی معصومان علیهم السلام در مقام بهشت سازی ظهور؛

میراث معنوی فرهنگی عاشورا و انتظار و شکوفایی تاریخی تشیع

گردشگری دینی و نقش آن در همگرایی ایمانی منتظران.

ص: ۱۴۲

مناسبت های ملی بین المللی

ایده های مهدوی

روز اصناف

سبک زندگی منتظرانه صنفی؛

رسالت تخصصی هر صنف در ایجاد الگوی سبک زندگی شغلی منتظرانه و اهتمام به فراگیر سازی آن؛

ظلم های پنهان صنفی در جامعه ایمانی و نقش آن در امتداد غیبت و فراگیر سازی شرایط آخرالزمانی؛

رسالت شغلی شیعیان در ایجاد جاذبه برای مکتب تشیع در بستر شغلی صنفی.

مناسبت های ملی بین المللی

ایده های مهدوی

روز تعاون

تعاون بر گناه و فساد و ظلم در آخرالزمان (وارونه سازی مفهوم تعاون) تا اوج فرهنگ تعاون ایمانی بین یاران مهدی علیه السلام؛

رسالت تعاون اجتماعی اقتصادی شیعیان در دوران غیبت با هدف به اوج رسانی بهروری ظرفیت ها و فرصت های اقلیت شیعه در

زندگی منتظرانه؛

فرهنگ فراگیر تعاون بر «خیر» در دوران ظهور در برابر فرهنگ تعاون بر «شر» و فساد در آخرالزمان

مناسبت های ملی بین المللی

ایده های مهدوی

هفته بهداشت روانی

آخرالزمان به مثابه نقطه اوج آسیب های روانی و انحطاط بشر؛

جشن و فرهنگ انتظار به مثابه امید آفرین ترین عید مقدس؛

فرهنگ ادعیه و زیارات مهدوی و ترکیب حزن و شادی مقدس با هدف سالم سازی شخصیت انسانی در سخت ترین شرایط و

بحران ها.

ص: ۱۴۳

مناسبت های ملی بین المللی

ایده های مهدوی

هفته پژوهش

عنایات و امداد های غیبی حضرت نسبت به پژوهش های دینی ای که حافظ جامعه شیعه باشد؛

رسالت اندیشه وران در بازشناسی روزآمد نیاز های جامعه شیعه و یآوری معنوی و علمی آن؛

شاخصه ماندگاری معنوی علمای برجسته شیعه در دوران غیبت بر معیار زمان شناسی و روزآمد سازی مهدی یآوری.

ط) ایده های ناظر به بحران های اجتماعی ناشی از سوء استفاده های احتمالی سیاسی در سطح کلان از بحث مهدویت

ط) ایده های ناظر به بحران های اجتماعی ناشی از سوء استفاده های احتمالی سیاسی در سطح کلان از بحث مهدویت

- برنامه سازی در مورد جریان انحرافی اسلام منهای روحانیت و آسیب های آن بر اساس تجربه کشورهای اسلامی غیر شیعی که به عقب نشینی اسلام ناب در برابر اسلام های التقاطی و وارداتی منجر شده و می شود؛

- برنامه سازی در مورد ریزش های کلان در تاریخ تشیع که ریشه در اغراض و مقاصد دنیوی داشته، همانند جریان واقفیه و معرفی سیره و برنامه معصومان علیهم السلام در برابر آن؛

- بازخوانی روایات هشدار های آخرالزمانی در کنار بازشناسی روش های معرفتی و تربیتی که باعث بصیرت سیاسی و حفظ دین در فتنه های آخرالزمانی می شود.

- بازخوانی آیات قرآنی در موضوع نفاق و جریان شناسی نفاق های آشکار و پنهان در جامعه اسلامی و نحوه واکنش قرآن و پیامبر در مقابله فتنه افروزی ها و تفرقه افکنی های منافقان؛

- بازخوانی تاریخ معاصر و جریان های شبه روشنفکری دینی که در نهایت باعث به انحراف کشیده شدن جامعه اسلامی و فرهنگ دینی و سوء استفاده استعمارگران شده است؛

- بازخوانی جریان های تاریخی خودتحمیل گر بر معصومان علیهم السلام ، به ویژه در دوران خلافت علوی و معرفی آثار و بازتاب های سوء آن بر جامعه دینی؛

- برنامه سازی ناظر به فرهنگ تجدید بیعت در تاریخ تشیع با هدف حفظ انسجام و وحدت سیاسی اجتماعی؛

ص: ۱۴۴

- باز شناسی فتنه افروزی های فرقه ای و فکری دشمنان در جغرافیای اسلامی و جغرافیای تشیع در دهه اخیر و بازتاب های آن بر عقب نشینی دینداران، تبلیغ ناکارآمدی دینی و حاکمیت یافتن تدریجی جریان ها و ارزش های غربی.

۲. ایده یابی ناظر به تنوع فرم و قالب بیان رسانه ای

اشاره

۲. ایده یابی ناظر به تنوع فرم و قالب بیان رسانه ای

فرم ها و قالب های رسانه ای و هنری در یک نگاه کلی چنین است:

برای دیدن نمودار به پی دی اف مراجعه فرمایید

ص: ۱۴۵

در این مرحله برای نمونه و پیش درآمد برخی از ایده های مهدوی ناظر به فرم، ارائه می شود:

۲/الف) ایده های داستانی نمایشی:

۲/الف) ایده های داستانی نمایشی:

۱. تأکید بر تولید سریال بلند الف و همچنین تولید مجموعه برنامه های نمایشی در مورد شخصیت سلمان فارسی و مقاطع مختلف زندگی او (در راستای کلان طرح نسل سلمان که محورهای پژوهشی آن در بخش پایانی ارائه خواهد شد) و ساختار مفهومی کلی آن شامل محورهای زیر است:

نگاهی کلی به دوره های سه گانه زندگانی سلمان

سلمان در جست وجوی پیامبر صلی الله علیه و آله

ارزش های فرهنگی جامعه ای که سلمان در آن متولد شد؛

سلمان و توجه به انسان شناسی فطری و آغاز ببقاراری او؛

یک عمر جست و جوگری با معیارهای کامل انسان شناسی جامع؛

یافتن پیامبر صلی الله علیه و آله و انتخاب او بر اساس دقت کافی و امتحان های لازم.

سلمان در کنار پیامبر صلی الله علیه و آله

حضور فعال در برنامه های عبادی، علمی، اجتماعی و عمومی پیامبر صلی الله علیه و آله ؛

گرفتن وقت اختصاصی از پیامبر (پس از نماز عشاء هر شب)؛

انس مداوم با اهل بیت علیهم السلام پیامبر صلی الله علیه و آله ؛

برادری ویژه با ابوذر؛

برنامه ریزی سیر و سلوک ویژه تربیتی و خودسازی نو (در عین سن بسیار زیاد) بر مبنای الگوگیری از شخصیت و سیره پیامبر صلی الله علیه و آله ؛

یاوری خالصانه برای پیامبر صلی الله علیه و آله .

سلمان پس از پیامبر صلی الله علیه و آله

پذیرش ولایت و همراهی با آن در سخت ترین اوضاع؛

سنگ صبور ولی معصوم در غربت ها و مهجوریت ها؛

تقیه نفوذی در جامعه باطل زیر نظر هدایت های پنهانی امام؛

سعی در محقق ساختن پیشگویی ها و آرزوها و طرح های امام حق در اوج قدرت و حاکمیت باطل؛

فرصت سازی و ایجاد هسته های علمی اجتماعی حق محور در متن جامعه باطل.

ص: ۱۴۶

۲. تولید آثار نمایشی در مورد نواب اربعه و شخصیت های برجسته دوران غیبت صغری با رویکرد بازخوانی اصول مدیریتی و رهبری جامعه شیعه در آن دوران؛
۳. تولید آثار نمایشی با محوریت علمای شیعه ایرانی در دوران غیبت کبری با هدف بازخوانی تربیت نسل منتظر و سبک زندگی مهدوی روزآمد بر بستر زمان شناسی و نیاز شناسی در لحظه به لحظه دوران غیبت کبری؛
۴. ایده های داستانی در مورد شخصیت های شیعه مهاجر به جغرافیاهای جدید و باز نشر تشیع؛
۵. ایده های داستانی در مورد شخصیت های مستبصر در بستر تاریخ یا دوره معاصر با هدف دین پژوهی تطبیقی؛
۶. ایده های مرتبط با زندگی طلبگی از منظر تلاش های علمی مستند علما در تولید یک اثر علمی یا تلاش های طاقت فرسای آنها در مسیر تبلیغ دین یا مبارزات تاریخی آنها در مقابل ظلم و استکبار و استعمار؛
۷. ارائه نمایی تخیلی از جهان آینده (آخرازمانی و وارونگی تمدنی و استحاله انسان ها) و دستاوردهای متعدد و پیچیده بشری که در تعاملات پیچیده اجتماعی، اقتصادی و سیاسی، در نهایت بشر را به بحران ها و بن بست ها و حیرت ها می رساند؛
۸. پرداختن به برخی از قیام ها و حرکت های آزادی بخش به صورت داستانی و ردیابی اندیشه های مهدوی و منجی گرایی یا بسترهای ظلم ستیزی و جست و جوی گری از راه های نجات ماورایی و... در آن قیام ها؛
۹. ساخت فیلم سینمایی و سریال از نقشه ها، تدابیر و توطئه هایی که یک قدرت مادی جهانی مثل آمریکا برای مقابله با ظهور یک منجی در بین مسلمانان تدارک می بیند و سرانجام آن(۱)
۱۰. به تصویر کشیدن سیاست های مسیحیت صهیونیست که می خواهد ظهور منجی را با سازوکار های بشری به جلو بکشد و سلطه خود را بر جهان حاکم کند؛
۱۱. داستان فردی که به دروغ خود را موعود می داند و پیروانی نیز دارد و در نهایت..

۱- همانند طراحی فتنه احمد الحسن در عراق و سرایت دادن آن به جامعه متدین شیعه ایرانی با هدف تخریب اصل مرجعیت و جداسازی مومنان از ولایت و مرجعیت و آنگاه گمراه سازی آنان.

ص: ۱۴۷

نمونه ای از ایده های پیشنهادی نمایشی با بُن مایه های تاریخی مستند:

الف) مستند حکیمه خاتون و رسالت و نقش آفرینی تاریخی زینب گونه اش

موضوع: شخصیت حکیمه خاتون، دختر امام جواد علیه السلام، و نقش ایشان در ماجرای میلاد امام زمان علیه السلام و پس از آن و همچنین در ماجرای اثبات ولادت امام موعود پس از شهادت امام عسکری علیه السلام و نقش ویژه ای که ایفا نمود به گونه ای که به اشاره برخی روایات ایشان در این زمان رسالتی زینب گونه در معرفی امام حق و دفاع از ایشان را به عهده داشته است.

رویکرد:

بازشناسی شخصیت حکیمه خاتون از منظر نقش ایشان در موضوع میلاد موعود؛

بازشناسی روشنگری های تاریخی ایشان پس از شهادت امام عسکری؛

بازشناسی احادیث مهدویتی که از این بانو به ما رسیده است.

مستند داستانی بقعه محمد بن عیسی بحرینی، روستای دمستان، بحرین.

خلاصه سرگذشت: در سال های آغازین استعمار در خلیج فارس، بحرین به اشغال نیروهای خارجی در آمد (در زمان حکومت صفویه). آنها برای تضعیف تشیع در این منطقه و مقابله با دولت شیعی ایران، حاکمی ناصبی بر این سرزمین انتخاب می کنند و اقلیت ناصبی و تندرو در نقشه ای حساب شده و به اصطلاح با ابزار معجزه سازی برای براندازی تشیع در بحرین و شرق جزیره العرب می کوشد. شیعیان مضطر منطقه به علما و صلحا پناه می برند و آنها با انتخاب سه نفر که هر نفر یک شب در بیابان به امام زمان علیه السلام متوسل شود، در انتظار فرجی می مانند. شب سوم که محمد بن عیسی به استغاثه راهی بیابان می شود... .

بقعه محمد بن عیسی اکنون در غرب بحرین در کنار ساحل دریا در روستای دمستان زیاتگاه شیعیان بحرین و مناطق شرقی عربستان است و هر ساله نمایش های محلی از داستان کرامت انار در این محل برگزار می شود.

ج) مستند داستانی فقیه احمد آبادی: نویسنده کتاب مکیال المکارم

اواخر دوره قاجار و اوائل حکومت پهلوی دوره قدرت گیری جریان های روشنفکری و ضد دینی و به قدرت رسیدن فرقه های انحرافی ای همچون بهائیت است؛ پدیده ای که با تمام تلاش سعی در تخریب اعتقادات دینی شیعیان ایران زمین دارد.

ص: ۱۴۸

در این زمان در حوزه با سابقه اصفهان عالمی بزرگ با توجه به فعالیت روزافزون بهائیت و بابی ها که مهدویت شیعی را کانون تحریف و حمله خود قرار داد پرجم حمایت از دین بر می دارد و در این راه پس از سال ها تلاش به تالیف کتابی جامع در موضوع مهدویت متناسب با نیاز زمان خود می پردازد: کتاب مکیال المکارم فی فوائد الدعا. للقاءم که اکنون از کتاب های مرجع در زمینه مهدویت است.

تلاش ها و فعالیت های این عالم وارسته در زمینه دفاع از دین و مهدویت و مبارزه با انحرافات چنان موجب خشم استعمار و عوامل دست نشانده آنها می شود که سرانجام ایشان را به هنگام بیماری و بستری شدن در یکی از بیمارستان های اصفهان به گونه ای مشکوک به شهادت می رسانند.

۲/ب) فیلم های مستند

اشاره

۲/ب) فیلم های مستند

زیر فصل ها

مستند تاریخی

مستند محض

مستند گزارشی

مستند تاریخی

مستند تاریخی

تحلیلی درباره نهضت ها و قیام های آزادی بخش در گستره جهانی و نقش اندیشه منجی گرایی و موعود گرایی در آنها؛

تحلیلی درباره نهضت ها و قیام های آزادی بخش اسلامی و نقش اندیشه مهدویت در آنها؛

مستندی درباره نواب اربعه دوران غیبت صغری؛

بررسی جایگاه مهدویت، غیبت و انتظار در شکل گیری حوزه های علمیه و استمرار آن؛

علمای ایرانی برجسته در دوران غیبت کبری که در حرم امیر المومنین علیه السلام در نجف اشرف مدفون اند.

مستند محض

مستند محض

آخرازمان در نگاه رسانه های غرب؛

آخرازمان در نگاه نظریه پردازان معاصر غرب؛

بررسی سخنان و تفکرات اندیشوران غرب درباره موعود، منجی و پایان دوران؛

ص: ۱۴۹

بررسی جغرافیای ظهور با تکیه بر تعالیم ادیان توحیدی؛

نقش جهانی شدن (با رویکرد بازخوانی دستاوردهای علمی بشر که باعث تبدیل دنیا به دهکده واحد جهانی گردیده است) در زمینه سازی ظهور؛

ناکامی مکاتب و ایسم‌ها در نجات انسان معاصر؛

ترسیم جهان تشنه عدالت و نیازمند معنویت؛

مستند گزارشی

مستند گزارشی

مکان‌های منتسب به حضرت مهدی علیه السلام در کشور عراق؛

خادمان مهدویت در سراسر کشور؛

دلبستگان حضرت در کشورهای خارجی؛

جشن‌های انتظار در گستره جغرافیای تشیع؛

۲/ ج) کلیپ (نماهنگ)

۲/ ج) کلیپ (نماهنگ)

نماهنگ کاروان‌های زیارتی در شب چهارشنبه در مسیر جمکران در قالب تصاویر مستندی از اسامی چهارده معصوم بر پرچم هیئت‌ها و تابلو نوشته اتوبوس‌های کاروان‌ها و...، هماهنگ با نوای دعای توسل یا نوای موسیقایی؛

نماهنگ تصاویر موازی زیارت شب چهارشنبه مسجد جمکران در قم و مسجد سهله در کوفه، و نمایش گستره انتظار فراگیر شیعیان؛

نماهنگ فرهنگ و نماد‌های انتظار در پیاده روی اربعین و شعبانیه به سوی کربلا در عراق؛

نماهنگ اطلس تاریخی و جغرافیای شیعه از جهت پیدایش در بستر تاریخ تا رشد و نمو در قرن معاصر و درخشش اندیشه و جوامع شیعی در تحولات منطقه‌ای معاصر (نماهنگی مبتنی بر نقشه‌های گرافیکی تاریخی در کنار عکس‌ها و نماد‌های امروزی)؛

نماهنگ گاه‌شمار (تایم لاین) تاریخ بشری از هبوط تا ظهور؛

نماهنگ کودکانه بازنمایی شخصیت امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف با کمک گل‌ها (گل محمدی، یاس، نرگس، مریم،

همیشه بهار، شب بو، آفتابگردان و...؟

آخرازمان و تحولات آن و شکست قدرت های ظاهری و مادی؛

ص: ۱۵۰

مراسم های شب نیمه شعبان در شهرهای مذهبی ایران و عراق؛

مراسم های پیاده روی منتظران در عراق و ایران.

انیمیشن (پویانمایی):

- سرگذشت کعبه از زمان پیدایش تا زمان ظهور (کعبه و تاریخ پیامبران، تاریخ امامان، دیدارهای سالیانه با امام غائب، دوران ظهور)؛

گاه شمار (تایم لاین) از ظهور تا هبوط: مروری اجمالی بر تاریخ حق و باطل بر مبنای نگرش و تحلیل تاریخی دعای ندبه؛

داستان های مبتنی بر قوه خیال و آرزو گرایی بچه ها از یک دنیای زیبای کودکانه (فطرت پاک کودکان و شهر زیبای زمینه سازی)؛

داستان کودکی مهدی یاوران بزرگ همانند کودکی شیخ صدوق و شیخ حر عاملی؛

ص: ۱۵۱

بخش چهارم : نمونه هایی از ایده های تفصیلی و پژوهش برنامه ای

اشاره

بخش چهارم نمونه هایی از ایده های تفصیلی و پژوهش برنامه ای

زیر فصل ها

پیش درآمد

۱. نگاهی تحلیلی به مسئله تولد و تاریخ غیبت صغری

۲. بازشناسی ابعاد شخصیتی امام مهدی علیه السلام بر اساس ادعیه و زیارات مهدوی

۳. جلوه های مثبت نگری به امام زیبایی ها و مهربانی ها

۴. جدول شباهت ها

۵. از نسل سلمان تا سبک زندگی مهدوی

۶. مهدویت و بیداری اسلامی

سخن آخر: میان برنامه های گرافیکی مهدوی

کتاب نامه

ص: ۱۵۳

پیش درآمد

پیش درآمد

در این بخش نمونه ای از پژوهش های تفصیلی که به شرح و توضیح بیشتر برخی از ایده ها پرداخته تا ظرفیت و قابلیت ایده های پیشنهاد شده پیشین را نمایش دهد ارائه می گردد. بدیهی است هریک از این ایده های تفصیلی خود در قالب یک یا چند فرم برنامه سازی، قابلیت برنامه سازی های متعددی را خواهند داشت.

فهرست این ایده ها چنین است:

۱. نگاهی تحلیلی به مسئله تولد و تاریخ غیبت صغری؛
۲. بازشناسی ابعاد شخصیتی امام مهدی علیه السلام بر اساس ادعیه و زیارات مهدوی؛
۳. جلوه های مثبت نگری به امام زیبایی ها و مهربانی ها؛
۴. جدول شباهت ها؛
۵. طرح نسل سلمان؛ بازخوانی مهدویت ناظر به نیازهای هویتی شیعه ایرانی؛
۶. مهدویت و بیداری اسلامی.

۱. نگاهی تحلیلی به مسئله تولد و تاریخ غیبت صغری**اشاره**

۱. نگاهی تحلیلی به مسئله تولد و تاریخ غیبت صغری

توضیح کلی

یکی از اشکالات مهم در معارف مهدوی، چگونگی ارائه مباحث تاریخی مهدویت است. متأسفانه در این بخش که عمدتاً شامل رویدادهای تولد و کودکی حضرت و

ص: ۱۵۴

آنگاه مسئله غیبت صغری است، هم در قالب آثار مکتوب و هم در ساختار خطابی، به این دو موضوع به صورت احساسی و اسطوره پردازی و به دور از مطالعات تحلیلی تاریخی پرداخته می شود.

بدین جهت هر ساله در آستانه میلاد حضرت، شاهد یک روایت داستانی هستیم که آن هم بیشتر درباره مادر است تا اینکه در باره امام زمان علیه السلام باشد (داستان هم از جهت اسنادی جای بحث دارد). این در حالی است که با مطالعه و دقت در روایات مهدوی می توان هم مسئله تولد و هم غیبت صغری را با هدف فهم ماهیت غیبت کبری و درک چگونگی سیره و مدیریت غائبانه امام در این دوران با نگاهی عالمانه و مستند و تحلیلی به مخاطب ارائه داد.

در این بخش به اجمال به دو مقطع تاریخی زندگانی حضرت پرداخته می شود:

داستان میلاد؛

دوران غیبت صغری.

۱/ الف) داستان میلاد

اشاره

۱/ الف) داستان میلاد

داستان میلاد امام غائب علیه السلام در روایت سنتی دو بخش دارد: یکی داستان آمدن مادر از سرزمین روم است (که جای بحث دارد) و دوم روایت حکیمه خاتون از میلاد است (که مستند است). بدین جهت خلاصه ای از داستان میلاد بر مبنای روایات مستند ارائه می گردد و آنگاه نکات ایده ای آن مطرح خواهد شد.

جدول شخصیت ها و گروه ها و جایگاه آنها در ماجرای میلاد

شخصیت ها و گروه ها

نقش تاریخی آن ها

امام عسکری علیه السلام

امام با توجه به سن جوانی و آگاهی از عمر کوتاه خود می بایست به تولد امام موعود توجه داشته باشد ولی با توجه به تبعید تقریباً بیست ساله امام هادی علیه السلام و ایشان به سامرا و نظارت شدید، هم باید اصل میلاد را در تقیه ای شدید به اجرا می گذاشت و هم پس از میلاد در سیاستی دوگانه، خبر میلاد را از دشمنان مخفی می کرد و هم حداقل خواص شیعیان را نسبت به آن مطلع می نمود.

ص: ۱۵۵

خلافت عباسی به رهبری معتمد عباسی

خلفای عباسی از سال های آغازین به خلافت رسیدن به سبب آگاهی از پیشگویی ها درباره امام مهدی علیه السلام همواره نگران این تولد بودند. بدین جهت آنها روزی خلیفه ای به نام مهدی عباسی را علم کردند، زمانی امامان را ناچار به ازدواج تحمیلی با دختران بنی عباس نمودند و در آخر هم با انتقال آخرین امامان به سامرا سعی در جلوگیری از تولد هر گونه فرزندی از امام عسکری علیه السلام داشتند.

در این راه برای امام عسکری علیه السلام جاسوس های فراوان گذاشتند و پیوسته منزل امام را تحت مراقبت شدید گرفتند.

عثمان بن سعید

وکیل اول امام عسکری علیه السلام که در پوشش روغن فروش ساکن سامرا و رابط بین امام و شیعیان بود، در مسئله میلاد رسالت مهم اطلاع رسانی مخفیانه از سوی امام به شیعیان را به شیوه های گوناگون به عهده داشت.

نرجس خاتون

بانویی که در پوشش کنیزی به منزل امام منتقل شده بود و از محدود کنیزهای منزل امام بود. او برای رسیدن به مقام همسری و مادری دو امام معصوم، سال ها نزد حکیمه خاتون تربیت یافت و سپس پنهانی و در خلوت خود حامل وجود مطهر و پاک امام موعود شد. البته در حمله شگفت که اگرچه دوره طبیعی خود را طی کرد اما کمتر به چشم آمد تا جاسوس ها بویی نبرند.

مادر دوران حمل، تولد و آنگاه شیردهی فرزند را در تنهاترین گونه مادرانه اما مسرور از همراهی و انس با فرزند سپری کرد.

حکیمه خاتون

دختری از خاندان ولایت است که همانند حضرت زینب علیها السلام در اوج فشارها و هجوم ها به اهل بیت علیهم السلام و قطع رابطه شیعیان و بنی هاشم با امام، یگانه یار و یاور امام و خاندانش به ویژه در مسئله ولادت امام موعود است و بعدها راوی ماجرای تولد و معرفی شخصیت امام مولود.

شیعیان امام در قم

امام عسکری علیه السلام با اینکه سعی فراوان در کتمان خبر تولد فرزند از عباسیان دارد به واسطه پیکی که (توسط عثمان بن سعید) به قم می فرستد، عنایت دارد که قمی ها را از میلاد فرزندش آگاه سازد. دریافت کننده نامه امام در قم احمد بن اسحاق قمی است. او مأموریت دارد مخفیانه قمی ها را از مسئله میلاد آگاه سازد.

ص: ۱۵۶

بنی هاشم در سامرا

صبح روز نیمه شعبان مقدار فراوانی گوشت و نان از سوی عثمان بن سعید بین بنی هاشم در شهر سامرا توزیع می‌گردد.

برخی یاران امام در عراق

دستور امام حسن عسکری علیه السلام به عقیقه کردن تعدادی گوسفند برای فرزندی که برایش متولد شده است به تعدادی از شیعیان در مناطق گوناگون عراق.

نگاهی تحلیلی به مسئله میلاد

نگاهی تحلیلی به مسئله میلاد

تولد امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف یکی از صحنه‌های حساس و مهم در مصاف حق و باطل با همدیگر است و در تاریخ بشر، تولد هیچ انسانی به این اندازه هم مهم و هم تحت فشارها و مراقبت‌ها نبوده است. حساسیت این در نظر دشمنان تا آنجا بود که رهبری حق حتی پس از تولد فرزند و نشان دادن ایشان به خواص شیعه، با در پیش گرفتن سیاست و اصل منع تسمیه، مراقبتی تاریخی و پایدار در جامعه گسترده شیعه ایجاد کردند تا مبدا شیوع نام حضرت از سوی شیعیان به آشکار شدن تولد و وجود حضرت بینجامد و باعث هجوم‌های سنگین جریان‌های باطل بر شیعه نگردد. (چرا که خود امام موعود، غایب بود و خطری هم اگر بود، متوجه جامعه شیعه سرازیر می‌شد، همان‌گونه که نیمی از دوران غیبت صغری در شرایط بسیار دشواری گذشت).

در این باره آن‌چه شایسته توجه ویژه است، نقش آفرینی و حضور مؤثر نرجس خاتون، حکیمه خاتون و عثمان بن سعید است که با پذیرش مسئولیت در این دوره سخت توانستند رسالتی مهم و سخت را به دوش بکشند، و یاور امام عسکری علیه السلام در این مهم باشند. وحشت عباسیان از تولد احتمالی امام موعود تا آنجا بود که از یک سو با جذب جعفر، برادر امام، و همچنین با قرار دادن جاسوس‌های فراوان دیگر در اطراف حضرت، سعی در رصد پیوسته منزل امام داشتند.

آنها آنگاه که احساس کردند شاید هیچ یک از نقشه‌هایشان جواب ندهد، امام را در جوانی (۲۸ سالگی) و با کوتاه‌ترین دوره امامت (در میان امامان شیعه با شش سال امامت) به سرعت به شهادت رساندند. آنان پس از شهادت امام با اجرای سیاست‌های سرکوب و مراقبت شدید، سعی در القای مسئله ابتر بودن (بی فرزند بودن) امام را داشتند تا جامعه شیعه کم‌کم مضمحل شود و از بین برود. ولی برنامه ریزی‌های دقیق و

ص: ۱۵۷

منسجم امام عسکری علیه السلام نه تنها باعث تولد فرزند و حفظ ایشان شد، بلکه باعث حفظ و گسترش شیعه با کمک سازمان وکالت هم گردید و تولد مخفیانه امام حتی در یگانه شهر شیعی آن زمان، قم، موجی از شادمانی آفرید. (۱)

خاستگاه ایده

ایده و شرح آن

امام عسکری علیه السلام

مدیریت فعال و نتیجه بخش امام حتی در اوج هجوم ها، محاصره ها و نظارت ها؛

مدیریت موازی و دشوار امام بین مسئله کتمان ولادت از دشمنان با وجود گستردگی دستگاه های اطلاعاتی آنها، در کنار خبررسانی به شیعیان (خواص) و بیعت گیری از آن ها.

نرجس خاتون

بانویی کنیز اما تربیت یافته تا بدان حد که سال ها تحمل حمل و ولادت و شیردهی امام موعود را در نهایت غربت و تنهایی داشته باشد.

حکیمه خاتون

بانوان شیعه و الگوگیری از نقش آفرینی حضرت حکیمه خاتون برای اوضاع بسیار دشوار و در مقام یآوری ولی معصوم.

جامعه شیعه

ظرفیت بالای جامعه شیعه در آن سال ها پس از سال ها ریزش ها و رویش ها و تربیت یافتگی زیر نظر اهل بیت علیهم السلام؛ بر ای اینکه مواجهه ای هوشمندانه با مسئله ولادت و آغاز امامت امام زمان علیه السلام داشته باشند.

فرمان پذیری جامعه شیعه در نام نیاوردن (عدم تسمیه) باعث حساسیت زدایی تدریجی دشمنان هم از امام موعود و هم از جامعه شیعه در آن اوضاع و احوال سخت و خطرناک شد.

عثمان بن سعید

نهایت آمادگی سازمان وکالت برای مدیریت واسطه ای جامعه شیعه در سخت ترین شرایط تقیه.

شهر قم

افتخار نخستین شادمانی اجتماعی شیعیان ایرانی و برگزاری (پنهانی) جشن میلاد منجی موعود در همان سال تولد حضرت در حرم

اهل بیت علیهم السلام .

تولد در سحرگانه نیمه شعبان

سحر بهترین زمان در شبانه روز، ماه شعبان ماه پیامبر رحمت صلی الله علیه و آله ، شب نیمه شعبان شب رحمت و برکت ویژه و همانند شب قدر؛ تولد منجی عالم بشری در این بستر زمانی به معنی نهایت فیض و رحمت و برکت آسمانی حق تعالی برای زمینیان است.

۱- بحارالانوار، ج ۵۱، باب ۱، باب ولادت.

ص: ۱۵۸

ا/ ب) دوران غیبت صغری**اشاره**

ا/ ب) دوران غیبت صغری

زیر فصل‌ها

روایت تاریخی و اجمالی این دوران

روایت تاریخی و اجمالی این دوران

روایت تاریخی و اجمالی این دوران

غیبت صغری از آغاز امامت امام زمان علیه السلام در ۹ ربیع الاول سال ۲۶۰ شروع می شود و در ۱۵ شعبان ۳۲۹ با رحلت نائب چهارم به پایان می رسد. در این دوران ۶۹ ساله رهبری آشکار شیعه با چهار نائب خاص به مرکزیت شهر بغداد است.

در طی رهبری این چهار نائب، جامعه شیعه از جامعه ای ایستا و بسته و در تقیه شدید نسبت خلافت و جامعه اسلامی در آغاز و شروع دوران غیبت صغری، به جامعه ای آشکار و باز در جامعه اسلامی در پایان این دوره تبدیل می شود و گویا جهان اسلام رسماً ناچار به پذیرش تشیع و جایگاه اجتماعی فرهنگی و حتی سیاسی و اقتصادی شیعیان می شود.

جدول نگاه اجمالی به زندگانی نواب اربعه

ادوار نیابت

خلافت عباسی

وضعیت اجتماعی شیعه

برنامه مدیریتی نائب

دوران ایجاد نیابت خاصه

عثمان بن سعید (در حدود پنج سال)

تلاش شدید برای رهگیری خبری از مولود احتمالی

حساسیت به وجود نائب یا رهبری پس از امام عسکری علیه السلام برای جامعه شیعه

اعمال محدودیت شدید برای آمد و شد به سامرا

با هدف نابودی تشیع در پایان دوران حضور امامان

ضعف اطلاع رسانی در موضوع ولادت امام غائب در جامعه شیعه

ضعف اطلاع رسانی در آغاز در مورد نیابت نائب اول به سبب شدت تقیه

ممکن نبودن فعالیت علنی و گسترده نائب اول در جامعه شیعه در کنار وجود برخی مدعیان کوچک که باعث شبهه افکنی و پیدایش حیرت و سرگردانی موقت و محدودی در جامعه شیعه در آغاز غیبت شد

انتقال از سامرا به بغداد بزرگ ترین کانون جمعیتی شیعه (در کنار باقی گذاشتن بانوان اهل بیت علیهم السلام در سامرا)

انتخاب چند دستیار و وکیل برای مدیریت واسطی بین خود و جامعه (که دو نفر از آنها قمی بودند و نقش ویژه ای در ارتباط با شیعه ایرانی داشتند)

ارائه کرامات یا برخی اخبار غیبی توسط نائب اول و از طریق اتصال به امام غائب، برای

ص: ۱۵۹

شبهه زدایی و رسوا کردن مدعیان فریبکار

باور تدریجی و قاطعانه تشیع به پذیرش مسئله نیابت خاصه

دوران تثبیت نیابت:

محمد بن عثمان (در حدود چهل سال)

انتقال مجدد پایتخت خلافت عباسی به بغداد برای کنترل رشد و فعالیت تشیع در آنجا

کشف اخباری ابتدایی مبنی بر ولادت فرزند امام عسکری علیه السلام در سال‌ها پیش و همچنین وجود سازمان پنهانی و کالت و نیابت پس از بیست سال از آغاز غیبت صغری و شروع موجی جدید از هجوم‌های عباسیان برای نابودی امام و این سازمان

سخت تر شدن ارتباطات نائب با شیعه

پیدایش نخستین گروه از مدعیان نیابت و افشا شدن برخی اسرار تشیع توسط آنها که به تشدید فشارها منجر شد.

توسعه و کلای خاص به ده نفر و کیل عرب و عجم

اجرای شدید ترین الگوی تقیه حفاظتی در این زمان

ابراز شیوه‌های علمی و نشان دادن کرامت در برابر مدعیان دروغین

فزونی گرفتن توقیعات از ناحیه امام برای تثبیت باور داشت به نیابت و همچنین رفع مشکلات شیعیان

دوران اقتدار و پذیرش اجتماعی:

حسین بن روح نوبختی (در حدود ۲۱ سال)

تحولات خلافت و تعویض خلفا و وزرا در جبهه باطل و مشاهده تاریخی تشیع به عنوان جامعه‌ای فرهنگی و فرهیخته؛ به تدریج باعث رفع ذهنیت‌های سوء و فشارها از سوی خلفا نسبت به شیعه شد.

قیام‌های گسترده شیعیان غیر امامی و بازگشت موقت برخی فشارها (قیام‌های قرامطه)

آزادی عمل یافتن تدریجی شیعیان برای برقراری ارتباط با نائب خاص

گسترش نفوذ شخصیت‌های شیعی در جامعه و حتی ارکان حکومت

شکوفای شدن تدریجی مدرسه علمی بغداد و آغاز مدرسه تحصیلی و تألیفی بغداد (مرحوم کلینی و خاندان نوبختی و...)

نائب سوم و در پیش گرفتن سیاست تقیه مداراتی و آنگاه تقیه نفوذی در حکومت و تلاش برای اجرای سیاست های تقریبی و همزیستی مسالمت آمیز.

نائب سوم و صبر و

ص: ۱۶۰

تحمل زندان با سعه صدر و بزرگواری در سوء تفاهم‌ها تا نشان دهد بین شیعه امامی و قیام‌های کورزیدی و اسماعیلی هیچ ارتباطی نیست و شیعه امامی هویت علمی فرهنگی و اجتماعی مستقلی دارد.

تکمیل مبارزه با غلو و مدعیان انحرافی و جریان‌های صوفیانه به گونه‌ای که باعث مصونیت تاریخی تشیع شد.

دوران برزخ و آماده‌سازی برای غیبت کبری:

علی بن محمد سمری (در حدود سه سال)

تضعیف نسبی خلافت عباسی و به‌کارگیری تدریجی شخصیت‌ها و رجال شیعه در مناصب حکومتی.

قدرت‌گیری تدریجی حنابله و شورش‌های آنها بر ضد شیعیان در بغداد، ولی خلافت و جامعه بغداد در مقابل افراطی‌گری آنها ایستادگی و آنها را سرکوب می‌کند.

حیات اجتماعی شیعه در بغداد و دیگر مناطق اسلامی رسمیت می‌یابد؛ تشیع آزادانه رو به رشد و گسترش می‌نهد و مدارس علمی آن به ویژه در بغداد و قم رو به شکوفایی می‌گذارد.

نائب چهارم، جامعه شیعه را برای پذیرش دوران غیبت کبری آماده می‌سازد.

ص: ۱۶۱

نگاهی تحلیلی به دوران غیبت صغری

غیبت صغری دورانی برزخی انتقالی بین دوران حضور امامان و دوران غیبت کبری است. این بدین معنا است که مکتب تشیع، برخلاف تمام ادیان آسمانی دیگر که معتقد به خاتمیت قطع کامل و ناگهانی وحی و رابطه آسمان و زمین هستند، با توجه به نیازهای انسانی و واقعیت‌های اجتماعی فرایند انتقال از دوران وحی به دوران غیبت کبری را در قالب مقطعی تاریخی که بیش از ۳ قرن طول می‌کشد، طراحی می‌کند.

براساس این طرح، رابطه آسمان و زمین در قالب ولایت و عصمت و علم غیب امامان هیچگاه قطع نخواهد شد اما به دلیل آماده نبودن جامعه جهانی و فشار رأس هرم نظام‌های باطل، ناچار رهبری معصوم به غیبت می‌رود. ولی این غیبت از منظر و زاویه جبهه و جامعه حق وقتی صورت می‌گیرد که جامعه شیعه پس از سال‌ها تربیت یافتگی، آن‌هم نه بر مبنای زور و تزویر بلکه بر مبنای علم و فرهنگ، به بلوغ اجتماعی فرهنگی برای پذیرش غیبت رسیده باشد.

این در حالی است که در فرایند انتقال از دوران حضور امام به دوران غیبت کبری از جهت نظام رهبری، با طراحی نظام نیابت خاصه و آنگاه نظام نیابت عامه، سعی می‌شود برای جریان پیوسته تشیع در طول تاریخ بر محوریت شایسته سالاری و بر مبنای علم و فرهنگ، نظام رهبری شیعه طراحی شود؛ نظامی با تاریخی طولانی زیر نظر امامان شیعه تا با پیمودن فراز و نشیب‌های گوناگون علمی، اجتماعی، مدیریتی، حتی تحقق ریزش‌ها و رویش‌ها در آن، زمینه را برای به بلوغ بیشتر رسیدن شیعیان نسبت به فهم و پذیرش رهبری و مدیریت واسطه‌ای شیعه در دو دوران غیبت صغری و کبری فراهم سازد.

خاستگاه ایده

ایده و شرح آن

نیمه شعبان رحلت نائب چهارم

- روز نیمه شعبان هم روز تجلی امام موعود بر زمینیان است و هم روز گرفته شدن نعمت حضورش به واسطه قدرناشناسی مردمان است.

دوران غیبت صغری

تشیع مکتبی معقول و دارای مهندسی و مدیریت تاریخی نظام مند برای طراحی جامعه‌ای مکتبی، علمی و فرهنگی محور است؛

تشیع، یگانه جامعه‌ای است که قائل به استمرار جریان پیوسته فیض و

ص: ۱۶۲

رحمت آسمانی در قالب انسان کامل برای انسان هاست؛

تحولات و انتقال های تاریخی تشیع از دوره ای به دوره بعد ناگهانی و بدون برنامه و انفعالی به گونه ای ضربه زننده به هویت و کیان اجتماعی شیعه نیست.

نواب خاص و عام

تشیع یگانه مکتب و جریان اجتماعی در جهان بشری است که به فرض نبود انسان کامل، معتقد به شایسته سالاری علمی مدیریتی برای انتخاب رهبران خود می باشد.

دوره غیبت صغری از منظر امام غائب

جلوه های مدیریت واسطه ای امام در این دوران توسط نواب خاص خود؛

سیر تاریخی صدور توقیعات و پیام های سیاسی اجتماعی موجود در آنها ناظر به اوضاع و تحولات زمانه، یکی از جلوه های بارز مدیریت امام غائب است؛

امام غائب و مدیریت جامعه شیعه در حد فاصل آغاز تا پایان غیبت صغری از سیاست تقیه حفاظتی به سوی تقیه مداراتی و آنگاه وارد کردن این جامعه به تقیه نفوذ و جذب و اثرگذاری در جهان اسلام؛

مدیریت غائبانه امام در برابر جریان های انحرافی و مدعیان فریبکار به گونه ای بود که معیارهای نایب صادق و کاذب در این سال ها به روشنی برای جامعه شیعه مشخص گردد.

جمع بندی و نتیجه گیری

جمع بندی و نتیجه گیری

دوران غیبت صغری معاصر با زندگی نزدیک به دو تا سه نسل از جامعه شیعه است. این مقطع مبنا و زیرساخت دوران غیبت کبری را از بسیاری جهات فراهم می کند. مهم ترین دستاورد های این دوران چنین است:

در این دوران است که طرح رهبری غیر معصومانه اما بر محور شایسته سالاری علمی دینی (البته از باب اضطرار) طراحی می شود.

در این دوران است که ساختار نهایی رابطه شیعه با جهان اسلام طراحی می شود.

ص: ۱۶۳

در این دوران است که ساختار نهایی و الگوی مدارس علمی شیعی شکل می‌گیرد.

در این دوران است که فرهنگ شیعه به ثبات خود می‌رسد و بر محوریت عاشورا و انتظار تثبیت می‌گردد.

در یک کلام، پیام کلی دوران غیبت صغری برای جامعه شیعه این است که تشیع باید بر مبنای علم و مکتب و فرهنگ و حتی نظام اجتماعی مستقل، هویت خود را برای همیشه حفظ کند و رویکرد مبنای این هویت نیز همواره علمی فرهنگی است.

آنگاه در تعامل با جهان اسلام ضمن رعایت همزیستی مسالمت آمیز، با توجه به قوت اندیشه ای و فرهنگی تشیع و روند های تنزلی جهان اسلام از جهت اندیشه ای و فرهنگی و تمدنی، باید به گونه ای عمل نماید که با مسلمانان تعامل حداکثری را در پیش بگیرد. و همچنین در رویارویی با جهان اسلام و غیر مسلمانان به گونه ای رفتار نماید که باعث ایجاد جاذبه ها برای تشیع و مکتب حق شود و بستر گسترش فرهنگ انتظار و زمینه سازی را فراهم آورد.

۲. بازشناسی ابعاد شخصیتی امام مهدی علیه السلام بر اساس ادعیه و زیارات مهدوی

۲. بازشناسی ابعاد شخصیتی امام مهدی علیه السلام بر اساس ادعیه و زیارات مهدوی

امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف، حقیقتی انسانی است که اکنون زنده ولی غایب می باشد. این فاصله و غیبت باعث شده است که بسیاری از دوستان و شیعیان آن حضرت به واسطه ارتباط نداشتن با ایشان و انس نداشتن با آموزه های معرفت افزا، ذهنیتی از مهدویت و امام مهدی علیه السلام داشته باشند که غالباً دچار نوعی کاستی یا نوعی افراط و تفریط است.

محبت به امام مهدی علیه السلام اگر با نگاهی عالمانه نباشد، در بلند مدت و رفته رفته هم در اشخاص و هم در جامعه می تواند زمینه پیدایش و گسترش انحراف و تحریف را فراهم آورد و در نهایت این ذهنیت های ناقص، مستقیم یا غیر مستقیم، عاملی تشدیدکننده برای استمرار غیبت گردد.

در این زمینه بهترین و در دسترس ترین ابزار در سطح جامعه شیعی، ادعیه و زیارات مهدوی است که در کتاب ارزشمند مفاتیح الجنان وجود دارد. متون علمی و تخصصی در سطح جامعه کم یا استفاده از آنها نیازمند به مطالعه تخصصی یا دوره آموزشی است، ولی مفاتیح الجنان کتابی در دسترس همه است که بسیاری از مهدی دوستان هم با آن انس دارند.

ص: ۱۶۴

در مفاتیح الجنان در بخش های سه گانه آن مجموعه ای از ادعیه و زیارات مهدوی وجود دارد که جمع آوری آنها در یک مجموعه و تلاش برای ایجاد ارتباط علمی با آنها به همراه انس معنوی به طور هم زمان، می تواند هم باعث بهسازی و ارتقای معرفت مهدوی شود و هم به رشد باور و شور و نشاط معنوی یاری برساند. چنان که می توان به آسیب زدایی از معرفت ها و محبت ها و باورها و رفتارهای مهدوی و منتظرانه منجر شود. برای مواجهه عالمانه با این ادعیه و زیارات (با توجه به تفاوت دعا و زیارت که اولی در مقام ارتباط مستقیم با حق تعالی و دومی در مقام ارتباط و مواجهه با ولی معصوم است) باید به نکات زیر توجه کرد:

ادعیه شیعه، برخلاف ادعیه ها و مناجات ها در دیگر ادیان و فرقه ها، جامع شور و شعورند. بدین جهت مواجهه عالمانه با آنها می تواند درس های فراوانی برای مهدی پژوهان داشته باشد.

ادعیه و زیارات مهدوی اگرچه موضوع و متعلق واحدی دارند، با نگاهی به فهرست آنها در مفاتیح الجنان با تنوع و تکرار فراوان در آنها از جهت مضمون و روش روبه رو می شویم.

برای تحلیل عالمانه ادعیه و زیارات مهدوی، محور های سه گانه زیر می تواند مفید باشد:

برای دیدن شکل به پی دی اف مراجعه فرمایید

ص: ۱۶۵

بر اساس این محور های سه گانه، برنامه ساز محترم خود یا با کمک اهل ذوق می تواند جدولی را طراحی کند که بر اساس آن به رمزگشایی از تک تک جملات دعاها پردازد. مبنای این جدول در بخش محتوایی فهرست و جدول شخصیت شناسی در رویکرد فردی و جدول جامعه شناسی در مباحث اجتماعی است. هدف از طراحی این جدول این است که هم مبلغ و هم مخاطب او، در هر یک از این ادعیه بر مبنای جدول انسان شناسی در تک تک جمله ها به کشف پیام ها به صورت جزئی پردازد و آنگاه که فرایند استخراج پیام ها به اتمام رسید، در یک نگاه جامع به فهم روند و سیر محتوایی، نظام حاکم بر آن و سرانجام کارکردی پردازد که از انس با آن دعا توقع می رود.

جدول تنوع ساختار و محتوای ادعیه و زیارت های مهدوی در مفاتیح الجنان

دعا و زیارت

دستور

فرم / ساختار

امام شناسی

منتظ شناسی

جامعه منتظر

آسیب شناسی

دشمن شناسی

زیارت روز جمعه

روز جمعه

سلام ها، اقرار و شهادت

شخصیت امام در رابطه با خدا و جامعه

باز تعریف هفتگی انتظار

صلوات ابوالحسن ضراب اصفهانی

عصر جمعه و در گرفتاری ها

صلوات

صلوات بر ۱۴ معصوم / صلوات ویژه بر امام

شخصیت خانوادگی و معنوی و...

دسته بندی انواع دشمنان

صلوات بر امام

دعای فرج

در شدت ابتلا و گرفتاری

دعا، استغاثه

فریادرسی

نگاه جامع به عوارض غیبت

ص: ۱۶۶

دعای حضرت مهدی

دو مرحله ای: فردی، اجتماعی

جلوه های انتظار در فرد منتظر

معیارهای انتظار در گروه های اجتماعی

دعای استغاثه

سلام

شخصیت خانوادگی و سیره دوران ظهور

شفاعت طلبی در حاجات

دعای افتتاح

هر شب ماه رمضان

سه مرحله ای: توحید، نبوت و امامت، مهدویت

بازتاب شخصیت معنوی تکوینی امام بر مردم

توجه دهی ویژه روزه دار منتظر به آینده نگری مهدوی

کارکرد ولایت پنهانی امام بر جامعه شیعه

دعای شب قدر

شب ۲۳ ماه رمضان

دعا

زیارت عاشورا

امام منتقم

تعریف انتظار بر مبنای هویت عاشورایی

پیشینه و ریشه شناسی جریان باطل

زیارت آل یس

به قصد توجه ویژه به امام

دو مرحله ای:

سلام / اقرار

شخصیت شناسی عبادی معنوی

اعتقادنامه منتظران

زیارت های امام در سامرا

زیارت در مکان خاص

سلام/شهادت

شخصیت شناسی چند بُعدی، به ویژه ناظر به ظهور

باز تعریف انتظار با هدف یآوری کامل امام

ص: ۱۶۷

دعای عهد بعد از نماز صبح

تعقیب نماز صبح

دعا

عهد و پیمان

دعای عهد

۴۰ صبح

باز تعریف عملی انتظار در متن زندگی

دعای ندبه

هر جمعه

دعا، گزارش، استغاثه، ادوار شناسی تاریخی

رسالت های جامعه از انتظار تا زمینه سازی

آسیب شناسی تاریخی جوامع دیندار

دشمن شناسی تاریخی

زیارت جامعه

جامع ترین جدول شخصیت امام شناسی

تعریف درست و جامع رابطه انسان با امام

باز شناسی حقیقت و کنه دشمن شناسی

دعا در زمان غیبت امام زمان

به روز سازی انتظار با معرفت افزایی پیوسته

بازشناسی اسباب های معرفتی و ایمانی و رفتاری و درمانگری آنها

این جدول پس از تکمیل شدن می تواند دربردارنده پیام های فراوانی برای علاقه مندان به بحث مهدویت باشد؛ چرا که در فرهنگ مهدویت شیعی ناظر به پیوندی که با زندگی شیعیان دارد و متناسب با مشکلات گوناگون آن یا ناظر به تنوع زمان های زندگی یا حالات انسانی ادعیه و زیاراتی طراحی شده اند که کارکرد معرفتی و تربیتی و عاطفی دارند.

ص: ۱۶۸

در همین جا یادآور می‌گردد که منظور از ادعیه و زیارات مهدوی دعاهایی است که از دید متن، با معارف مهدوی مرتبط باشد یا اینکه از امام مهدی در دوران غیبت به ما رسیده باشد (همانند دعای افتتاح) و یا همانند زیارت جامعه در امام شناسی تفصیلی جایگاه ویژه‌ای داشته باشد.

بر اساس جدول شخصیت شناسی می‌توان جدولی همانند جدول پیشین طراحی کرد و آنگاه تمام ادعیه و زیارات مهدوی را جمله به جمله و بند به بند مورد بازخوانی و واکاوی قرار داد و در نهایت با کنار هم گذاشتن یافته‌ها مشخص نمود در بخش شخصیت شناسی برای امام مهدی علیه السلام، بر اساس زیارات و ادعیه چه تعریفی و چه شخصیتی ارائه شده و در برابر، ما چه می‌اندیشیم.

کاربرد دیگر این جدول در یک فعالیت پژوهشی بسیار ارزشمند، امکان استخراج بن‌مایه‌های مهدوی در ادعیه و زیارات است. آنگاه بر اساس محاسبه اماری می‌توان کشف کرد که کدام مفاهیم بیشتر و کدام کمتر استفاده شده است و احتمالاً سر این فراوانی یا کاستی چیست یا اینکه ناظر به اینکه رویکرد هر یک از این دعاها معرفت بخشی یا آسیب زدایی یا فریادرسی و استغاثه است، در هر یک از این رویکردها از کدام مفاهیم و بن‌مایه‌ها بیشتر استفاده شده است و ...

کاربرد دیگری که جدول ادعیه مهدوی دارد، بازشناسی پیام‌های کلی در هر یک از این دعاها در یک نگاه تطبیقی و تحلیلی با همدیگر و در مقام نظام‌سازی مفهومی تربیتی است. برای نمونه، به موارد زیر توجه فرمایید:

دعای ندبه، دعای آسیب شناسی اراده اکثریت مردم و جوامع در طول تاریخ و بیانگر به بیان گرایش آنها به سوی باطل و بررسی بازتاب‌های تاریخی آن است (فلسفه تاریخ با محوریت جایگاه اراده‌های مردم).

دعای عهد، دعای تربیت و تعالی بخشی به اراده فردی سالک منتظر است تا او را از جامعه آلوده جدا کند.

دعای زمان غیبت، دعای دفع آسیب‌ها و وسوسه‌ها و شبهه‌ها و حیرت‌ها و چگونگی مواجهه معرفتی با تردیهاست.

بدین گونه است که انس عالمانه و عارفانه با ادعیه مهدوی، به اصلاح ذهنیت و عواطف مهدی‌باوران یاری می‌رساند.

ص: ۱۶۹

تکمیل و گسترش این جدول با یاری گیری از دیگر جدول ها و نمودارها، می تواند دریایی از ایده های مهدوی و معارفی را در اختیار برنامه سازان رسانه قرار دهد.

ابعاد شخصیتی انسانی

امام در دوران غیبت

امام در دوران ظهور

شخصیت خانوادگی

شجره طیبه

شخصیت جسمی

امام در دوران حضور با غیبت با کمترین تجلی ها و ظهورات ماورایی

تجلی نهائی انسان کامل در دوران ظهور در اوج ولایت آسمانی خود

یاران ودوستان و اطرافیان

یاران پنهان (حضرت خضر و ابدال)

نواب عام در طول دوران غیبت

۳۱۳ نفر + حضرت عیسی

گفتاری

توقعات دوران غیبت

اخلاقی

- سبک زندگی امام غائب

نظام اخلاقی جامعه و تمدن دوران ظهور

شخصیت عاطفی (غم ها و شادی ها جلوه های محبت)

دغدغه‌ها و نگرانی‌های امام غائب

غم‌ها و شادی‌های امام غائب

جلوه‌های محبت امام غائب

امام در دوران ظهور امام قهر و غضب و با امام رحمت و محبت؟

فرهنگی اجتماعی

امام غائب در میان جوامع بشری در آرزوی جامعه منتظرانه

نسبت سنجی جامعه آخرالزمانی با جامعه

شیعی / اسلامی / غربی

ساختار اجتماعی در دوران ظهور و نقش و جایگاه امام در آن

علمی (نوع و میزان آگاهی‌ها)

شخصیت علمی امام و نسبت آن با عوالم وجود امام و مدیریت علمی و پنهانی علمای شیعه

شخصیت علمی ایمان آورندگان به حضرت

سیره علمی امام و تمدن علمی دوران ظهور

ص: ۱۷۰

عبادی معنوی

کارکرد و نقش عبادت های غائبانه امام برای جامعه بشری و به ویژه جامعه شیعی

تمدن عبودیت محور

اقتصادی

امام واسطه فریادرسی غائبانه برای شیعیان مضطر

الگوی روابط اقتصادی جامعه شیعه در غیبت

امام عادل، امامی که بیشترین برکت را داشته و منشأ تمامی نعمت هاست اما کمترین منفعت شخصی و بیشترین خیر اجتماعی را دارد.

سیاسی

امام و مدیریت پنهان جامعه شیعه توسط نواب عام

شخصیت و سیره سیاسی دوران ظهور

مدیریتی

مدیریت امام غائب:

۱. عرضه اعمال هفته ای دو مرتبه.

۲. تقدیر سالیانه شب قدر

مدیریت جهانی حضرت در دوران ظهور

هنری و زیباشناختی

ذائقه زیباشناسی انسان کامل

تمدن ظهور از منظر بن مایه های زیباشناسی

۳. جلوه های مثبت نگری به امام زیبایی ها و مهربانی ها

اشاره

۳. جلوه های مثبت نگری به امام زیبایی ها و مهربانی ها

در این نوشتار تاکنون در بحث امام شناسی و مهدی شناسی بر شروع از جدول انسان شناسی تأکید می شد، ولی در نهایت همراه با ارتقای معرفتی مخاطب کم کم باید سطح معارف و زاویه و رویکرد مباحث به سوی دین شناسی توحیدمحور و معارف تخصصی معطوف شود تا حقیقت وجودی مهدویت از منظر مباحث توحیدی ها آشکار گردد. از این منظر و با توجه به جایگاه و مرتبه ملکوتی امام است که امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در حد وسط و در مرتبه ای بین حق تعالی و مردم قرار می گیرد و مظهر صفات و منشأ برکات گوناگون می گردد. گستره و تنوع این روابط واسطه ای را در طرح زیر می توان به تصویر کشید:

ص: ۱۷۱

برای دیدن نمودار به پی دی اف مراجعه فرمایید

توضیح آن که:

رابطه شماره یک: بیانگر واسطه فیض آسمانی بودن است؛ فیضی که از معبر انسان کامل بر انسان ها و آفریده ها نازل می شود.

رابطه شماره دو: بیانگر کانون توجه بودن امام مهدی (انسان کامل) از دو سوی آسمان و زمین است و نشان می دهد که امام مهدی علیه السلام هم محبوب حق تعالی و هم چشم امید مظلومان است.

رابطه شماره سه: بیانگر عنایت حضرت به آن دو سو و بدین معنی است که ایشان از یک سو در اوج عبودیت و عبادت نسبت به حق تعالی است و از سویی دیگر نهایت محبت و دلسوزی نسبت به مردمان ر دارد.

ص: ۱۷۲

رابطه شماره چهارم: هم بیانگر راه توسل (و آمرزش خواهی) بندگان به واسطه امام از درگاه حق تعالی است.

در میان این رابطه ها، رابطه اول و رابطه سوم بیانگر یکی از جلوه های ملکوتی امام مهدی و آن این است که امام در قوس نزولی از جهت اینکه در مرتبه کامل بودن است و روح او خلیفه الله راستین است، روح او و بلکه وجود او آیه الله و مظهر و تجلی اکمل صفات حق تعالی است.

از این منظر، اگر خداوند رحمان و رحیم است و رحمت او بر غضبش غالب و سبقت دارد، رسول او هم رحمت عالمیان خواهد بود. همچنین امام زمان هم که امتداد و آئینه تمام نمای پیامبر است، دو جلوه ربانی خواهد داشت:

الف) از جهت مقام ذات و حقیقت وجودی؛ امام زیبایی ها خواهد بود؛

ب) از جهت مقام صفات و برای ما سوای خود؛ امام مهربانی ها خواهد بود؛

ناظر به همین دو صفت است که خود ایشان هم انسان کامل است، و هم در پایان تاریخ می تواند سازنده بهشت زمینی برای مردمان و انسان ها باشد.

۳/ الف) بازشناسی جلوه های رحمت امام مهربانی ها

اشاره

۳/ الف) بازشناسی جلوه های رحمت امام مهربانی ها

برای بازشناسی دامنه و عمق رحمت امام دوازدهم، می توان این رحمت را از ابعاد زیر در کانون مطالعه قرار داد:

چیستی

محبت و رحمت امام ناشی از خلیفه و آیه بودن امام نسبت به حق تعالی است؛

چرایی

محبت و رحمت قرار داده شده تا با جذب انسان ها، آن حضرت امام هدایت و سعادت برای آنها باشد؛

چگونگی

با دعا و تجلی های عارفانه به پیشگاه حق تعالی؛

با فعالیت ها و فریادرسی ها و مدیریت خود به گونه ای مستقیم یا به شیوه مدیریت و نیروهای واسطه ای و غیر مستقیم (خضر نبی، ابدال و...)

تجلی و آثار برکات

توفیق افزایی؛

بلا زدایی، شر و دشمن زدایی؛

یاوری پنهان و نظارت گری؛

یاری رسانی و فریادرسی.

ص: ۱۷۳

یک نکته ارزنده

یک نکته ارزنده

یکی از آرزوها و تلاش‌ها در زندگی آدمی میل به دیده شدن و حتی شهرت اجتماعی است. مقبولیت و محبوبیت در جامعه آرزویی مشترک در انسان‌هاست؛ منتهی براساس جدول انسان‌شناسی، آنچه از سوی نظام دینی در مسیر انسان‌سازی برای انسان‌ها توصیه شده، معطوف‌سازی این میل‌ها به سوی تلاش برای کسب محبوبیت نزد حق تعالی و آنگاه ولی هر زمان است (چراکه: فان العزه لله جميعاً و...).

از این منظر همان‌گونه که برای آدمی مهم است که اسمش در برخی از پرونده‌ها باشد تا به چشم آید، تلاش او باید ناظر به مهم‌ترین پرونده‌ای باشد که نامش در آن قرار دارد؛ یعنی پرونده و فهرست اسامی و آنگاه نامه اعمال شیعیان که نزد امام زمان علیه السلام است.

وجود نام‌ها در این فهرست دو کارکرد مهم (مدیریتی، عرفانی) دارد. یکی کارکرد هفته‌محور است و دیگری کارکرد سال‌محور. نام و پرونده ما هفته‌ای دو مرتبه در پیش روی امام مهربانی‌ها قرار می‌گیرد. بازتاب این وضعیت ناظر به مشاهده خوبی‌ها و اعمال نیک، شادی و سرور امام است که دعای خیر و برکت ایشان و در نتیجه توفیق افزونی را به همراه دارد. همچنین به مشاهده لغزش‌ها و خطاها، استغفار و آمرزش خواهی امام تطهیر و پاکسازی ویژه را به ارمغان می‌آورد.

در کارکرد سال‌محور هم در شب قدر سالی یک بار در نهایت دلسوزی به دعای امام و در اوج رحمت از سوی حق تعالی و البته به شرط سعی و تلاش بنده بهترین تقدیرها می‌تواند شامل حال آدمی گردد.

پس چه زیباست که امام مهربانی‌ها ما را می‌شناسد، نام ما را می‌داند و از حال ما باخبر است.

از این منظر است که اگر گرایش فطری دیده شدن و محبوب شدن در جامعه و در میان انسان‌ها را، معطوف به امام مهربانی‌ها قرار دهیم هم از سوی خداوند و هم از سوی امام مهربانی‌ها و هم از سوی انسان‌های شایسته دیده خواهیم شد و در این دیده شدن‌هاست که برکت‌های مُلکی و ملکوتی بر آدمی خواهد بارید.

ص: ۱۷۴

۳/ب) بازشناسی درخشش امام زیبایی‌ها

اشاره

۳/ب) بازشناسی درخشش امام زیبایی‌ها

زیبایی برآمده از تناسب و هماهنگی است تا باعث حفظ جسم و روح و آرامش انسان شود.

از این منظر یکی از آرزوهای تاریخی بشر جست‌وجوگری از زیباترین زیبایی‌ها برای زیباسازی فراگیر در زندگی روزمره است، تا به در پناه کسب لذت از آن به آرامش بخش‌ترین زندگی دست یابد. ولی مشکل بزرگ او عدم امکان برقراری زیبایی فراگیر یا ناهماهنگی بین ابعاد گوناگون زیباسازی در مسائل مختلف زندگی است و یا این که از زیبایی به واسطه دنیازدگی و حس‌گرایی فقط جهت و جنبه ظاهری را می‌بیند. از اینجاست که آشفتگی‌ها و در هم ریختگی‌ها خود را نشان می‌دهند.

از سویی دیگر، دنیای طبیعت با وجود مادی و فیزیکی بودن، وقتی میزبان آدمی می‌شود و جلوه‌های شگفت خود را به او نشان می‌دهد، باعث آرامش بخشی برای او می‌شود. منشأ این اتفاق، عظمت و وسعت طبیعت سراسر آکنده از زیبایی‌هاست. ترکیب عظمت و زیبایی باعث ایجاد احساس لذت و عجز و شگفتی است. ترکیب این احساس‌ها ناخودآگاه باعث ارجاع فرامتنی برای آدمی می‌شود و بدین گونه است که شگفتی‌های طبیعت به دنیا و نظام نشانه‌های حق تعالی تبدیل می‌شود. از این منظر است که برهان نظم در قرآن مهم‌ترین برهان خداشناسی و در مقام اثبات صفات خداوند هم قرار می‌گیرد.

این رابطه از سوی آدمی هرچه با حضوری همراه با دقت و توجه بیشتر باشد، در ضمن حفظ و لذت بردن، او را به اندیشه‌ای ساده و راحت وامی‌دارد. در این مرحله است که پیام‌های معنایی و معنوی از سوی طبیعت و جهان هستی به او منتقل می‌شود و از او درخشش و عظمت نشانه‌ها به توحید ناب می‌رسد.

از این جهت نظام و ساختار جهان هستی پیام مهمی دارد؛ هم از جهت تعریف زیبایی هم از جهت معرفی الگوهای آن برای جهان انسانی و زیبایی را هماهنگی فراگیری می‌داند که به معنایی فراتر از خود دلالت نماید.

فرایند انتقال مفاهیم عرفانی از معبر نشانه‌ها، به فهم عالم غیب مطلق اختصاص ندارد، بلکه در روند و قوسی صعودی از هر آن چیزی نشان خواهد داشت که با غیب الغیوب متصل باشد.

ص: ۱۷۵

این بدین معناست که در روندی نزولی شاهد جریان پیوسته از زیبایی ها از سرمنشأ جمال و از معبر واسطه تجلی (انسان کامل و امام زیبایی ها) تا جهان مملکی سراسر زیبا هستیم. بازتاب این به هم پیوستگی در قوس صعودی نظام نشانه ها را ایجاد می کند. بدین گونه است که زیبایی های طبیعت در کنار آیه بودن، سراسر نشانه برای امام مهدی علیه السلام امام زیبایی هاست. در مجموعه معارف مهدوی دریایی از تمثیلات و تشبیهات وجود دارد تا یکی از راههای بازشناسی امام غائب (همانند روش آیه شناسی) استفاده از گرایش فطری زیبایی شناسی و زیبایی جویی انسانی در قالب استفاده از تمثیلات مفهومی است. کارکرد این روش در باورپذیری و یا تبیین دو رویکرد غیبی است که در مسئله مهدویت وجود دارد. این دو مورد یکی شخصیت خود امام غائب است و دیگری جامعه دوران ظهور است که اینک پیش روی مخاطب قرار ندارد. غفلت از این روش در معارف مهدوی باعث شده است که ذهنیت جامعه امروزه نسبت به امام و یا جامعه ظهور چندان مثبت و روشن و با نگرش زیباگرایی نباشد و در برابر به میزان رشد ذهنیت های منفی از امام زیبایی ها دور افتد. این در حالی است امام مهدی علیه السلام در نقطه اوج همه زیبایی های ظاهری و باطنی است و مقصد نهایی اش هم به اوج زیبایی رساندن تک تک انسان هاست.

جالب است بدانیم که در روایات و ادعیه و زیارات مهدوی شاهد تشبیهات فراوانی هستیم که در آنها امام از منظر سه ویژگی مهم به اشیا و موجودات عالم هستی تشبیه شده است که عبارت اند از:

هر آنچه زیبایی باشد، همانند گل ها و طاووس؛

هر آنچه روشنایی و نور است، همانند ماه و خورشید؛

هر آنچه نشاط آفرین است، مثل همانند آب گوارا، چشمه جوشان و ... .

اینک برای نمونه و از منظر ذوقی و با کمک مجموعه ای از گل ها به بازخوانی شخصیت امام می پردازیم. (این جدول برای مخاطب پیش دبستانی تا نوجوان کاربرد و جذابیت فراوان دارد.)

ص: ۱۷۶

شخصیت شناسی امام بر اساس دسته ای از گل های زیبا و معطر:

گل ها

کارکرد معنایی آن برای امام زیبایی ها

گل نرگس

بیانگر شخصیت نسبی و مادر پاک و مطهر آن حضرت.

گل محمدی

بیانگر جد (پدر بزرگ) معصوم ایشان و برترین و زیباترین انسان در جهان هستی.

گل یاس

بیانگر حضرت زهرا علیها السلام آینه تمام نمای پیامبر و اسوه و مقتدای امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف .

گل مریم

بیانگر بهترین یار و یاور امام (در دوران ظهور که حضرت عیسی بن مریم است)

گل همیشه بهار

از این جهت که امام وجودش و حضورش همیشه بهاری است (چراکه از یک سو هدیه دهنده بهار در آینده به عالمیان؛ یعنی «ربیع الانام» است و از سوی دیگر در تشرفات غالباً صحنه های حضور را بهاری و زیبا توصیف کرده اند؛ ازاین رو امام نه تنها ارمغان دهنده برای بهاری ماندگار در آینده است، بلکه هم اینک هم حتی در دوران غیبت وجودش و محضرش، هر جا که باشد بهاری است).

گل شب بو

آن ها که شب ها محضرش مشرف شده اند از عطر و روشنایی وجودش گفته اند.

گلستان بهار

امام را در زیارتش چنین خوانده اند: السلام علی ربیع الانام و نضره الایام.

گل آفتاب گردان

اگر او مجموعه (کلکسیون) از گل های زیبا و خوشبوی گلستان است. دوستدارانش همانند گل آفتاب گردان باید همیشه چشم به سوی خورشید داشته باشند.

از این منظر است که هر کسی او را دید شیفته او شد:

چه خوش صورت قرآن، ز تو دلربا شنیدن

به رخت نظاره کردن / سخن خدا شنیدن

ص: ۱۷۷

ایده ها و نکته ها:

ایده ها و نکته ها:

خاستگاه ایده

ایده و شرح آن

امام آخرین انسان کامل

امام مجموعه و عصاره تمام زیبایی ها و رحمت ها و رحمانیت های پیامبران و امامان گذشته؛

شدت زیبایی و رحمت برای امام موعود و منجی ضروری است تا ناظر به رسالت بسیار مهم ایشان باشد که همان ایجاد مدینه فاضله جهانی است، تا بر مبنای زیبایی های مُلکی و رحمت ملکوتی خود آن هدف بزرگ را محقق سازد.

فراوانی تشبیهات مهدوی به ویژه در ادعیه و زیارات

کارکرد تربیتی تشبیهات برای ارائه تعریف و شخصیت زیبا و مهرورز از امام مهدی علیه السلام در نهاد و درون مهدی باوران.

جبهه مقابل امام

مجمع زشتی های و خشونت ها و ویرانگری ها تا آنجا که سرانجام دنیا را به سوی گسترش زشتی و آلودگی و نابودی می برد.

تعریف آخر الزمان

دوره ای ضد مهدوی و پیش از ظهور که در آن، نهایت زشتی ها و ظلم ها و آشفستگی ها و خشونت ها و درندگی ها رخ خواهد داد.

زندگی منتظرانه و جامعه منتظر و فرهنگ انتظار

یعنی حداکثر تلاش های فردی، خانوادگی و اجتماعی برای هم شکلی و همانندی با امام زیبایی ها و مهربانی ها.

جمع بندی و نتیجه گیری

جمع بندی و نتیجه گیری

به فرموده اهل بیت علیهم السلام مردم اگر محاسن کلام ایشان را دریابند جذب آن خواهند شد. از این رو به شیعیان توصیه شده تا هم از جهت گفتاری و هم رفتاری مایه زینت ائمه علیهم السلام (کونوا لنا زیناً و لاتکونوا علینا شیئاً).

خواهی نخواهی روزی باطن زشت و خشن باطل آشکار خواهد شد تا همه از آن گریزان شوند؛ اما آنچه کمی سخت تر و مهم است نمایش واقعیت حق است که بر محور زیبایی جویی و مهرورزی (خالصانه نه منفعت طلبانه) است. از این منظر است که یکی از وظایف مهم منتظران زیباسازی فرهنگ ها و شعائر و جلوه ها و نمودهای مهدوی در دوران

ص: ۱۷۸

انتظار برای جامعه جهانی است. به ویژه در جشن‌ها و شادی‌ها، مهدی باوران باید التفات داشته باشند که ضمن توسعه کمی و کیفی جشن‌ها، ساختار جشن نباشد به گونه‌ای باشد که ظاهرش جذاب و باطنش آلوده باشد. همچنین در ارائه معارف نباید به گونه‌ای عمل کرد که چهره امامی که منجی و موعود است معکوس نشان داده شود.

همچنین خوب است بدانیم به فرموده روایات، از زیبا ترین انسان‌ها در تاریخ بشر انسان‌هایی هستند که در سیاهی آخرالزمان، بر فرهنگ انتظار استواری ورزند و چراغ زیبایی‌ها و مهرورزی‌های معنوی و اهل بیتی را روشن نگه دارند. همچنین گفته‌اند که در دوران ظهور از جهان غیر مسلمان ناگهان خیل عظیمی از محرومان به امام جذب خواهند شد و یا اینکه اولین مومنان به ایشان در جغرافیای غیر اسلامی دانشمندان هستند. پیام این همه احادیث زیباسازی خود همانند امام زیبایی‌ها و آنگاه زیانمائی واقعی فرهنگ انتظار است.

۴. جدول شباهت‌ها

۴. جدول شباهت‌ها

تاریخ انبیا در قرآن ضمن این که در مقام بیان خط سیر درگیری حق و باطل است، بیانگر سنت‌ها و قوانین کلی حاکم بر تاریخ از نگاه آسمانی است. بر اساس این نگاه، پیامبران آسمانی در خط سیر تاریخی خود، هر یک هماهنگ با پیشرفت جبهه حق و تحولات جبهه باطل شخصیت و نمود و جلوه ویژه‌ای دارند؛ به گونه‌ای که یک پیامبر نماد حلم و صبر می‌گردد و دیگری نماد علم و دانش و یکی دیگر مظهر زهد و عرفان و... و چون سرانجام خط تاریخ به پیامبر خاتم می‌رسد، در ایشان تمام نمادها و نموده‌ها جمع می‌گردند. پس از ایشان در سلسله امامت و ولایت هم اگرچه در مرتبه ذات همگی واجد تمام نشانه‌های نبوی هستند، دوباره به اقتضای زمانه تجلی‌ها متغیر می‌گردد.

در زمانه ظهور یکی از شگفتی‌هایی که انسان‌ها در امام زمان مشاهده می‌کنند این است که ایشان هم میراث‌دار (آثار معنوی) و هم وارث (صفات و خصوصیات برجسته انسانی) انبیا و اولیا هستند.

جلوه‌ای از این شباهت‌های آن حضرت با پیامبران چنین است:

ص: ۱۷۹

دوران زندگانی امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف

ویژگی‌ها و شباهت‌ها

نام‌های پیامبران

پیش از تولد

سال‌ها پیش از تولد آن حضرت، خبر ولادت و ظهورش پیشگویی شده بود تا مردم منتظر و آماده یاری رسانی او باشند.

همانند بشارت میلاد چهار نفر از پیامبران اولوالعزم: ابراهیم، موسی، عیسی، پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله .

ستمگران و حاکمان چپاولگر، تلاش‌های فراوانی انجام دادند که آن مولود موعود متولد نشود.

ستمگران همانند

پادشاه بابل

پادشاه مصر

ولادت نورانی او

دوران پیش از تولد و ولادت نورانی او کاملاً پنهانی و مخفیانه انجام شد تا از گزند و آسیب دشمنان در امان ماند.

همانند نوزادی که به رودخانه نیل سپرده شد

و نوزادی که در غار متولد شد و مدتی در آنجا پنهان بود.

در آغاز ولادت نه تنها با پدر گرمی خود سخن گفت، بلکه به تلاوت آیات قرآنی نیز پرداخت.

همانند آخرین پیامبر بنی اسرائیل.

کودکی و نوجوانی

امامت و سرپرستی شیعیان را در سنین کودکی، پس از شهادت زود هنگام پدر عهده دار شد.

همانند پیامبری که در گهواره سخن گفت و فرمود: من پیامبر برگزیده خدا به سوی شما هستم.

او در همان سنین کودکی و نوجوانی به پرسش‌های گوناگون پاسخ می‌داد و...

همانند پیامبری که در نوجوانی در نبرد با جالوت ستمگر به پیروزی رسید

و پیامبری که پسر خاله مسیح بود.

جوانی؛ ویژگی های شخصیتی و اخلاقی و جسمانی

وارث دانش اولین و آخرین

همانند پیامبری که خداوند در بهشت تمام دانش ها را به او آموخت.

ص: ۱۸۰

یگانه راه نجات و هدایت

همانند پیامبر کشتی سوار.

زیبایی و کمالات ظاهری

همانند زیباترین پیامبر

دربدارنده تمام صفات و اخلاقیات زیبا و نیکوی انسانی در بالاترین حد

همانند برترین و آخرین پیامبر آسمانی

دوران غیبت او

غیبت از جامعه به واسطه تهدید شدن حاکمان ستمگر و آماده نبودن مردم برای یاری رسانی او و پذیرش حق

همانند پیامبری که از مصر به مدین پناه برد.

ناشناخته ماندن در دوران غیبت و مظلومیت و غربت او

همانند پیامبری که برادرانش پس از سال ها او را در کشور مصر دیدند، ولی وی را شناختند.

صبر و تحمل آن حضرت بر سختی و طولانی بودن دوران غیبت

همانند پیامبری که اسوه صبر بود.

عمر طولانی و با برکت

همانند: پیامبری که ۹۵۰ سال گمراهان را ارشاد کرد.

و همانند: پیامبری که آب حیات را نوشیده و اکنون زنده است.

غیبت های چندگانه و امتحان شدن مردم در دوران غیبت او

همانند پیامبری که چند مرتبه از قومش غیبت کرد و در غیبت او، برخی از مردم گوساله پرست شدند.

ولایت باطنی آن حضرت و آگاهی او به باطن و آینده هر کس و نیز فعالیت های پنهانی و ناشناخته اش

همانند پیامبری که در سوره کهف داستان او آمده است.

انتظار کشیدن مردم برای ظهور او و دیدن روی نکویش و ایمان آوردن به او

همانند تنها پیامبری که قومش از عذاب آسمانی نجات یافتند

و همانند پیامبری که بنی اسرائیل سال ها انتظارش را می کشیدند.

ص: ۱۸۱

حزن و اندوه طولانی او بر مصیبت های اجدادش

همانند پیامبری که سال ها از پسرش دور افتاد.

دوران ظهور و حکومت او

ظهور او در سنین جوانی

همانند پیامبر شهر نینوا

فرج و رهایی پس از سال ها سختی و شدت

همانند پیامبر اسوه صبر

ظهور در شهر مکه و همانندی شمار یاران اصلی او با حماسه سازان جنگ بدر و یاری رسانی فرشتگان به او

همانند آخرین پیامبر اولوالعزم

تشکیل حکومت دینی بر روی زمین و در اختیار گرفتن آسمان و زمین

همانند پیامبران پدر و پسری که به حکومت و رهبری بنی اسرائیل رسیدند.

اصلاح و تجدیدنای کعبه

همانند پیامبری که پدر دو پیامبر دیگر است.

یادآوری می شود که بحث شباهت ها با پیامبران در مباحث موعود شناسی تطبیقی و تقریبی با اهل سنت و اهل کتاب کاربرد و کارکرد فراوانی دارد. این کارکرد هم از جهت تبیینی و در مقام استفاده از مشترکات تاریخ انبیا برای فهم و باورپذیر سازی معارف مهدوی می تواند باشد. هم از جهت انتقادی و تطبیقی در مقام دفع شبهات آنها با کمک بحث شباهت های مورد اتفاق است.

در ضمن، این بحث از جهت فرم و قالب رسانه ای، ظرفیت بالایی برای تولید انیمیشن (پویانمایی) مناسب برای گروه سنی کودک و نوجوان دارد.

۵. از نسل سلمان تا سبک زندگی مهدوی

اشاره

۵. از نسل سلمان تا سبک زندگی مهدوی

بحث سبک زندگی دینی از مباحث روزآمد اجتماعی است. بر هم گذاری مهدویت با زندگی روزمره انسانی را می توان «سبک زندگی مهدوی، نسل سلمان» نامگذاری کرد. سبک زندگی مهدوی به معنی مدیریت زندگی روزمره با نرم افزار مفهومی مهدویت

ص: ۱۸۲

است. در این طرح انسان منتظر ناظر به اعتقاد به وجود انسان کامل در پس پرده غیبت، براساس انسان شناسی جغرافیایی و تاریخی به شناسایی نیازهای ولی زمانه می پردازد و آنگاه می کوشد نظام زندگی خود را بر اساس تأمین بخشی از این نیازها در اندازه ظرفیت ها و استعدادهایش طراحی کند؛ چراکه نقطه اوج کمال جویی و فعلیت بخشی به این آرزوی رشد جامع در هر زمانی از معبر همانندی و قرب به انسان کامل همان زمان محقق می شود.

برای دیدن عکس به پی دی اف مراجعه فرمایید

از این منظر سبک زندگی مهدوی به معنی نگاه به دو جدول انسان شناسی (نگاه عرضی به خود) و نمودار مراحل رشد (نگاه طولی به سیر زندگی) به طور همزمان است. آنگاه که در این نگاه ترکیبی، توانمندی ها و استعدادهای عمومی و ویژه هر فرد شناخته شد، در چارچوب نرم افزار کلان مهدوی باید به هماهنگ سازی بین تک تک این موارد با آن طرح کلان پرداخت.

سبک زندگی مهدوی را در یک نگاه کلی و جامع در قالب طرح زیر می توان ارائه داد:

برای دیدن عکس به پی دی اف مراجعه کنید

ص: ۱۸۳

در همین جا یادآور می‌شود که مهم‌ترین تفاوت سبک زندگی شیعی مهدوی از دیگر سبک‌های زندگی، در مسئله تعلیق و انتظار مستمر و پیوستگی مدام بین فرد و امام تعریف می‌گردد. بدین معنی که در تمام سبک‌های دیگر سرانجام از منظر آن مکتب سرانجام در یک مرحله انسان به حد نهایی خود می‌رسد و به حال خود رها می‌شود. اما در تشیع به لحاظ اینکه امام انسان کاملی است که نشان از خداوندی دارد که نامتناهی است، کمال جویی انسانی نمی‌تواند نقطه پایانی داشته باشد.

از منظری دیگر هم در تشیع، هدف‌گذاری و طراحی زندگی باید در جهت اهداف متعالی و روزآمد و مستمر ولی زمانه باشد. از این منظر، همیشه باید نوعی تعلیق و حالت منتظرانه در زندگی شیعه وجود داشته باشد و او هیچگاه نباید خود را در آخر خط ببیند یا در طرحی ثابت و نهایی خود را اسیر نکند. بلکه ناظر به رصد استغاثه امام و نیازهای روزآمد جدید در جامعه، همواره در کنار امور ثابت زندگی خود نوعی حالت منتظرانه داشته و پیوسته گوش به زنگ باشد. از این منظر، زندگی مهدوی را این‌گونه می‌توان ارائه داد:

برای دیدن عکس به پی‌دی‌اف مراجعه فرمایید

ص: ۱۸۴

سبک زندگی با این تبیین مهم‌ترین امتیاز و بالاترین راهبرد نرم مکتب تشیع است. البته این وضعیت رسالت کلی مکتب تشیع برای همه انسان‌هاست. این در حالی است که بر مبنای استعدادهای منطقه‌ای شیعه ایرانی و در چارچوب طرح نسل سلمان و بر مبنای آیه ۵۴ سوره مائده، چشم‌انداز زندگی مهدوی برای شیعه ایرانی را این‌گونه می‌توان تصویر کرد:

برای دیدن عکس به پی‌دی‌اف مراجعه فرمایید

مبانی هستی‌شناسانه این طرح به شرح زیر هستند:

مبانی هستی‌شناسانه این طرح به شرح زیر هستند:

مهدویت برای زندگی و جوامع بشری طرح و برنامه دارد.

در میان جوامع بشری آنها که استعداد های فرهنگی ویژه ای دارند رسالت اشان سنگین تر است.

بر اساس پیش‌بینی‌های نبوی و اهل‌بیتی برای جامعه و جغرافیا و فرهنگ ایران شیعی، رسالت‌های مهدوی ویژه‌ای در دوران غیبت در نظر گرفته شده است.

در تاریخ اسلام سلمان فارسی در مقام والاترین صحابی (برترین شاگرد غیر معصوم پیامبر که در کنار حضرت به بالاترین مرتبت کمال انسانی رسید) می‌باشد.

ص: ۱۸۵

در فرهنگ اهل بیت سعی شده است شخصیت سلمان کارکردی اسطوره‌ای (خاطره‌ای ماندگار و مشترک در ذهنیت یک جامعه) برای جامعه شیعه و خصوصاً جامعه شیعه ایرانی داشته و به منزله نقشه راه از انسان کمال جو به سوی انسان کامل باشد.

شیعه ایرانی در آخرالزمان در نخستین گام رسالت طراحی جامعه زمینه ساز را بر عهده دارد و در مرحله بعد مسئولیتش جهانی سازی پیام‌ها و شعارهای اهل بیتی است.

اکنون بر مبنای ارزش‌های بالا با محوریت جدول‌های سه‌گانه انسان‌شناسی «ذاتی، تاریخی، جغرافیایی» طرح نسل سلمان با هدف نظام بخشی و کاربردی سازی معارف مهدوی برای مخاطب داخلی، ارائه می‌گردد. البته در این طرح برای رعایت اختصار در جدول انسان‌شناسی ذاتی، صرفاً بر رویکردهای فطری انسانی تمرکز ویژه‌ای شده است؛ چراکه این بُعد از زندگی آدمی به مثابه نرم افزار اصلی و واقعی زندگی انسانی است.

فهرست کلی و روند محتوایی طرح نسل سلمان، در روندی شش مرحله‌ای چنین است:

۱. در مقام آسیب‌شناسی

۲. جدول انسان‌شناسی به مثابه نقشه راه

۳. انسان‌شناسی فطری در مقام نرم افزار تحول

۴. هویت سازی تاریخی ایرانیان بر بنیان این نقشه راه

۵. دشمن‌شناسی تاریخی

۶. کاربردی سازی این نرم افزار در قالب سبک زندگی مهدوی

بحران هویت و سرگردانی و سرگشتگی شیعه ایرانی به ویژه نسل جوان آن

در جست‌وجوی راهی برای شروعی دوباره و یافتن الگویی دینی و ملی در مسیر هویت‌یابی

فطرت و ابعاد ۴ گانه آن نقطه بازشناسی هویت فردی با محوریت حرکت سلمان فارسی با توجه به هویت فطری خود به سوی پیامبر صلی الله علیه و آله

هویت آفاقی ایرانیان بر محوریت محبت اهل بیت و برگزیدن تشیع؛ و روند شکل‌گیری شیعه ایرانی از پیشگویی‌های نبوی تا نهایت رشد و اعتلای آن تا عصر انقلاب اسلامی و پس از آن

ابلیس و تمدن آخر الزمانی ابلیس بزرگ‌ترین مانع و سد راه حرکت شیعه ایرانی به سوی زمینه سازی و تلاش او برای محاصره و نابودی شیعه ایرانی به عنوان کانون حق در....

شیعه ایرانی و رسالت زمینه سازی در آخرالزمان در گستره جهانی (جهانی سازی دینی) و پیش نیازها و مراحل آن، در کنار روش های حفظ و تقویت آن

ص: ۱۸۶

بر اساس این جدول یکی از رسالت های مهم هر یک از شیعیان ایرانی جستجو در تجربه های تاریخی مومنانه است تا به کمک بازشناسی بهترین تجربه ها به الگو سازی برای کمال یابی در پناه انسان کامل برسد. در این مسیر سیر و سلوک تاریخی عرفانی سلمان از سلمان فارسی تا سلمان محمدی بهترین الگو برای هر سالکی و به ویژه برای شیعیان ایرانی می تواند باشد.

این طرح در هفت بخش ارائه می گردد:

۵/ الف) شناسنامه من

۵/ الف) شناسنامه من

(اثبات ولایت و مهدویت از منظر انسان شناسی ذاتی)

۱. انسان موجودی هوشمند و ضرورت انتخاب هدف و راه و روش رسیدن به هدف؛
۲. سرگشتگی و سرگردانی در هدف و راه و روش رسیدن به اهداف مشکل بیشتر انسان ها؛
۳. انسان ها و زندگی های کاریکاتوری و شبیه هم معاصر؛
۴. بحران هویت جوانان از مشکل جهانی تا مشکل جوانان و نوجوانان نسل سوم و چهارم انقلاب؛
۵. بحران هویت و رابطه آن با غیبت و توسعه و گسترش آخرالزمان؛
۶. معیار ها و مبانی انتخاب طرح درست برای زندگی؛
۷. هر طرحی که بر اساس شروع از خود نباشد ناقص است؛
۸. شروع از خود باید بر مبنای نگاه فطری دینی باشد تا انسان به خود جامع خود برسد؛
۹. پارادوکس پذیرش مهدویت در برابر فرار از مهدوی شدن در جامعه کنونی ایرانی و دلایل آن؛
۱۰. رابطه خود شناسی با انسان شناسی دینی؛
۱۱. قصه آفرینش نقطه آغازین خود شناسی و حیانی است؛
۱۲. ترکیب جسم خاکی و فطرت روحانی، شناسنامه من انسانی؛
۱۳. بازشناسی و تهیه فهرستی جامع از ویژگی ها و نیازهای انسانی با نگاه ترکیبی به جسم و فطرت؛

ص: ۱۸۷

۱۴. ابعاد و سیر تکاملی بُعد جسمی انسانی در یک دوره زندگی طبیعی؛

۱۵. ابعاد و دامنه بُعد روحانی بشر یا همان فطرت به عنوان موتور محرکه بشر؛

۱۶. تمدن های بشری و جدید و غفلت از هویت فطری و انفسی انسان؛

۱۷. نسبت استعداد و فعلیت در ابعاد وجودی انسان و باز شناسی روند رشد و تکامل و چگونگی آن در یک دوره عمر انسانی؛

۱۸. بحث انسان کامل پژوهی با عنوان آیا انسان ها همه به هنگام تولد در مرحله استعداد هستند یا اینکه انسان کاملی هم یافت می شود؛

۱۹. معنی و مفهوم کمال در انسان کامل و ضرورت وجود او در عالم انسانی؛

۲۰. توجه جامع به نیازها و استعدادها در ابعاد فردی، راه و مبنای جست و جو از انسان کامل و سعی در همراهی و همانندی با او در مسیر کمال یابی؛

۲۱. مهدویت به عنوان انسان کامل پیوسته و مستمر و روزآمد، یگانه راه برای کمال انسان معاصر؛

۲۲. مهدویت، یگانه راه هویت و شخصیت یابی و رسیدن به طرح جامع و هماهنگ در رشد آدمی.

نتیجه گیری و جمع بندی

نتیجه گیری و جمع بندی

شروع دین پژوهی و مهدویت پژوهی با نگاه به انسان شناسی در قالب طرح (کمال انسانی جویی = ضرورت وجود انسان کامل) راهکاری برای خروج مهدویت از سطحی زدگی و پیوند آن با عمق شخصیت و جان انسان هاست؛ روشی که یگانه راه برای رسیدن به طرح جامع انسانی و دست یافتن به هویت و شخصیت رشد و کمال یافته است.

۵/ب) پازل (جورچین هستی)

۵/ب) پازل (جورچین هستی)

(اثبات امامت و مهدویت از منظر انسان شناسی تاریخی)

انسان امروز در انتهای دیروز و در آستانه فردا؛ ضرورت درک رابطه دیروز و فردا در طراحی نوع حرکت برای امروز؛

بحران هویت تاریخی بشر آخرالزمانی و شکاف نسل ها و پیدایش زندگی روزمره آخرالزمانی؛

ص: ۱۸۸

غفلت از میراث داری تاریخی حقیقی باعث واگذاری طراحی آینده خود و جامعه به دست دیگران و اسارت در دست آنها؛

فلسفه تاریخ و یا نگاه جامع به سیر حرکت تاریخ انسانی و یافتن خود در آن، دومین اصل رسیدن به هویت جامع در مسیر کمال جویی؛

فلسفه تاریخ جویی راهکاری برای به روز سازی و برقراری تعریف و پیوندی درست بین نقش فردی با نقش اجتماعی؛

جایگاه زمان و مکان در شکل گیری شخصیت تاریخی انسان ها؛

مهدویت تنها فلسفه تاریخ و راهکار برای یافتن نقش اجتماعی و تاریخی جامع انسان ها؛

حدیث نبوی (از کجا، در کجا، تا کجا) ولایه های معنایی آن در حوزه ادوار شناسی سیر حرکت تاریخی انسان ها؛

انواع نگاه ها دینی و علمی به آغاز و انجام تاریخ بشر و بازتاب آن بر نوع نگاه انسان به زندگی امروزی او (بررسی تطبیقی نظریه تکامل با قصه آفرینش)؛

تفاوت تاریخ شناسی بر اساس تاریخ تمدن های بشری و پادشاهان با تاریخ پژوهی بر مبنای ادیان و پیامبران در الگو و نوع زندگی امروز؛

بازکاوی دوباره قصه آفرینش با هدف بازشناسی: نقطه آغاز آفرینش، فلسفه آفرینش، غایت و سرانجام آفرینش از منظر دینی؛

اراده و اختیار انسان ها؛ دامنه و اندازه آن، و نسبت آن با اراده حق تعالی و اراده اولیای حق و باطل در تاریخ سازی؛

نقش اراده های فردی در جریان سازی تاریخی و تاریخ سازی (در نگاهی تطبیقی و تحلیلی بین دو دعای مهدوی: ندبه و عهد)؛

سنت های آسمانی و نقش کنترل آن در برابر اراده های انسانی؛

ادوار شناسی تاریخی بشر و جست و جوگری برای سیر تاریخی بر اساس هدایت، رسالت، ولایت؛

مهدویت و مدینه فاضله ظهور به مثابه سند چشم انداز تاریخ انسانی؛

ص: ۱۸۹

شناسایی و تحلیل تقابل تاریخی حق و باطل در مسیر آرمان شهر پایانی از منظر بازکاوی ظهور و سقوط ادیان و فرقه‌ها و مکاتب در جغرافیاهای دینی؛

غیبت و آخرالزمان، مرحله کنونی تاریخ بشری و انواع نگاه‌ها و نقش‌ها در این مقطع تاریخی؛

بزرگان شیعه در امتداد دوران غیبت و تلاش برای یافتن و ایفای نقش تاریخی خود؛

امام راحل و سعی برای تاریخ سازی متناسب با شرایط آخرالزمانی و با رویکرد آخرالزمان زدایی (رابطه انقلاب اسلامی با تاریخ و مهدویت)؛

هویت تاریخی هر انسان با نگاه به چشم انداز تاریخی آسمانی و حرکت به سوی زمینه سازی برای ظهور تعریف می‌گردد؛

آیا در صورت سستی و غفلت من از نقش تاریخی ام چه سنتی از سنت‌های خداوندی فعلیت می‌یابد و دایره اثرگذاری تلاش یا غفلت من بر تاریخ تا چه اندازه است؟

۵/ ج) تشیع یگانه مذهب جامع و کامل

۵/ ج) تشیع یگانه مذهب جامع و کامل

(تشیع به مثابه یگانه پاسخ به نیازها و پرسش‌های انسانی)

انسان شناسی فطری دینی و ایجاد نگاه جامع به ویژگی‌ها و نیازهای هویت فردی و اجتماعی و تاریخی و ضرورت پاسخ دهی جامع به آنها؛

تعقل و تدبیر با رویکرد نگاه جامع به نیازهای خودمبنا و روش دین پژوهی؛

جغرافیای آشفته بازار ادیان و فرقه‌ها و مکاتب؛

دنیای پیشرفته امروز در کشاکش تعصب یا نسبیست‌گرایی در برابر دین پژوهی عالمانه و استدلالی؛

انتخاب دین و استمرار بر آن باید با روشی تحقیق باشد و نه تقلیدی (معیار دین حق نه تقلید است و نه کمیت جمعیتی و نه وسعت تاریخی و جغرافیایی)؛

روش عقلی مقایسه تطبیقی بین ادیان با انسان پژوهی جامع، بهترین راه برای بازشناسی دین حق؛

ص: ۱۹۰

در شناخت و مطالعه فرقه‌ها؛ پیشینه‌شناسی، وضعیت موجود و طرح آنها برای آینده و روش‌های تحقق آن هم باید مطالعه گردد؛

منجی‌شناسی و آرمان‌شهر او و نسبت‌شناسی هر انسان با آن، از معیارهای دیگر در بازشناسی ادیان است؛

ضرورت مطالعه جغرافیای ادیان فعال و پویا و زنده در دنیای کنونی و بررسی تطبیقی بین آنها بر اساس جدول نیازهای انسانی و الگوی انسان کامل‌شناسی؛

دین اسلام با رویکرد مکتب تشیع از منظر آمار و ارقام تا جایگاه آن در جریان‌سازی در تاریخ معاصر جهانی؛

بررسی تطبیقی بین تشیع و جریان‌های دینی مطرح معاصر شامل: وهابیت و القاعده در اهل سنت، صهیونیسم مسیحی، عرفان‌های نو ظهور و...؛

جریان تاریخی دین حق و سنت استبدال آسمانی در میان امت‌ها و ملت‌ها (بنی اسرائیل، عرب‌ها، شیعه ایرانی)؛
چرا من شیعه هستم:

یک تشیع آیین و مذهب جامع و کامل بین‌بینش و ارزش و رفتار؛

دو نظام اعتقادی عقلانی و هماهنگ مکتب تشیع؛

سه تشیع و معرفی الگوهای کامل انسانی؛

چهار تاریخ تشیع تاریخی روشن و مثبت و رو به رشد (ادوار شناسی تاریخی شیعه)؛

پنج تشیع مذهب انتخابی اندیشوران دیروز و امروز؛

شش تشیع، مذهبی ضد خشونت و تبعیض و احترام تاریخی به ادیان و ملت‌ها و اهل بیت محور؛

هفت منجی‌شناسی و آرمان‌شهر شیعه شفاف‌ترین و جامع‌ترین در میان دیگر مکاتب؛

هشت جغرافیای معاصر تشیع و بازتاب‌های جهانی آن و میزان رشد تشیع در جهان معاصر؛

نه خدمات متقابل تشیع و ایران؛

ده نقش و رسالت تاریخی شیعه ایرانی در مسیر زمینه‌سازی ظهور.

ص: ۱۹۱

۵/د مهدی شناسی (شیعی)

۵/د مهدی شناسی (شیعی)

انتخاب الگوی جامع و کامل پیش نیاز به فعلیت رساندن استعدادها و پاسخ گویی به نیازها؛

سرگردانی و بی ثباتی در الگوها یا انتخاب الگوهای زمینی، مشکل انسان آخرالزمانی؛

الگوهای تاریخی و دیروزی و قطع رابطه آسمان و زمین در زمان، مشکل ادیان و فرقه های معاصر؛

امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف شیعی یگانه راه و تنها الگو برای انسان معاصر؛

مهدی شناسی و مهدی باوری ناقص و سطحی منشأ شکل نگرفتن مهدی زیستی و مهدی باوری همه جانبه؛

ضرورت بازشناسی روش های علمی و مطالعاتی مهدی شناسی؛

راه های شناخت معصوم از دریچه فطرت (کمال انسانی و نیازمندی به انسان کامل)؛

راه های شناخت معصوم از روش های فلسفی و عرفانی؛

راه های شناخت امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف از منظر متون دینی (قرآن، احادیث، زیارات، متون تاریخی، بشارات

ادیان)؛

امام مهدی شناسی از منظر کلامی:

یک امامت یعنی عصمت و طهارت و زیبایی شخصیت و ابعاد وجود انسانی؛

دو امامت یعنی آگاهی و علم غیب و آسمانی؛

سه امامت یعنی قدرت و اراده غیبی و واسطه فیض = نقش اراده معصوم در میان اراده حق تعالی و اراده انسان ها؛

۱۱. امام مهدی شناسی از منظر عرفانی؛

۱۲. امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف میراث دار تاریخی انبیا و اولیا؛

۱۳. تاریخنامه امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف از میلاد تا شهادت؛

۱۴. مهدی شناسی و مهدی باوری درست و پیوسته از معبر ادعیه و زیارات مهدوی.

ص: ۱۹۲

۵/ه سلمان محمدی الگوی شیعه ایرانی

۵/ه سلمان محمدی الگوی شیعه ایرانی

الگوجویی پدیده ای فطری؛

ولایت پذیری یا ولایت گریزی، بازتاب همه جانبه بر زندگی و سرنوشت انسان؛

علل و عوامل روان شناختی، تربیتی و اجتماعی ولایت پذیری یا ولایت گریزی؛

جریان سازی فرهنگی برای توسعه ولایت پذیری در گستره یک ملت یا جغرافیا، نیازمند اسطوره سازی است؛

هویت فردی، اجتماعی، ملی، تاریخی و جغرافیایی ایران زمین تنها با تشیع و مهدویت معنا داشته و دارد؛

تلاش تاریخی سلمان فارسی برای رسیدن به اوج کمال انسانی در کنار برترین معصوم، زیباترین الگو برای تشیع ایرانی و مهدی

باوری؛

ارزش های پیشینه تمدن و فرهنگ ایرانی در مقایسه با دیگر تمدن ها و فرهنگ ها در آستانه اسلام (بت گریزی، عفاف گرایی،

عدالت خواهی)؛

استعداد انسانی و جغرافیایی ایران، پشتوانه حرکت تاریخی سلمان بر اساس ندای فطری؛

سلمان و تحمل دشواری های رسیدن به حق و حقیقت؛

معیار قرار دادن عقل و دانایی و امتحان برای شناخت حق و آنگاه ایمان و عشق خالصانه به آن؛

پس از حق شناسی سعی در بازسازی تمام ابعاد شخصیتی خود بر اساس الگو و معیارهای ولی حق؛

تلاش برای رسیدن به والاترین مرتبه در کنار پیامبر صلی الله علیه و آله با دو بال علم و ایمان؛

در مقام یار و یاور توانمند و شایسته برای دین و ولی حق و سعی در تاریخ سازی و فرهنگ سازی تاریخی برای حق؛

تلاش تاریخی امامان معصوم علیه السلام برای بستر سازی تدریجی تشیع در ایران به ویژه با یاری امامزادگان؛

ص: ۱۹۳

روند بسط و گسترش تشیع در دوران امامان و شاگردان ایرانی اهل بیت؛

تشیع در ایران در دوران غیبت صغری؛

روند تکامل تاریخ و ادوار سیاسی و اجتماعی، و علمای برجسته شیعه در دوران غیبت کبری؛

هجوم استعمار و تمدن و فرهنگ غرب برای نابودی یا سلطه بر شیعه ایرانی، ولی ناکامی در برابر آن؛

انقلاب اسلامی نقطه اوج بالندگی و درخشش شیعه ایرانی؛

ارزش های انقلاب اسلامی ایران در جهان اسلام و انسان های آزاد؛

قم و ایران و جایگاه آن در آخرالزمان و بسط فرهنگ و معارف شیعی و آماده سازی و زمینه سازی ظهور.

۵/ و دشمن من

۵/ و دشمن من

شناخت موانع و برنامه ریزی برای آنها پیش نیاز دست یابی به کمال انسانی؛

شیعه ایرانی و پرچمداری زمانه، رسالتی که امت ها و ملت های قبلی در آن به واسطه تلاش های دشمن ناکام ماندند؛

بازکاوی دوباره قصه آفرینش با هدف دشمن شناسی تاریخی و همیشگی انسان ها؛

در تقابل ابلیس و انبیا و اولیا آیا میزان نفوذ ابلیس در تاریخ سازی چقدر است؟ و آیا تاریخ را اراده ولی مدیریت می کند یا ابلیس

و تمدن های باطل؛

هبوط و مهلت زمینی ابلیس تا بهشت موعود زمینی؛

شیطان شناسی زمینی و جنود و یاران زمینی او؛

فلسفه تاریخ از منظر ابلیس و طراحی حرکت تدریجی بشر به سوی آخرالزمان و عقب انداختن یا جلوگیری از ظهور؛

ابلیس و سعی در تحریف و وارونگی و گرایش های فطری انسانی و تبدیل آنها به ارزش های حسی و مادی؛

تحلیل تقابل تاریخی ابلیس و انبیا و نقش ملت ها در این زمینه؛

ص: ۱۹۴

سنت های آسمانی مهم ترین عامل ناکامی طرح های ابلیسی در عصر نبوت؛ دوران امامت و اوج تلاش ابلیس برای به حاشیه راندن امامان از جامعه اسلامی؛ تلاش تاریخی ابلیس در برابر جامعه حق، جامعه شیعی، به ویژه جامعه شیعه ایرانی؛ تمدن آخرالزمانی نهایت تلاش ابلیس در برابر ظهور و زمینه سازی؛ بازشناسی آخرالزمانی از آینه روایات.

بازتاب آخرالزمان بر نظام انسانی و نظام هستی و بحران ها و ویرانگری های ناشی از آن؛ آشفته گی ها و خستگی های آخرالزمانی بستر ساز حضور زمینه ساز آن؛ راهکار تبلیغ جهانی حق در برابر جهانی سازی باطل و ناکامی های آن؛ بسترهای گفتمان حق محور از سوی زمینه سازان در میان متفکران و دانشمندان جهان.

نتیجه

اوج تلاش ابلیس و تمدن آخرالزمانی بر تحریف و تبدیل فطرت و گرایش های فطری انسان آخرالزمانی است. شیعه ایرانی با مقاومت و جهانی سازی ارزش های هماهنگ تشیع و فطرت انسان ها می تواند به رسالت زمینه سازی خود پردازد.

۵/ (ز) زندگی مهدوی

۵/ (ز) زندگی مهدوی

پارادوکس مهدی باوری و مهدی گریزی در حوزه زیستن ناشی از انحصار مهدویت در هدف و غایت، بدون نگاه به آن به دید راه و وسیله است.

در زندگی مهدوی آرمانی، نظامی هماهنگ و بر اساس اعتدال بین تمام ابعاد وجودی انسان برقرار است.

غفلت و سستی از در پیش گرفتن زندگی مهدوی، ناکامی فردی و شرمندگی تاریخی و جهانی را به همراه خواهد داشت.

زندگی مهدوی یعنی انتظار، یعنی اوج هماهنگی با سنت های آسمانی، فلسفه تاریخ معنوی، و اوج شکوفایی فطرت انسانی است.

زندگی مهدوی، یعنی بالاترین هدف، بهترین برنامه، بیشترین سعی.

ص: ۱۹۵

زندگی مهدوی یعنی تلاش برای طراحی همه مراحل زندگی بر معیار معارف مهدوی.

در زندگی مهدوی باید فهرست تفصیلی نیازمندی های خود را تهیه کرد و به تعریف مطلوب های روزآمد بر معیار نیازهای ولی زمان پرداخت.

در زندگی مهدوی انس با رهبران دینی و مشاوره از آنها در طراحی زندگی مهدوی ضروری است.

در حوزه فردی، هدف زندگی؛ تحصیل، ازدواج و اشتغال است که در اهداف، معیارها، و انتخاب ها باید مهدویت را دید.

در نقش آفرینی اجتماعی حرکت به سوی یافتن جایگاه خواص در جامعه ضروری است تا برای جریان سازی پیوسته اجتماعی به سوی زمینه سازی تلاش و برنامه ریزی شود.

در برابر جهانی سازی باطل، شیعه ایرانی با جنبش نرم افزاری و تلاش برای طراحی تمدن اسلامی جهانی، باید به زمینه سازی پردازد.

شیعه ایرانی با زمان شناسی و فرصت شناسی می کوشد در هر جغرافیا بهترین نقش را برای زمینه سازی ایفا کند و به جای وادادگی، جریان ساز باشد.

شیعه ایرانی با خودمحاسبه گری، انس مداوم با مهدی باوران برجسته، به حفظ و به روز سازی پیوسته خود می پردازد.

شیعه ایرانی می کوشد باقیات الصالحاتی از خود در مسیر زمینه سازی بگذارد تا تلاش او پیوسته و مستمر باقی بماند.

نتیجه

اگر شیعه ایرانی در مسیر زمینه سازی به طراحی زندگی مناسب برای خود پردازد همچون سلمان محمدی و دیگر شخصیت های برجسته در تاریخ ماندگار خواهد شد و برکت عملش به صورت مستمر و پیوسته تا ظهور ادامه خواهد داشت.

ص: ۱۹۶

۶. مهدویت و بیداری اسلامی

اشاره

۶. مهدویت و بیداری اسلامی

پیش در آمد

در قرن بیستم میلادی، در اوج انحطاط کشورهای اسلامی، به واسطه تهاجم فرهنگی غرب و تبلیغات آنها به جای اندیشه اسلامی، اندیشه ناسیونالیستی و ملی گرایی (عربی، ترکی، ایرانی و...) بر جهان اسلام حاکم شده بود. اما در ایران با وجود سرمایه گذاری های فراوان تمدن مهاجم غرب، به واسطه قوت و استحکام فرهنگ شیعه، سرانجام به رهبری بزرگ مردی از حوزه اندیشه و مکتب دینی اسلام، خیزش مردم مسلمان آغاز شد و پس از مجاهدت های فراوان سرانجام این انقلاب به پیروزی رسید.

پیروزی مسلمانان در ایران با گرایش ها و شعارهای انقلابی، رخدادی بزرگ در جهان اسلام بود؛ زیرا در آن زمان اکثریت مسلمانان دچار رکود و رخوت شده بودند. اما تلاش های مشترک غربی ها، ناسیونالیست های سکولار در کنار همراهی اندیشه های سنتی در اسلام غیرشیعی که با هر گونه حرکت انقلابی و قیام مردمی و جریان های ظلم ستیز مخالفت می کرد، باعث شد تا استعمارگران با گذر دادن جهان اسلام از دوران شوک و هیجان های اجتماعی سرانجام موفق به سرکوبی و مهار مسلمانان هوشیار شده به واسطه انقلاب اسلامی ایران شدند.

از سوی دیگر، جریان کلی و کلان باطل در آن سال ها در برابر پویایی اندیشه انقلابی و حماسی تشیع و اسلام ناب، با بزرگ نمایی درگیری مجاهدان افغان با شوروی سابق (به جای تمرکز بر درگیری تاریخی مسلمانان با صهیونیست ها در فلسطین اشغالی) سعی در جهت دهی عطش و هیجان های تحریک شده مسلمان به آن سو نمود.

بازتاب نهایی این فرایند (پس از سقوط شوروی و رها شدن این سیل گسترده مبارزان از سوی حامیان خود) ایجاد دو جریان موازی القاعده (در جهان اسلام) و طالبان (در افغانستان همسایه شرقی ایران) بود. این جریان ها ابتدا به گونه ای غیرمستقیم از سوی ارباب قدرت آزاد گذاشته شدند تا بازتاب قدرت گیری و خشونت گرایی و ایجاد موج تروریسم اسلامی توسط آنها در جهان و به ویژه در جهان غرب به تخریب چهره اسلام و گسترش اسلام هراسی بینجامد.

ص: ۱۹۷

بدین گونه بود که در آغاز هزاره سوم میلادی نزدیک بود مسلمانان در میان ناکامی همه تجربه های اسلام غیر شیعی و فاصله گیری های ایجاد شده بین آنها و اسلام اهل بیتی، دوباره باور کنند که در کشورهای آکنده از ستم ناچار به تحمل ظلم هاست و نه اسلام و نه هیچ اندیشه دیگری یاریگر او نخواهد بود.

در این زمان که جهان سلطه پس از اشغال عراق و افغانستان گمان می کرد آماده آغاز کارزار نهایی با اسلام انقلابی اهل بیتی است، ناگهان ناکامی آنها در مواجهه با حزب الله و حماس، دوباره موجی از هیجان خفته را در جهان اسلام ایجاد کرد.

این هیجان خفته (برخلاف هیجان های همزمان با پیروزی انقلاب که بیشتر حزبی بود) در بطن جامعه و در میان خیل گسترده جوانان مسلمان به تدریج ایجاد شد و هر روز به هر بهانه رو به فزونی می رفت. این جوانان برخلاف گروه های میان سال که تحت تأثیر اسلام سنتی رایج راضی به ظلم و سکوت شده بودند، تحت تأثیر تحصیلات و رشد اندیشه ای اجمالی که داشتند تا حدودی از سیطره اسلام سنتی آزاد شده بودند و دیگر کاسه صبرشان هم لبریز شده بود و تجربه اسلام انقلابی (نه اسلام القاعده ای که با تروریسم همراه است) را دیده بودند. این بود که در آغاز به واسطه اختناق شدید حاکم در جوامع خود دست به دامان فضای مبارزاتی مجازی شدند (همانند زمان های قبل از انقلاب که نوار کاست یا اعلامیه های شبانه جایگاه ویژه ای داشت) و آنگاه که احساس قدرت گیری کردند ناگهان به خیابان ها ریختند و با مقاومت در برابر هجوم های نظامی رسانه ای، سرانجام خالق نهضت بیداری در جهان اسلام شدند.

۶/ الف) شناسنامه بیداری اسلامی

۶/ الف) شناسنامه بیداری اسلامی

ابعاد و شاخص ها

نمودها و رویکردها

جغرافیا

جغرافیای عرب مسلمان، مرکب از کشورهای گوناگون عقب مانده یا نفتی اگرچه با سرانه درآمد بالا، از جهت نظام سیاسی، اجتماعی و فرهنگی دارای جوامعی ایستا و بی تحرک و خفقان زده بود، و نظام سیاسی آنها هم سلطنتی یا دموکراسی سلطنتی بود و از جهت شکل دهی به جامعه ای پویا و با نشاط و نظام تمدنی سازی که در دنیا عرض اندام کند، دور بودند.

ص: ۱۹۸

اندیشه

دین حاکم در این کشورها اسلام سنتی و با قرائت سنتی افراطی بود که براساس آن، اصل امنیت در برابر اصل عدالت قرار می‌گیرد و با تنزل اصل اطاعت مطلق از خلیفه عادل، به لزوم اطاعت از هر حاکمی اگرچه فاسق و ظالم باعث رکود و رخوت مذهبی در جامعه شده بود، اما جوانان جامعه در ترکیب کسب تحصیلات جدید و مشاهده اسلام انقلابی، به ساختارشکنی این اندیشه پرداختند.

نیروی اجتماعی و منابع انسانی

جوانان مسلمان این جوامع که در اوج هیجان و نشاط بودند. مشاهده عقب ماندگی و رکود داخلی خود در برابر نشاط دیگر بخش‌های جغرافیایی جهان اسلام دیگر نمی‌توانست سکوت و سکون را تحمل کند.

واکنش نهادهای دینی سنتی و احزاب اسلامی

نهادهای و حوزه‌های سنتی دینی و به ویژه سلفی تا آخرین لحاظت یا منزوی بودند یا با صدور فتواها طالب آرامش بودند و بعضاً در دقایق آخر اعلان همراهی نسبی یا اعلان تبریک داشتند و حتی پس از پیروزی هم نشانی برای خروج از فضای بسته و سنتی خود نشان ندادند. ولی احزاب اسلامی که ابتدا مرده بودند با آشکار شدن نشانه‌های پیروزی به سرعت به میدان آمدند و سعی در خوشه چینی کردند به ویژه پس از آن که در رسانه‌ها اخباری از مذاکرات آشکار و پنهان آنها با غربی‌ها درز کرد و معلوم شد که احتمال می‌رود آنها پیاده نظام ارباب سلطه در دوره جدید باشند.

ریشه‌ها

ستم و تبعیض‌های اقتصادی و اجتماعی، عقب ماندگی‌های فناورانه، رکود سیاسی و اجتماعی، همراهی ارباب سلطه در این کشورها با نظام سلطه جهانی به جای اسلام انقلابی.

بازتاب‌ها

گسترش سریع این جریان به سراسر جهان عرب مسلمان و تبدیل شدن آن به یک شیوع ثابت اجتماعی در سراسر جهان اسلام که برگشت ناپذیر می‌نماید.

انتقال ارزش‌های فکری و شیوه‌های مبارزه اجتماعی آن به سرعت به جهان غرب و تبدیل آن در جهان غرب به خیزش جهانی و جنبش وال استریت (آن هم در متن آمریکا و غرب اروپا که اوج تمدن بشری معاصر است).

ص: ۱۹۹

۶/ ب) مهدویت و بیداری اسلامی؛ فرصت ها، رهیافت ها، تهدیدها

۶/ ب) مهدویت و بیداری اسلامی؛ فرصت ها، رهیافت ها، تهدیدها

بیداری اسلامی در جوامع عرب مسلمان رخ داد. اسلام در این جغرافیا مبتنی بر اندیشه اهل سنت و بلکه کانون اهل سنت است. در اندیشه اهل سنت به واسطه تعریف خاتمیت به معنی انقطاع هرگونه رابطه آسمانی و کفایت کتاب و رها شدن مسلمانان به حال خود باعث عرفی شدن نظام سیاسی پس از خاتمیت شد.

و از آنجا که در این مکتب خلافت و صحابه متصل به پیامبر هويت کلیدی در برابر امامت شیعی دارد و این دو هم داری فعلیت سیاسی اجتماعی کامل بودند، نقطه اوج تاریخ در اندیشه اهل سنت، زمان پیامبر و دو قرن پس از آن است. (خیر القرون قرنی ثم قرن الذی یلیه...).

بنابراین، درست است که در این اندیشه روایات مهدویت وجود دارد، ولی با توجه به اهمیت بخشی به خلفا و صحابه از یک سو و ضرورت حفظ خلافت های تاریخی از سوی دیگر، به تدریج سلفی گرایی فلسفه هویتی اسلام سنی شد. چکیده این نظریه این بود که از منظر فلسفه تاریخی، نقطه اوج تاریخ نه در پایان تاریخ بلکه در زمان پیامبر و نه منحصر به پیامبر بلکه هم در دوران پیامبر هم خلفاست.

در این اندیشه برای اینکه مهدویت با توجه به ظرفیت های قوی به نظریه ای سیاسی اجتماعی و حتی اندیشه ای قوی و پویا در جامعه تبدیل نشود و مؤلف حرکت های اعتراضی نشود، در محدوده روایات متوقف می گردد. در اندیشه کلامی یا فقهی نیز وارد نمی شود و مقام مهدی و نظریه مهدویت هم به حدّ خلفای پیامبر بلکه پایین تر از آنها تنزل می یابد. (چون از نظر اهل سنت افضل الناس پس از پیامبر خلفای اربعه و سپس عشره مبشره اند).

از این منظر اگرچه روایات فراوان نبوی در مکتب اهل سنت وجود دارد، اما سلفی گرایی به معنی گذشته گرایی جانشین مهدویت گرایی (آینده گرایی و انتظار) می شود تا جامعه اسلامی باور کند وضع موجود که امتداد تاریخ اسلام است، همواره بهترین وضع است و باید به وضع موجود راضی باشد.

اما در سیر تاریخ سیاسی و اجتماعی جهان اسلام، نظریه سیاسی اهل سنت به تدریج در قالب سه خلافت مهم و تاریخی به سوی انحطاط و عقب نشینی می رود و از تمام شرط و شروط های کلامی و دینی درباره خلیفه عقب می نشیند. تا آنگاه که سقوط نهایی خلافت عثمانی برای همیشه ناکاآمدی نظریه خلافت غیر معصوم را نشان می دهد.

ص: ۲۰۰

سیر و ادوار خلافت های تاریخی اهل سنت چنین است:

(اموی (۱۰۰ سال)، عباسی (۵۰۰ سال)، فترت دوره مغول و پس از آن (۲۰۰ سال با رویکرد خلافت ممالیک در مصر)

پس از سقوط خلافت در جهان اسلام از جهت جریان سازی دینی و اجتماعی در اوج تفکر سلفی گرایی جریان و مکتب وهابیت ایجاد می شود؛ فرقه ای که ساخته و پرداخته استعمارگران است و کارکردش هم آشفتگی و تحجر بیشتر فکری و اجتماعی جهان اسلام در این اوضاع و احوال اکثریت مسلمانان در قرن بیستم میلادی ناسیونالیسم یا غرب گرایی را تنها راه حل می دیدند.

این وضعیت باعث نزدیکی بیش از حد جهان اسلام به شرایط آخرالزمانی شده بود تا اینکه خیزش اجتماعی جوانان مسلمان باعث پیدایش امواج بیداری اسلامی شد.

شاخص هایی در مهدویت که می توان بیداری را از منظر آن مطالعه کرد:

شاخص های مهدوی

بازخوانی بیداری

حضور جوانان

بیشتر یاران امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف به هنگام ظهور جوانان هستند، این بدین معنی است که خیزش جوانان مسلمان در صورت فراگیری، استمرار و تعمیق باورها و اندیشه های ناب اسلامی می تواند به سوی زمینه سازی حرکت کند.

خستگی از ظلم سیاسی و اجتماعی

فراگیری ظلم از نشانه های آخرالزمان است و خستگی از ظلم اگر به حرکت های اجتماعی منجر شود که هدفش تلاش برای ظلم ستیزی باشد، می تواند اولین شرایط را برای گذار از دوران آخرالزمانی به دوران زمینه سازی فراهم سازد.

روح آینده گرایی در جامعه

آینده گرایی مبتنی بر ارزش های اسلامی (و فلسفه تاریخ اسلامی) مهم ترین بن مایه مهدوی است که می تواند جانشین تفکر وهابی سلفی شود؛ اگر این آینده گرایی با بن مایه فلسفه تاریخ اسلامی در جهان اسلام گسترش یابد و نهادینه شود، باعث ایجاد نشاط اجتماعی عدالت خواه در جوامع اسلامی خواهد شد.

جاذبه ها و اثرگذاری جهان اسلام برای جامعه جهانی

کانون اولیه ظهور امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در آینده در جهان اسلام است و مقصد نهایی آن، جهانی سازی معنویت و عدالت اسلامی است، بدین جهت در آستانه ظهور فرایند صدور پیام ها و ارزش ها از جهان اسلام (با گرایش اسلام

ناب) به جامعه جهانی خواهد بود.

ص: ۲۰۱

۱/۶ (ج) مهم ترین پیام تاریخی و جهانی مهدویت؛ عدالت

۱/۶ (ج) مهم ترین پیام تاریخی و جهانی مهدویت؛ عدالت

تحولات معطوف به بیداری اسلامی باعث پیدایش احزاب گوناگون و جدیدی با محوریت شعار عدالت شده است؛ احزابی با نام هایی همانند عدالت و توسعه، عدالت و آزادی، عدالت و رفاه و... در این زمانه و در این شرایط همه حتی غرب و شرق و حتی نظام های سلطنتی منطقه سعی می کنند به نظریه پردازی یا مصداق سازی برای عدالت پردازند.

این بدین معنی است که همه جریان های فعال در جبهه باطل با احساس خطر به تکاپو افتاده اند و در تلاش اند در شرایط خیزش های منطقه ای و جهانی با تحریف دوباره عدل و عدالت، مانع معطوف شدن انسان ها به عدالت دینی فطری شوند و از حرکت مسلمانان و جهانیان به سوی عدالت خواهی آسمانی جلوگیری نمایند. در این شرایط تلاش برای تبلیغ عدالت بر مبنای انسان شناسی جامع که بن مایه اش معنویت و عبودیت باشد، می تواند مهم ترین پیام از سوی مکتب و فرهنگ اهل بیت علیهم السلام به جامعه اسلامی و جهانی باشد؛ به ویژه که در اصول دین شیعه اصل عدل وجود دارد. این بدین جهت است که در تفکر تاریخی کلامی اهل سنت با انکار عقل گرایی، منکر حسن و قبح و عدل عقلی شده اند. از این رو یکی از پرسش های مهم و بنیادین در تحولات بیداری اسلامی این است که برای عدالت چگونه باید اندیشید و چگونه باید عمل کرد؟

به نظر می رسد نظریه پردازی بر مبنای عدالت عقلانی و اهل بیتی می تواند مهم ترین پیام تشیع برای بیداری اسلامی و خیزش جهانی باشد.

۱/۶ (د) ایده ها و نکته ها:

۱/۶ (د) ایده ها و نکته ها:

خاستگاه ایده

ایده و شرح آن

پیام های آخر الزمانی

سیر زوال حکومت ها و دولت ها و نظریه ها در جبهه باطل حتی در جهان اسلام تا به آن مرحله که مشخص شود هیچ نظریه یا ساختار زمینی توان پاسخگویی به نیاز بشر و ظرفیت تمدن سازی را ندارد.

گسترش ظلم و خستگی از ظلم و شیوع ناآرامی های اجتماعی به واسطه لبریز شدن صبر جامعه ها از نشانه های آخر الزمان است.

ص: ۲۰۲

تهدیدهای پیش رو

بیداری اسلامی اگر از جهت نرم افزاری با بن مایه های فرهنگ اهل بیت علیهم السلام تغذیه نگردد، می تواند به نوزایی جریان های ضد تقریبی و ضد شیعی در جهان اسلام (بالاترین مرتبه و هابی گری: نوسفیانگی گری) تبدیل گردد.

احساس خطر جهان سلطه از توجه یافتن جوانان مسلمان به سوی ارزش های حماسی مکتب تشیع (در تجربه حماسه آفرینی حزب الله لبنان) و تلاش برای معطوف سازی هیجان های جوانان مسلمان در یک مدیریت پنهان به سوی شیعه ستیزی مدرن.

خطر ضعیف عمل کردن حوزه ها و روحانیت، هم در ایفای نقش مستقیم خود در قالب تولید پیام ها و اندیشه ها، و هم در هدایت گری امواج عمومی جامعه و هم به عنوان مدیریت نرم افزاری نهادهای فرهنگی؛ و احتمال فرصت سوزی در این موقعیت حساس تاریخی همانند فرصت سوزی در مقطع سقوط شوروی و تحولات بالکان، که نه تنها باعث راه افتادن امواج فرهنگی دعوت به اسلام در آن مناطق نشد، بلکه حتی مناطق شیعه نشینی همانند جمهوری آذربایجان از جغرافیای شیعه جدا نگه داشته شد و ...

فرصت ها

تحولات ناشی از بیداری و فرصت سازی تاریخی و همانندی با تحولات معاصر امامت امام صادق علیه السلام که باعث گسترش و نشر تشیع در میان درگیری های جریان های باطل شد.

تحولات ناشی از بیداری اگر از جهت گرایش های فطری درست رهبری شود همانند قیام مسلمانان در اواخر دوران ۲۵ ساله خلافت در صدر اسلام است که وقتی مردم خسته از تمام بی عدالتی ها به پا خاستند، با مدیریت یاران و صحابه فهمیده (علوی) با طرح شعارهای عدالت محور در نهایت جامعه اسلامی (با اکثریت اهل سنت) مصداق عدالت را جز در امیرالمؤمنین پیدا نکرد و با آغوش باز پس از سال ها طالب خلافت امام شدند.

ص: ۲۰۳

بیداری اسلامی یعنی فرصتی تاریخی همانند سقوط شوروی و فراهم شدن امکان تبلیغ مستقیم و غیرمستقیم وجدان های تشنه به سوی مکتب اهل بیت علیهم السلام (به صورت تدریجی و پلکانی).

بیداری اسلامی و ضرورت مطرح شدن بن مایه های مکتب اهل بیت علیهم السلام (به جای تمرکز بر اسم شیعه یا مهدویت شیعی) همانند عقلانیت و معنویت و عدالت و آینده گرایی دینی در جامعه به عنوان راهبرد و قدرت نرم برای بسترسازی و توجه دهی تدریجی جغرافیای بیداری اسلامی به مکتب حق.

بیداری اسلامی، فرصتی تاریخی برای فعال سازی و معطوف کردن هیجان های جوانان شیعه با رهبری روحانیت برای ایجاد گفتمان های واقعی یا مجازی بین آنها و بین جوانان متحیر و علاقه مند و به پا خاسته در جهان اسلام و در گستره جهانی (طرح: هر جوان شیعه یک مبلغ دین در حد و اندازه توانمندی های فرمی و هنری خود).

رہیافت ها

ضرورت بازخوانی تطبیقی بین مهدویت شیعی و مهدویت اهل سنت؛ با هدف بازسازی و احیای اندیشه مهدویت اسلامی و تقویت آن به عنوان راهبردی آینده نگر اسلام و با هدف تضعیف اندیشه سلفی گری وهابی در جهان اسلام.

آینده نگری اسلامی در قالب مهدویت، یگانه راهبرد اسلامی در برابر آینده نگری و جهانی سازی سکولارها و صهیونیست ها.

جمع بندی و نتیجه گیری

دوره خانه نشینی امیرالمؤمنین علیه السلام در زمان خلفا در آغاز به واسطه هجوم های شدید آنها به اهل بیت علیهم السلام همراه با تقیه حفاظتی بود. ولی پس از مدتی این تقیه به تقیه مداراتی تبدیل شد و در اواخر این دوران این تقیه به تقیه نفوذی تبدیل شد. (در این زمینه نک: کتاب تقیه نوشته علی صفایی حائری)

ص: ۲۰۴

در دوران تقیه نفوذ، امیرالمومنین علیه السلام ابتدا به نفوذ دادن یاران خود در جامعه می پردازد به گونه ای که محمد بن ابی بکر تربیت یافته امام ساکن مصر شد، مالک اشتر و جمع بسیاری از یاران شیعی امام ساکن کوفه شدند و عده ای هم ساکن بصره شدند. آنگاه به واسطه حضور اجتماعی این افراد به تدریج برخی از ارزش های فرهنگ اهل بیت علیهم السلام در جامعه نهادینه شد؛ مواردی همانند: فرهنگ ظلم ستیزی و عدالت خواهی و همچنین تمرکز بر امر به معروف و نهی از منکر به عنوان حق اعتراض اجتماعی.

این فرهنگ ها آنگاه که با ظلم های گسترده والیان خلیفه سوم همراه شد، قیام هایی در پی داشت که در پایان وقتی به دنبال مصداق جویی برای جایگزینی برآمد، به راحتی اکثریت جامعه اسلامی را متوجه امیرالمؤمنین علیه السلام کرد و باعث به خلافت رسیدن ایشان شد.

براساس روایات پیامبر صلی الله علیه و آله در آخرالزمان همین اتفاق دوباره تکرار خواهد شد؛ چراکه پایان تاریخ به اتفاق شیعه و سنی در قالب خلافت خواهد بود، اما خلافتی که از اهل بیت پیامبر صلی الله علیه و آله خواهد بود. مفاد این روایات این است که در آخرالزمان سیر جوامع اسلامی به سوی مطالبه بن مایه ها، معارف و ارزش هایی خواهد بود که تنها در اسلام اهل بیتی یافت خواهد شد.

بر این اساس اگر تحولات جاری به گونه ای غیرمستقیم از جهت نرم افزاری، آن گونه مدیریت شود که کلید واژه هایی همانند عدالت، معنویت، انسان، خلافت و حکومت، آزادی و... درست تعریف شود، برآیند نهایی آن می تواند همانند تجربه تاریخی امیرالمؤمنین خواهی در جهان اسلام آن هم پس از ۲۵ سال، به مهدی خواهی اسلامی (به معنی جست و جوی مهدی در فرهنگ اهل بیت) و موعودخواهی فطری جهانی تبدیل شود.

برای دیدن عکس به پی دی اف مراجعه فرمایید

ص: ۲۰۵

۵/۶ طرح تلویزیونی: بیداری اسلامی**اشاره**

۵/۶ طرح تلویزیونی: بیداری اسلامی

نام برنامه: دهه بیداری، عصر بیداری، زمانه بیداری؛

تعداد برنامه: ۱۰ قسمت در دهه فجر؛

زمان برنامه: ۴۵ دقیقه؛

فرمت: ترکیبی، مستند گزارشی؛ مجری محور یا مجری و کارشناس و با صدای نریشن بر روی تصاویر مستند آرشیوی و خبری؛

مخاطب: عموم با رویکرد جوان.

تذکر: این برنامه را می توان با رویکرد تخصصی و شیعی برای مخاطب جوان داخلی تولید کرد یا اینکه با رویکرد تقریبی و ارائه مفاهیم ناب اسلامی برای مخاطب جوان مسلمان در جغرافیای بیداری تولید کرد.

اهداف**اهداف**

بازخوانی پدیده بیداری بر مبنای ارزش ها و آرمان های انقلاب؛

پیوند جویی عملی بین انقلاب و بیداری؛

ارائه راهکارهای نظری برای آینده بیداری بر مبنای ارزش های انقلاب؛

تعریف نقش و جایگاه روزآمد برای مخاطبان در فرصت بیداری.

ضرورت**ضرورت**

پس از رخ دادن بیداری اسلامی موجی از شعار زدگی در رسانه ها و نهادهای فرهنگی درباره پیوند انقلاب و بیداری زده شد، بدون اینکه برای تبیین این ادعا دلیلی ارائه گردد یا پس از اثبات این رابطه برای حفظ و استمرار آن تلاشی شود و یا اینکه برای عموم مخاطبان به ویژه جوانان طرح و برنامه و رسالتی تعریف گردد. اکنون به نظر می رسد با گذشت چند سال از فرصت بیداری

اگر ناظر به مطالعه درست آنچه رخ داده و آنچه در حال رخ دادن است برنامه سازی مناسبی صورت نگیرد، به واسطه بی‌اعتنایی مخاطب عام داخلی و حتی خارجی به پدیده بیداری اسلامی و نیازهای مستمر فردی آن فرصت‌های فراوان و تاریخی این بیداری می‌تواند از دست برود و حتی تهدیدآفرین باشد.

ص: ۲۰۶

بدین جهت در یک مجموعه برنامه تعریف شده سعی می شود بر مبنای ارزش های انقلاب اسلامی که مبتنی بر اسلام اهل بیتی است؛ ضمن بازخوانی نقاط ضعف و رکود در قرائت های اسلامی رایج به نسبت بین ارزش های اسلام نام با مطالبات جریان بیداری اسلامی پرداخته شود و از منظر نسبت جویی بین ارزش ها و فرصت ها نگاهی آینده نگر به تحولات جدی انداخت. همچنین بر مبنای اندیشه آینده پژوهانه مهدویت شیعی تعریفی و رسالتی زمینه سازانه برای او در گستره جغرافیای بیداری تعریف کرد.

شرح یک قسمت برنامه

شرح یک قسمت برنامه

هر برنامه یک قسمت اصلی دارد که به طرح موضوع دسته بندی شده برای آن قسمت می پردازد. این ارائه موضوع در قالب مستند گزارشی، گفت و گوهای گزارشی و گفتار مجری خواهد بود. هر برنامه از مجموعه ای از میان برنامه ها هم تشکیل شده است و محورهایی عبارت اند از:

سازمان های فعال در موضوع بیداری؛

معرفی آثار فرهنگی هنری یا معرفی وبگاه ها؛

مصاحبه با جوانان بیداری در هر قسمت؛

گزارشی از جراید و مطبوعات و سایت های عربی و غربی؛

گاه شمارهای مثبت و منفی از جریان ها یا شخصیت ها یا کشورهای فعال یا نوع ارائه مفاهیم.

پیوست محتوایی

پیوست محتوایی

به پیوست در ابتدا یک فهرست به عنوان نمونه ای از موضوع های پیشنهادی عام ارائه می گردد و در مرحله دوم نمونه ای از یک پژوهش برنامه ای در این زمینه ارائه می شود.

نمونه موضوعات:

نمونه موضوعات:

بیداری اسلامی تحوّل معطوف به احیای اسلامی در نظام سیاسی و اجتماعی جهان اسلامی است که خاستگاه و پرچم دار آن

جوانان مسلمان هستند.

ص: ۲۰۷

این احیاءگری در بن مایه های فطری و انسانی خود، جویای نفی ظلم و جایگزینی آن با عدالت فراگیر و آینده نگر و تمدن سازی بر مبنای معنویت و عدالت است.

از منظر ارائه همین بن مایه های فطری و انسانی بود که بیداری اسلامی خیلی زود به خیزش جهانی تبدیل گردید.

اکنون پس از گذشت چندی از رویدادهای بیداری اسلامی و خیزش جهانی، پرسشی که در میان انبوه پیروزی ها و ناکامی ها، فتنه ها و درگیری ها، تحولات و انتخابات مورد توجه اذهان همه نخبگان، جوانان و توده های اجتماعی است این است که چشم انداز نرم افزاری و سخت افزاری پیش روی بیداری اسلامی و خیزش جهانی چیست؟ این نهضت ها تا کجا؟ چرا؟ و چگونه باید ادامه یابد؟ و آیا ادیان آسمانی همراه با خواسته ها و مطالبات فطری انسانی پاسخی برای این پرسش های برآمده از بیداری اسلامی و خیزش جهانی دارند؟

مجموعه موضوعات زیر با رویکرد نسبت سنجی «موضوع مهدویت و آینده نگری دینی و بیداری اسلامی و خیزش جهانی؛ رویکردها، فرصت ها و تهدیدها و نظام سیاسی مطلوب»، معرفی می شود.

موضوعات ناظر به توصیف و فهم موضوع

موضوعات ناظر به توصیف و فهم موضوع

بازخوانی مهدویت اهل سنت در نگاهی تاریخی و مقایسه ای بین حدیث، تفسیر و کلام (خاستگاه حدیثی مهدویت، نوع قرائت های تفسیری، جایگاه نظام مند در تفکر کلامی)؛

فهم بیداری اسلامی و خیزش جهانی در برزخ بین نفی ها و اثبات ها (مبانی فقهی بیداری اسلامی از منظر فقه سیاسی و اجتماعی اهل سنت)؛

بیداری اسلامی و ایجاد نوزایی فکری و فقهی در جهان اسلامی و بسترسازی برای طرد اندیشه های تحجر گرایانه.

موضوعات ناظر به فرصت شناسی:

بیداری اسلامی و فرصت سازی برای بازگشت به دین فراتر از قالب های سنتی و سکولار؛

ص: ۲۰۸

فرصت بازخوانی فطری (انسان شناسی فطری و اسلامی) دین و مهدویت؛

فرصت سازی بیداری اسلامی برای ایجاد نگاه های جدید در فقه سیاسی و اجتماعی جهان اسلام مبتنی بر ظلم ستیزی و آینده نگری؛

ضرورت بازخوانی سلفیت به مثابه تعطیلی نظریه نجات در برابر مهدویت به مثابه نگاه دینی به آینده روشن؛

بازشناسی بن مایه های فرهنگی و اجتماعی مهدویت بر اساس روایات اهل سنت ناظر به امکان سنجی احیای گفتمان انتظار فراگیر اسلامی؛

رهیافت های تقریبی در مهدویت اسلامی بین امامت شیعی و خلافت اسلامی اهل سنت؛ بر محوریت اهل بیت علیهم السلام و سنت پیامبر صلی الله علیه و آله ؛

جوانان و بیداری اسلامی به مثابه تشنگی جوانان برای اسلامی انقلابی و حماسی و عدالت خواه.

موضوعات ناظر به تهدیدشناسی:

احتمال سنجی ائتلاف سلفی ها، سکولارها و صهیونیسم بین الملل برای مصادره بیداری اسلامی و نوزایی تفرقه در جهان اسلام؛

لایه های آشکار و پنهان سلفی گرایی حاکم بر جریان های اسلامی و نوزایی تحجر مدرن در برابر بیداری اسلامی؛

گسترش تحیر فکری، رفتاری و استمرار و اشتداد انحطاط جهان اسلام؛

نسبت سنجی اجتماعی بر مبنای دانش آینده پژوهی بین آسیب های موجود یا احتمالی در تحولات جاری و بین برخی از نشانه های پایان هشداردهنده (خط تبدیل شدن سلفی گرایی و هابی به سفیانی گری آخرالزمانی)؛

خطر غربی سازی جهان اسلام با تفسیر و تطبیق عدالت در چارچوب ارزش های وارداتی؛

بحران تعطیلی نظریه مدینه فاضله در پایان تاریخ در تفکر اهل سنت و آسیب های احتمالی آن بر چشم انداز تحولات بیداری اسلامی؛

خطر منجر شدن تحولات جاری تحت تأثیر مدیریت های التقاطی یا سلفی به

ص: ۲۰۹

گسترش فضای آخرالزمان در جوامع اسلامی (به معنی وارونگی ارزش‌ها به نام نوزایی دینی)؛

موضوعات ناظر به رهیافت‌ها:

ضرورت نهادن مهدویت به مثابه آینده‌نگری دینی به جای سلفی‌گرایی در جهان اسلام؛

بازخوانی فقه سیاسی اهل سنت بر مبنای بن‌مایه‌ها و اصول مهدویت اسلامی (روایات مهدوی)؛

آینده‌گرایی و پایان تاریخ و اهمیت و جایگاه آن در تفکر نظام‌مند دینی از منظر قرآن؛

تلاش برای بازخوانی عدالت اسلامی با کمک آموزه عدل در روایات مهدوی؛

ضرورت احیای نظریه عدالت فطری و اسلامی و نهادن آن به جای نظریه‌های سیاسی امنیت و قدرت (در فقه سیاسی)؛

مهدویت به مثابه خلافتی اسلامی در پایان تاریخ بر مبنای ارزش‌های اهل بیتی؛

مهدویت اسلامی به مثابه سند چشم‌انداز برای طراحان و الگوسازی سیاسی و اجتماعی کشورهای مسلمان.

مهدویت اسلامی به مثابه راهبردی برای جهانی‌سازی اصول و ارزش‌های اسلامی.

ص: ۲۱۰

سخن آخر: میان برنامه های گرافیکی مهدوی

سخن آخر: میان برنامه های گرافیکی مهدوی

کلیدواژه **timeline** را که به معنی خط زمان است در بخش تصاویر و همچنین در بخش وب در موتور های جست و جو در اینترنت جست و جو نمایید. این کلمه به معنی خط زمان است و به معنی به تصویر کشیدن یک دوره زمانی در قالب یک نوار خطی تحلیلی است.

کلمه اینفوگرافی (**infographics**) را هم به فارسی و هم به انگلیسی، هم در بخش تصاویر و هم در بخش وب جست و جو کنید تا با روش معماری (و مهندسی تصویری و نشانه ای) اطلاعات آشنا شوید.

واژه **atlas** را هم جست و جو نمایید تا با گستره و کارکردها و ظرفیت های گرافیکی آن بیشتر آشنا گردید.

آنگاه در مقام برنامه سازی می توان این سه فرمت را در مقام میان برنامه سازی گرافیکی کوتاه مدت در بسیاری از ایده های این اثر به کار برد. برای نمونه:

کارکرد تایم لاین به تصویر کشیدن تاریخ به صورت گاه شماری برای مخاطب است. از منظر مهدویت می توان بر اساس ساختار دعای ندبه به روایت تاریخ از آغاز تا آینده روشن با همه فراز و نشیب هایش بر محوریت درگیری حق و باطل پرداخت. البته در زمینه فرمت گاه شماری، ایده های مهدوی فراوانی برای تولید وجود دارد، همانند:

گاه شمار غیبت صغری؛

گاه شمار دوران نیابت هریک از نواب اربعه؛

ص: ۲۱۱

گاه شمار رویدادهای روزهای آغازین امامت امام زمان علیه السلام؛

گاه شمار زندگانی مهم ترین مراجع شیعه در دوران غیبت کبری.

کارکرد اطلس هم تولید میان برنامه های گرافیکی متعددی بر مبنای نقشه های جغرافیایی و حرکت در میان موقعیت های گوناگون آن است. در کنار تایم لاین می توان با نقشه های جغرافیایی فراوان کانون های تاریخی در درگیری حق و باطل و انواع جوامع حق و باطل را در دنیای کنونی به تصویر کشید و یا گزارش هایی از اماکن مهدوی در منطقه یا فرهنگ های انتظار در جغرافیای شیعه و... تولید نمود.

کارکرد اینفوگرافی هم ارائه اطلاعات مفهومی در ساختاری جالب و کوتاه و جذاب برای مخاطب های گوناگون است؛ همانند استفاده از جدول شخصیت شناسی برای امام شناسی یا منتظرشناسی از منظر ادعیه و یا مانند این ها.

با ترکیب این سه ساختار بر بنیان انبوه معارف مهدوی می توان انواع برنامه سازی های جالب و جذاب و متنوع مفهومی مهدوی را تولید نمود و به غنی سازی برنامه های مهدوی و شبکه های گوناگون رسانه ای پرداخت.

برای نمونه، جغرافیای ایران را می توان در ضمن جغرافیای خاورمیانه و از منظر تقابل های تاریخی حق و باطل در این منطقه در ظرف زمانی سه گانه (دیروز، امروز، فردا)، موضوع یک کار نمایشگاهی جالب و جذاب با هدف اثرگذاری بر مخاطبی که شیعه ایرانی است قرار داد.

ص: ۲۱۳

کتاب نامه**اشاره**

کتاب نامه

زیر فصل ها

الف) کتاب ها

ب) نرم افزارها

ج) سایت ها

الف) کتاب ها

الف) کتاب ها

قرآن کریم.

قمی، شیخ عباس، مفاتیح الجنان.

جعفریان، رسول، اطلس شیعه، تهران: سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح.

رضایی، محمد، انسان شناسی و مهدویت.

، سلمان فارسی الگوی زندگی مهدوی، قم: مرکز تخصصی مهدویت، چاپ اول: ۱۳۹۲.

زیبایی نژاد، محمدرضا، «هویت و نقش های جنسیتی» (مجموعه مقالات) تهران: ریاست جمهوری، مرکز امور زنان و خانواده ریاست جمهوری، ۱۳۸۸.

قراملکی، فرامرز، روش شناسی مطالعات دینی.

کورانی، علی، معجم احادیث الامام المهدی(، قم: مؤسسه المعارف الاسلامی، ۱۴۱۱ ق.

مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار الجامعه لدرر اخبار الائمه الاطهار، تهران: اسلامیه، چاپ دوم: ۱۳۶۳ ش.

موسوی همدانی، سید محمدباقر، ترجمه المیزان، قم: دفتر انتشارات اسلامی جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، چاپ پنجم: ۱۳۷۴ ش.

مونس حسین، اطلس تاریخ اسلام، مترجم آذرتاش آذرنوش، تهران: سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح، ۱۳۷۵.

نوشتن برای سینما (مجموعه مقالات)، تهران: بنیاد فارابی، ۱۳۸۳.

ص: ۲۱۴

ب) نرم افزارها

ب) نرم افزارها

آخرین ذخیره، گروه فرهنگی هنری بشارت.

جامع التفاسیر، مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی.

درايه النور، نسخه ۱۲، مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی.

سیره معصومان، مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی.

کتابخانه امام مهدی، حوزه علمیه اصفهان.

نرم افزار گنجینه معارف، مرکز پژوهشهای اسلامی صدا و سیما.

نور الجنان، مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی.

ج) سایت ها

ج) سایت ها

پایگاه تخصصی مجلات نور:

[http: www.noormags.com](http://www.noormags.com)

پورتال جامع علوم انسانی:

[http: www.ensani.ir fa mags magazines.aspx.](http://www.ensani.ir/fa/mags/magazines.aspx)دائرة المعارف اینترنتی ویکی پدیا، به نشانی www.wikipedia.org.سایت انسان شناسی و فرهنگ به آدرس: [http: anthropology.ir.](http://anthropology.ir)

سایت دانشکده صدا و سیما مرکز قم.

سایت مقام معظم رهبری.

نشریه انسان پژوهی دینی در پایگاه: [http: journal.smc.ac.ir.](http://journal.smc.ac.ir)

درباره مرکز

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند؟

سوره زمر / ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ.ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفاً علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب «مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱. بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)
۲. تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی
۳. جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...
۴. سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو
۵. گسترش فرهنگ عمومی مطالعه
۶. زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱. عمل بر مبنای مجوز های قانونی
۲. ارتباط با مراکز هم سو
۳. پرهیز از موازی کاری
۴. صرفاً ارائه محتوای علمی
۵. ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱. چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه
۲. برگزاری مسابقات کتابخوانی
۳. تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...
۴. تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...
۵. ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com
۶. تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و ...
۷. راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی
۸. طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و ...
۹. برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)
۱۰. برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)
۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و ... در ۸ فرمت جهانی:

JAVA.۱

ANDROID.۲

EPUB.۳

CHM.۴

PDF.۵

HTML.۶

CHM.۷

GHB.۸

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

ANDROID.۱

IOS.۲

WINDOWS PHONE.۳

WINDOWS.۴

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

در پایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می نمایم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آواده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک ۱۲۹/۳۴ - طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

دفتر تهران: ۰۲۱ - ۸۸۳۱۸۷۲۲

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

مرکز تحقیقات و ترجمه

اصفهان

گامگاه

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

